

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ  
НАЦІОНАЛЬНИЙ ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
КАФЕДРА УКРАЇНОЗНАВСТВА ТА ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ

**ГУМАНІТАРНА СКЛАДОВА  
У СВІТЛІ  
СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ПАРАДИГМ**

Матеріали  
Всеукраїнської дистанційної науково-практичної конференції  
з міжнародною участю

14–15 квітня 2016 року

Харків  
Видавництво НФаУ  
2016

УБК 811.111:811.161.2:811.124:378

Гуманітарна складова у світлі сучасних освітніх парадигм: [матеріали Всеукраїнської дистанційної науково-практичної конференції з міжнародною участю] (14–15 квітня 2016 року, Харків). – Х. : Вид-во НФаУ, 2016. – 390 с.

Відповідальна за випуск Є. І. Світлична

Стиль та орфографія авторів збережені.

За зміст матеріалів несуть відповідальність автори.

## **LINGUO-COGNITIVE OUTPUT FACTORS IN MASTERING ICC**

Any language implementations or conversational styles tend to be strongly empirical because the palettes of message sender`s and message receiver`s language pictures of the world never coincide, and moreover, those sets of competencies are combined into variety of multiplied verbal sessions, performed by participants of different cultural backgrounds. The means of any intercultural dialogue are etymologically motivated by social context within a particular culture environment. In current economized environment, the degree of politeness does not depend entirely on the degree of formality, but within some groups or communities, in spite of total globalization tendency, the social hierarchy is determined by specifying factors like age, status, wealth, etc. Likewise, in majority of corporate cultures team member`s status determines the manner of messages transferring. Coincidence of internal moral intentions and orally verbalized utterance is not guaranteed accordingly; furthermore, spoken naturally and casually tends to be estimated as, at least, inconsistent and inappropriate language behavior. In the case of last mentioned issues, the key point occurs in the field of *intercultural communicative competence (ICC)*.

It is considered that particular part of human beings can acquire high-level language skills without any special intensions or hard-working, in other words, they are gifted from birth with those abilities, nevertheless, intercultural awareness and enactment is obtained through persistent attempts to transfer different ways of connotations by lingual means of non-native language. Researchers argue three constituents of ICC: *Knowledge, Skills* and *Motivation*. Appreciating how your message might be received by the other person provides other landmark of ICC obtained in the field of *efficient communication*. The concept of «*efficient communication*» refers to verbal interchanges among interlocutors in order to perform lingual intentions (as the embodiment of intellectual model of the world) and get the adequate response. According to Chomsky, the issue for the researchers and interlanguage learning participants «is to determine from the data of performance the underlying system of rules that has been mastered by the speaker-hearer and that he puts to use in actual performance» [1].

With ICC, the list of important linguo-cognitive output factors includes both theoretical and practical aptitudes: 1) applying previous learning in non-predictable circumstances; 2) recognizing guiding organizational principles of utterance; 3) understanding the mental content and the structure of expressed ideas; 4) originating, integrating, and combining single speech intentions and ideas into a more complicated units in order to produce formulation of new patterns or structures; 5) making language choices based on reasoned argument and the value of the evidence; 6) dealing with anxiety or misunderstanding; 7) initiating language interaction with a stranger, potential partner or client;

8) determining the most appropriate conversational manner and performing different communicative styles; 9) finding a common language with different representatives of social attitudes; 10) socializing with alienation-oriented partakers; 11) structuring the talk for perceivers in the way they can follow the change of issues with no cognitive troubles; 12) comprehending through conversation hidden or clearly expressed social backgrounds and peculiarities, such as identity, preferences, or power relations.

However, the following abilities emphasize the issue of extremely importance of accomplishing a co-called balance between language as concerned with conveying information and language as more interpersonally oriented matter.

## REFERENCES

1. **Chomsky Noam**. Aspects of the Theory of Syntax. Cambridge, MA : The MIT Press, 1965. – 251 p. Accessed through : <http://faculty.georgetown.edu>.

**Елена Алексишина**

*Одесский национальный медицинский университет*

*(Одесса, Украина)*

## ОБУЧЕНИЕ ОЗНАКОМИТЕЛЬНОМУ ЧТЕНИЮ И ИНТЕРПРЕТАЦИИ ТЕКСТА КАК СРЕДСТВУ ПОЗНАНИЯ

В условиях расширения информации, когда изучение иностранного языка служит средством коммуникации и познания, необходимо широкое вовлечение студентов в творческую работу познавательного характера, развитие умений пользоваться справочной литературой специального, лингвострановедческого и энциклопедического направлений.

Основным объектом и средством извлечения научно значимой информации, на продвинутых этапах обучения является чтение специальной литературы типа «ознакомительное», основанное на общем охвате содержания, беспереводном понимании и способствующее извлечению и обобщению наиболее значимой информации в устной или письменной форме в виде реферата, аннотации или резюме.

Основные трудности объективного и языкового характера заключается в том, что студентам старших курсов и аспирантам специальная литература предлагается профилирующими кафедрами, и текст должен быть понят и интерпретирован в любом случае, независимо от трудности его восприятия или грамматической сложности.

Проникновение в смысл читаемого должно быть связано с поиском так называемых опорных пунктов или смысловых вех. Применительно к обучению реферированию и аннотированию медицинской литературы такими опорами могут считаться замеченные в тексте термины, иллюстрации, таблицы, схемы, определенная последовательность в изложении материала.

Для обучения извлечению основных положений текста – рекомендуются упражнения на выяснение смысловых опорных пунктов текста, членение текста на законченные по смыслу части и установление связи между этими частями, а также с заглавием текста.

Отправной точкой при работе с научным текстом следует брать синтаксические единицы крупнее предложения. Обычно это графически очерченный абзац, соответствующий началу новой темы, подтемы или нового смыслового куска. Предложения абзаца играют неодинаковую роль. Первое и последнее из них – хорошие ориентиры для прослеживания хода рассуждения автора. Средняя часть абзаца содержит развитие темы.

В реферате возможно использование ключевых формулировок и обобщений, заимствованных из текста оригинала. В аннотации же ее малый объем заставляет передавать содержание своими формулировками с довольно высокой степенью абстрагирования и обобщения, а иногда и оценки. Это делает аннотирование более сложным видом учебной работы, чем реферирование.

Реферат журнальной статьи обычно не должен превышать 5% ее объема (не более 100–120 слов или 7–10 предложений).

Размер аннотации в два раза меньше. Работа по обучению реферированию и аннотированию в условиях вузов должна начинаться с

третьего семестра с использованием специальных учебных текстов. В четвертом семестре следует переходить к оригинальной литературе, продолжая этот вид работы с оригинальной периодикой.

**Violetta Andreyeva**

*Kharkiv Finance Institute*

*(Kharkiv, Ukraine)*

## **UNDERSTANDING YOUR CUSTOMER'S CULTURE AS A PROMINENT GOAL OF FOREIGN LANGUAGE ACQUISITION**

Being a truly profitable and attractive applicant implies a capacity to generate professionally-oriented target language units outside of familiar surroundings and, moreover, understand the main principles of current highly competitive labour market. What do managers tend to traditionally think of newly graduated candidates? That picture obviously includes the main three aspects: 1) «a lack of knowledge»; 2) «a complete lack of experience»; 3) «a total lack of motivation». Thereby, if you want to be considered as strong runner, you must realize the importance of mastering intercultural dialogue for professional and social needs. Besides, people cannot share information if they do not speak a common language. We think, that the nature of international communication provides an economic stability and growth in our profit-maximizing society.

Dissimilarities in ethnic backgrounds sometimes immerge speakers into *cultural clash*, strongly preventing them from further learning. Conventionally, researchers define *cultural clashes* in terms of *language barriers*. Among other categories, distinguished by researchers [1; 2] (Seeking similarities; Uncertainty Reduction; Withdrawal; Stereotyping; Prejudice; Racism; Ethnocentrism) the *Seeking similarities* category of problems appears to be the most complicated. Sometimes, the authentic uses of language is limited, as well as performed purely by exchange between tutor and student. Being overloaded with prominent ideas and supplementary data at every stage of education, learners often leave overwhelmed and confused. Therefore, getting into situations of real-life communication, speakers tend to recreate the familiar model of interaction with a lack of spoken experience and concentrate on stylistic or grammatical peculiarities. According to Wolfson`s theory, one of the central characteristics «of naturally occurring conversation is that language

users are largely unaware of how conversation is typically structured and managed. When asked to articulate conversational practices, native speaker pronouncements are often at odds with what speakers actually do» [3].

The deep understanding of interlocutors` intentions is based on interdependence of your and their attitude. The proper solution is to mirror the way your partners form their utterance, gesture, their style of clothes and entertainment. In order to achieve a preferred future communicative scenario, a message sender and perceiver should develop a capability to evaluate their intellectual resource of abilities. Focusing on the approach «we are all the same» leads to further distortion. In point of fact, humans actually share the prime minority of basic necessities like food, sleep, but any human is motivated by settings of upbringing, kept deep in mind. Assimilated religious and spiritual beliefs provides a range of values, according which the scale of acceptance-non-acceptance is established.

Nowadays, the ongoing development of intercommunication provides effective ways to prepare students for professional spontaneous language performance. It is well-known that ethnic background determines the key cultural codes, and those codes are established in national languages. Thus, in order to accomplish target verbal purpose, learners should be taught to express their language intentions by putting together a set of acquired knowledge and capacities, chosen from an extended variety of communicative activities.

## REFERENCES

1. **Jandt F. I.** An introduction to intercultural communication: Identities in a global community. 4<sup>th</sup> ed. London : SAGE, 2004. 2. **Samovar L. A.**, Porter R. E. Communication between cultures. 5<sup>th</sup> ed. Belmont : Wadsworth/Thomson Learning, 2004. 3. **Wolfson N.** The social dynamics of native and non-native variation in complimenting behavior / In Eisenstein, M. (Ed.)// The Dynamic Interlanguage: Empirical Studies in Second Language Variation. New York: Plenum Press, 1989. – P. 219 – 236.

**Світлана Андрейко, Вікторія Білецька,**

**Наталія Мартиненко**

*Медичний коледж Української медичної  
стоматологічної академії (Полтава, Україна)*

## **ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИВЧЕННІ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН СТУДЕНТАМИ ВНЗ**

На сьогодні впровадження інноваційних технологій у процес радикального реформування системи освіти України посідає одне з провідних місць. Особлива увага до цього питання пояснюється в першу чергу потребою оновлення та удосконалення змісту навчальних курсів гуманітарних дисциплін шляхом залучення компетентнісного підходу. Останній передбачає активне впровадження в навчальний процес інтерактивних педагогічних технологій, без яких неможлива повноцінна інтеграція українських освітян у світовий культурно-освітній простір. Крім того, до сьогодні дискусійним лишається питання підвищення ефективності навчального процесу у вищому навчальному закладі, досягнення високого інтелектуального розвитку студентів, забезпечення оволодіння ними навичками саморозвитку особистості. Значною мірою цього можна досягти, шляхом впровадження ігрових технологій у систему освіти ВНЗ. Завдання знаходження оптимальних варіантів і моделей ігрової взаємодії стосовно умов вищої школи в Україні обумовлює актуальність даного дослідження.

Проблема використання ігрових технологій у підготовці студентської молоді стала предметом дослідження багатьох педагогів та психологів. Серед них О. Пометун, Л. Пироженко, С. Гончаренко, І. Лернер, М. Болдирєв, Г. Щукіна В. Стрельніков, І. Брітченков, Н. Мачинська, Л. Виготський, А. Леонтєв, Д. Ельконін та багато інших. Опубліковані праці дають можливість сфокусувати увагу на виявленні сутності ігрових педагогічних технологій, та їх структурних компонентах. Проте розкриття питань, що стосуються доцільності використання ігрових технологій у процесі вивчення студентами предметів гуманітарного циклу за сучасних умов не можна вважати вичерпним.

Автори дослідження ставлять за мету проаналізувати необхідність впровадження ігрових технологій у процес вивчення студентами гуманітарних дисциплін.



Поняття «гра» виступає предметом вивчення різноманітних наук: історії, культури, етнографії, психології, філософії, педагогіки тощо. Виходячи з цього різні вчені тлумачать дане поняття по-різному: як форму організації суспільно-корисної діяльності (Л. Іванова, З. Леонтєва), як засіб виховання (М. Болдирев, Г. Щукіна), як форму спілкування (Л. Варзацька, Н. Скрипченко) [3: 19].

Водночас близьким до поняття «гра» виступає поняття «ігрова технологія». Більшість дослідників розглядають технологію як набір процедур, що оновлює професійну діяльність педагога та студентів і гарантує при цьому позитивний кінцевий результат. Виходячи з цього ігрова технологія є спеціально побудованою системою чітких ефективних дій (правил гри), спрямованих на формування, розвиток розширення та узагальнення знань у процесі навчання. Гра ж здебільшого слугує джерелом отримання позитивних емоцій, задоволення й виконує переважно розважальну функцію. Тому завдання педагога під час застосування гри у навчальному процесі полягає у її підпорядкуванні визначеній дидактичній меті [4: 55].

У сучасних педагогічних дослідженнях викладачам пропонується багато варіантів ігрових вправ для навчання студентів (ділові, рольові, імітаційні, дидактичні ігри тощо). Кожен з них має власну технологію реалізації, передбачає інтерактивну взаємодію її учасників і потребує ретельної підготовки до її впровадження (ігрове проектування) [2: 62].

Головною перевагою інтерактивних ігор виступає мотивація студентів до навчання. Вони сприяють розвитку допитливості студентів, спонукають краще зрозуміти всю складність психічних та соціальних процесів спілкування між людьми, допомагають їм побачити особливості власного життя та відчутти свою приналежність до оточуючого світу загалом. Ігрова діяльність здатна зацікавити навіть пасивних членів академічної групи, оскільки надає можливість студентам самостійно обирати методи та засоби для вирішення складних життєвих ситуацій [5: 161].

Окрім того, доцільність використання ігор під час вивчення гуманітарних дисциплін обумовлюється необхідністю опанування студентами досвіду діяльності, який знадобиться їм у майбутньому професійному житті. Ігрове середовище спонукає студента виходити за межі того, що об'єктивно вимагає від нього певна роль, і на основі ініціативно-творчого підходу пропонувати нові ідеї та способи вирішення професійних завдань. Застосування дидактичних ігор сприяє перетворенню студента з об'єкта навчання на суб'єкта професійно

спрямованої праці, що викликає в ньому творче прагнення до самостійного формування власної професійної компетентності [6: 243].

У навчально-виховній роботі ВНЗ гру доцільно використовувати як самостійну технологію для засвоєння поняття, теми і навіть розділу гуманітарного предмету; як практичне заняття або його структурну частину (вступу, пояснення, закріплення, вправи контролю); як технології позакласної роботи.

Ігрові прийоми та ситуації під час вивчення гуманітарних дисциплін доцільно реалізовувати за такими напрямками: постановка дидактичної мети перед студентами у формі ігрового завдання, підпорядкування навчальної діяльності правилам гри, використання навчального матеріалу як засобу реалізації ігрової технології, введення у навчальний процес елемент змагання, який перетворює дидактичне завдання в ігрове, пов'язати успішне виконання дидактичного завдання з ігровим результатом [1: 18].

Під час добору ігрової технології викладач повинен враховувати відповідність гри програмним вимогам та навчально-виховним завданням заняття. Вона повинна базуватися на певному дидактичному матеріалі та методиці його застосування з урахуванням вікових та психологічних особливостей студентів. Завдання гри повинні бути різноманітними та викликати інтерес в її учасників. Вони мають бути не надто легкими, але й не дуже складними, щоб можна було залучити до їх виконання усю академічну групу.

Практичне заняття, яке педагог планує провести із застосуванням інтерактивних ігрових технологій заздалегідь потребує проведення відповідних процедур, а саме: попередньої підготовки (визначення кола питань дискусії, форми її проведення, розподіл ролей між студентами); визначення обов'язкових атрибутів, які б забезпечували ефект несподіванки та сприяли б підвищенню емоційного фону заняття; обрання чи запрошення журі; наявності ігрових моментів навчального характеру для переключення уваги групи з одного питання на інше; обов'язкового підведення підсумків гри за участі усіх її учасників [5: 160].

Зважаючи на те, що в юнацькому віці визначальним є націленість особистості на самоствердження перед оточуючими, викладачеві, для більш ефективного засвоєння студентами гуманітарних дисциплін, найдоцільніше використовувати ділові ігри. Ділова гра призначена для вирішення комплексних завдань заняття, закріплення пройденого матеріалу, розвитку

творчих здібностей студентів. Вона дає змогу вихованцям зрозуміти і вивчити навчальний матеріал, або ж дослідити певну проблему з різних боків [6: 241].

Під час вивчення гуманітарних дисциплін викладачеві найдоцільніше використовувати такі види ігрових технологій: ігри-вправи (ребуси, вікторини); ігри-мандрівки (сюжетні розповіді, уявні подорожі); ігри-змагання між студентськими командами тощо. Ефективними на мовних і практичних заняттях з історії будуть такі дидактичні ігри, як «Розкидання думок», «Обери питання», «Займи позицію» «Мозковий штурм», «Незавершеність», «Лінгвістична казка» «Коректор», «Перекладач», різноманітні симуляційні та імітаційні ігри (спрощене судове слухання, телевізійне ток-шоу, «Континуум», дебати та інші). Такі ігрові елементи на занятті не лише пожвавлюють навчальний процес, а розвивають пам'ять, логічне мислення та творчу ініціативу студентської молоді [1: 19].

Таким чином, ігрові технології навчання є організаційними формами педагогічного процесу, які дозволяють органічно впливати на особистісний і професійний розвиток студентів вищих навчальних закладів. Розвиваючий ефект гри дає студентам шанс краще пізнати закономірності розвитку людства, продемонструвати свій світогляд, інтелектуально-творчий потенціал та ділові якості. Крім того це прекрасна можливість для активної особистісної взаємодії та самовизначення у колективі.

Але необхідно зазначити, що в більшості випадків викладачі використовують ігрові технології лише як засіб, що пробуджує у студентів інтерес до процесу навчання своєю незвичайною формою організації. Вони залишають без уваги їх сутнісне специфічне значення для цілісного розвитку особистості у порівнянні із традиційними методами навчання. Застосування ігрових методів на занятті часто буває випадковим та спонтанним, і не дозволяє викладачеві ефективно використовувати ці технології для вирішення розвиваючих завдань. Тому проектування і проведення занять з використанням інтерактивних ігрових технологій потребує в першу чергу компетентності самого викладача, його вміння перебудувати свою роботу зі студентами. Їх впровадження у вивчення гуманітарних дисциплін вимагає вироблення такої концепції, яка б могла стати основою для створення нових дидактичних ігор і водночас давати пояснення особливостей гри як інноваційного виду навчальної діяльності. Але ігрова технологія не повинна замінити традиційні, перевірені досвідом методи навчання, а доповнювати їх, розширюючи методичний

арсенал педагога, сприяти більш ефективному досягненню поставленої ним мети як окремого заняття так і всього курсу загалом.

## ЛІТЕРАТУРА

1. **Вдович С. М.** Використання ігрових технологій у мовній підготовці учнівської молоді у професійно-технічних навчальних закладах / С. М. Вдович // Матеріали обласної науково практичної конференції «Сучасні технології у суспільно-гуманітарній підготовці кваліфікованих робітників у ПТНЗ. – Львів, 2015. – С. 17 – 21. 2. **Кічук Н. В.** Ігрове проектування як інтерактивна дидактична технологія підготовки фахівців / Н. В. Кічук // Наука і освіта. – 2005. – № 3 – 4. – С. 61 – 65. 3. **Мачинська Н. І.** Впровадження ігрових технологій навчання у практику підготовки майбутніх магістрів / Н. І. Мачинська // Наукові праці ЧДУ імені П. Могили. Сер.: Педагогіка. – 2011. – Т. 158, Вип. 146. – С. 18 – 22. 4. **Пометун О. І.** Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К.: Вид-во А.С.К., 2004. – 192 с. 5. **Стрельников В. Ю.** Сучасні технології навчання у вищій школі: модульний посібник для слухачів авторських курсів підвищення кваліфікації викладачів МІПК ПУЕТ / В. Ю. Стрельников, І. Г. Брітченко. – Полтава: ПУЕТ, 2013. – 319 с. 6. **Яворська Ж.** Ділові ігри та їх роль у підготовці сучасних фахівців / Ж. Яворська // Вісник Львівського Університету. – 2005. – Вип.19. – С. 241 – 246.

**Василь Андрійко**

*Київський національний економічний університет  
імені Вадима Гетьмана (Київ, Україна)*

## ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ ДЛЯ НАВЧАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У НЕМОВНОМУ ВУЗІ

Інтернет як один із сучасних засобів навчання пропонує учасникам навчального процесу необмежений вибір різноманітної автентичної інформації (навчальні та країнознавчі матеріали, актуальні статті різної тематики електронних і друкованих ЗМІ, новини і т. п.), використання якої відкриває широкі можливості у навчанні основних видів мовленнєвої діяльності.

Перш за все Інтернет дозволяє розвивати у студентів компетенцію у читанні. Отримуючи актуальну інформацію з першоджерел, студенти

оволодівають стратегіями вивчаючого, ознайомлювального, переглядового читання, знайомляться з жанрово-стилістичними особливостями різних типів текстів, збагачують свій словниковий запас. Більшість сайтів німецьких ЗМІ (<http://www.dw.de/>, <http://www.ard.de/>, <http://www.zdf.de/>, <http://www.faz.de/>, <http://www.zeit.de/>, <http://www.spiegel.de/> та інші) структуровані за рубриками, що полегшує пошук необхідного матеріалу і вчить його організації і способу презентації. Окрім того, знайомство з автентичними джерелами підвищує навчальну мотивацію студентів і має велику освітню цінність. Навіть читання назв або коротких уривків з найбільш важливих статей під час пошуку дає студентам можливість швидкої орієнтації в подіях у світі. Цікавими для роботи зі студентами можуть бути такі німецькомовні сайти: <http://www.jugendmedien.de/>, [www.jugendpresse.de/](http://www.jugendpresse.de/), <http://www.kaleidos.de/>, <http://www.treffmagazin.de/>, <http://www.sowieso.de/>. Ці джерела надають необмежений вибір текстової інформації різноманітної суспільно-політичної та краєзнавчої тематики: політичні, культурні, спортивні події у світі; традиції, звичаї і свята в Німеччині; проблемні теми суспільного життя Німеччини (серед яких здобуття освіти та пошук роботи), які охоплюють інтереси молоді.

Не менш важливе значення Інтернет має й для навчання письма. Використання його ресурсів разом з електронною поштою є найбільш ефективним і доступним засобом удосконалення навичок і вмінь писемного мовлення і розвитку соціокультурної компетенції в умовах реального спілкування. Під час обміну повідомленнями з носіями мови студенти мають можливість дізнаватися про культуру і традиції країни, мову якої вони вивчають, про норми писемного спілкування цієї країни. Така можливість існує, наприклад, на сайті <http://www.sowieso.de/>. Після прочитання певної статті там можна залишити свою думку про неї. На цьому сайті, а також на <http://www.ralf-kinas.de/> можна зареєструватися для пошуку друзів для переписки.

Під час формування навичок і вмінь аудіювання Інтернет-ресурс, як і фонограма, виступає джерелом зразків усного (звукового) мовлення. Він уможливорює фіксацію мовлення носіїв мови і подальшу роботу над ним з боку студентів. Подача новин або телепрограм у повільному темпі і можливість їх багаторазового повторення дозволяє формувати вміння аудіювання цих складних жанрів вже на початковому етапі навчання. Для роботи над вимовою існує широкий вибір німецькомовних аудіотекстів та відеоматеріалів на сайтах

Німецької хвилі (<http://www.dw.de/>), інституту ім. Гете (<http://www.goethe.de/>), а також на <http://www.kaleidos.de/>.

На відміну від інших засобів навчання Інтернет створює найкращі умови для розвитку мовленнєвої компетенції у говорінні. Можливість безпосередньої участі у веб-семінарах, ведення телефонних розмов у скайпі неабияк стимулює студентів до опанування стратегіями мовленнєвої діяльності.

Розвиток умінь у чотирьох видах мовленнєвої діяльності неможливий без набуття студентами лексико-граматичних навичок, тобто без мовної компетенції. Для роботи над формуванням мовної компетенції варті уваги такі сайти: <http://people.colgate.edu>, <http://www.ralf-kinas.de>, <http://www.hueber.de>, [www.goethe.de](http://www.goethe.de). Тут можна знайти багато матеріалів із вправами на конкретні граматичні теми, а також лексико-граматичні тести різного рівня складності.

Робота з Інтернет-ресурсами повинна розпочинатися на аудиторних заняттях під керівництвом викладача, який знайомить студентів з особливостями ресурсу, типами представлених текстів, знімає у разі потреби фонетичні, лексичні або граматичні труднощі, ставить комунікативні завдання студентам. Поступово робота з першоджерелами переноситься на самостійну роботу вдома, яка передбачає пошук, обробку і презентацію здобутої інформації самим студентом відповідно до рівня його навченості, творчості і особистих інтересів. Таким чином, використання нових інформаційних технологій і Інтернет-ресурсів відкриває нові можливості й для індивідуалізації та диференціації процесу навчання.

Незважаючи на швидкість старіння будь-якої інформації, необхідно створювати оглядові каталоги корисних для навчання Інтернет-ресурсів і кафедральні медіатеки мультимедійних засобів навчання для супроводу навчального процесу викладачами або для позааудиторних самостійних занять студентів. Така база може містити як автентичні матеріали (інтерв'ю, програми, фільми і т. п.), так і включати методичні розробки викладачів і матеріали студентської творчості.

Галина Бабак

Карлів університет (Прага, Чехія)

Олеся Телєжкіна

Національний фармацевтичний університет (Харків, Україна)

## КОМПЛЕКСНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ СЛОВНИК: ОСНОВНІ ЗАСАДИ УКЛАДАННЯ

Останнім часом у науковій літературі дедалі частіше з'являються публікації щодо переходу від «накопичувальної моделі освіти» (статичної), що передбачає механічне передавання інформації і нетворче, некритичне механічне засвоєння знань, до «визвольної моделі» (динамічної), яка ґрунтується на створенні проблеми й розгортанні діяльності, що передбачає взаємодію викладача і студента, а відтак – діалог, мета якого – дослідження об'єкта пізнання (за П. Фрейре [9]). Однак така трансформація освіти вимагає і нових підходів до створення навчально-методичної літератури.

Одним із різновидів навчальних посібників, що сприяють розвитку творчого і критичного мислення студентів, вдосконаленню вмінь працювати з навчальною і науковою літературою, формуванню навичок систематизувати опрацьований матеріал і робити самостійні узагальнення, є навчальні словники. Проблему укладання навчальних словників неодноразово розглядали у наукових розвідках такі дослідники, як О. Балалаєва, Л. Григорович, П. Денисов, А. Карташков, О. Лагута, С. Лебедева, М. Марусенко, О. Матвієнко, Н. Нікуліна, В. Перебийніс, І. Петросян, А. Полуєктова, О. Южакова, Л. Шаталова та ін. Проте незважаючи на чималу кількість праць, дотепер не була розроблена концепція і відповідно не був створений комплексний навчальний словник, який би забезпечував потреби студентів, що навчаються за освітнім напрямом «Фармація». Це й зумовлює актуальність порушеного питання.

Мета статті – обґрунтувати необхідність створення комплексного навчального термінологічного словника для студентів освітнього напрямку «Фармація» й окреслити основні засади укладання такого словника.

Навчальні словники – це особливий тип словників. Тому у своїй розвідці будемо послуговуватися таким робочим визначенням. *Навчальний словник* – це лексикографічний твір, який містить упорядкований за певним принципом

перелік слів, відповідає методичним вимогам і використовується як один із засобів навчання.

*Мета* комплексного навчального термінологічного *словника*:

- розвивати мовну і мовленнєву компетенції студентів – майбутніх фахівців;
- забезпечити студентів якісним матеріалом для самостійної роботи;
- сприяти дослідно-креативній навчальній діяльності студентів.

У зв'язку з цим названий навчальний посібник буде виконувати такі *функції*:

- *навчальну*: сприяє формуванню у свідомості студента знань про предметну галузь, яку вивчають;
- *нормативну*: допомагає удосконалювати й уніфікувати фахову мову як засобу спілкування;
- *інформативну*: дозволяє долучитися до накопичених знань;
- *систематизації*: уможливорює якнайповніше розкриття значення терміна, а отже, позитивно впливає на формування термінологічної компетенції.

Окреслені функції виділяють більшість дослідників, зокрема О. Балалаєва [2], Л. Григорович [3], О. Матвієнко [6], В. Перебийніс [7], А. Полуєктова [8]. І ми підтримуємо такі міркування. Однак у деяких роботах спостерігається, з одного боку, деталізація названих функцій, а з іншого, – їх узагальнення. Так, Л. Шаталова як основні функції навчального словника виділяє:

- *навчально-довідкову*: визначається інформативністю навчального комплексу з позиції відомостей про форму і семантику лексичних одиниць для їх якісного самостійного засвоєння студентами;
- *діяльнісно-формувальну*: ініціює навчально-пізнавальні дії, спрямовані на засвоєння лексичних знань, на основі яких формуються лексичні навички і пізнавальна самостійність студентів [10].

Пропонований нами комплексний навчальний термінологічний словник поєднуватиме такі словники: перекладний, етимологічний, орфографічний, акцентологічний, морфемний, словотвірний, граматичний, синонімічний, омонімічний, паронімічний, тлумачний і лексичної сполучуваності.

З огляду на це наводимо орієнтовні варіанти словникових статей:

1) Гематоциста *мед*.

(грец. *haemos* – кров + *kystis* – міхур)



haematocysta, ae, f

гемато/циста, и, ж.

1) кіста, наповнена кров'ю. **Синонім:** кіста кров'яна

2) порожнина в паренхіматозному органі, що сформувалася внаслідок утворення й розсмоктування гематоми (Словник медичних термінів: slovnik.com.ua)

**Паронім:** гематоцеле

Сполучуваність: **образование гематоцисты** – утворення нематоцисти;

*Фактори ризику кровотечі з варикозно розширених вен стравоходу: почервоніння поверхні варикса або наявність гематоцист на його поверхні* (З підручника).

2) Суппозиторій *фарм.*

(*suppositoria*; лат. *supponere* – підкладати)

*suppositoria*; (*suppositorium*, *ii*, *n*)

супозиторій, я, *чол.*; їв, *мн.*

Дозовані лікарські препарати, тверді при кімнатній температурі і розплавляються або розчиняються при температурі тіла, призначені для введення в природні та патологічні порожнини тіла. **Синонім:** свічка (Фармацевтична енциклопедія: <http://www.pharmencyclopedia.com.ua>).

**Паронім:** супозиція.

Сполучуваність: **ректальные суппозитории** – ректальні суппозиторії; **вагильные суппозитории** – вагінальні суппозиторії; **сферические суппозитории** – сферичні суппозиторії; **яйцевидные суппозитории** – яйцеподібні суппозиторії;

*Вагінальні суппозиторії в основному призначені для місцевої дії: дезінфекційної, протизапальної, в'яжучої, припікальної, анестезувальної. Ректальні суппозиторії призначають як для місцевої дії лікарських речовин, так і резорбтивної* (З підручника).

Уважаємо, що матеріали друкованого словника доцільно конвертувати в електронний словник. Такий варіант функціонування комплексного термінологічного словника дасть можливість викликати не лише повну словникову статтю, а й будь-яку її частину, простежити випадки вживання реєстрового слова, зафіксовані в інших словникових статтях, перейти до фахової літератури (для більш детального ознайомлення) через зазначені покликання.

На нашу думку, саме таке наповнення комплексного навчального термінологічного словника сприятиме оптимізації його використання на заняттях з української та латинської мов, оскільки сприятиме поповненню словникового запасу майбутніх фахівців, виробленню навичок правильного вживання термінологічної лексики, відновленню міжпредметних зв'язків, а відтак допоможе студентіві досягнути сучасну наукову картину світу в її системності та єдності.

## ЛІТЕРАТУРА

1. **Балалаєва О. Ю.** Аналіз сутності поняття «електронний навчальний словник» [Електронний ресурс] / О. Ю. Балалаєва. – Режим доступу: <http://undip.org.ua>.
2. **Балалаєва О. Ю.** Универсальные и специфические функции учебных словарей [Электронный ресурс] / О. Ю. Балалаєва. – Режим доступу: <https://interactive-plus.ru>.
3. **Григорович Л. А.** Учебная лексикография: теория и практика / Л. А. Григорович // Культура речи. Русская речь. – 2011. – № 6. – С. 47–50.
4. **Лебедева С. В.** Учебные словари различных типов в культурологическом аспекте (на материале британских справочников) [Электронный ресурс]: автореф. дисс. на соискание научной степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 «Германские языки» / С. В. Лебедева. – Иваново, 2005. – Режим доступу: <http://cheloveknauka.com>.
5. **Марусенко М. А.** Учебная лексикография / М. А. Марусенко // Прикладное языкознание: [учебник]. – СПб., 1996. – С. 308–317.
6. **Матвієнко О.** Навчальний термінологічний словник з документознавства та інформаційної діяльності: дидактичний аспект / О. Матвієнко // Вісник Книжкової палати. – 2011. – № 6. – С. 23–25.
7. **Перебийніс В. І.** Теорія і практика укладання навчальних словників [Електронний ресурс] / В. І. Перебийніс. – Режим доступу: <http://studentam.net.ua>.
8. **Полуектова А. Ю.** Теоретичні засади укладання навчального словника-мінімуму лінгвістичної термінології / А. Ю. Полуектова // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Серія: Філологія. Мовознавство. – 2012. – Випуск 183. – Том 195. – С. 76–80.
9. **Фрейре П.** Формування критичної свідомості / П. Фрейре. – К. : Юнісерс, 2003. – 176 с.
10. **Шаталова Л. С.** Тезаурусный подход при создании учебного терминологического словаря [Электронный ресурс] / Л. С. Шаталова. – Режим доступу: [web-local.rudn.ru](http://web-local.rudn.ru).
11. **Южакова О.** Навчальний словник у виші: місце, роль і засади укладання [Електронний ресурс] / О. Южакова. – Режим доступу: [http://tc.terminology.lp.edu.ua/TK\\_Wisnyk765/TK\\_wisnyk765\\_1\\_juzhakova.htm](http://tc.terminology.lp.edu.ua/TK_Wisnyk765/TK_wisnyk765_1_juzhakova.htm).

## **ДО ПИТАННЯ ПРО УКРАЇНСТВО**

Українство у сучасному розумінні є людністю, яка проживала і проживає протягом тисячоліть на певній, визначеній історично території. Це людність оснащена певними культурними цінностями, обрядовістю, конфесійністю (належністю до певної системи вірувань), етнографічними реаліями, звичаями, національною ідеєю в її реалізаціях, літературними та мистецькими традиціями, мовою з її неповторним лексичним складом, фонеморфологічними явищами, орфоепією, синтаксичним складом, ритмомелодикою.

Це поняття щільно пов'язане з проблемою державності, української соборності, суверенності. Українство століттями не мало власної держави, а отже – й стабільного суспільства, яке протягом віків відповідало б його духовним запитам. Тому, власне, особистий інтерес пересічного українця, меншої чи більшої частини української людності у певні історичні проміжки міг не збігатися з державним станом і з тенденціями розвитку державності.

Нині поняття про «українство» набуває нової якості: після тривалого періоду лихоліть народ України зміг у більшості своїй психологічно перебудуватися, об'єднатися у власну «спілку-державу», в межах якої, незважаючи на труднощі державної розбудови, забезпечує права особистості на основі верховенства загальнолюдських цінностей, гарантовані Основним Законом України – її Конституцією.

Українець як особистість поступово починав усвідомлювати себе значущим елементом своєї держави і водночас носієм загально етнічного поняття «українство», отже – свідомим громадянином України.

Ментальність або менталітет, є своєрідним психологічним оснащенням представників конкретної культурної спільності; ментальність створює умови для того, щоб потік різноманітної інформації, вражень інтегрувався свідомістю особистостей у певне узагальнене світобачення, у певний світогляд. Саме ментальність визначає поведінку людини, соціальної групи, включаючи її до об'єктивного, історичного процесу.

Тільки національна культура, яка послуговується рідною мовою, духовними реаліями рідного краю, може сприяти державотворенню. Це завжди розуміли завойовники, це завжди розуміють і поневолені. Перші намагалися

нав'язати свою духовність (або те, що вони вважають «духовністю») підкореним народам; другі, навпаки, намагалися зберегти своє національне обличчя, незалежність через національну культуру, через національну школу, рідну мову.

**Неонілла Баракатова**

*Дніпропетровський національний університет  
імені Олеся Гончара (Дніпропетровськ, Україна)*

## **ДІЄСЛІВНЕ ТЕРМІНОВЖИВАННЯ ЯК СКЛАДОВА МОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СУЧАСНОГО СУДДІ**

Правнича лінгвістика як окрема галузь сучасної термінологічної науки сьогодні перебуває в процесі активного розвитку й становлення, про що свідчить поява чималої кількості наукових досліджень метамови юриспруденції: Ю. Прадіда [6], В. Радецької [3], Л. Гапонової [1], Л. Чулінди [5]. Чимало аспектів написання судових рішень неодноразово обговорювалося у виданнях Національної школи суддів України, зокрема в працях Р. Слободяна [4], Р. Куйбіди [2] тощо.

Суддівська система у своєму фаховому лексиконі послуговується досить різновекторними терміноодинацями, уживання яких пов'язано зі специфікою діяльності суду – господарського, військового, кримінального, адміністративного та ін. Тому лінгвістична підготовка майбутнього судді та подальше підвищення його кваліфікаційного рівня висуває перед викладачем-мовником низку завдань, досягнення яких сприятиме більш прозорому, однозначному й зрозумілому для учасників судового процесу формулюванню прийнятого рішення. Традиційно тримає пріоритет у цьому плані проблема культури мови, що не в останню чергу пов'язана з уживанням дієслівних і віддієслівних лексем як одного з найбільших частиномовних класів слів сучасної української літературної мови.

Порушення дієслівних валентних зв'язків спричиняє появу низки ненормативних для української мови словосполучень на зразок *не надає документи* (має бути *документів*), *користування графічного зображення (графічним зображенням)*, *не припиняє право власності (права)*. До утворень таких словосполучень, як здійснювало діяльність, спрямовану на здійснення;

*оформлюється у формі акта (або довідки); збудована прибудова призводить обмеженість синонімічного словника. Російсько-український білінгвізм зумовлює використання суржикових утворень на кшталт *відбудовне лікування, прибігати до морських екзотів* (замість *відновлювальне, вдаватися*). Незнання закону економії мовної енергії уможливорює вживання відокремлених означень, оформлених як підрядні речення, як-от: *документ, що призначений для списання; суми податку, які попередньо внесені* тощо.*

Таким чином, усунення проблем з уживанням вербальних лексем і їх похідних має стати щоденним завданням викладача-словесника і бути реалізоване під час вивчення тем як з лексики, так і з граматики.

### ЛІТЕРАТУРА

1. **Гапонова Л. Є.** Формування української криміналістичної термінології: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 / Л. Є. Гапонова. – Запоріжжя, 2012. – 20 с.
2. **Куйбіда Р.** Посібник з написання судових рішень / Р. Куйбіда, О. Сироїд. – К.: «Дрім Арт», 2013. – 244 с.
3. **Радецька В. Я.** Мова науки криміналістики: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / В. Я. Радецька. – К., 2002. – 20 с.
4. **Слободян Р.** Деякі питання фахового мовлення професійного судді / Р. Куйбіда // Слово Національної школи суддів України. – 2014. – № 4(9). – С. 131 – 145.
5. **Чулінда Л. І.** Юридико-лінгвістичне тлумачення текстів нормативно-правових актів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 / Л. І. Чулінда. – К., 2004. – 20 с.
6. **Pradid Y.** Predmet pravnickej lingvistiky ako vedy a ucebnej discipliny / Y. Pradid // Policajna teoria a prax. – 2003. – № 2. – S. 61 – 64.

**Любов Бермас, Олександр Бермас**

*Одеський національний медичний університет*

*(Одеса, Україна)*

### ДО ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В МЕДИЧНОМУ ВУЗІ

Освітнє середовище сучасних вищих навчальних закладів зазнає серйозну модернізацію: воно стає більш відкритим, гнучким, диференційованим, ускладнюються організаційно-технологічні та міжкультурні зв'язки, удосконалюючись під впливом фактора глобальної конкурентоспроможності.

Затребуваність кваліфікованих і добре підготовлених фахівців на ринку робочої сили визначає місце вищих навчальних закладів на ринку освітніх послуг, його освітній потенціал і якість освітнього середовища.

Сучасний освітній процес у вищому навчальному закладі повинен будуватися на основі поєднання досягнень педагогічних та інформаційних технологій. Для підвищення якості освітнього процесу викладач може використовувати у своїй роботі електронні освітні ресурси: презентації, електронні підручники, освітні портали та інше. Але кожен тип електронних освітніх ресурсів в освітньому процесі вирішує обмежене коло специфічних завдань, тому їх використання можливе які допоміжний матеріал в освітньому процесі з традиційними педагогічними технологіями і в поєднанні один з одним.

Пізнавальна діяльність при навчанні іноземної мови за професійним спрямуванням має свої специфічні особливості, які включають у себе максимальне наближення до дійсності, націлення на конкретний результат, вивчення реальних медичних процесів, що відбуваються на практиці в ретельному вивченні різноманітності форм прояву цих процесів та реалізації отриманих результатів у вигляді прийняття відповідального рішення. Саме таким цілям повинні відповідати і методи навчання студентів, серед яких ми виділяємо, перш за все, ситуаційні методи навчання.

Ситуаційні методи навчання базуються на достатньо ретельному обґрунтуванні ситуації, а саме детальний опис умов виникнення захворювання, форм його прояву, перебігу в часі, ускладнення, методи діагностики та лікування.

Дуже важливим при використанні ситуаційних методів є творчий початок у процесі навчання. Студенти повинні самі проявити ініціативу, шукати правильне рішення, а отже – логічно мислити. Вони набувають навички самостійної роботи, починають розуміти і наражаються на критику за прийняття рішення. Сама неоднозначність прийнятих рішень змушує глибоко замислитись над сутністю процесів, їх різнобічному огляду, пошуку позитивних і негативних виявів прийнятого рішення. Студенти вчаться працювати в колективі, а колективна робота у ситуаційних групах стимулює до обміну думками, творчості та самостійності.

**Наталія Бицко**

*Буковинський державний медичний університет*

*(Чернівці, Україна)*

## **ДО ПРОБЛЕМИ ЗАСВОЄННЯ ТЕМИ «БОТАНІЧНА НОМЕНКЛАТУРА» НА ЗАНЯТТЯХ З ДИСЦИПЛІНИ «ЛАТИНСЬКА МОВА»**

«Латинська мова» у медичному вузі передбачає вивчення розділу «Лексико-семантичне забезпечення вивчення теми «Рецептура»», який включає в себе достатньо тем, присвячених ботанічній номенклатурі: «Назви лікарських рослин у номенклатурі лікарських засобів»; «Прикметники I групи у ботанічній номенклатурі»; «Прикметники III відміни в ботанічній номенклатурі» тощо. Отже, беручи до уваги специфіку предмета, актуальність нашого дослідження полягає у виокремленні основних класифікаційних засад у ботанічній номенклатурі, що дозволить детальніше ознайомити студентів з вищезазначеним розділом дисципліни. З цього огляду об'єктом свого лінгвістичного аналізу ми обрали назви лікарських рослин у ботанічній та фармацевтичній номенклатурі.

У світогляді наших предків ботанічні назви рослин відігравали значущу роль щодо лікування різних хвороб. Розвиток біологічної науки привів до появи величезної кількості нових біологічних термінів, утворених на базі грецьких і латинських слів. Виникла потреба в новітніх методах класифікації рослинного і тваринного світу, оскільки попередня система створювалась на основі довільно взятих ознак. Для видів рослин і тварин не було загальноприйнятих назв, а передавались вони великими термінами, що звичайно ускладнювало класифікацію назв та виникали великі проблеми щодо утворення систематики ботанічних назв рослин, які використовуються у фармації і до нашого сьогодення. Шведський вчений Карл Лінней (1707–1778) вперше застосував бінарну номенклатуру і побудував вдалу штучну класифікацію рослин і тварин. Вчений провів досить значне наукове дослідження, описав біля 1500 видів рослин. Згідно з біноміальною номенклатурою К. Ліннея, кожний вид визначається двома латинськими назвами – родовою і видовою. Принцип подвійних назв зберігся в систематиці рослин і тварин донині.

Із плином часу кількість назв рослин і тварин зростала, а відсутність сталих номенклатурних правил призводила до їх плутанини. Назріла потреба виробити єдині для всіх ботаніків і зоологів номенклатурні правила.

Якщо звернутися до граматичних моделей утворення ботанічних родин, необхідно нагадати студентам прикметники жіночого роду першої групи, які узгоджуються з терміном «*plantae*» (від лат. *planta*, ae f – рослина).

Схема утворення ботанічних родин виглядає таким чином:

ОСНОВА ІМЕННИКА	СУФІКС	ЗАКІНЧЕННЯ
назва роду	-ace-	-ae
<b>Betula, ae f (береза)</b> <b>Betul + ace + ae =</b>		<b>Betulacēae (березові)</b>

Як засвідчує досвід, для поліпшення запам'ятовування студентами складних ботанічних назв, необхідно звертатися до етимологічних засад виникнення назви рослини. На прикладі «Атласу лікарських рослин» Я. Мацку, І. Крейча спостерігаємо:

Родина **Asteraceae (лат.):**

***Artemisia absinthium L.*** – полин гіркий. ***Artemisia*** – так називали полин античні автори. Можливо, назва пов'язана з іменем грецької богині Артеміді (***Artemis***). Пліній вважає, що цю рослину назвали на честь Артемізії Галікарнаської, дружини Мавзола, короля Карії (IV ст. до н. е.), яка вилікувалась за допомогою цієї рослини. Можливо також, що в основі назви лежить грецький прикметник ***artemes*** – «неушкоджений, здоровий», у зв'язку з лікувальними властивостями рослини. Іменник ***absinthium*** походить від грецького ***a*** – не, ***psinthos*** – задоволення, тобто рослина, яка не дає задоволення через свій гіркий смак.

Родина **Solanaceae (лат.):**

***Atropa belladonna L.*** – красавка, беладона або соннота. ***Atropa*** – таку назву дав цьому роду К. Лінней через отруйні його властивості, що пов'язано з ім'ям грецької богині – Атропи, яка нібито перерізує нитку життя кожного смертного (від грецького ***atropos*** – неминучий, невідворотний, безповоротний). Іменник ***belladonna*** – від італійського ***bella*** – гарна, ***donna*** – жінка. Жінки соком ягід цієї рослини натирали як рум'янами щоки і закапували його в очі, внаслідок чого розширювались зіниці й очі мали блискучий вигляд і ставали темними.

***Hyoscyamus niger L.*** – блекота чорна. ***Hyoscyamus*** – від давньогрецького назви рослини ***hyoskyamos*** (***hyos*** – свиня, ***kyamos*** – біб). Назву дано



Діоскоридом, який помітив, що свині, які поїдали рослину з плодами, падали в судомах і гинули. Швейцарський фармакогност Чирх вважає, що префікс *hyos-* використаний зневажливо – свинячий біб, очевидно, через те що блекота росте на смітниках. *Niger (-a, -um;* прикм.) – чорний (зів квітки чорно-фіолетовий).

Учені всіх країн роблять досить логічний висновок щодо наукових назв всіх систематичних груп рослинного і тваринного походження: вони мають бути латинськими або латинізованими, а біологи усіх країн повинні дотримуватися вказівок кодексів під час утворення нових латинських назв. Біологічна латина є міжнародною, спільною для різних мов. Оволодіння нею не лише сприяє вивченню спеціальних дисциплін, але і взаєморозумінню представників біологічних наук різних країн і національностей.

**Оксана Біла**

*Буковинський державний медичний університет*

*(Чернівці, Україна)*

## **ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ: СТАВЛЕННЯ ВИКЛАДАЧА ДО СТУДЕНТІВ, ЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ, ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЗАЄМОДІЇ (ВЕРБАЛЬНОГО Й НЕВЕРБАЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ) ЗІ СТУДЕНТАМИ**

Важливими особливостями педагогічної взаємодії студентів та педагогів є: систематичність, неперервність, вміння переходити від офіційного до неофіційного спілкування поза межами аудиторії, в умовах наукового дослідження тощо. Викладач повинен ставитися до всіх студентів однаково, не виділяти серед аудиторії улюбленців, ставитися до кожної особистості з повагою, толерантністю і розумінням. Перш за все треба пам'ятати, що ти працюєш з дорослими, вже сформованими людьми, які мають свою думку, тому завжди потрібно давати їм висловити студентові, педагог як наставник має правильно скерувати студента, підказати, підтримати і в будь-якій ситуації допомогти.

У моральних почуттях викладача з більшою емоційною силою та безпосередністю, ніж на теоретичному рівні, відбувається схвалення чи осуд, симпатії чи антипатії, їх зовнішній вияв буває надто інтенсивним, у формі емоцій, радості або гніву, морального задоволення або незадоволення. Отже,

будь-який вияв людських почуттів супроводжується безпосередніми емоційними реакціями: відбуваються зміни у виразі обличчя (міміка), у поставі всього тіла (пантоміма), а також в особливостях поведінки. Через свій зовнішній вияв емоції і почуття допомагають викладачеві налагоджувати як інтерперсональний (із студентами, колегами, батьками), так і інтраперсональний (із самим собою) зв'язок. Найпростіші моральні почуття виражають безпосереднє оціночне ставлення до того, що відбулося. У психології їх називають ситуативними. Вони виникають у процесі діяльності викладача, його спілкування зі студентами, колегами. За допомогою цих почуттів викладач чітко реагує на коливання багатоманітних зв'язків у педагогічному колективі. Ситуативні почуття надзвичайно рухомі та у своїй сукупності характеризують моральний настрій людини. Педагог несе безпосередню моральну відповідальність за створення комфортних умов, без зайвої напруги. Моральні почуття відповідальності дозволяють викладачеві відчувати значущість як своїх вчинків, так і інших, а також виконувати ті чи ті соціально значущі дії.

Норми етичної поведінки викладачів стосовно студентів: педагог приймає на себе особисту моральну відповідальність за професійний розвиток студентів, він розвиває у студентів віру в своїх товаришів, віру в людей, віру в самого себе, виховує у студентів відповідальне ставлення до професії, чесне і благородне ставлення до оточуючого світу, до інших людей, до себе, викладач поважає автономію студента; негуманне ставлення до студента, приниження людської гідності, використання в особистих інтересах праці студента неприпустимі, викладач не має права відмовити студенту у наданні йому освітніх послуг, консультацій тощо, педагог не втручається без професійно обумовлених причин у справи родини та приватне життя своїх студентів, викладач виявляє професійний такт і високу культуру в спілкуванні та роботі із студентом.

Індивідуальність викладача насамперед виявляється в його зовнішності, яка спрямована на інших людей. Емоційна виразність, спосіб і сила виявлення хвилювань і почуттів визначають як експресивність. Вид і форма експресії значною мірою впливає на динаміку й особливості міжособистісних взаємин викладача і студентів. Через це серед особистісних якостей викладача визначають педагогічний артистизм – здатність управляти собою, виявляти весь арсенал своєї експресивної виразності.

Усе це свідчить про те, що викладач вищої школи повинен демонструвати не тільки зразки науково-педагогічної діяльності, а й певні якості особистості, які мають таке саме важливе значення, як і його професійні знання і вміння. Цим пояснюється підвищення вимогливості до професіоналізму особистості сучасного викладача. Можна сказати, що викладач повторює себе у своїх студентах. Вони переймають від нього не тільки професійно-наукові знання, а й уроки життя, професійний досвід, моральні і життєві цінності, погляди та переконання, манери поведінки, спосіб мислення, окремі звички тощо.

Особистісне, переконливе, захоплююче ставлення викладача до навчального матеріалу посилює його вплив на студентів, викликає в них інтерес до нього. Через це до зовнішніх складників іміджу викладача відносять також виконання ним вимог педагогічного спілкування, дотримання правил поведінки, норм етикету у процесі сумісної професійної діяльності (форма звертання, манера спілкування і навіть форма ділового одягу – усе це є нормами ділового етикету).

Викладач повинен бути високоморальною людиною, що передусім виявляється в його педагогічній культурі, до якої належать щирість і доступність у педагогічному спілкуванні, доброзичливість (але не поблажливості студентам), тактовність, коректність, толерантність, готовність використовувати будь-який випадок педагогічного спілкування як життєвий урок.

Професійні моральні якості, які репрезентують совість, професійну чесність (ділова вимогливість до самого себе, самовіддача в роботі), принциповість і стійкість переконань (уміння відстоювати власну точку зору, але з повагою до думки іншого), організованість і відповідальність, скромність та оптимізм (віра в людей), великодушність (терпимість до вад людей, уміння пробачити образи, не бути злопам'ятним), справедливість і об'єктивність (неупереджене оцінювання ділових якостей і дій студентів), самоконтроль, дисциплінованість і вимогливість.

## **КОМУНІКАТИВНО-ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ ФАХОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ НА ОСНОВІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ**

Вимоги часу й розпочата радикальна реформа системи освіти в Україні орієнтують на відмову від авторитарного стилю навчання на користь гуманістичного підходу, на застосування методів, які сприяють розвитку творчих здібностей особистості з урахуванням індивідуальних особливостей учасників навчального процесу й спілкування.

Сьогодні статус української мови серед світової спільноти все ширше набуває ролі засобу міжкультурного спілкування. Усе це зумовлює визначення основних стратегічних напрямків удосконалення цілей, змісту, методів, прийомів і засобів навчання фахової української мови студентів, зокрема у підготовці фахівців медичних спеціальностей. У підготовці таких спеціалістів особлива роль належить вищим медичним закладам, які покликані орієнтувати випускників не лише на виконання професійно-виробничих функцій, але й на організацію роботи з людьми. Однією з неодмінних і важливих складових культури особистості є її мовна культура, яка найкраще засвідчує рівень освіченості, моральності та інтелекту.

Розв'язання проблеми удосконалення професійної підготовки медичних або інших фахівців потребує пошуку шляхів ефективного формування їх комунікативної компетенції.

Комунікативна компетенція розглядається як система внутрішніх резервів, необхідних для комунікативної дії в міжособистісній взаємодії, включає певну сукупність знань, умінь, навичок, які забезпечують, оптимальний перебіг комунікативної діяльності. Це свого роду структурована цілісність, яка формується на основі єдності змістового, емоційного і діяльнісного компонентів. Змістовий компонент передбачає усвідомлення студентами сутності і значимості комунікативної діяльності, які перейшли в розряд детермінант поведінки. Емоційний компонент характеризується особистісним ставленням до комунікативного аспекту майбутньої професійної діяльності. Процесуальний компонент – це діяльнісний прояв комунікативних

умінь: гностичних (уміння сприймати, розуміти і адекватно моделювати особистість партнера з яким спілкуєшся), експресивних (уміння самовиражатися через самопрезентацію), інтерактивних (уміння впливати на партнера з комунікативної діяльності).

Останнім часом у практиці викладання мови у вищій школі відзначається тенденція до навчання професійно-орієнтованого аспекту комунікації. Професіоналізація навчання висуває за головну мету підготовку фахівця, здатного використовувати мову як інструмент професійної діяльності й професійного пізнання. Тому цей напрям у практиці викладання фахової мови у вищій школі можна вважати на теперішній час одним з найактуальніших.

Із позицій професійно-орієнтованого підходу до вивчення фахової української мови в умовах вищого навчального закладу можна стверджувати, що основним елементом є професійна комунікативна компетенція.

Питанню формування комунікативної компетенції присвячені праці видатних лінгвістів і методистів. Щодо компонентів комунікативної компетенції, а також їх кількості існує багато підходів. Не викликає сумнівів, що ця компетенція є багатокомпонентною. Проте різні наукові школи по-різному визначають склад і назви цих компонентів. Принципово важливим для розуміння цілей сучасної освіти є те, що будь-який фахівець повинен мати досить високий рівень цієї компетенції в усній і письмовій мові. Таким чином основні функціональні типи текстів, прийняті в сучасній побутовій і професійній сферах усної і письмової комунікації, не повинні представляти нездоланих труднощів. Ця компетенція життєво необхідна для успішного професійного функціонування і кар'єрного росту практично в будь-якій галузі. У зв'язку з цим виникла потреба розробки нової лінгвістичної моделі навчання фахової професійної комунікативної компетенції фахівця, формування якої розкриває цілі та зміст професійно-орієнтованого навчання.

Аналіз наявних досліджень дозволив виокремити інтегративну функціонально лінгвістичну модель професійно-ділового спілкування, яка представляє багатокомплексну систему знань, до якої входять компоненти як спільні для усіх спеціальностей, так і притаманні окремій групі професій. Компонентний склад фахової професійної комунікативної компетенції повинен, на нашу думку, бути поширений за рахунок включення таких компонентів:

- інформативний (тематичний, когнітивний) компонент, який, з одного боку, обмежує інформаційне коло тематикою окремої спеціальності, а з іншого – орієнтує на використання різноманітних (друкованих та електронних)

джерел інформації, відокремлюючи при цьому формування комп'ютерної компетентності;

- діловий (бізнес-компонент), який представляє різновид міжособистісного професійного усного (зустрічі, переговори, презентації тощо) та письмового (ділові листи, факси, телекси тощо) спілкування з учасниками різноманітної діяльності, представниками різних професій, виступаючи як інваріант для будь-якої спеціальності;

- спеціальний компонент (або професійний), який включає функціональну і міждисциплінарну частини [3: 243–245].

У цьому контексті під функціональною компетентністю розуміється вміння фахівця виконувати функціональні обов'язки, використовуючи рідну мову, а під міждисциплінарною – трансформація та інтеграція професійної інформації і знань мови.

Комунікативна компетенція сьогодні розглядається як одна з найважливіших складових готовності і здатності будь-яких фахівців до успішної професійної діяльності, тому ефективність навчання багато в чому визначається рівнем комунікативних умінь. Очевидно, що засвоєння будь-якої навчальної дисципліни не тільки гуманітарного, але й природничо-наукового плану буде більш успішним, якщо людина вміє працювати з текстом і створювати власні тексти різних стилів і жанрів, включаючи і науково-дослідні проекти. При цьому комунікативні та інформаційні, соціальні та навчальні вміння виявляються взаємозалежними, практично нероздільними у навчальній і реальній діяльності. Однак, ці вміння необхідно цілеспрямовано формувати і розвивати, вони не є вродженими.

Нові умови життя диктують необхідність зміни змісту і форм побудови сучасних курсів навчання. Ці зміни не повинні мати фрагментарний і стихійний характер. Реальний результат навчання багато в чому залежить від дій викладача. Вони ж визначаються як ясністю розуміння поставлених задач, так і обраною системою контролю й оцінювання. Саме єдність розуміння цілей і змісту освіти, а також вибір адекватних їм форм навчання і контролю здатні позитивно вплинути на динаміку формування та розвитку комунікативної компетенції студентів.

Наприклад, для того щоб брати участь в актах комунікації, слід володіти: 1) такими компетенціями, як:

- загальні компетенції (знання, навички й досвід, здібності та риси характеру тощо, евристичні здібності та вміння вчитися);

- комунікативні компетенції: лінгвістична (фонологія / орфографія, словник, морфологія, синтаксис, семантика і прагматика), соціолінгвістика, прагматика (дискурс, функції, наміри тощо);

2) здатністю використовувати ці компетенції у продуктивних та рецептивних видах усного і писемного мовлення з метою висловлювати і розуміти зміст, пов'язаний з певними темами, інтерпретувати і передавати зміст за допомогою контексту, брати участь у різних видах комунікативної діяльності (продуктивних, рецептивних, інтерактивних, опосередкованих);

3) вмінням виконувати комунікативні завдання у ролі учасника комунікативної ситуації у певній галузі за принципом кооперації;

4) здатністю використовувати стратегії, необхідні для реалізації компетенцій, наприклад, планування, виконання, контроль (включаючи виправлення чи компенсацію) [4: 38].

Усі ці здібності, вміння та навички повинні бути розвинені у користувача мовою, для того щоб ефективно здійснювати певну кількість актів комунікації. Проте, далекою не всі, хто вивчає мову, мають потребу в оволодінні ними. Необов'язково, щоб певна компетенція, завдання, діяльність або стратегія, визначені як мета, що є необхідною для задоволення потреб тих, хто вивчає мову, входили до навчальної програми. Слід вирішити, яких нових знань потрібно набути, а які можуть розглядатись як уже набуті, який пріоритет матиме певний момент навчання. Для вирішення подібних питань необхідно враховувати конкретну навчальну ситуацію, а також особливості індивідуального чи групового навчання, вік того або тих, хто вивчає мову тощо.

Сутність комунікативного навчання полягає у підготовці студента до участі у процесі спілкування в умовах, створених в аудиторії. Інакше кажучи, процес навчання є моделлю процесу спілкування. Створити процес навчання як модель процесу спілкування означає змодельювати основні, принципово важливі, істотні параметри спілкування.

Кожен, хто спілкується, досягає своїх цілей за допомогою таких засобів, як говоріння, аудіювання, читання, письмо, паралінгвістика (інтонація, паузація тощо), проксемика (рухи тіла, пози), або ж будь-якою спільною діяльністю. При цьому спілкування здійснюється трьома способами: інформаційним (обмін думками, ідеями, інтересами, почуттями тощо), інтеракційним (взаємодія під час спілкування) і перцептивним (сприйняття і розуміння людини людиною).

Зміст спілкування залежить від змісту мислення, яке, у свою чергу, «живиться» навколишньою реальністю, оскільки свідомість відображає цю

реальність у процесі діяльності людини. Спілкування зазвичай здійснюється через усну і письмову форму, кожна з яких має свою специфіку, а також за допомогою вербальних і невербальних засобів. Оскільки комунікативна діяльність завжди має мету, причину і мотив, то можна також говорити і про цілеспрямованість як одну з важливих характеристик спілкування. Саме цілеспрямованість спілкування і покликана вирішувати проблеми та завдання комунікації. У зв'язку з тим, що особистість під час спілкування завжди демонструє свою індивідуальність, безумовно, що її розвиток навичок та вмінь спілкування повинен відбуватися в умовах максимального підключення усіх сфер свідомості, усіх рис особистості. На це і спрямований комунікативно-орієнтований підхід.

Якщо спробувати дати коротке визначення комунікативно-орієнтованому навчанню фахової української мови, то можна сказати, що це моделювання процесу комунікації, а урок або заняття за методикою комунікативно-орієнтованого навчання – це і є сама модель процесу комунікації. Це означає, що таке навчання майже цілком адекватне процесу реального спілкування.

З огляду на це, здійснення майбутніми фахівцями медичних або інших спеціальностей професійно-орієнтованої україномовної діяльності, а також вивчення фахової української мови передбачає виконання дій на основі розвитку низки загальних компетенцій, а також комунікативних мовленнєвих компетенцій. Під час користування фаховою мовою вже сформовані компетенції майбутні фахівці використовують за необхідності залежно від умов, потреб, а також у різних контекстах, необхідних для здійснення певних видів мовленнєвої діяльності.

Отже, названі параметри відображають усі основні якості процесу спілкування: діяльнісний характер, цілеспрямованість і вмотивованість, ситуативне зіставлення, предметність, змістовність тощо. Інтерпретовані методично і використані на уроках мови ці параметри сприяють створенню такого процесу навчання, під час якого стає можливим розвиток усіх якостей спілкування.

## ЛІТЕРАТУРА

1. **Овчарук О.** Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти / О. Овчарук // Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. – К.: К.І.С, 2003. – С. 57–81. 2. **Дубічинський В.** Актуальні проблеми формування термінологічної компетенції студентів вищих технічних закладів / В. Дубічинський, Л. Власенко, О. Кримець // Вісник Національного



університету «Львівська політехніка». Серія: Проблеми української термінології. – 2004. – № 503. – С. 137–140. 3. **Креденець Н. Д.** Компетентність – парадигма професійної підготовки фахівців / Н. Д. Креденець. – Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2004. – 701 с. 4. **Пометун О.** Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: [науково-методичний посібник] / О. Пометун, Л. Пироженко. – К.: А.С.К., 2004. – С. 38–46.

**Леся Близнюк**

*Український державний університет залізничного транспорту  
(Харків, Україна)*

## **ОСОБЛИВОСТІ БІЛІНГВАЛЬНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

Однією з характерних особливостей сучасної передової вищої освіти є система так званої інтернаціоналізації. Разом із цим у наш час українська система вищої школи зорієнтована на подальшу інтеграцію до європейського (Болонського) процесу, світового культурно-освітнього та наукового простору.

Міжнародна діяльність вищих навчальних закладів України спрямована сьогодні на прискорення процесу інтернаціональної освіти, збільшення контингенту іноземних студентів, на формування відповідних особистих, педагогічних, професійних здібностей викладача.

Якість підготовки іноземних студентів – майбутніх спеціалістів для зарубіжних країн – є однією з умов конкурентоздатності української вищої школи на міжнародному ринку освітніх послуг. Тому навчання таких студентів має бути зорієнтовано на формування в них готовності до засвоєння нових знань, умінь, навичок для застосування цих знань при вирішенні конкретних навчальних проблем і засвоєнні змісту дисциплін, що вивчаються.

Проблеми, які виникають при навчанні іноземних студентів, зокрема, на підготовчих відділеннях і на першому курсі, полягають у вивченні не лише російської мови як іноземної, але й навчальних дисциплін, що викладаються цією мовою. Російська мова як іноземна є при цьому засобом як комунікації, так і навчально-пізнавальної діяльності. Саме це й актуалізує розроблення відповідних інноваційних технологій до навчання іноземних студентів.

Значущими при цьому є принципи білінгвізму в навчанні та білінгвальна освіта в цілому. У процесі білінгвального навчання іноземних студентів російська мова разом із рідною мовою використовується як інструмент пізнавальної та професійної діяльності, міжкультурного спілкування і полікультурного виховання, а не лише як засіб комунікації. Це покладає велику відповідальність на викладача (викладача-філолога, зокрема) як фахівця і педагога.

Особливості білінгвальної освіти в Україні та за кордоном пов'язані зі світовими лінгвоосвітніми процесами, соціально-економічними умовами всередині країни. Це дозволяє застосовувати такий педагогічний підхід до навчання іноземних студентів у вітчизняних вищих навчальних закладах, урахувавши те, що на даний момент питання класифікації методів предметного навчання іноземних студентів перебуває в стані наукового розроблення і не мають остачного визначення.

Білінгвізм, або двомовність, цікавить лінгвістів, а також психологів і соціологів досить давно, тому в наш час існує багато наукових джерел, що висвітлюють це поняття, хоча деякі трактують його неоднозначно.

Наприклад, У. Вайнрайх вважає двомовністю поперемінне використання двох мов [1: 24], і в цьому його думки збігаються з Є. М. Верещагініним, який уважав білінгвізм «психічним механізмом...», що дозволяє «...відтворювати й народжувати мовні твори, які послідовно належать двом мовним системам» [2: 134].

Трактування Ж. Макнамари є майже тотожним: «...білінгвіст – це людина, що володіє мінімальною компетенцією в одному з чотирьох мовних умінь: розуміти, говорити, читати і писати нерідною їй мовою...» [5: 58].

Бельгійські вчені Ж. Ф. Хамерс та М. Бланк взагалі виокремлюють два терміни при мовному контакті: «білінгвальність» і «білінгвізм». Білінгвальність вони визначають як психологічний стан індивіда, що має доступ до більше ніж одного мовного коду; при цьому рівень такого доступу варіюється за певними параметрами психологічного, понятійного, психолінгвістичного, соціопсихологічного, соціокультурного та лінгвістичного порядку. Білінгвізм, на їхню думку, включає в себе поняття «білінгвальності» (яке відноситься саме до індивідуального володіння двома мовами, і може також називатися «індивідуальним білінгвізмом»), але застосовується в основному для опису спільності, що має наявність контакту двох мов [4: 21].

Зважаючи на все різноманіття вищевказаних визначень, можна наполягати на спільній закономірності: білінгвізм в індивідуальному плані відрізняється ступенем володіння другою мовою. При цьому можна розрізнити основні типи:

- 1) білінгвізм з перевагою рідної мови;
- 2) білінгвізм без такої чіткої переваги.

У зв'язку з цим виникає необхідність стратифікації білінгвізму, тобто використання градацій, що відображають рівень або ступінь володіння другою мовою.

Слід зауважити при цьому, що найвища майстерність викладача-білінгвіста полягає, насамперед, у достатньо високому рівні знання двох мов та досконалому володінні ними, незалежно від того, є вони генетично спорідненими чи ні. Разом із цим, зважаючи на освітній та професійний рівень викладача, можна припустити, що досконале володіння двома мовами не є категоричним, але головним при цьому є вміння викладача повністю змінювати «код», переходячи від одного повідомлення до другого з використанням різноманітних фонологічних та синтаксичних структур, причому ступінь досконалості володіння тією чи іншою мовою може бути різним [3: 44]. Це можна вважати абсолютним фактом, доведеним педагогічним досвідом і практиками сучасних вітчизняних викладачів, які активно застосовують принципи білінгвізму – від елементарного володіння контактної мови до повного і вільного.

Викладач-філолог у білінгвальному процесі навчання відіграє найважливішу роль наставника-інтегратора і виконує функцію організатора навчального процесу, який творчо ставиться до навчання і виховання, вирішує завдання успішного формування професійно-предметної компетенції, підвищення мотивації іноземних студентів до вивчення предмета певного курсу дисципліни та російської мови. Такий викладач достатньо вільно володіє при цьому двома мовами: у предметній дисципліні та на рівні навчально-побутового спілкування, отже, має високий рівень професійної компетенції.

Використання на практичних заняттях з іноземними студентами слайдів, паперових карток, мультимедійних дощок, коли терміни, поняття, короткі або великі словосполучення, речення подаються двома мовами (один зразок відповідно до іншого) свідчить, що результати засвоєння знань при цьому є значущими. Почергове застосування двох мов дає можливість іноземному студенту осмислити значення фрази (словосполучення, речення),

«прокрутивши» їх через власну рідну мовну базу і, відповідно, співвіднести зі значенням освоюваного матеріалу.

Дидактична модель білінгвального навчання іноземних студентів може включати системний комплекс підходів: від мовно-змістового до психологічного. Неабияку роль тут відіграє викладач-наставник, педагог, людина, яка завжди зможе швидко прийти на допомогу при з'ясуванні проблемних питань студента у пізнавальному процесі мови й людського оточення.

Використання двох мов у процесі навчання виконує насамперед такі дидактичні функції:

- пізнавальну (забезпечує потрібну «повноту» знань, які відповідають вимогам стандартів із курсу дисципліни та навчальної програми);
- систематизуючу (подає чітко структурований і послідовно викладений матеріал двома мовами);
- самоосвітню (дає студентам можливість самостійно виконувати необхідну роботу з курсу дисципліни);
- закріплення і самоконтролю (забезпечує комплекс контрольних питань);
- функцію доступності (дозволяє використовувати посібники або методичні вказівки, написані двома мовами, в електронному та друкованому виданнях).

Безумовні переваги білінгвального навчання полягають також і в тому, що студента-іноземця в процесі навчання оточують дві мови та дві культури. Це значно розширює комунікативний простір самореалізації студента і відтворюється, зрештою, в комплексному характері його комунікативної компетенції. Крім того, спостерігається широта і свобода вибору комунікативних засобів як наслідок наявності більш різноманітного «репертуару» комунікативних моделей поведінки порівняно з тими студентами, до яких не застосовують методи білінгвізму. Більша гнучкість і динамізм при «перемиканні» мовного коду, у свою чергу, збільшує силу навчального впливу і надає студентові більше можливостей знайти ту модель поведінки, яка найяскравіше буде відповідати його комунікативному стилю, а також конкретній ситуації спілкування. Мови ж при цьому створюють у свідомості лише одну систему асоціацій. Будь-який елемент цієї системи має свій безпосередній еквівалент в іншій мові, тому процес мовного «перемикання» не викликає труднощів.

Застосовуючи в початковому процесі вищезгадані дидактичні функції, викладач зможе максимально ефективно роз'яснити зміст матеріалу, враховуючи при цьому рівень підготовки студентів та відповідні моделі білінгвального вивчення мови.

## ЛІТЕРАТУРА

1. **Вайнрайх У.** Одноязычие и многоязычие / У. Вайнрайх // Новое в лингвистике. – Вып. VI. Языковые универсалии. – М., 1972. – С. 24 – 60.
2. **Верещагин Е. М.** Психологическая и методическая характеристика двуязычия (билингвизма) / Е. М. Верещагин. – М.: Изд-во Московского университета, 1969 – 160 с.
3. **Мартине А.** Основы общей лингвистики / А. Мартине // Новое в лингвистике. – М., 1953. – № 4. – С. 36 – 48.
4. **Hamers, Josiane, and Michel Blanc.** 1989. *Bilinguality and bilingualism*. Cambridge: Cambridge University Press. 324 p.
5. **MacNamara J.** // *The Journal of social issues*. 1967. – P. 58 – 77.

**Maryna Bogun**

*Kharkiv National Medical University*

*(Kharkiv, Ukraine)*

## FORMATION OF INITIAL CONCEPT AND SOME FACTORS OF SPEECH COMMUNICATION

Communication is a central phenomenon or at least one of the most important for a number of fields of human knowledge, such as the science about language, psychology and sociology.

By its very nature of communication is not an interindividual process, but the social process occurring «due to social need» and «social requirement». In the process of communication and due to it the formation of an individual as a member of society and personality occurs. Pointing to this circumstance A. Leontiev notes that communication is one of the prerequisites for «mastering the achievements of the social and historical development of mankind by the individual» [1: 186].

It should be emphasized however, that «the requirement for communication with other people is not only of social nature, but also the biological one»: such requirement of the contact can be equated to self-preservation needs [2: 6].

Basic communication factors in their most general form are highlighted by R. Jakobson. This message and its inherent properties, sender and message recipient, the latter can be rather effective, i. e. directly involved in the situation of communication and a suppositional recipient of the message; nature of the contact between the participants of the speech act; the code common to the sender and the recipient; characteristic similarities and differences between the coding operations carried out by the addresser and decoding ability inherent to the addressee; the relation of the present communication to the context of its surrounding messages «which either belong to the same act of communication, or bind the recalled past with the alleged future» [5: 319].

The unit of human communication is a sentence-expression with the help of which the message is being sent. Communication in a particular situation can be characterized in terms of its course. So it is clear that people communicate at a specific location under certain circumstances, such as in a company or the working environment or in the classroom. The parameters of the situation of communication include also time and in general the existing socio-historical conditions.

The process of communication operates by means of communication system. First of all, it is the language means – phonetics, vocabulary, grammar and their combination rules for the functioning of speech. Language of communication is characterized, among other things, by the sublanguage used in communicative process. In particular, if it is a literary or vernacular variant and whether the foreign-language blotches are present, for example, French words in speech in the English speech, whether scientific terms and complex syntactic structures are used, etc. The communicating persons are characterized by who they are, their gender, age, education and mental outlook, social status, the culture they belong to, their psychological characteristics, such as temperament, social and psychological roles they play normally in this exact situation of communication, etc. The subject of communication is also important – what the interlocutors speak about. The method of communication is determined by whether people speak «directly» or through an interpreter, face to face or over the phone. The formation and proceeding of communication process is regulated by numerous rules, the study of which is far from complete. These should include first of all the norms and settings regulating human behavior in society – they are moral rules, protocol and etiquette rules, in particular, speech etiquette. Etiquette rules of verbal behavior dictate to the speaker that he should be considerate to others and above all to his interlocutor, that he should give preference to him, to guard his authority and status, to trust him, to overcome one's

own ego as the starting point in the construction of his expression, to save time of the recipient and change to the fact of the matter in the proper moment of conversation. It should be emphasized that the rules of communication are nationally-specific and may vary over time. It is also important that the rules of communication can vary significantly for different sectors of society within the same socio-historical epoch. The particular act of communication to a large extent is characterized by the fact whether the rules of communication are kept or violated.

It is obvious that the communication between people is stimulated by certain socio-psychological reasons. So at the meeting it is common to greet each other, and the desire to maintain social contact and thus to provide a favorable emotional background is a certain incentive here.

In the act of communion different goals may be defined, despite the fact that they are not always conscious and set out in advance for the interlocutors. Often the unconscious or subconscious goal of verbal behavior may be the least powerful engines of communication than conscious purposes. The aim is usually interconnected with the speech personal identity and with the nature of the situation in which communication is carried out. The implementation of the objectives is carried out in the communication strategy with the help of speech tactics.

Recall that the speech personality is a personality that realizes itself in communication, selects and implements a particular strategy and communication tactics, selects and uses a particular collection of resources (both of linguistic and extra-linguistic ones). If a linguistic personality is the paradigm of the speech personalities, on the contrary, the speech personality is a linguistic personality in the paradigm of real communication [3].

Together and separately the conditions, factors and rules have some impact on the process and building of communication. So, it is obvious that the content and appearance of the conversation may vary significantly if the same topic is discussed by different people in different circumstances. In particular, the conversation in general and building of individual expressions are modified depending on who is speaking: friends, relatives, strangers, lovers, a senior and a junior, neurotic and balanced person, a foreigner and a native speaker, a bore and a man with a sense of humor, a military man and a civilian, a cunning person and a simpleton. Here begins the area of the role structure of the communication process, its strategy and tactics. Native speakers are always better oriented in such situations. But those who study a foreign language do not always have sufficient knowledge or linguistic intuition to behave freely and properly in different conditions. In this situation, a special training

in the field of communication may be recommended, and many problems will be solved.

From the aforesaid it follows that the system of language comprehended in isolation from the real communication is only a framework, a well-organized foundation for language learning as a means of communication. Knowledge of the system does not guarantee the acquisition of the communication process, it does not mean the acquisition of the ability to guide this process and regulate it. However, without the knowledge of the system the acquisition of the desired skills is very difficult and due to this fact the language system as a means of communication should be viewed in terms of participation of each of its elements in the achievement of certain goals such as establishing and maintaining contact with the person, expression, effects on the recipient, if he is being informed about some event, etc.

In light of the above, it is worth mentioning the importance of communicative behavior in the process of learning a foreign language. A systematic description of communicative behavior of some people has also linguodidactic value. Teaching the communicative behavior must be carried out along with training of proper language skills when learning a foreign language. Communicative behavior is such an important aspect of language teaching, as well as other ones (the teaching of reading, writing, speaking, understanding and translation).

It is necessary to teach communicative behavior in receptive aspect in corpore, as a foreigner must adequately understand the communicative behavior of the representatives of the target language country. As for the productive aspect it is necessary to select didactic material. Apparently, it is necessary to teach the communicative behavior in standard communicative situations (speech etiquette), communication areas important for everyday speech (communication in the shop, transport, pedagogic communication, etc.) as well as to teach the communicative behavior in those communication fields where the implementation of certain standards is connected with the concept of polite, status communication. It is necessary to train the national specific methods of argumentation and persuasion.

The productive aspect in teaching non-verbal communicative behavior is substantially less in range. There are finger-counting, gesture images of numbers at a distance, gestures for attracting attention and some incentive gestures (taxi stopping), regulation of distance and physical contacts, eye contact. The rest of non-verbal means may be learned receptively. It is also important to pay attention to etiquette, cultural non-verbal behavior to teach students to avoid inappropriate or offensive non-verbal behavior for other people.



N. Seeley identifies the following skills and abilities which are to be formed in teaching cultural stereotypes:

1. Ability to describe the sample or to attribute it to the subculture for which it is typical.
2. The ability to identify the sample in the fact of behavior.
3. The ability to «explain» the sample in terms of its functional relationship to other patterns or from causal point of view.
4. The ability to predict the possible reactions to a specific (given) situation.
5. The ability to choose the approvable sample.
6. The ability to assess the facts cited as a descriptive generalization.
7. The ability to demonstrate or describe the method of analysis or synthesis.
8. The ability to choose the knowledge necessary for the implementation of common human needs. It is easy to see that these skills pertain to the receptive field, but they can be trained in the educational conditions, control and evaluation of the degree of their assimilation by the students can be carried out, so all of these skills have undeniable didactic value [6: 34].

The forms, methods and content of teaching communicative behavior require special development.

## REFERENCES

1. **Леонтьев А. А.** Язык, речь, речевая деятельность / А. А. Леонтьев // М.: Просвещение, 1969. – 214 с.
2. **Потылико П.** Этико-психологические основы общения. / П. Потылико // М.: Знание, 1982. – 63 с.
3. **Прохоров Ю. Е.** Хаосокосмология коммуникации / Ю. Е. Прохоров // Языковая личность: текст, словарь, образ мира: к 70-летию чл.-корр. РАН Ю. Н. Караулова : сб. статей. – М.: Изд-во РУДН, 2006. – С. 475 – 484.
4. **Серль Дж. Р.** Что такое речевой акт? / Дж. Р. Серль // Новое в зарубежной лингвистике. – М.: Прогресс, 1986. – Вып. 17. – С. 151 – 169.
5. **Якобсон Р.** Избранные работы по лингвистике / Р. Якобсон // Благовещенск: БГК им. И. А. Бодуэна де Куртенэ, 1998. – 448 с.
6. **N. Ned Seelye.** Teaching Culture Strategies for Intercultural Communication. 3rd Edition // Natl Textbook Co., 1993. – 336 p.

**Лідія Боднарюк**

*Івано-Франківський національний медичний університет*

*(Івано-Франківськ, Україна)*

## **РОЛЬ ГРУПОВОЇ РОБОТИ В НАВЧАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ**

Одним із основних завдань викладача української мови як іноземної у медичних ВНЗ є створення оптимальних умов розвитку комунікативних компетенцій студентів-іноземців. Групова діяльність як форма організації навчання в малих групах, об'єднаних спільним завданням, є однією з найдієвіших у забезпеченні високого рівня мовленнєвої підготовки.

Застосування групової роботи можливе на різних етапах процесу навчання. Найбільш раціональним вважаємо створення малих груп у кількості з трьох-п'яти осіб, що мають різний рівень знання української мови.

Основні принципи групової роботи:

- взаємодія учасників між собою;
- однакова участь кожного студента, незалежно від рівня знання мови;
- види груп, які доцільно використовувати на заняттях з української мови як іноземної:

- 1) Базові групи. Формуються викладачем на тривалий термін.
- 2) Однорідні групи. Передбачають учасників групи з приблизно однаковим рівнем знання мови.
- 3) Різнорідні групи. Формуються зі студентів із різним рівнем знання мови.
- 4) Довільні групи. Учасники таких груп поділяються за довільною ознакою (студенти I ряду, дівчата, хлопці, ознака за кольором одягу, за місяцем народження тощо).

Вимоги щодо викладача української мови як іноземної під час проведення групової роботи:

- ретельно продумувати структуру заняття з використанням групових форм діяльності;
- формувати групи з учасників із різним рівнем знання мови;
- розробляти і повідомляти групам завдання для опрацювання;
- розподіляти час на проведення роботи;

- заохочувати групи до роботи, а членів групи до співпраці;
- пояснювати спірні питання;
- перевіряти результати виконаного завдання.

На нашу думку, реалізацію групової роботи в навчанні української мови як іноземної доцільно здійснювати за таким алгоритмом:

1) Викладач розподіляє студентів на групи, кожна з яких містить 3–5 осіб (залежно від кількості студентів). У такі групи викладач об'єднує студентів з різним рівнем знання мови.

2) Учасники груп сідають колом.

3) Викладач оголошує завдання та пояснює хід його виконання.

4) Учасники кожної з груп опрацьовують завдання.

5) Після закінчення роботи над завданнями учасники групи обговорюють їх під контролем викладача.

Залежно від виду групової діяльності алгоритм її проведення може змінюватися.

Переваги групової діяльності на заняттях з української мови як іноземної:

- активність кожного студента;
- взаємодія студентів з різною мовленнєвою підготовкою;
- формування вміння співпрацювати;
- висока результативність у засвоєнні знань;
- обмін інформацією.

Групова діяльність допомагає інокомунікантам проявити вміння та навички дискутувати, взаємодіяти з іншими учасниками групи, що є ефективним для розвитку як монологічного, так і діалогічного мовлення.

Отже, групова робота – це колективний процес, який вимагає активної взаємодії і створює необхідні умови для успішного формування комунікативних компетенцій студентів-іноземців.

## **DIE ROLLE DER ENTLEHNUNGEN BEI DER TERMINUSBILDUNG IN DER DEUTSCHEN GASTROENTEROLOGIE**

Die deutschen Ärzte bedienen sich heute einer Terminologie, die verschiedene Sprachwurzeln hat. Die Vielfältigkeit des modernen medizinischen Wortschatzes im deutschen Sprachraum ist durch die historische Entwicklung der Medizin bedingt. Das Ziel dieses Beitrages ist die Analyse der sprachlichen Herkunftsquellen der Fachwörter auf dem Gebiet der Gastroenterologie. Die linguistische Studie der entsprechenden ärztlichen Fachliteratur und der Fachperiodika lässt uns folgende Beispiele anführen.

Altgriechisch und Latein bilden bis heute das Hauptfundament der medizinischen Fachsprache. Der Grund dafür ist die Fähigkeit beider antiken Sprachen, mehrere Wörter zu langen Komposita zusammenzufügen. Das erlaubt eine gewisse Kürze und Exaktheit im Ausdruck bestimmter Begriffe zu erzielen: *Abdomen-Sonographie* – Ultraschall des Bauchraumes, *Cholezystektomie* – operative Entfernung der Gallenblase, *Appendizitis* – Entzündung des Wurmfortsatzes des Blinddarms, «Blinddarmentzündung».

Die lateinisch-griechischen Fachwörter und ihre deutschen Äquivalente funktionieren oft als Synonyme in medizinischen Periodika. Das sind vor allem die Benennungen von Verdauungsorganen, einigen Methoden der Diagnostik und der Therapie: *Ösophagus* – *Speiseröhre*, *Intestinum* – *Darm*, *Zäkum* – *Blinddarm*, *Sonographie* – *Ultraschall*, *Gastroplastik* – *Magenplastik*. Kennzeichnend für modernes medizinisches Deutsch sind Komposita, die aus altgriechischen, lateinischen und deutschen Wortbausteinen hybrid gebildet werden: *Leberbiopsie*, *Cholesterolstein*, *Darmatonie*, *Dünndarmresektion*. Diese und ähnlichen gastroenterologischen Fachtermini sind sowohl in den Wörterbüchern fixiert, als auch in den ärztlichen Fachtexten verwendbar.

Der medizinische Wortschatz hat auch andere sprachliche Wurzeln. Die Pariser «klinische Medizin», die im 19. Jahrhundert in Europa führend war, leistete ihren Beitrag zur Bildung der deutschen ärztlichen Fachsprache [2: 17]. Französische Wörter sind ein Teil der gastroenterologischen Terminologie geworden, was man an folgenden Beispielen sehen kann: *Lavage* (Spülung) – *Peritoneallavage*; *Drainage*

(therapeutische Ableitung von Flüssigkeiten oder Luft aus Körperhöhlen) – *Bauchdrainage, transhepatische Cholangiodrainage; Bougierung* (Aufweitung verengter Abschnitte in Hohlorganen) – *Bougierung des Ösophagus, Bougierung des Magenausgangs*.

Da Englisch heutzutage die internationale Wissenschaftssprache ist, finden sich auch zahlreiche englische Wörter in der gastroenterologischen Terminologie. Die meisten von ihnen haben sogar keine deutschen Äquivalente, wie zum Beispiel: *Bypass* (Kurzschlussverbindung zur Umgehung von Anteilen eines Hohlorgans) – *Magen-Bypass; Staging* (Bestimmung der Ausdehnung eines malignen Tumors, Stadienbestimmung), *Shunt* (Kurzschlussverbindung zwischen Blutgefäßen oder Hohlräumen) – *peritoneovenöser Shunt, splenoreneraler Shunt*. Englische Termini in der Form von Abkürzungen sind in der deutschen Gastroenterologie sehr gebräuchlich: *CDAI (Crohn's Disease Activity Index), CIPO (chronic intestinal pseudoobstruction), ERD (erosive reflux disease)*.

Zusammenfassend kann man sagen, dass die moderne gastroenterologische Terminologie im Deutschen als eine Zusammensetzung von Fachwörtern, die verschiedene sprachliche Ursprungsquellen haben, funktioniert. Den Kern dieses terminologischen Systems bilden jedoch die Wortbildungselemente altgriechischer und lateinischer Herkunft. Dies ist auch das Hauptmerkmal für die medizinische Fachsprache im Ganzen.

## LITERATUR

1. **Gregor** Michael / **Stremmel**, Wolfgang: *Pschyrembel. Gastroenterologie*. 1. Aufl. Berlin / Boston 2013. 2. **Steger**, Florian: *Medizinische Terminologie*. Göttingen 2011.

**Оксана Брігіневіч**

*Івано-Франківський національний медичний університет*

*(Івано-Франківськ, Україна)*

## ІМПЛІЦИТНИЙ ТА ЕКСПЛІЦИТНИЙ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ГРАМАТИКИ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ У ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У методиці викладання іноземних мов традиційно визначились два підходи щодо формування граматичної компетенції: експліцитний (теоретико-

практичний – засвоєння граматики на основі правил) та імпліцитний (чисто практичний – опанування граматики без правил).

Експліцитний підхід здійснюється за допомогою двох методів: індуктивного та дедуктивного. Дедуктивний метод полягає у вивченні граматики від правила до практичних дій. До переваг дедуктивного методу належать: реалізація принципів науковості і свідомості, поступове відпрацювання граматичних навичок, можливість використання у самостійній роботі. Недоліком цього методу вважається відірваність граматичних навичок від мовленнєвої діяльності, відсутність пошукової складової.

На відміну від дедуктивного, індуктивний метод (від конкретного до загального, від дії до правила) полягає в ознайомленні з новими граматичними явищами на прикладах, їх аналізі, порівнянні з перекладом рідною мовою і виведенні правила. Цей метод забезпечує реалізацію проблемного навчання, стимулює самостійне мовне спостереження, сприяє кращому запам'ятовуванню матеріалу, що вивчається, підвищує мотивацію, завдяки чому традиційно вважається більш ефективним. Серед недоліків індуктивного методу можна назвати необхідність підвищеного контролю викладача у виведенні правила.

Імпліцитний підхід здійснюється за допомогою двох методів: структурного і комунікативного. Заслуженою популярністю сьогодні користується комунікативний метод, метою якого є оволодіння граматичними засобами на основі їх практичного застосування у мовленнєвій діяльності. Структурний метод полягає у вивченні граматики через механічне оволодіння типовими фразами, шляхом їх багаторазового повторення. Це дозволяє вживати готову граматичну структуру автоматизовано як неподільне ціле. Недоліками цього методу науковці називають невисоку змістову та мовну цінність запропонованих речень і монотонний характер виконання вправ, що не сприяє активізації інтенсивної розумової діяльності студентів.

Кожен з вище названих методів має свої переваги та недоліки, тому найоптимальнішим в сучасній методиці викладання граматики іноземних мов вважається використання комбінованого підходу з комунікативною та індуктивною домінантою.

Однак нові віяння не слід бездумно переносити на викладання стародавніх мов. Метою вивчення, наприклад, латинської мови в медичному ВНЗ є передусім читання, розуміння прочитаного, переклад медичної термінології, утворення термінів, тому ефективність застосування комунікативного методу на практичному занятті є більш ніж сумнівною.

Спірним є й застосування індуктивного методу як домінантного. Він не дає необхідної для термінотворення чіткості в розумінні граматичних явищ, займає надто багато часу, мало придатний для самостійної роботи.

Структурний метод, відкинутий сучасною методикою викладання іноземної мови через монотонність і невисоку мовну цінність заучуваних речень, може бути дієвим у групах іноземних студентів при вивченні окремих тем, пов'язаних із граматичними явищами, не характерними для мов, якими вони володіють.

Таким чином, оптимальним методом викладання латинської мови у вищих медичних навчальних закладах можна вважати комбінований метод з домінантною дедуктивною складовою.

**Ірина Вовк, Олена Гордієнко, Алла Неруш**  
*Запорізький державний медичний університет*  
*(Харків, Україна)*

## **СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПОКРАЩЕННЯ РІВНЯ ВОЛОДІННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ У МЕДИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ**

У наш час вимоги до рівня кваліфікаційних характеристик фахівця стрімко зростають, тому сучасні концепції національної освіти потребують від вищої школи гнучкості та швидкої адаптації в цьому напрямі, особливо актуальним є питання досягнення високого рівня англійської мови.

Покращення рівня викладання англійської мови, з урахуванням сучасних вимог суспільства, було завжди одним із пріоритетних напрямків роботи кафедри іноземних мов Запорізького державного медичного університету, та наш досвід може бути корисним у світлі освітніх тенденцій сьогодення.

Разом із оновленням робочих програм з англійської мови для студентів медичних і фармацевтичних факультетів щорічно колектив кафедри розробляє низку додаткових курсів з англійської мови для студентів, магістрів, аспірантів та викладачів університету.

Для студентів, які бажають поглибити свій рівень володіння англійською мовою, працюють різнорівневі курси англійської (EFL – English as a Foreign language) за програмами Cutting Edge, Total English видавництва Cambridge University Press, Longman, Pearson Education.

Студентам старших курсів і магістрантам пропонується вивчення курсу «Англійська мова для спеціальних цілей» (English for Special Purposes), які базуються на виданнях Cambridge University Press, а саме «English in Medicine» та «Professional English in Use».

Аспіранти університету проходять курси з підготовки до складання кандидатського мінімуму з іноземної мови. Саме зараз розроблено пілотний варіант програми з іноземної мови для аспірантів за сучасними вимогами Міністерства освіти та науки України, який допоможе слухачам курсу підготуватись до складання міжнародних іспитів з іноземної мови, а також плідно працювати в своїй науковій сфері.

Для всіх категорій бажаючих із 2012 року на кафедрі працює програма дистанційного вивчення англійської мови SMRT, розроблена Канадським коледжем англійської мови (Canadian College of English Language), Ванкувер, Канада. Програма включає рівневі курси англійської мови (ESL - English as a Second Language), а також спеціальний курс «Англійська мова для медичної сфери» (Health Sciences). Раз у місяць для курсантів SMRT та всіх бажаючих проводяться засідання Розмовного клубу (Speaking Club), в яких беруть участь як вітчизняні, так і англійськомовні студенти. Викладачі, залучені до роботи на цих курсах, пройшли спеціальну підготовку, що проводилася викладачами Canadian College of English Language.

Звичайно, така кількість курсів потребує постійного підвищення кваліфікації викладачів, тому для забезпечення якісного викладання іноземної мови в університеті, викладачі кафедри щорічно беруть активну участь у різноманітних науково-методичних програмах, а саме: у науково-методичних та практичних конференціях, семінарах, тренінгах і вебінарах, які проводяться провідними організаціями в галузі методики викладання іноземних мов: British Council, Cambridge University, Oxford University, Macmillan та Pearson Education. Знання та навички, які отримані у таких програмах, знаходять відображення під час проведення практичних занять, а також у навчально-методичних і наукових публікаціях викладачів кафедри.

Таким чином, запропонована низка підходів у викладанні англійської мови у медичному університеті є суттєвою. Перспективою подальшої роботи є розроблення та імплементація в навчальний процес спеціальних курсів для підготовки до складання міжнародних іспитів з англійської мови, що допоможе студентам і слухачам курсів досягнути бажаного рівня англійської мови та бути конкурентоспроможними на ринку праці.



**Галина Волкова**

*Запорізький державний медичний університет*

*(Запоріжжя, Україна)*

## **УДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ТА МЕТОДИЧНОЇ СКЛАДОВОЇ ПІДРУЧНИКА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ**

Стрімкий розвиток міжнародних відносин України з іншими країнами світу, розширення галузевих та наукових зв'язків зумовлюють потребу держави у висококваліфікованих спеціалістах в усіх напрямках економіки, медицини і фармації в тому числі, у фахівцях, що на належному рівні володіють іноземною мовою (ІМ), щоб самостійно та швидко встановлювати контакт із зарубіжними партнерами, плідно користуватися результатами наукових і практичних досліджень і висновків, які викладено в друкованих або віртуальних виданнях.

Вирішення цих завдань вимагає нової орієнтації цілей, принципів, змісту навчання ІМ, а також створення нових навчальних матеріалів. В Україні вже розроблені принципово нові програми з іноземних мов як для мовних вищих навчальних закладів (ВНЗ) (Програма з англійської мови для університетів/інститутів (2001)), так і для вивчення ІМ професійного спілкування (Програма з англійської мови для професійного спілкування (2005)), іноземна мова (за професійним спрямуванням) (Програма для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів III – IV рівнів акредитації за спеціальністю 5.1 20 20 101 «Фармація» (2011)).

Аналіз підручників та НМК, що використовуються українськими ВНЗ для навчання англійської мови фармацевтів, виявив низку недоліків у всіх названих групах підручників / НМК. Основним зауваженням до вітчизняних підручників залишається їхній некомунікативний характер, відсутність проблемних завдань, незадовільний погляд на розвиток вмінь «зрілого читача» (С.К. Фоломкіна), недостатній ілюстративний ряд та обмежене використання його функцій (не представлені або наведені в малій кількості фото, рисунки, графіки, діаграми, що ілюструють соціокультурний контекст ситуацій).

Наявні підручники англійської мови для студентів фармацевтичного факультету авторів Л. Я. Аврахової, М. В. Григор'євої, Т. Н. Івіної та ін. мають непогану методичну організацію. На жаль, багаторічний досвід користування цими матеріалами у навчальному процесі, думки колег та розповіді студентів

вказують на великий недолік наповнення тематичних текстів цих підручників. Матеріал багатьох текстів і вправ не зрозумілий не тільки студентам першого і другого курсів, але й викладачам мови – обидві категорії не мають необхідних фонових знань із різновидів хімії та біології, економіки фармації, медицини. Студенти вивчатимуть ці дисципліни на старших курсах. Чи є правильним, що викладач англійської мови розповідає студентам про класифікацію розчинів і основ, особливості вживання тих чи тих ліків, способи виготовлення тих чи тих лікарських форм? Крім того, не є таємницею, що дуже багато студентів, що вивчають фармацію, мають дуже низький рівень знань з англійської мови та володіння нею після школи. Крім того, шкільний рівень знань дисциплін, необхідний для розуміння текстів і виконання вправ на заняттях англійської мови, залишає бажати кращого. Така ситуація ускладнює вивчення мови в аудиторії і майже унеможливорює робити це самостійно. Крім того, підручники не завжди враховують послідовність формування та розвитку професійного комунікативного ядра іноземної мови та не повною мірою відтворюють вимоги навчання за Болонською системою.

Таким чином, наявною є необхідність створення сучасних національних НМК з ІМ, які відповідали б державній програмі, моделювали діалог двох культур, враховували індивідуальні та вікові особливості студентів України, їхні професійні потреби, формували спроможність здійснювати міжкультурне ділове та суто професійне спілкування на ІМ.

Мета статті – розкрити методичну складову змісту та рекомендувати можливу структуру підручника англійської мови для студентів фармацевтичного факультету.

Основний курс вивчення іноземної мови за Планом та Програмою Міністерства охорони здоров'я України (Київ, 2011) викладається у перших трьох семестрах навчання у вищій школі. За цей час потрібно сформувані і розвинути у студентів вміння і навички володіння фаховою іноземною мовою.

Організація навчального процесу з вивчення англійської мови на фармацевтичному факультеті здійснюється за кредитно-модульною системою відповідно до вимог Болонського процесу.

До змісту основного підручника англійської мови для студентів фармацевтичного факультету слід вкладати загально наукові та художні тести, що адаптовані до рівня фонових і мовних знань студентів, і вправи.

Тексти повинні відповідати тематиці, визначеної програмними вимогами Міністерства охорони здоров'я України (2011).

Система вправ, як правило, має узгоджуватися із загальноприйнятою в нашій країні (С. Ю. Ніколаєва). Вона включає в себе мовні і мовленнєві вправи. Мовні вправи діляться на фонетичні, лексичні, граматичні і вправи на переклад. Лексичні і граматичні вправи за характером розділяються на рецептивні і продуктивні. Серед мовленнєвих вправ мають бути вправи на читання й говоріння, які, у свою чергу, спрямовані на розвиток вмінь рецепції, репродукції і продукції мовлення. Вправи виконуються в аудиторії чи вдома, що визначає викладач, із словником чи без нього. Кількість вправ для виконання залежить від мовленнєвих здібностей студентів і розуміння системи вправ викладачем, а також від деяких об'єктивних факторів.

Пропонуємо таку структуру підручника:

- Методична записка
- Фонетичний практикум
- 6 розділів
  1. Загальні відомості про майбутню професію фармацевта. Як отримують професійну освіту в Україні і за її межами
  2. Хімія. Загальні відомості. Хімія в медицині.
  3. Ботаніка. Загальні відомості. Ботаніка в медицині.
  4. Фармацевтичні заклади в Україні та за її межами. Фармацевтичні послуги.
  5. Ліки. Форми ліків. Документи, що регламентують роботу фармацевта з ліками.
  6. Роль фармацевта у національній системі охорони здоров'я. Засоби збереження здоров'я.
    - Англо-український словник містить не менше 2 000 нових лексичних одиниць, розташованих в алфавітному порядку наприкінці посібника.
    - Пам'ятки для студентів для роботи із словником, текстом, лексикою, граматикую.

У методичній записці разом з актуальністю викладається мета, відомості про зміст і структуру посібника, надаються рекомендації про організацію роботи з навчальними матеріалами, інформація про систему вправ, наводяться приклади завдань.

Фонетичний практикум включає пояснення та вправи на вироблення й удосконалення навичок вимови й читання буквосполучень і слів. Вправи

практикуму можна використовувати на занятті (аудиторному чи позааудиторному), рекомендувати студентам для самостійної роботи.

Зміст і структура розділів. Порядок роботи. Тематика кожного розділу зрозуміла із назв. Кожен розділ має цілком зрозумілу структуру. Матеріал розділу розраховано на 8 – 9 занять – 16 – 18 годин, що становить 2 місяці – половина семестру.

1 і 2 заняття спрямовані на формування і розвиток потенціального словникового запасу на основі похідних, складних, конвертованих, багатозначних слів, інтернаціоналізмів і стійких словосполучень. Передбачені вправи розуміння вживання латинських терміноелементів у фаховій лексиці англійської та української мов.

Матеріалом цих занять є також вправи на узагальнення знань граматичних категорій англійської мови за частинами мови та синтаксису. Граматичні категорії узагальнені в граматичних таблицях, які супроводжуються рецептивними і продуктивними граматичними вправами.

3 – 4 та 5 – 6 заняття присвячені опрацюванню програмних тематичних текстів загально наукового характеру. Відповідні вправи повинні сприяти розвитку вмінь аналітичного читання, рецептивних та продуктивних лексичних та граматичних навичок, вмінь підготовленого та непередготовленого говоріння

Кількість тематичних текстів в розділі – 2. Обсяг тексту – 1800 – 2200 знаків. Нотатки після тексту (notes) – це переклад українською мовою 5 – 6 складних з погляду фразеології та граматики словосполучень, частин речення, окремого речення тексту (без особливих пояснень).

Робота із тематичним текстом передбачає дотекстові і післятекстові завдання на рівнях слів і словосполучень, речень, тексту.

7 – 8 заняття відводиться розвитку вмінь різних видів читання: пошукового, проглядового, ознайомлювального (класифікація С. К. Фоломкіної) на основі текстів і спеціальних вправ у розвитку у студентів вмінь різнофункціонального читання та роботи із словником.

Матеріалом ознайомлювального читання є тексти художньої літератури за тематикою розділу та вправи на оволодіння даним видом рецептивної діяльності. Це 1 текст художньої літератури обсягом 2200 – 3000 знаків.

Матеріалом проглядового читання є загальнонаукові тексти за тематикою розділу та вправи на оволодіння цим видом рецептивної діяльності. Це 3 – 4 загальнонаукові тексти обсягом 500 – 700 знаків.

Матеріалом пошукового читання є загальнонаукові та спеціально наукові тексти за тематикою розділу та вправи на оволодіння даним видом рецептивної діяльності. Це 1 – 2 загальнонаукові та спеціально наукові тексти обсягом 700 – 1000 знаків.

Усі тексти супроводжуються відповідними вправами.

9 заняття – підсумкове у вигляді письмового тесту та усно-мовленнєвої частини.

Словник має бути створений за вимогами лексикографії і повинен містити не менше 2000 нових лексичних одиниць, розташованих в алфавітному порядку наприкінці посібника.

Додаток. Пам'ятки для студентів: робота зі словником, текстом, лексикою, граматиною визначатиметься алгоритмом і послідовністю дій того чи того порядку.

Система вправ і приклади можливих завдань повинні бути представлені у вигляді рекомендацій як для викладачів, що організують процес навчання, так і для студентів, які його здійснюють.

Прикладом методичних рекомендацій з організації підсумкового контролю можуть бути такі положення.

Підсумкове заняття викладач може проводити, керуючись вказівками кафедри про організацію контролю, добирати мовний і мовленнєвий матеріал тестових завдань за власним розсудом або зовсім вилучити із схеми занять за цим посібником.

На нашу думку, його можна будувати за такою схемою:

- 45 хвилин – Підсумковий письмовий тест:
  - Фонетика – 5 завдань;
  - Лексика, переклад – 20 завдань;
  - потенційний лексичний запас, латина – 5 завдань;
  - лексика за тематикою розділу – 15 завдань;
  - Граматика розділу – 13 завдань;
  - Читання – 1 – 2 завдання.
- 45 хвилин – Тестування мовленнєвих вмінь:
  - Читання – текст 03 – 0,5 сторінки: шрифт 12 інтервал 1 (художній, науково-популярний за тематикою розділу);
  - Дайте письмові відповіді на питання до тексту – 2-3 питання
  - Придумайте назву тексту. Запишіть його.

- Складіть письмово план розповіді змісту тексту.
- Напишіть резюме до тексту.
- Усне мовлення.
- Протягом 5 хвилин підготуйте таке усно мовленнєве завдання.

Ваша відповідь не повинна перевищувати 3 хвилин.

- Розкажіть про...
- Ви (хто), знаходитесь у (де). Розкажіть (кому) про (що).

Викладачам рекомендується дотримуватися визначеного авторами порядку опрацювання текстових і методичних матеріалів розділу. З об'єктивних чи суб'єктивних причин викладач може самостійно доповнити обсяг вправ, доповнити їх кількість, удосконалити їх методичний добір, користуючись зазначеними нижче рекомендаціями.

Запропонована схема створення підручника основного курсу англійської мови на фармацевтичному факультеті відповідає вимогам організації процесу навчання за кредитно-модульною системою і може бути використана у створенні підручників інших іноземних мов у немовних ВНЗ України.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. **Англійська** мова спеціального вжитку (ESP) в Україні: Допроєктне дослідження. – К.: Ленвіт, 2004. – 124 с. 2. **Гальскова Н. Д.** Современная методика обучения иностранным языкам: [пособие для учителя] / Н. Д. Гальскова. – М.: АРКТИ, 2003. – 192 с. 3. **Маслыко Е. А.** Настольная книга преподавателя иностранного языка: [справ. пособие] / Е. А. Маслыко [и др.]. – Минск: Выш. шк., 2004. – 314 с. 4. **Методика** викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: [підручник] / С. Ю. Ніколаєва, О. Б. Бігич, Н. О. Бражник, С. В. Гапонова, Г. А. Гринюк. – К.: Ленвіт, 2002. – 327 с. 5. **Ніколаєва С. Ю.** Основи сучасної методики викладання іноземних мов (схеми і таблиці): [навчальний посібник] / С. Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2008. – 286 с. 6. **Пассов Е. И.** Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению / Е. И. Пассов. – М.: Педагогика, 1989. – 237 с. 7. **Програма** з англійської мови для професійного спілкування / Г. Є. Бакаєва, О. А. Борисенко, І. І. Зуєнок [та ін.]. – К.: Ленвіт, 2005. – 119 с. 8. **Фоломкина С. К.** Обучение чтению на иностранном языке в неязыковом вузе / С. К. Фоломкина/ – М.: Педагогика, 1987. – 254 с.

## КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОМОВНИХ ДИСЦИПЛІН

Освітній процес з іноземних мов у нелінгвістичних ВНЗ має *триєдину* мету, яка полягає у формуванні *іноземномовної комунікативної* (1) *професійно орієнтованої* (2) *міжкультурної* (3) *компетенції* студентів. Така цілеспрямованість є безпосередньою реакцією на сучасні виклики ринку праці, який потребує все більше фахівців, здатних автономно здійснювати професійну діяльність в нинішньому глобалізованому міжнародному середовищі.

Передумовою досягнення зазначеної мети є систематичне впровадження в навчальний процес активних технік оволодіння іноземними мовами, які, у свою чергу, сприяють поглибленню цілої низки інших – у сучасній термінології загальних / універсальних / «м'яких» – компетенцій, які започатковуються та формуються при викладанні насамперед фахових наук.

Типовим прикладом активізації мовленнєвих навичок є *робота в малих групах* з представленням її результатів у *рольових (ділових) іграх*. Паралельний позитивний ефект такої навчальної співпраці студентів проявляється у розвитку їх здатностей взаємодіяти в команді, пристосовуватись до нових ситуацій, породжувати нові ідеї та/чи турбуватись про якість.

Іншу форму активного іноземномовного навчання утворює *дискусія*, яка разом із тренуванням лексико-граматичних одиниць для висловлення згоди, заперечення чи нової ідеї, спонукає до аналізу і синтезу інформації, критики або самокритики, прийняття – на основі встановлених аргументів – певного рішення чи формує вміння переконувати, управляти емоціями та розв'язувати конфліктні ситуації.

На особливу увагу заслуговують *презентації* з викладенням їх змісту перед аудиторією. Ця робота, що розвиває ораторське мистецтво, передбачає оволодіння відповідними комп'ютерними програмами (медійна компетенція), вміння знаходити та аналізувати інформацію з різних джерел (дослідницькі

навички або навички управління інформацією) та здатність планувати. Аналогічні універсальні компетенції формуються й поглиблюються також при розробці *інтелект-карт*, *анотуванні* або *реферуванні* текстів, виконанні *проектних завдань* тощо.

Отже, навчати іноземним мовам на основі *комунікативного принципу* – це значить стимулювати розвиток не тільки мовленнєвих навичок і вмінь студентів, але одночасно і цілого спектру інших здібностей, необхідних індивідууму для *практичного* розв’язання проблем, успішної реалізації своїх намірів і завдань у різних сферах життєдіяльності, у тому числі і професійній. Це узагальнення дозволяє стверджувати, що:

- можливість вивчення студентам нефілологічних спеціальностей іноземних мов (як обов’язкових чи вибіркових дисциплін) – це пряма реалізація *компетентнісного / студентоцентричного підходу*, тобто усвідомлення майбутніх професійних потреб студента та орієнтація усіх навчальних дій на формування відповідних навичок і здібностей – загальних компетенцій;

- компетентнісна концепція зміщує акценти в «*рольових статусах*» викладача і студента: студент стає активним, дослідницько орієнтованим суб’єктом навчального процесу, партнером викладача, а останній має бути скоріше дорадником, координатором, модератором та, звичайно, ініціатором освітніх дій;

- *суттєвий потенціал* викладання іноземних мов щодо формування багатьох загальних компетенцій необхідно цілеспрямовано й систематично використовувати на практичних заняттях, що сприятиме вишколу мобільних, незалежно й критично мислячих, ініціативних і креативних, а, отже, конкурентоспроможних фахівців, здатних навчатися й успішно працювати в міжкультурних колективах.



## **ВНИМАНИЕ КАК НЕОБХОДИМЫЙ КОМПОНЕНТ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ**

В системе психологических процессов внимание занимает особое место. Оно связано непосредственно с процессом запоминания учебного материала, без которого учебная деятельность не может быть успешной.

Р. С. Немов дает такое определение: «*Внимание* – это процесс сознательного или бессознательного (полусознательного) отбора одной информации, поступающей через органы чувств, и игнорирования другой» [1: 204].

Внимание обладает пятью основными свойствами: распределением, устойчивостью, сосредоточенностью, переключаемостью и объемом. Сосредоточенность внимания иногда называют концентрацией.

Внимание тесно связано с памятью обучаемых. Оно способно удерживать нужную информацию в кратковременной и оперативной памяти и является обязательным условием перевода учебного материала в долговременную память.

Основные виды внимания: природное, социально обусловленное, непосредственное, опосредованное, которое регулируется с помощью специальных средств (жестов, слов, указательных знаков, предметов).

Одну из теорий внимания предложил Т. Рибо. По его мнению, внимание связано с эмоциями и вызывается ими. Изучая механизм внимания, Т. Рибо связывает его с психологическими процессами и состояниями. Непроизвольное внимание зависит от аффектных состояний. «Случаи глубокого и устойчивого произвольного внимания обнаруживают все признаки неутомимой страсти, постоянно возобновляющейся и постоянно жаждущей удовлетворения» [2: 71]

Произвольное внимание Т. Рибо связывает с двигательной активностью. В умении управлять движениями заключается секрет произвольного внимания.

В интенсивных методиках изучения иностранных языков огромное значение отводится эмоциональности как залогом успеха в процессе

запоминання учебного материала. Легко запоминается то, что эмоционально значимо, интересно для обучающихся, легко для восприятия и мотивировано.

Интенсивный метод И. Ю. Шехтера так и называется: «Эмоционально-смысловой подход к изучению иностранных языков» [3].

В данной методике разработана система приемов, удерживающих внимание аудитории и каждого отдельного члена коллектива.

Таким образом, внимание в учебном процессе выполняет множество функций. Оно активизирует нужные и тормозит ненужные в определенный момент психологические процессы, способствует отбору учебной информации. С вниманием связаны избирательность и направленность учебной деятельности.

### ЛИТЕРАТУРА

1. **Немов Р. С.** Психология: В 3 томах. – М.: Владос, 1999. – Т. 1. – 687 с.
2. **Рибо Т.** Психология внимания: хрестоматия по вниманию / Т. Рибо. – М.: Высшая школа, 1976. – 266 с.
3. **Шехтер И. Ю.** Живой язык / И. Ю. Шехтер. – М.: Ректор, 2005. – 256 с.

**Олена Гончаренко**

*Криворізький державний педагогічний університет*

*(Кривий Ріг, Україна)*

### **ПРО УКРАЇНОЗНАВЧУ МЕТОДОЛОГІЧНУ ОСНОВУ КУРСУ «МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ “ЛЮДИНА І СВІТ”»**

В умовах реалізації гуманістичної, демократичної, професійно-інтелектуальної, безперервної системи національної освіти постає проблема професійної підготовки педагогічних фахівців початкових класів, здатних впроваджувати предметно-інтеграційну систему знань про Україну, зорієнтованих на світоглядні ідеї українства, на становлення особистості з притаманними їй національними рисами і почуттями. Та зреалізувати ці завдання можливо лише за умов впровадження українознавства як державної політики і філософії у педагогічних вузах, направлених на інтеграційні процеси у визначенні змісту, методів і форм навчання та виховання, які складають основу світорозуміння, визначають ставлення до природи, родини, суспільства, самих себе та світу. Провідна роль у цьому процесі належить

освітньо-професійній підготовці майбутнього вчителя, бо «кредо сучасного педагога має виражати переконання: тип суспільства, держави визначає тип людини; зміст і рівень освіти визначає тип педагога» [3: 33]. Отже, виникає нагальна необхідність викладання педагогічної дисципліни «Методика навчання освітньої галузі «Людина і світ»» на науковій українознавчій методологічній основі, що зумовлені його принципами системності, історизму та інтегративності знань про навколишній світ, «оскільки дитина пізнає світ у синкретичній єдності, не диференціюючи знання про довкілля на соціальні чи природничі» [1: 9]. Концепційні філософсько-теоретичні засади цього курсу – формування наукової цілісної картини світу у молодших школярів 3 – 4 класів, на основі інтегрованого предмету «Я у світі», мають бути спрямовані на розгляд таких центрів: Україна – тип людини, ментальність; Україна – етнос, нація; Україна – природа, екологія; Україна – мова; Україна – родина, суспільство, держава; Україна – культура, релігія, філософія, мистецтво; Україна – історія; Україна – світ; Україна – освіта, наука, право, спорт та ін. Це не окремі предмети, а цілісні елементи універсальної системи наукових інтегративних знань про Україну й світове українство. І хоча «немає окремо національної хімії, фізики, біології чи кібернетики. Зате національними є ті науки, що стосуються етносу, природи, екології, мови, фольклору, історії, нації, держави, матеріальної й духовної культури, географії, виховання, школи, мистецтва, економіки, освіти, родинного й громадського устрою, побуту, літератури, філософії, релігії, права, війська, міжнародних стосунків, ментальності, долі, історичної місії» [2: 4]. Вони органічно синтезують пізнання, виховання й навчання, народної педагогіки, вітчизняного й зарубіжного досвіду, націленого на формування національно свідомого громадянина України, його рис характеру та світогляду. З метою досягнення методологічної основи курсу, для практичного вироблення умінь залучати новітні педагогічні технології, методи і прийоми для викладання природничо-суспільних дисциплін у початковій школі, студентам запропоновано здійснити презентацію навчального проекту за тематичними напрямками: 1. Походження та антропологічні типи українців, їх господарство, побут, родина. 2. Генеза української національної мови; національний характер українців. 3. Ідентифікація етнічних груп, племен, народів та етнографічне районування України. 4. Духовна культура, світогляд, астрономічні знання та народний календар, символи, священні знаки українців. 5. Історія, археологія, географія, промисловість, культура населених пунктів. 6. Створення музею-кімнати

біології, географії, фізики, хімії, математики, астрономії, екології, історії, правознавства, соціології, філософії, етнографії, краєзнавства, літератури, спорту, музики, театру, сучасного мистецтва у своїй школі. 7. Моральне, етичне, гуманне, естетичне, національно-патріотичне, правове виховання українців. 8. Дитячий фольклор, українська міфологія, прикмети, родинно-побутові звичаї, етнічні релігійні традиції, обряди українців, їх гумор. 9. Етнічна релігія, філософія. 10. Національна наука, освіта, винаходи. Таким чином, українознавча методологічна основа курсу дає можливість майбутнім вчителям: 1. Ознайомитися з національною системою виховання й навчання дітей у початковій школі. Визнати, що вона базується на культурно-історичних цінностях української нації, її ідеалів, традицій і звичаїв, які вироблені колективним досвідом людства. 2. Розкрити сутність концепції змісту й характеру національного навчання й виховання через наукові поняття етнопедagogіки, козацької педагогіки, національної свідомості, етнопсихології, світоглядної позиції, національної філософії, українського фольклору та краєзнавства. 3. Усвідомити, що формування загальнолюдських якостей можливе лише на основі національних цінностей, на розумінні рідної (державної) мови як головного, універсального засобу спілкування, на родинно-побутових, календарних обрядів, звичаїв, традицій українського народу. 4. Осмислити корені, витоки історичної пам'яті, духовності, гуманізму, українського патріотизму, ментальності, державної символіки, історії українського народу. 5. Формувати цілісну наукову картину світу про Україну, професійний педагогічний світогляд, національну свідомість, патріотичні почуття. 6. Використовувати інноваційні та інформаційні педагогічні технології, методи педагогічного дослідження для вдосконалення умінь проводити уроки, позакласні заходи у межах шкільного курсу «Я у світі».

### ЛІТЕРАТУРА

1. **Лінник О. О.** Методика викладання освітньої галузі «Людина і світ»: [навчальний посібник] / О. О. Лінник. – К.: Видавничий дім «Слово», 2010. – 248 с. 2. **Любар О. О.** Історія української педагогіки: [навчальний посібник] / О. О. Любар, Д. Т. Стельмахович, Д. Т. Федоренко. – К.: Інститут змісту і методів навчання МО України, 1998. – 356 с. 3. **Українознавство:** [навчальна програма нормативної дисципліни для вищих закладів освіти] / Автор і упоряд. П. П. Кононенко. – К.: Міленіум, 2004. – 152 с.

**Olena Gordiyenko, Tetyana Titiyevskaya**

*Zaporizhia State Medical University*

*(Zaporizhia, Ukraine)*

## **SOME ISSUES IN TEACHING LATIN FOR ENGLISH SPEAKING MEDICAL STUDENTS**

Nowadays there are a lot of works dedicated to the teaching methods of different languages as a second or foreign, there are some about Latin as a classical one, but there is a lack of them if we face to the question of teaching Latin as a Language for Special Purposes, i.e. for Latin in Medicine.

Teaching Latin and Basics of Medical Terminology for medical students with English medium of study has been one of the most difficult tasks at the Department of Foreign Languages of Zaporizhzhia state medical university for many years. One of the problems for students is the difficulty of adjectives and nouns coordination in Latin anatomical, clinical and pharmaceutical terminology. The thing is that English speaking medical students are mostly from India, Nigeria, Morocco and Tunisia, so their mother languages are very different.

Official languages in *India* are Hindi and English, also there are 22 recognized regional languages (15 are Indo-Aryan, four are Dravidian, two are Tibeto-Burman, and one is Munda). As for *Nigeria*, English is official there; three major languages are Hausa, Igbo, Yoruba and other languages (about 527 all together). *Morocco* has two official languages (Arabic and Berber), neither of them is English, and some national and native languages, i.e. French, Moroccan Arabic, Hassaniya Arabic and Berber languages. Arabic is an official language in *Tunisia*, other spoken languages are Tunisian Arabic, French, Berber.

So it is the only one language, which is common for everyone, it is English, although it has different status in each country from national to international. But neither proficiency in their mother languages nor in English helps to solve the problem of misunderstanding of some grammatical categories in Latin. The main thing is the differences in the categories of nouns and adjectives in all above mentioned languages.

Learning Latin students are to cope with all grammatical categories of *nouns* (genders (masculinum, femininum, neutrum), cases (Nominativus, Genetivus, Dativus, Accusativus, Ablativus), number (numerus singularis, numerus pluralis), five types of declensions) and *adjectives* (two groups (three declensions) and degrees

of comparison). The final aim is to develop skills in adjectives-nouns coordination in Latin anatomical, clinical and pharmaceutical terminology.

Have been working with such group of students for several years, lecturers of our department use the methods of matching and comparing of the grammatical categories of adjectives and nouns in English, Russian, Ukrainian and Latin languages, as the first year students are under very intense influence of the surrounding Russian and Ukrainian language environment, which in its turn allows us to have a productive use of this technique. For instance,

Language	Gender		
	m	f	n
English	white	white	white
Russian	белый	белая	белое
Ukrainian	білий	біла	біле
Latin	albus	alba	album

To sum up everything above mentioned, the methods of matching and comparing of the grammatical categories in English, Russian, Ukrainian and Latin languages is the best way in developing such skills as adjectives-nouns coordination in Latin anatomical, clinical and pharmaceutical terminology.

In the future we are planning to publish the workbook for overseas students, as an addition for the main textbook in Latin, which will consist of instructions and complex of exercises with an emphasis on grammatical categories of adjectives and nouns. It will help students to develop their skills in translation from English into Latin and from Latin into English.

**Віта Григор'єва**

*Донбаська національна академія будівництва і архітектури  
(Краматорськ, Україна)*

## **ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ І МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЙ У СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ**

Сучасне українське суспільство, яке будує розвинену економічну державу, потребує підготовки кваліфікованих управлінців, які будуть досконало, на високому науковому й професійному рівні володіти державною

мовою. Сучасний економіст мусить володіти як писемним, так і усним діловим мовленням, мати високу культуру мовлення, багатий словниковий запас професійної лексики, знати мовні норми, стилістичну різноманітність сучасної української літературної мови та вміти кваліфіковано й грамотно укладати документи.

На жаль, останніми роками ми спостерігаємо, що більшість студентів має бідний словниковий запас, уживає русизми, просторіччя, слова-паразити; не володіє способами побудови різноструктурних речень, текстів; не вміє логічно і грамотно формувати власні думки й будувати зв'язні висловлювання відповідно до комунікативної ситуації.

Мета статті – методика формування мовної і мовленнєвої компетенцій у майбутніх фахівців економічної сфери.

Проблема функціонування української мови на Сході України і до цього часу стоїть досить гостро: переважна кількість населення вважає рідною російську мову, є двомовним або суржикомовним, і це не можна не враховувати під час проведення занять з української мови.

Тому викладачеві необхідно докласти чимало зусиль у роботі зі студентами нефілологічних спеціальностей, мотивувати їх до самоосвіти, посилювати практичну спрямованість змісту навчання української мови й надавати пріоритет формуванню умінь і навичок мовної та мовленнєвої компетенцій.

Способом формування мовної компетентності є різновиди роботи, основне місце серед яких посідають творчі завдання. Зокрема, це вправи на створення анотацій, есе, аналітичний огляд наукових статей професійного спрямування, підготовка презентацій, доповідей, укладання словників фахових термінів тощо.

Під час виконання таких завдань найяскравіше виявляється індивідуальність студента, виробляються навички дослідної роботи з науково-навчальною літературою, а також свідомість і автоматизм у процесі навчання мови, без яких неможливе вироблення власної мовної моделі спілкування.

Особливу увагу необхідно приділити укладанню документів. Студенти повинні вміти правильно добирати мовні засоби відповідно до норм офіційно-ділового стилю, послуговуватися лексикографічними джерелами та іншою допоміжною довідковою літературою.

Не менш важливою є робота з професійними текстами. Завдання для цих текстів є різноманітними. Практичні заняття передбачають колективну й

індивідуальну форми роботи, на яких використовуються термінологічні, тлумачні, орфоепічні, лексичні та граматичні словники сучасної української літературної мови.

Досить часто використовується популярний на сьогодні комп'ютерний переклад, який подає неточне лексичне значення слова. Тому на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням) необхідно використовувати завдання, пов'язані з редагуванням текстів, які допомагають студентам урахувати стилістичне забарвлення слова в певному контексті.

Для успішного формування мовленнєвої компетенції студентів економічного напрямку потрібно добирати і впроваджувати найдоцільніші вправи-завдання, в основу яких покладено мовленнєві процеси й принципи, що сприятимуть глибокому опануванню будь-якої теми з практичного курсу. Це можуть бути різні вправи:

- редагування мовленнєвих помилок у наукових статтях професійного спрямування;
- пошук мовленнєвих огріхів у пресі, на радіо, телебаченні, на афішах тощо.

Під час написання студентами творчих робіт найвиразніше виявляється вміння послуговуватися добірним українським словом. Твори як продукт самостійного мислення неможливі без цілого комплексу сформованих у студентів умінь і навичок. Головні з них – вміння ґрунтовно, правильно, логічно, послідовно, точно висловлювати власні думки у міні-творах (твори-описи, твори-роздуми, твори-розповіді).

Нині більшість дослідників відносить ресурси Інтернету до джерел навчальної інформації, використання яких сприяє виникненню інтересу, самостійності й творчості студентів, розвиває вміння критичного аналізу сприйняття почутого. Виконання таких завдань привертає увагу до необхідності розвитку комунікативних умінь і навичок для спілкування в мережі Інтернет, що сьогодні є одним із засобів комунікації сучасної молоді.

Високий рівень сформованості мовленнєвої компетенції дасть можливість критично оцінювати якість власного мовлення, знаходити в ньому помилки й недоліки, сприятиме бажанню і вмінню усувати їх, послуговуючись різного типу словниками, довідниками, популярними лінгвістичними виданнями, постійно збагачуючи своє мовлення комунікативно доцільними виражальними засобами.



Отже, проблема мовної та мовленнєвої компетенцій студентів-економістів потребує клопіткої праці викладачів і наполегливої самопідготовки майбутніх фахівців, адже глибокі знання професійної мови сприяють оволодінню фахом, підвищують ефективність праці, зміцнюють ділові відносини.

## ЛІТЕРАТУРА

1. **Козловець І. І.** Шляхи підвищення мовної компетенції студентів-економістів / І. І. Козловець // Наукова складова навчального процесу та інноваційні технології розвитку. – К.: КНЕУ, 2011. – Т. 1. – С. 187–189.
2. **Кривич Н. Ф.** Мовленнєва компетенція студентів-економістів як складова майбутньої професії / Н. Ф. Кривич // Аудиторна робота викладача і студента: досвід і напрями вдосконалення. – К.: КНЕУ, 2012. – Т. 1. – С. 176–178.
3. **Островська Л.** Особливості формування мовної компетенції студентів економічних ВНЗ Донеччини / Л. Островська, І. Беганська // Донецький вісник наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка. – Донецьк, 2009. – Т. 26. – С. 141–150.

**Галина Гримашевич**

*Житомирський державний університет*

*(Житомир, Україна)*

## АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ПРИСЛІВНИКА У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Основне місце з-поміж лінгвістичних дисциплін у підготовці студентів-філологів належить курсу «Сучасна українська літературна мова», основне завдання якого – дати студентам основи знань з усіх рівнів мовної системи, сформувати в майбутніх філологів творчий підхід до вивчення мовних явищ, виробити науковий лінгвістичний світогляд і навички самостійної дослідницької роботи. Це передбачає як оволодіння традиційними поглядами на лінгвальні явища, так і врахування сучасних поглядів лінгвістів, системне осмислення та висвітлення питань із залученням останніх досягнень мовознавчої науки, зокрема різні трактування частиномовного статусу певних лексико-граматичних класів слів, із-поміж них і прислівника, який здавна привертав увагу мовознавців з огляду на свою незмінність і похідність від інших частин мови.

Традиційно прислівник визначали як самостійну незмінювану повнозначну частину мови, що виражає сталу ознаку дії, стану, ознаку іншої ознаки, тому такий підхід переважає упродовж ХХ ст. (С. Бевзенко, П. Білоусенко, Л. Булаховський, М. Вербовий, Л. Гумецька, І. Даценко, Т. Довга, М. Жежеря, М. Жовтобрюх, І. Кучеренко, Г. Муқан, В. Німчук, І. Ощипко, В. Русанівський, С. Самійленко, О. Тараненко, І. Уздиган, В. Франчук, І. Чапля та ін.).

Водночас у лінгвістичних студіях кінця ХХ – початку ХХІ ст. превалує функціональний підхід і гетерогенна класифікація частин мови, за якою відомі різні думки щодо статусу прислівника як класу слів (К. Городенська, І. Вихованець, А. Висоцький, А. Габай та ін.). Відомо, що концепцію прислівника в сучасному українському мовознавстві розробив І. Вихованець, вважаючи основною ознакою цього класу слів відсутність самостійного лексичного значення, називаючи прислівник самостійною, але абсолютно периферійною частиною мови, яка прилягає до аналітичних синтаксичних морфем і при цьому активно поповнює службові граматичні морфеми, що зумовлено його спрямованістю на вираження обставинних семантико-синтаксичних відношень. Зазначене вище дало підстави мовознавцю запропонувати новий термін на позначення цієї частини мови – обставинник, який, однак, досі не став загально визнаним і поширеним.

Крім того, важливим питанням є класифікація прислівників. Традиційно їх поділяли на означальні та обставинні залежно від їхньої семантики. Такої ж думки дотримуються переважно й сучасні лінгвісти. Водночас потребує удокладнення виділення так званих модальних прислівників, які традиційно виокремлювали, оскільки в сучасних лінгвістичних студіях пропонують виділення нових класів слів – модальників і станівників, тому такі прислівники варто розглядати саме в контексті зазначених частин мови.

До зазначеного вище варто додати, що під час викладання прислівника в курсі сучасної української літературної мови потрібно, якщо дозволяє кількість годин, залучати дослідження українських діалектологів (Г. Аркушина, О. Брошняк (Пискач), Ю. Громика, Т. Довгої (Розумик), М. Леонової, П. Лизанця, В. Німчука, І. Ощипко, М. Пагірі, Н. Прилипко та ін.) для системного висвітлення питань функціонування прислівника в сучасних умовах і його розвитку.

Отже, у процесі викладання сучасної української літературної мови, зокрема морфології, під час висвітлення питань, пов'язаних із розвитком і функціонуванням прислівника як окремого лексико-граматичного класу слів, варто використовувати не тільки надбання традиційної граматики, а й залучати новітні модерні тенденції щодо статусу та функціонування цього класу слів, що

допоможе студентам ґрунтовно засвоїти теоретичний курс сучасної української літературної мови, уможливить оперування науковою морфологічною термінологією й дасть змогу сприймати теоретичний матеріал системно, а також уміло використовувати його на практичних заняттях.

**Олена Гусак**

*Харківський національний медичний університет*

*(Харків, Україна)*

## **ВПЛИВ МОТИВІВ НА ЯКІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Успішність діяльності може визначатися як зовнішніми умовами, у яких вона протікає, так і суб'єктивними факторами, які можуть заважати або сприяти продуктивному вирішенню професійних завдань. При цьому суб'єктивну сторону становить багатофакторна структура властивостей людини як індивіда, особистостей і суб'єкта діяльності, основним із яких є професійна спрямованість.

Вивчення впливу мотивів на ефективність діяльності почалося ще на початку ХХ століття у зв'язку з дослідженням впливу різної сили стимуляції на рівень активності, силу емоційної реакції й ефективність навчання. У ході досліджень (Р. Йеркс, Дж. Додсон) були виявлені закономірності, які одержали назву закону Йеркса-Додсона, що встановлює залежність ефективності діяльності від сили мотиву [5: 53]. Із нього випливає, що чим вища сила мотивації, тим вища результативність діяльності. До цього необхідно додати, що слабкий мотив, натрапивши на своєму шляху на перешкоду, згасає, поступаючись місцем конкуруючим мотивам, і навпаки, сильний мотив, зіткнувшись із перешкодою, посилюється, залучаючи для її подолання всі доступні резерви. Однак треба мати на увазі, що прямий зв'язок ефективності діяльності й сили мотивації зберігається до певної межі. При досягненні результатів, якщо сила мотивації продовжує збільшуватися, ефективність діяльності починає падати.

ґрунтовну теоретичну розробку зв'язку між силою мотивації і якістю досягнень здійснив Дж. Аткинсон [1]. Дослідник відзначає, що максимальна ефективність відповідає не максимальній, а оптимальній силі мотивації, при цьому для кожної діяльності існують свої недомотивація й перемотивація, що

негативно позначаються на її ефективності. Для дослідження проблеми мотивації принциповим є положення Дж. Аткинсона про те, що сила мотивації й тим самим ефективність вирішення завдання є результатом взаємодії трьох незалежних величин, а саме особистості (мотив), завдання (суб'єктивна ймовірність успіху) і ситуації (привабливість результатів успіху або невдачі, наприклад, досягнення більш високої мети, висока оцінка іншими людьми та ін.). При цьому якщо ситуація значуща для людини, то певну роль грає й сила відповідного зовнішнього мотиву. Таким чином, ефективність професійної діяльності, поряд із кількісною характеристикою мотивації (сильна – слабка), обумовлена і її якісною (змістовною) характеристикою, за принципом внутрішньої й зовнішньої (обумовленої зовнішніми факторами, стимулами) мотивації. Якщо для фахівця професійна діяльність значуща сама по собі, він одержує від неї задоволення, прагне самореалізуватися саме в ній, то правомірно вести мову про наявність у нього внутрішньої мотивації. Якщо ж професійна діяльність збуджується мотивами заробітку, престижу, необхідності, нормативного розпорядження та ін., то мова йде про зовнішню мотивацію (зовнішні стимули).

Інтегративним показником ставлення до професії є задоволеність людини своєю роботою. На думку ряду авторів, він цілком необхідний і надзвичайно важливий саме як узагальнена характеристика. Низька задоволеність професією в більшості випадків стає причиною плинності кадрів, а вона, у свою чергу, призводить до негативних економічних наслідків. Крім того, від задоволеності обраною професією залежить і психічне здоров'я людини. Задоволеність є індивідуально-психологічною характеристикою. Вона багато в чому визначається такими особистісними якостями суб'єкта трудової діяльності, як рівень домагань, професійна компетентність, працездатність та ін.

Задоволеність працею як особистісна характеристика формується в процесі оволодіння професійними й комунікативними вміннями й навичками при адаптації особистості до умов професійної діяльності колективу, удосконалюванні особистості в професійній і комунікативній діяльності, навчанні інших і формуванні в них позитивного ставлення до праці. Задоволеність працею багатокomпонентна за своєю природою. Вона включає задоволеність спеціальністю, умовами праці, її організацією, заробітком, можливостями професійного й службового зростання, взаєминами з членами колективу й адміністрацією та ін.

Таким чином, правомірно зробити висновок, що умовою ефективності професійної діяльності сучасного фахівця є наявність у нього мотивації, у якій ведучими є внутрішні мотиви. Сформованість такої структури мотивації впливає на стиль професійної діяльності, визначає відношення випускника ВНЗ до своєї професії, задоволеність нею, прагнення до вдосконалювання, досягненню професійної майстерності. Останнє впливає на досягнення як кінцевих, так і проміжних цілей професійної діяльності.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Д'яченко М. І. Психология высшей школы / М. І. Д'яченко, Л. А. Кандилович. – Минск: БГУ, 1988. – 320 с. 2. Колесников Л. Ф. Эффективность образования / Л. Ф. Колесников, В. Н. Турченко, Л. Г. Борисова. – М.: Педагогика, 1991. – 140 с. 3. Кузьмина Н. В. Профессионализм педагогической деятельности / Н. В. Кузьмина, А. А. Реан. – СПб.: Акме, 1993. – 148 с. 4. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность / Х. Хекхаузен. – М.: Педагогика, 1986. – 408 с. 5. Atkinson J. W. Motivation and Achievement / J. W. Atkinson, J. O. Raynor. – Washington, 1994.

**Iona Gutarova**

*Dnipropetrovsk State Medical Academy*

*(Dnipropetrovsk, Ukraine)*

#### GENERAL SKILLS OF PRONUNCIATION

Teaching pronunciation is important not just because it is necessary to communicate one's ideas clearly. Articulation movements accompany the process of using the language not only when a person is speaking but also during listening, reading and writing. Hidden articulation movements were registered when a person seemed silent just listening to somebody else talking or when reading a text. The more difficult the cognitive task, the more obvious becomes sound articulation. Language articulation is thus closely linked to the language-and-thought processes. If the hidden articulation movements are suppressed (in experiments the subject are asked to perform some movements with their tongue while doing a thinking task), the

subject finds it difficult to perceive the words. Pronouncing one's thoughts or at least making hidden articulation facilitates the process. People often resort to pronouncing words while reading a text when they find the text ambiguous.

Speech sound articulation is important not only to pronounce the words but also to recognize and spell them. Russian learners of English often mistake the [t] sound for [ch] sound, believing that the word <teacher> is pronounced as [chicher], and the structure <it is> is pronounced [ichis]. Mistakes in orthography can also be traced to erroneous pronunciation. In poorer learners of English the following words can be both pronounced and spelt erroneously: <headache> is pronounced and spelt as [hedach], <blood> as [blud], <type> as [tupe], because <y> is associated with the Cyrillic letter and sound [oo], <climate> as [climat].

The communicative approach since 1980 holds that pronunciation is important for teaching the language for the purpose of communication. The studies in the importance of sounds and intonation have shown that intonation appears to be more important for communication than speech sounds. Mistakes in intonation cause more comprehension problems than mispronounced phonemes. Mastering the pronunciation of a foreign language presents great difficulties for the learners. Russian learners of English can find it difficult to distinguish the sound in the words «bed» and «bad». They can equally find it difficult to distinguish the sound in the words «ten» and «tan» etc. The reason for the difficulty is that Russian students of English do not have in their native language the distinction between open, half-open and closed vowels, as well as between short and long vowels (as in «bin» and «bean») and monophthongs and diphthongs (as in «pen» and «pain»). English rhythm and stress patterns of sentences are also hard to master for the Russian learners. Russian speech is less rhythmical. Russian words do not have a primary and secondary stress. Russian learners of English are no exception in their difficulties.

Possible reasons for the learners making errors in pronouncing the foreign sounds are that a particular sound may be absent in the mother language. A sound may exist in the mother language but with a different articulation. Similar native sounds may not distinguish the meaning as in the foreign language (e. g. long and short vowels). Learners may mispronounce the sound because they may mishear it. Conversely, the learners can mishear the sound because they mispronounce it.

## **СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В МЕДИЧНИХ ВНЗ.**

Сучасність надає умови для широкого розвитку міжнародних зв'язків у найрізноманітніших напрямках державного і суспільного життя, а тому знання іноземних мов стало набувати першорядного значення. Доказом цієї тези є те, що в нашу країну приїжджають студенти-іноземці (зокрема у вищій навчальній медичній закладі освіти). Щоб спілкуватися з цими студентами, з самого початку потрібне знання іноземної мови як викладачами, так і в студентами.

Запропонований метод навчання передбачає підготовку спеціалістів до спілкування в усній та письмовій формах іноземною мовою за фахом, наприклад, фармація, лікувальна справа, стоматологія, що зумовлює наявність у них таких умінь у різних видах мовленнєвої діяльності, які після закінчення курсу дадуть можливість:

- розуміти іноземну мову та вести бесіду зі спеціальних та побутових питань;
- читати оригінальну спеціальну та загальноосвітню літературу з метою одержання інформації;
- вести ділове та приватне листування;
- брати участь у міжнародних конференціях, вести переговори;
- розмовляти по телефону.

Метод визначає мету та завдання вивчення іноземної мови за різними видами мовленнєвої діяльності, включаючи лексичний, словотворчий і граматичний мінімум на конкретних етапах навчання.

Запропонований метод – це один із самостійних закінчених курсів навчання іноземної мови у вищому навчальному закладі. Він розроблений на принципах послідовності вивчення курсу іноземної мови. Метод зорієнтований в основному на професійне навчання майбутніх фахівців. За цим методом використовуються такі види мовленнєвої діяльності: говоріння і аудіювання, читання, письмо, переклад і метод Френе.

Говоріння і аудіювання розглядаються як комплексна навчальна діяльність і являють собою виконання системи навчальних мовленнєвих дій від

елементарних висловлювань до участі в бесіді, що виступає як навчальна модель усної форми спілкування. Читання передбачає виконання студентами системи навчальних дій, які поступово ускладнюються, завдяки чому здійснюється перехід від недиференційованого до диференційованого читання, а від нього – до читання з різними завданнями. Залежно від характеру завдань, які вирішуються конкретною навчальною ситуацією, розрізняють ознайомлювальне, оглядове та вивчаюче (поглиблене) читання. Професійна спрямованість у навчанні читанню виявляється головним чином у тематичній орієнтації текстів на спеціальність студентів, а також у послідовному (поетапному) розширенні сфери використання студентами отриманої під час читання інформації зі своєї спеціальності. Письмо розглядається як засіб навчання у вправах, призначених для навчання різним видам мовної діяльності. Переклад використовується у письмовій і усній формі впродовж усього курсу як допоміжний засіб навчання і контролю, а також як один із можливих засобів переказування отриманої при читанні інформації. Цей метод далекий від того, щоб нав'язати єдину систему або єдиний підхід до викладання іноземної мови. Його призначення – слугувати своєрідним довідником, здатним допомогти викладачам, спеціалістам з оцінювання, студентам зробити певний вибір методу, діяти в його рамках адекватно до поставлених цілей, тобто говорити «однією фаховою мовою»; представляти різноманітні варіанти оцінювання та адекватні їм види контролю, маючи на меті встановлення відповідності між конкуруючими протилежними критеріями, вичерпності, точності та оперативних можливостей. Вітчизняна методика викладання іноземних мов значною мірою орієнтована на рекомендовані Радою Європи рівні володіння іноземною мовою. Так, у проекті Державного освітнього стандарту з іноземної мови для основного курсу констатується, що випускники шкіл мають володіти різними видами мовленнєвої діяльності в основному на середньому рівні, а випускники немовних спеціальностей вищих навчальних закладів мають досягти рівня достатньо досвідченого користувача.

З огляду на сформульовані висновки, виникає необхідність у таких рекомендаціях: взірць сучасного освітнього і методичного стандарту підготовки студента з іноземної мови має бути предметом обговорення широкого загалу фахівців. Цьому може сприяти організація різних методичних заходів, науково-практичних конференцій, профільних семінарів-практимумів та інших заходів. Зрозуміло, що суттєвою передумовою успішного організаційно-методичного оформлення практичних занять є достатня



наявність відповідних навчальних матеріалів. Важливим аспектом організації навчального процесу, а також самостійної роботи студентів, є і широке використання сучасних технічних засобів – насамперед, комп'ютерної техніки та спеціальних аудіо- і відеозаписів (і завдань до них), використання методу синквейну на заняттях з іноземної мови у вищому навчальному закладі. Модернізація освіти орієнтується не лише на зміни у змісті навчальних дисциплін, але й на зміни у методиці викладання, розширення арсеналу методичних прийомів, активізацію діяльності студентів. У сучасних умовах актуальним є використання інноваційних форм і методів навчання. Головною метою інноваційного навчання є розвиток інтелектуальних, комунікативних, лінгвістичних і творчих здібностей студентів; формування особистості студента; формування вмінь, які впливають на навчально-пізнавальну діяльність і перехід на рівень продуктивної творчості; розвиток різних типів мислення; висока якість знань, умінь і навичок. Сучасне суспільство потребує креативних фахівців, здатних приймати нестандартні рішення та вражати своєю оригінальністю. Тому в процесі підготовки майбутній фахівців робиться акцент на формування студента-дослідника, людини духовної, спрямованої не на оволодіння готовими знаннями, а на їх набуття та творче використання; на формування особистості, яка навчається творчо, нестандартно мислити.

**Наталия Давыдова**

*Днепропетровская государственная медицинская академия*

*(Днепропетровск, Украина)*

## **СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ГНЕЗД В МЕДИЦИНСКОЙ ТЕРМИНОЛОГИИ**

В ряду проблем, связанных с глубоким и многоаспектным изучением английской терминологии, наименее разработанной остается проблема структурно-семантической организации ее отдельных подсистем и особенностей терминологического словообразования в них. Актуальность этой проблемы состоит, прежде всего, в том, что правильное понимание закономерностей создания терминов имеет прямое воздействие на практическое терминотворчество.

На наш взгляд, большой теоретический интерес для практического преподавания английского языка может представлять выявление структурно-семантических особенностей словообразовательных гнезд в современной медицинской терминологии.

Терминологическое словообразовательное гнездо (СГ) может быть удобным средством изучения конкретной терминологии как части словарного состава языка, а распределение терминов по частям речи в пределах словообразовательных гнезд может свидетельствовать о соотношении их лексико-грамматической принадлежности в терминологии вообще.

Каждый термин находится в деривационных отношениях с другими терминологическими единицами как по линии группировки на основе общности аффиксов, так и по линии группировки терминов в словообразовательные гнезда на основе общности корня, которая проявляется не только в плане выражения, но и в плане содержания.

Между производящими и производными основами слов-терминов, входящих в одно СГ, наблюдаются отношения регулярного характера. В вершинах словообразовательных гнезд стоят или глагол, или существительное, или прилагательное, выступающие производящими основами, от лексико-грамматических, семантических и генетических особенностей, от которых зависит структура гнезда. В основе строения СГ лежит принцип иерархии, принцип подчинения одних единиц другим. Каждое гнездо, строение которого может быть представлено в виде графа, характеризуется своей глубиной порождения (максимальным количеством деривационных шагов, ступеней) и сложностью (количеством структур, составляющих гнездо).

Проведенный анализ терминологических словообразовательных гнезд показал определенные закономерности в организации однокоренных терминов в словарном составе английской медицинской терминологии, которые сводятся к следующему:

- 1) количественно преобладают словообразовательные гнезда с глагольной вершиной греко-латинского происхождения;
- 2) наибольшее число производных медицинских терминов порождается на 1 и 2 ступенях гнезда;
- 3) процесс терминообразования редко завершается с появлением в гнезде глагола, так как последний порождает, как правило, отглагольное существительное или прилагательное;

4) выбор конкретных словообразовательных моделей внутри терминологических гнезд определяется структурно-семантическими возможностями и систематичностью моделей для данной терминологической системы;

5) в ряде гнезд наблюдается появление производных существительных раньше глаголов, от которых они должны были бы образоваться, что свидетельствует о новых словообразовательных связях и возможном появлении новых словообразовательных моделей.

**Елена Долгая**

*Национальный фармацевтический университет*

*(Харьков, Украина)*

## **К ПРОБЛЕМЕ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ СПЕЦИАЛЬНОЙ ЛЕКСИКИ**

Проблема создания языковой базы студентов-иностранцев для активного их участия в учебном процессе по избранной специальности остается актуальной в настоящее время.

Язык какой-либо специальности реализуется в языке науки данной области знания. В наше время стало уже общепринятым выделять наряду с другими функциональными разновидностями общелитературного языка язык науки как самостоятельную функциональную разновидность. Язык науки реализуется в научной литературе во всём жанрово-стилистическом разнообразии текстов (письменная его разновидность) и в широкой сфере профессионального общения.

Изучение специальной лексики в аспекте русского языка как иностранного должно вестись с опорой на готовые, существующие в общелитературном языке лексемы, словообразовательные и синтаксические модели, послужившие базой для номинации специальных понятий. Изучение мотивированности вторичных наименований (ономасиологический подход к терминологии), могущее оказаться особенно плодотворным, должно вестись с опорой на первичные, как специальные, так и общелитературные значения.

Лингвометодический подход к данной проблеме заставляет смотреть на неё с точки зрения выявления преимуществ мотивированных терминов, поиска

путей их использования в работе над семантизацией специальной лексики в иностранной аудитории.

Основной задачей содержательного аспекта обучения иностранных студентов языку специальности является определение количественных и качественных параметров специальной лексики, предназначенной для освоения иностранными студентами.

При определении этих параметров для студентов вузов естественнонаучного профиля следует учитывать, что для них освоение языка науки связано, прежде всего, со средством овладения специальностью. Отобранная лексика должна помочь студентам в использовании как учебной, так и научной фундаментальной и периодической литературы с целью постоянного приобщения к новым достижениям науки. Критерием определения количественных параметров, на наш взгляд, могло бы стать число терминов, использованных в предлагаемых учебных пособиях и функционирующих в устной специальной речи лекторов по профилирующим курсам.

Необходимо, чтобы отобранный минимум специальной лексики обладал следующими качественными параметрами: мог адекватно передавать систему тех понятий, которые необходимы для восприятия предмета данной науки. Поэтому он ни в коем случае не должен быть заниженным, так как незнание специальных терминов может стать тормозом на пути усвоения данной области знания. Кроме того, необходим учёт значимости и частотности термина, то есть выделение базовых терминов каждого раздела науки и периферийных.

Особого внимания требуют термины, которые играют классификационную роль в данной науке. Это создаёт благоприятные условия (экономит время и усилия студентов) для усвоения основных понятий предмета науки и для выработки речевых навыков использования этой терминологической лексики.

Таким образом, знакомство с терминами должно быть не только в сфере фиксации (словарно-справочной литературе), но и в сфере функционирования (в живой профессиональной речи).

**Лариса Думанська**

*Одеська державна академія будівництва та архітектури*

*(Одеса, Україна)*

## **ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ АРХІТЕКТУРНОГО ФАКУЛЬТЕТУ**

Пошук шляхів інтенсифікації формування мовленнєвої компетенції студентів є однією з найбільш актуальних проблем сучасної вищої школи. Оволодіння мовою спеціальності у технічному вищому навчальному закладі передбачає досконале вивчення студентами термінологічного інструментарію сучасної науки, грамотне складання текстів на професійну тематику, використання мовних засобів залежно від сфери спілкування, здійснення наукових досліджень у певній галузі тощо.

Відомо, що успіх організації роботи студентів над базовою термінологією залежить від забезпечення викладачами української мови диференційованого підходу до розробки та планування індивідуальних завдань. Навчання мови певного фаху вимагає попередньої роботи над термінологією дисципліни.

Робота студентів архітектурного факультету над семантизацією спеціальної лексики неможлива без вивчення семантико-граматичного групування української архітектурної термінології. Об'єктивне описання значень слів, що входять до тематичних груп лексики науково-технічної термінології, становить інтерес як для семасіології, так і для лексикографії, оскільки термінологія відрізняється від тієї національної мови, частиною якої вона є. У сучасному мовознавстві вивченню тематичних та лексико-семантичних груп лексики присвячено велику кількість робіт, проте на сьогодні не існує загальноприйнятої дефініції термінів «тематична група» та «лексико-семантична група». Поняття «тематична група» ґрунтується на позамовних факторах (денотативних, понятійних, логічних, психологічних). Групи слів, об'єднані спільним родовим поняттям, мають назву тематичних. У лінгвістиці лексико-семантична група визначається як парадигма, в яку лексичні одиниці, що належать до однієї частини мови, групуються на основі інваріантної ознаки.

Варто ознайомити студентів із тематичними групами, що виокремлюють в українській архітектурній термінології. У процесі дослідження лексикографічних джерел та контекстних вживань українських архітектурних термінів було виділено 12 тематичних груп: 1) «Елементи споруд та будівель»:

колона, архітрав, вікно, дах, фриз, антаблемент тощо; 2) «Споруди та будівлі, їх комплекси»: міст, дамба, вокзал тощо; 3) «Елементи міської забудови»: парк, площа, сквер тощо; 4) «Типи приміщень»: кухня, спальня, зала; 5) «Агентивні назви»: архітектор, дизайнер, проєктувальник; 6) «Технологічні процеси, прийоми»: армування, мурування тощо; 7) «Будівельні матеріали»: армобетон, саман, цегла тощо; 8) «Проектна документація, економічні поняття»: кошторис, проєкт, план, норма тощо; 9) «Елементи мистецтва»: скульптура, орнамент, каріатида, плафон тощо; 10) «Художні течії, напрямки, стилі»: ампір, бароко, готика, академізм тощо; 11) «Елементи природного оточення»: клімат, повітря, опади, вологість тощо; 12) «Інженерне обладнання будівель»: вібрація, вентиляція, інсоляція тощо.

Класифікацію архітектурних термінів проведено, виходячи з визначення їх змісту, встановлення обсягу семантики кожного окремого терміна, того поняття, що за певною родовою ознакою поєднується з іншими термінами в єдиній терміносистемі сфери архітектури. Загальним семантичним компонентом у значеннях всіх виділених термінів є сема «віднесеність до архітектурної сфери».

Проте слід враховувати, що всі терміни будь-якої термінології не можливо чітко розбити на тематичні групи, тому під час аналізу архітектурної терміносистеми ряд слів опинився за межами тематичної класифікації. До кожної тематичної групи належать базові терміни і терміни, що від них походять, які перебувають між собою у багатоступеневих ієрархічних зв'язках.

Фахова література характеризується значною кількістю термінів і терміносполук, які позначають специфічні реалії або поняття різних галузей науки, техніки, мистецтва. Саме опрацювання (переклад, тлумачення) термінології спричиняє значні труднощі для студентів під час роботи з фаховим текстом. Організація самостійної роботи студентів з термінологічним словником значно підвищує якість та ефективність інтелектуального опрацювання матеріалу, оптимізує та забезпечує перспективність самоосвіти у подальшому науково-професійному зростанні.

Доцільним є використання завдань, які мають диференційований характер: для студентів з високим рівнем володіння української мови – творчі, з середнім – пізнавальні, низьким – репродуктивні. Можна запропонувати студентам виконати переклад фахового тексту, використовуючи російсько-український термінологічний словник, добираючи потрібні відповідники і порівнюючи лексико-граматичні конструкції в обох мовах; спробувати

пояснити семантику терміна, а потім перевірити себе за тлумачним словником; замінити пояснення в реченні відповідним терміном; виписати зі словника полісемічні терміни і скласти з ними речення, враховуючи відмінності у значенні.

Таким чином, систематична та цілеспрямована організація роботи студентів з фаховим текстом, термінологічним словником, зокрема тематичними групами архітектурних термінів із поясненням семантики, дозволить індивідуалізувати процес навчання, забезпечить ефективне засвоєння термінології, поглибить знання не тільки з української мови, а й спеціальності; сприятиме формуванню та збагаченню фонду розумових прийомів та операцій як інтелектуальних умінь.

**Оксана Іванова**

*Донбаська національна академія будівництва і архітектури  
(Краматорськ, Україна)*

## **ПРОБЛЕМА ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ З ОГЛЯДУ НА НЕОБХІДНІСТЬ ДОСЯГНЕННЯ СТУДЕНТАМИ РІВНЯ B2**

Згідно з постановою МОН України від 11 березня 2015 №1/9-120, пункт 2 вищі навчальні заклади зобов'язані «... створити умови для вивчення англійської мови як мови міжнародного академічного спілкування задля досягнення випускниками ВНЗ рівня B2 відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти». За бажанням випускники ВНЗ можуть скласти в певних ліцензованих організаціях тест на отримання міжнародного сертифіката, що підтверджує їх рівень володіння мовою (орієнтовно B2).

Справді, на сучасному етапі розвитку міжнародних відносин та інтеграції України в європейський простір володіння іноземною мовою стає не просто необхідністю, а важливою умовою. І високий рівень володіння мовою має бути метою будь-якого ВНЗ, що зумовлено Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти.

Починаючи з 1970-х років у межах Ради з культурного співробітництва при Раді Європи проводили інтенсивну роботу з обґрунтування моделі іншомовної комунікативної компетенції та розробки на її основі порогових рівнів (threshold levels) володіння іноземною мовою. Ця робота завершилася

прийняттям документа «Сучасні мови: вивчення, викладання, оцінка. Загальноєвропейська компетенція володіння іноземною мовою» (Страсбург, 1996). У цьому документі (керівник проекту Дж. Трім), рекомендації якого проходили апробацію в різних країнах Європи аж до 2000 р., розглядалися параметри і критерії оцінки рівнів володіння мовою та комунікативної компетенції як мети навчання, а також способи її оцінки з використанням тестових технологій. У складі комунікативної компетенції стали розглядатися такі види мовлення: лінгвістичне, соціолінгвістичне, дискурсивне, соціокультурне, соціальне, стратегічне.

Система рівнів володіння мовою в процесі обговорення зазнала деяких змін і в остаточному вигляді в документі «Загальноєвропейська компетенція володіння іноземною мовою» (Common European Framework of Reference for Languages (CEF or CEFR)), де рівень B2 – це рівень, коли студент може спілкуватися в більшості ситуацій, які виникають під час перебування в країні мови, що вивчається; може скласти зв'язне повідомлення на відомі або цікаві теми, передати враження про події, обґрунтувати свою думку та плани на майбутнє.

Тобто, рівень вимог до вивчення студентами англійської мови передбачає систематичність занять. Звичайно, у сучасному глобальному світі висококваліфікований фахівець або науковий співробітник просто зобов'язаний володіти не тільки широкими знаннями за фахом, але й однією іноземною мовою. Про реальність підготовки студентів нелінгвістичного вищого навчального закладу до рівня B2 і проблемність викладання з огляду на це англійської мови є метою цієї статті.

Знання англійської мови в період всеохоплюючого розвитку міжнародних відносин та імплементації угоди з Європейським Союзом стає необхідністю з великою кількістю практичних переваг. Однак студенти технічних спеціальностей зазвичай не розглядають іноземну мову як необхідний для вивчення предмет, керуючись думкою, що англійська мова не знадобиться їм у професійній діяльності і часто здається занадто складною для вивчення. Тому відсутність внутрішньої позитивної мотивації студентів щодо вивчення іноземної мови – це актуальна проблема для будь-якого ВНЗ. У першу чергу – необхідне бажання самих студентів вивчити англійську мову. Коли студенти обирають мовні спеціальності, вони прагнуть вивчити і готові вчити іноземну мову, а багато хто ще до вступу до ВНЗ знає мову на непоганому рівні. І всі п'ять років навчання у ВНЗ вони цілеспрямовано вивчають іноземну мову. У



нелінгвістичних ВНЗ інша картина. Далеко не всі студенти нелінгвістичних вишів мають бажання вивчити іноземну мову.

Часто наші студенти, обираючи певну спеціальність як фахову, думають, що глибокі знання іноземної їм не знадобляться. Потім вони починають розуміти, що володіння англійською мовою надасть більше можливостей і забезпечить професійне зростання в обраній сфері, але на першому-другому курсі вони ще можуть цього не усвідомлювати.

Наступна проблема, з якою доводиться стикатися під час викладання англійської мови, – це рівень володіння мовою. Не всі першокурсники з тих чи інших причин володіють англійською мовою на достатньому рівні. Тестування студентів першого курсу нашої академії показало низький рівень володіння англійською мовою – 80% відсотків студентів мають елементарні знання (рівень A1).

Важливий чинник успішного володіння мовою – це, звичайно, кількість годин, передбачена навчальним планом вишу. Як правило, у нелінгвістичних ВНЗ навчальні плани передбачають недостатню кількість годин на вивчення іноземної мови, наприклад, у нашій академії – близько 130 аудиторних години. За розкладом – це одне заняття на тиждень протягом чотирьох семестрів. Тоді як, на думку фахівців, для того, щоб вивчити іноземну мову від «нуля» або від рівня A1 до рівня B2, потрібно не менше 1000 – 1500 годин. Майже у десять разів більше, ніж зараз: 500 пар проти 50. Різниця суттєва.

Хоча завдяки засобам масової комунікації відкриваються величезні можливості для навчання і вивчення англійської мови, а в Інтернеті пропонується великий набір різних курсів, програм та вправ, проблема навчального-методичного забезпечення залишається актуальною. По-перше, для належної підготовки студентів до складання іспитів міжнародного рівня з англійської мови ВНЗ повинні мати сучасну відповідну навчально-методичну літературу.

По-друге, викладачі вишів повинні мати певний досвід підготовки студентів до складання міжнародного іспиту з англійської мови на рівень B.

Отже, вищим навчальним закладам варто розв'язати цілу низку проблем щодо викладання англійської мови з огляду на необхідність досягнення студентами рівня B2, але можна впевнено констатувати, що коли ми отримуємо необхідний мінімум годин і належну зацікавленість із боку студентів, то за такого поєднання цілком реально розраховувати, що після закінчення ВНЗ

студенти будуть мати обсяг знань англійської, який відповідає рівню B (незалежний користувач іноземної мови).

## ЛІТЕРАТУРА

1. **Загальноєвропейські** рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. видання С. Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003 – 273 с. 2. **Лист** МОН № 1/9–120 від 11.03.15 року «Про організацію вивчення гуманітарних дисциплін». 3. **North B.** 1996/2000: The development of a common framework scale of language proficiency. PhD thesis, Thames Valley University. Reprinted 2000, New York, Peter Lang.

**Мар'яна Іванюк**

*Івано-Франківський національний медичний університет*

*(Івано-Франківськ, Україна)*

## ВИВЧЕННЯ КАРТИНИ СВІТУ У ЛІНГВОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ МОВОЗНАВСТВА

Сучасні дослідження картини світу в мовознавчому аспекті тісно пов'язані з когнітивною лінгвістикою. Розглядаючи картину світу в сфері когнітивної лінгвістики, ми дотримуємося погляду традиційного мовознавства, в якому виділяють мовну та концептуальну картини світу. Та варто зазначити, що картина світу – це те, що йде передусім від людини; плід її сприйняття, фантазій, мисленневих процесів і перетворювальної діяльності.

Мовна та концептуальна картини світу – це певні відображення реальності навколишнього світу через потік свідомості людини. Мовна картина світу – це система понять, характерна для кожної мови, за допомогою якої носії мови сприймають (класифікують, інтерпретують) світ.

Вивчення мовної картини світу – це шлях до кращого пізнання власне специфіки будь-якої мови, розуміння системи уявлень окремого народу, його самотності та ментальності. На всіх етапах історичного розвитку як мови, так і самого народу мовна картина світу зазнає видозмін, дослідження яких допоможе чіткіше та глибше поглянути на причини та особливості еволюції окремого соціуму.

Вивчення мовної картини світу окремого народу, а також проведення порівняльних досліджень кількох мов є новим, оригінальним і перспективним

напрямом у розвитку мовознавства, що застосовує комплексний підхід до вивчення мови та її внутрішньої форми, поєднує в собі методи, властиві кільком наукам (лінгвістиці, фольклору, етнографії, психології), – і, внаслідок цього, ми маємо новий погляд на традиції народу, специфіку його мови та мислення.

Різновидами мовної картини світу є художня та релігійна картини світу. Існування цих картин знаходять свою реалізацію у різних видах текстів, які можна вважати конкретними проявами загальної картини світу. У межах художньої картини світу виокремлюють поетичну модель (поетичну картину світу). У межах поетичної картини світу, у свою чергу виокремлюють епічну, етнічну, міфологічну та інші картини.

Говорячи про концептуальну картину світу, варто зазначити, що це уявлення певної національної лінгвокультурної спільноти, людства в цілому про елементи, організацію об'єктивної дійсності (чи дійсності, яка вважається об'єктивною), відображені в наукових поняттях.

Концептуальна картина світу існує у вигляді концептів, які утворюють концептосферу, а мовна картина світу – у вигляді значень мовних знаків, які утворюють сукупний семантичний простір мови. Співвідношення між концептуальною і мовною картинами світу найчастіше визначають як таке, за якого концептуальна картина є ширшою, ніж мовна.

Ключовим поняттям когнітивної лінгвістики виступає концепт. Отже, концепт – це смислове значення імені або слова, він являє собою одиницю ментально-понятійної сфери, яка відображає особливість мислення, світогляду, культури народу. Концепт є елементом культури, і тільки через нього можна проникнути в суть національної культури народу, виявити її складові. Науковці також виокремлюють художній концепт, який відрізняється від концепту культури та мовного концепту тим, що вимагає дослідження концептів як базових одиниць індивідуально-авторської картини світу, втілених в художньому творі.

Для вивчення та опису концепту використовують концептуальний аналіз, за допомогою якого концепти досліджуються на основі сполучуваності, де також враховуються різноманітні широкі мовні контексти (фольклорні, художні, публіцистичні та інші твори).

**Лідія Кайдалова**

*Національний фармацевтичний університет (Харків, Україна)*

**Жанна Черкашина**

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (Харків,  
Україна)*

## **ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ МЕДИКО-ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ВНЗ**

Проблемі професійної спрямованості мовної підготовки іноземних студентів медико-фармацевтичних ВНЗ присвячені дослідження багатьох науковців, серед яких: С. Варава, В. Копетчук, Л. Пляцук, Ю. Приходько, Л. Субота, Л. Шевченко, Т. Шмоніна та ін. Сучасний професіонал повинен бачити свою професію у всій сукупності її широких соціальних зв'язків, знати що висуваються до неї та її представників вимоги, розуміти зміст і специфіку своєї професійної діяльності, орієнтуватися в колі професійних завдань і бути готовим вирішувати їх у мінливих соціальних умовах. Усі необхідні професійні знання, уміння і навички, норми поведінки і ціннісні орієнтири, ідеали і внутрішні структури особистості формуються у процесі професіоналізації особистості. Аналіз лінгвістичної, педагогічної, психологічної літератури, надає змогу зробити висновок, що професійне спрямування мовної підготовки іноземних студентів треба розглядати як цілісне утворення, складовими якого є знання норм літературної мови, фахової термінології; уміння розуміти усні й писемні тексти зі спеціальності, тобто сприймати закладений у них зміст, і вільно створювати власні тексти; уміння виражати одну й ту ж думку різноманітними способами, адекватно реагуючи на ситуації діяльності за допомогою мовленнєвих дій; уміння відрізнити адекватні обставини спілкування, висловлювання від неправильних і неадекватних; уміння зрозуміти й своєчасно сказати необхідні у відповідній ситуації слова.

Професійна спрямованість мовної підготовки іноземних студентів медико-фармацевтичних ВНЗ відбувається під час занять шляхом відбору змісту у контексті майбутньої спеціальності і організації всіх видів аудиторної та поза аудиторної самостійної роботи. В даний час підготовка майбутніх фахівців медико-фармацевтичних ВНЗ спрямована не тільки на передачу знань по загальних і спеціальних дисциплінах, а й на формування особистості, розвинення високого рівня компетенції, включаючи володіння одним або

декількома іноземними мовами. Навчання російської мови в немовному вузі має на увазі застосування різних методів і прийомів, сприяють, по-перше, підвищення мотивації іноземних студентів до вивчення даної дисципліни, по-друге, вдосконалення іншомовної комунікативної компетенції. Однак, незалежно від того, які способи і методи навчання мають місце в освітньому процесі, викладачам підготовчих факультетів необхідно приділяти увагу розвитку всіх видів мовленнєвої діяльності. Підготовка висококваліфікованих фахівців, які володіють російською мовою, має на увазі формування іншомовних професійно значущих умінь, можливість застосування російської мови в майбутній професійній діяльності. Ефективність підготовки фахівця медико-фармацевтичного профілю знаходиться в прямій залежності від того, наскільки повно враховуються особливості його майбутньої професійної діяльності.

Таким чином, професійна спрямованість мовної підготовки іноземних студентів медико-фармацевтичних ВНЗ реалізовується шляхом впровадження професійно спрямованого навчання. Специфіка професійної спрямованості мовної підготовки іноземних студентів є орієнтацією навчання, що має на меті: 1) усвідомлення мотивів, потреб майбутньої діяльності; 2) оволодіння практичними вміннями та навичками, необхідними майбутньому фахівцю; 3) гармонійне поєднання теоретичної і практичної складових змісту освіти; 4) формування професійного мислення, професійної самосвідомості та професійної культури.

## ЛІТЕРАТУРА

1. **Варава С. В.** Навчання мови спеціальності в умовах підготовчих факультетів для іноземних громадян: структура та зміст / С. В. Варава, В. І. Груцяк // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі: [зб. наук. пр.] – Х., 2008. – Вип. 15. – С. 24 – 33.
2. **Субота Л. А.** Самостійна навчальна діяльність іноземних студентів у вивченні текстів за професійним спрямуванням / Л. А. Субота // Вісник Запорізького національного університету Педагогічні науки. – 2012. – № 1(17). – С. 188.
3. **Шмонина Т. А.** Система речевих завдань в практиці обучения учебно-профессиональному общению на подготовительном факультете / Т. А. Шмонина, В. А. Гура // Гуманітарні проблеми становлення сучасного фахівця : матеріали VII Всеукр. наук.-метод. конф., 29 – 31 берез. 2006 р. – К.: НАУ, 2006. – Т. 3. – С. 279 – 280.

## **ВЕБ-РЕСУРСИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ІНТЕРАКТИВНОСТІ У ВИКЛАДАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ВНЗ**

Незважаючи на те, що не існує універсальної моделі перевернутого класу, концепція, що лежить у його основі, полягає у «перевертанні» традиційного підходу до навчання – коли матеріал засвоюється студентами заздалегідь вдома, а аудиторне заняття присвячується його практичному опрацюванню. Зазвичай такий підхід вимагає від викладача попереднього створення відео уроків, які б допомогли студентів максимально ефективно сприйняти матеріал.

Модель перевернутого класу перетинається з питаннями змішаного навчання, проблемно-орієнтованим навчанням та іншими методами й засобами викладання, які відзначаються великою гнучкістю та спрямовані на підсилення залученості студентів. Перерозподіл часу дозволяє студентам більше взаємодіяти з одногрупниками. На думку укладачів звіту NMC Horizon, використання моделі «перевернутого класу» є одним із трендів сучасної освіти [2].

На сьогодні у мережі Інтернет існує багато веб-ресурсів, які орієнтовані саме на полегшення роботи викладача та допомагають у створенні якісних та інтерактивних відео:

1) <https://edpuzzle.com/> — це онлайн-сервіс, який дозволяє монтувати відео, додавати голосові коментарі та питання за пройденим матеріалом. Можливе використання вже наявних баз навчальних відео (YouTube, KhanAcademy, LearnZillion тощо) – це значно прискорює пошук навчального матеріалу. Також є можливість відстежувати, хто зі студентів вже подивився відео та впорався із запропонованими завданнями [1].

2) <https://www.educanon.com/> — онлайн-платформа, за допомогою якої можлива підготовка відеоуроку та відповідних завдань [1].

3) <http://teachem.com/> – це платформа, що дозволяє створити цілий курс занять. Для цього слід обрати кілька відео на YouTube, підготувати питання до кожного із завдань й надати доступ студентам. Відповіді студентів юдуть відправлені на електронну пошту викладача [1].

4) <https://www.blubbr.tv/> – інструмент для створення опитувань на основі відео YouTube [1].

5) <http://www.zaption.com/> – можна створити інтерактивний посібник, що міститиме уривки з відеороликів, зображення, текстові блоки і питання.

За В. Кухаренком, проектування змішаного навчання має містити кілька етапів – аналіз проекту, цільової групи, контент-аналіз та фінансовий аналіз. Наприклад, аналіз цільової групи передбачає базових знань студентів та найбільш прийнятні для цієї аудиторії стилі навчання. Контент-аналіз дозволить підібрати доцільні матеріали. Фінансовий аналіз є необхідним для визначення вартості варіантів доставки знань [3]. Але слід взяти до уваги те, що багато веб-ресурсів у мережі інтернет є безкоштовними і цілком прийнятними хоча б на початкових етапах їх залучення.

Таким чином, використання спеціалізованих веб-ресурсів дозволить максимально задіяти студентів, створити умови для детального опрацювання мовного матеріалу і визначити проблемні питання.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. **Звіт** NMC Horizon «Вища освіта – 2015» – [Електронний ресурс]. – Код доступу: <http://cdn.nmc.org>. 2. **Кухаренко В. М.** Роль смешанного (гибридного) обучения [Електронний ресурс] / В. М. Кухаренко. – Код доступу: <http://kvn-e-learning.blogspot.com>. 3. **Матеріали** сайту «Newtonew» [Електронний ресурс].

**Ольга Кандиба**

*Українська школа ім. Лесі Українки (Оттава, Канада)*

### **ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ШКОЛАХ ВИХІДНОГО ДНЯ: МЕТОДИКА ТА ПРОБЛЕМАТИКА**

Українська школа ім. Лесі Українки в Оттаві – школа вихідного дня. Діти відвідують її в суботу в першій половині дня. На навчання припадає 2,5 години. Загальна кількість занять 33 за навчальний рік.

До програми навчання входять українська мова, українська література, історія і географія України.

Школа складається з початкової, де перебувають діти починаючи від 3 років і до тих, які відвідують 8-й клас середньоосвітньої школи, та з кредитного класу української мови, в який можуть бути зараховані учні 9–12-го класів

середньоосвітньої школи. Обидві програми в Онтаріо фінансуються провінційним урядом. Кредитний клас української мови підлягає безпосередньо шкільній управі (School Board), яка, серед іншого, контролює виконання навчальної програми. Початкова школа має свого керівника програми, який також підлягає шкільній управі, але навчальна програма не є предметом контролю з боку Управи.

У початковій школі учні поділені на класи за віком, а не за знанням мови. Таким чином у одному класі опиняються діти з різним рівнем володіння мови. Часом різниця може бути надзвичайно драматична: від вільного володіння до труднощів розуміння мови вчителя. За таких умов учителям доводиться працювати індивідуально з кожним учнем або групами учнів у середині класу, об'єднаних за рівнем володіння мовою. Це вимагає створення відповідних індивідуальних програм, що є однією з головних проблем для вчителів.

Інша проблема – це надзвичайно мала кількість навчальних годин. Із 33 занять кілька відводиться на загальношкільні заклади: такі, як концерт на Св. Миколая, відкриті уроки за темами «Голодомор», «Г. Г. Шевченко», «Леся Українка», майстерня писанкарства, концерт по закінченню навчального року. Такі заходи теж є освітніми і сприяють розвитку національної ідентичності, вивченню української культури і звичаїв, а також розширюють лексичний запас учнів.

Ще одна гостра проблема – підручників для шкіл такого типу немає. Відсутність підручників для вивчення української як другої (іноземної) мови як для дітей, так і для дорослих взагалі одна з найбільших сучасних педагогічних проблем. В Україні в останні роки створено і видано чудові шкільні підручники, доступні поза межами України он-лайн. Ми їх частково використовуємо, але це не може повністю задовольнити шкільні потреби з кількох причин. Одна з них – різна кількість годин, передбачених програмами в українських загальноосвітніх школах і школах вихідного дня, яку ми маємо в Оттаві. Інша – підручники не адаптовані, а розраховані на учнів, для яких українська мова рідна. Ще одна причина – відмінність термінології і взагалі лексики між українською мовою в діаспорі і в Україні, про що йтиметься далі.

У Канаді були створені й видані в попередні десятиліття підручники, які також частково покривають потреби шкільної програми. Зокрема, в Альберті у 1970–80-х роках була видрукувана, а пізніше перевидана серія читанок для розвитку української мови з книжками для вправ. Серія складається з семи книжок. Консультантом з української мови серії був др. Яр Славутич. Чудове



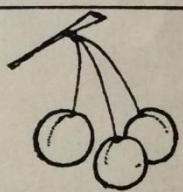


видання для шкільного навчання, яке і досі є актуальним. У той самий час видання використовує Харківський правопис, який в Україні зараз не вживається. Серія не містить достатньо граматичних правил і вправ, щоб цілком задовольнити шкільні потреби.

Серія книжок із програми вивчення української мови «Коляж» також підготовлена і видана в Альберті. Вона складається з чотирьох частин, кожна частина містить добірку текстів, учнівський зошит і відповіді до учнівського зошита. Як зазначено в анотації: «...(вони) змістом та оформленням ураховують зацікавлення сучасних підлітків» і далі: «Збірки розраховані на дві категорії учнів, а саме: а) на україномовних підлітків, які живуть поза Україною, б) на підлітків, які вивчають українську як другу мову, і які пройшли відповідну підготовку (приблизно 1700 годин формального навчання української мови)».

Відмінності в термінології і лексиці взагалі створюють конфлікт, який утруднює використання підручників, виданих в Україні і в Канаді в одній програмі. Ось кілька прикладів:

<b>Україна</b>	<b>Канада</b>
Префікс	Приросток
Дев'яносто	Дев'яدهсят
Машина	Авто
Страхування	Асекурація
Ферма	Фарма
Фрукти	Овочі

Деякі слова і терміни є зрозумілі українцям по обидва боки океану, але мало вживані, інші, будучи і зрозумілими і вживаними, мають цілковито різні значення. Вживання слова «овочі» в Канаді на позначення того, що в Україні іменується «фрукти» спантеличує обидві сторони і створює абсолютно комедійні ситуації. У той самий час багато майбутніх поколінь українських дітей у Канаді будуть навчені, що овочі це – вишні, яблука, сливи і т. д. згідно з таблицею, уміщеною в підручнику Марії Дейко:

Словник			
Число	Слово	Тояснення	Малюнок
1	Вишні	Овочі	
2	Копати	Перевертати грунт	
3	Клітка	Хатка для пташок	

Відсутність Прописів з української мови теж є проблемою. У вільному он-лайн доступі є багато прописів для російської мови і може тільки один варіант, на жаль, не найкращий, доступний з української мови. Навчання дітей письму утруднюється також і різними методиками в українських і англійських школах. В англійських школах, на відміну від українських, діти спершу вчать писати друкованими літерами і тільки у третьому класі починають вчитися писати курсивом. Учителеві доводиться мати справу з психологічним бар'єром як з боку дітей, так і з боку батьків при спробі вчити дітей писати курсивом від самого початку.

Учителі мають можливість використовувати сучасні технічні засоби в навчальному процесі. Кожен клас обладнаний комп'ютером із вільним доступом до Інтернету і проектором із великим екраном. Це дозволяє використовувати навчальні і розвивальні фільми та мультфільми безпосередньо з Інтернету. Учні дуже позитивно сприймають фільми про видатних письменників і поетів, засвоюють біографічний матеріал значно краще, ніж під час читання з підручника. Використання фільмів не обмежено тільки біографіями письменників. Програмні вірші у виконанні провідних акторів, пісні, виконані найкращими колективами, уривки з художніх фільмів для візуалізації тих чи тих тем і понять, демонстрація власних, створених учителями завдань і вправ, чи сторінок з підручників – усе це є в арсеналі вчителів завдяки технічному обладнанню, яке є в класних кімнатах.

Класи також обладнані «Smart Board». Хоча всі вчителі пройшли тренінг із використання програми й обладнання, на практиці його не використовують. Причина дуже проста – немає методичних матеріалів з української мови. Створювати ж власні матеріали настільки енерго- і трудоємно, що не під силу жодному окремому вчителю.

Учитель кредитного класу веде свій блог, створений спеціально для учнів її класу, через який подає учням нові матеріали, завдання тощо.

Отже, відсутність підручників, методичних матеріалів і тренінгів для вчителів, компенсується доступними збірними матеріалами, знайденими в Інтернеті, привезеними з України, а також виданими в діаспорі. Усе це, помножене на неймовірну талановитість, працьовитість і самовідданість вчителів, допомагає школам виживати. Що не знімає з порядку денного гостру потребу створення серії видань для вивчення української мови як іноземної для дітей і для дорослих згідно з глобальною шкалою (Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти – CEFR). І це та робота, яку можна виконати тільки спільними силами українських науковців цілого світу за дієвої підтримки Української держави.

## ЛІТЕРАТУРА

1. **Дейко** Марія. Євшан-Зілля. Читанка-підручник для четвертого або п'ятого року навчання з мовними та граматичними вправами і українсько-англійським словником. – Австралія – Англія: Видавництво «Рідна мова», 1970.
2. **Серія** читанок для розвитку української мови. Наші скарби. Xenia C. Turko. Helen Grekul. Ukrainian Language Consultant Yar Slavutych. Published by Alberta Education, Edmonton and the Multiculturalism Directorate Department Of The Secretary Of State Ottawa. 1980.
3. 1. **Ukrainian** language – Study and teaching – Alberta. 2. Language and languages – Study and teaching – Alberta – Bilingual method. I. Syncar-Hryshchuk, Markiana II. Title: It's interesting: a reader. IV. Series: Collage: a Ukrainian language development series. Pilot edition published 1986.
4. 1. **Ukrainian** language – Study and teaching – Alberta. 2. Language and languages – Study and teaching – Alberta – Bilingual method. I. Boruszczak, Bohdan. II. Title. III. Title: It's interesting: student activity book. IV. Series: Collage: a Ukrainian language development series. Pilot edition published 1989.
5. **Ukrainian** language – Study and teaching – Alberta. 2. Language and languages – Study and teaching – Alberta – Bilingual method. I. Boruszczak, Bohdan. II. Title. III. Title: It's interesting: answer key to student activity book. IV. Series: Collage: a Ukrainian language development series. Pilot edition published 1989.

Тетяна Карлова

Луганський державний медичний університет

(Рубіжне, Україна)

## ВИВЧЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ КВАЗИСИНОНІМІЇ В ПРОЦЕСІ ЛІНГВІСТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ-МЕДИКІВ

Останнім часом спостерігається перманентне акцентування уваги фахівців на тому, що лікар – це професія лінгвоактивна й лінгвозалежна. Усвідомлення цього факту ставить перед викладачами мовних дисциплін у медичних навчальних закладах нові завдання та виокремлює нові пріоритети в пошуку оптимальних шляхів подачі термінологічного матеріалу. Із усього різноманіття лінгвістичних проблемних питань, пов'язаних із медичною термінологією, дотепер найменш висвітленим залишається питання квазисинонімії анатомічних термінів [3; 4]. Спричинене таке «ігнорування», на наш погляд, міждисциплінарною інтегративною складовою подібних термінологічних одиниць. Тлумачення термінів-квазисинонімів вимагає наявності не лише філологічних знань, не тільки розуміння словотворчих механізмів, але й потребує наявності знань з анатомії людини, з історії медицини тощо.

А. Г. Авксентьева трактує *квазисиноніми* як «латинські терміни, що використовуються для диференціації різних понять, але в російському варіанті мають однаковий термінологічний еквівалент» [1]. Наприклад, квазисиноніми *billiaris/felleus/choledochus* мають не тільки різні словотвірні моделі, але й різняться за ономазіологічними моделями їхніх значень. П. І. Карузин зазначає, що *bilis, -is f* – це «жовч, що витікає з жовчного міхура», а *fel, fellis n* «жовч, що міститься в жовчному міхурі» [2]. За результатами словотвірного аналізу суфікс **-ar-** має значення «відношення», **-ě-** – «такий, що містить». Саме тому іменник *vesica* «міхур» має рівнозначну сполучуваність з обома прикметниками. Однак анатомічний об'єкт *промік* має інші функції в організмі людини, з цієї причини спостерігаємо іншу сполучувану можливість іменника *ductus: choledochus* (давн.-гр. *chole* – жовч; *dochomai* – такий, що приймає) та рідше *billiaris* «який має відношення до жовчі, що витікає з міхура».

У російській та українській термінологічних системах подібної значеннєвої диференціації не спостерігається: *укр. жовчний / рос. желчный* мають узагальнююче значення, надане суфіксом **-н-** «такий, що відноситься».

Тобто маємо інтеграцію трьох різних значеннєвих моделей: *billiaris* O+QI<sub>відношення</sub>, *felleus* O+QI<sub>призначення</sub>, *choledochus* O+QI<sub>функція</sub> в одну узагальнюючу O+QI<sub>відношення</sub>. Таким чином, диференційний множник «Квалітатив» перетворюється на потенційний.

На наш погляд, вивчення подібних прикладів на заняттях, висвітлення причин появи таких термінів, розкриття ономаціологічних засад формування їхніх значень й глибинних чинників їхнього функціонування, дозволяє студенту зрозуміти семантичну й функціональну різницю між «тотожними» термінами та усвідомити механізми термінотворення не тільки як явища мовного, але й як віддзеркалення тисячолітнього розвитку наукової думки.

### ЛІТЕРАТУРА

1. **Авксентьева А. Г.** Синонимия и квазисинонимия существительных в анатомической терминологии / А. Г. Авксентьева. – Режим доступу: <http://www.pws-conf.ru/nauchnaya/lss-2009/143-lingvistparadigma/7183sinonimiya-i-kvazisinonim.html>. 2. **Карузин П. И.** Словарь анатомических терминов / П. И. Карузин. – Ленинград, 1928. 3. **Лисенко В.** Синонімні прикметники в українській анатомічній термінології / В. Лисенко. – Режим доступу: [vlp.com.ua/node/1154](http://vlp.com.ua/node/1154). 4. **Шаглаева Я. С.** К проблеме синонимии прилагательных в анатомической терминологии / Шаглаева Я. С. // Всероссийская 69-я итоговая научная студенческая конференция, посвященная 200-летию со дня рождения Н.И. Пирогова. – Томск: СГМУ, 2010. – С. 436 – 439.

**Діана Касинець**

*Мукачівський державний аграрний коледж*

*(Мукачево, Україна)*

### КАТЕГОРІЯ ВВІЧЛИВОСТІ ЯК ЗАСІБ МОВЛЕННЄВОГО ВИРАЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ВІДНОСИН

Актуальність проблеми мовної ввічливості у сьогоденному соціопросторі зумовлена сучасними потребами міжнаціонального спілкування в поліетнічному, полікультурному середовищі та необхідністю формування умов толерантного міжособистісного взаємовпливу. Ввічливість у мовленні - це термін, який традиційно використовується для позначення різноманітних

засобів мовленнєвого вираження соціальних відносин між мовцем, слухачем та особами, про яких іде мова. «Ніщо не обходиться нам так дешево і не цінується так дорого, як ввічливість», – писав Мігель де Сервантес Сааведра. Людина груба, брутальна, неввічлива самою своєю поведінкою засвідчує свою духовну мізерію. Ввічливість є одним з обов'язкових компонентів спілкування, що забезпечують рівне, успішне і безконфліктне його протікання.

На даному етапі розвитку гуманітарних наук вчені одноставно сходяться на думці, що ввічливість відноситься до розряду соціальних феноменів, тому її вивченням займається не тільки мовознавство, але і соціальна психологія і антропологія.

У зарубіжній лінгвістиці надається особливе значення дослідженню категорії ввічливості, так як вважається, що дана категорія відіграє важливу роль в процесі комунікації. Існують різні визначення ввічливості, які можна розділити на чотири групи: 1) ввічливість як поведінка, спрямована на уникнення конфлікту і забезпечення успішної комунікації; 2) ввічливість як поведінка, що відповідає певним соціальним установкам; 3) ввічливість як увага до почуттів інших; 4) ввічливість як оцінка поведінки ввічливого мовця тим, хто слухає [9].

Найбільш поширеним в лінгвістичній теорії є визначення ввічливості як поведінки, спрямованої на запобігання конфліктів і забезпечення успішної комунікації між співрозмовниками [10: 89].

Альтернативним визначенням ввічливості є її розуміння як відповідного і адекватного соціальним нормам поведінки. Ввічливість це форма суспільно-прийнятної поведінки, тобто вона вкладається в рамки встановленого «контракту розмови». Деякі норми накладаються суспільством, інші визначаються в процесі взаємодії. Поняття ввічливості включає її розуміння як увагу до почуттів інших. На думку деяких вчених, в процесі взаємодії необхідно брати до уваги соціальний статус співрозмовника і соціальні відносини, встановити зручну для всіх дистанцію, пам'ятати про соціальні норми [9: 89].

В останньому десятилітті ХХ століття з'явився ще один підхід до визначення ввічливості як оцінки тим, хто слухає поведінки мовця як ввічливого. При цьому підході мається на увазі, що акцент у трактуванні ввічливості перемістився з особистості того, хто говорить на особистість слухача, в центрі уваги стало задоволення не тільки особистих інтересів адресанта, але більшою мірою інтересів адресата. Більш того, раніше широке

уявлення про ввічливість як про великий набір різноманітних дій звузилося до розуміння ввічливої поведінки як поведінки раціонального, стратегічно цілеспрямованого досягнення певних кінцевих цілей.

Можна скласти перелік умов, без виконання яких ввічливість є неможливою:

1) ввічливе поведіння – певна цілеспрямована лінія поведінки, для лінгвістичної ввічливості – певна лінія вербальної поведінки, для реалізації якої використовується відповідний набір лінгвістичних засобів;

2) ввічливе поведіння є позитивно маркованим і суспільно заохочуючим;

3) розглянута лінія поведінки здійснюється в рамках суспільних норм;

4) ввічливе поведіння переслідує досягнення таких кінцевих цілей: дотримання громадських норм; підтримання ефективності комунікації за рахунок сприятливої, комфортної і довірчої атмосфери міжособистісної взаємодії; запобігання і попередження конфліктних ситуацій.

У реаліях сучасного світу категорія ввічливості, безумовно, є однією із найважливіших. Способи і засоби реалізації активного прояву ввічливості досліджуються та аналізуються вченими із залученням цілого ряду дисциплін, а саме: мовознавства, соціології, психолінгвістики, антропології, когнітивної і соціальної психології, когнітивної лінгвістики тощо. Таким чином, ввічливість належить до актуальних і науково значущих проблем лінгвістики: визначено її сутність і основні характеристики; зв'язок ввічливості та ідеології; її особливості в різних лінгвокультурних спільнотах; динаміка принципу ввічливості в дискурсі в діахронії; зроблено перші кроки в дослідженні комунікативних стратегій ввічливості в тендерному аспекті.

Розглядаючи ввічливість як мовленнєві акти, Р. Лакофф називає три правила ввічливості:

1) не нав'язуйте себе та свої бажання (*don't impose*).

2) надавайте можливість вибору (*give options*).

3) будьте дружелюбними (*make A feel good – be friendly*).

Перше правило пов'язане з дистанцією та формальністю і характерне для «формальної ввічливості» (*formal politeness*). Друге застосовується у випадку «неформальної ввічливості» (*informal politeness*). Третє стосується «інтимної ввічливості» (*intimate politeness*), коли мовець намагається використати різні засоби для того, щоб слухач відчув, що йому симпатизують та люблять. При цьому Р. Лакофф відмічає, що в цілому всі правила спрямовані на досягнення

мети *«take a feel good»*, різниця полягає тільки в тому, що досягають вони цього по-різному [7: 303].

У своїй пізнішій праці Р. Лакофф тлумачить ввічливість як засіб, що використовується для зменшення розбіжностей у спілкуванні (*«a device used in order to reduce friction in personal interaction»*) [8: 64].

У процесі комунікації її учасники зацікавлені в збереженні як свого лица, так і лица партнера. При цьому збереження лица - це не мета комунікації, а умова, без дотримання якої неможливим є успішне й нормальне спілкування. Дотримуватись цієї умови повинен кожен член суспільства. Е. Гоффман образно відмічає, що навчитися зберігати лице – це те саме, що вивчити правила вуличного руху в сфері соціального спілкування (*«To study face-saving is to study the traffic rules of social interaction»*) [6: 323].

Слідом за Р. Лакофф, Дж. Ліч спирається на те, що існує набір правил і підправил, якими керуються люди в процесі спілкування. Він також не дає чіткого визначення ввічливості, але наголошує, що ввічливість – це важливий прагматичний фактор, який регулює спілкування. Абсолютна ввічливість, на думку Дж. Ліча, пов'язана з мірою ввічливості, яка властива певним мовленнєвим актам. Так, він вважає наказ невивічливим мовленнєвим актом, в той час як пропозицію - ввічливим. З огляду на це, негативна ввічливість полягає в мінімізації невивічливих мовленнєвих актів, а позитивна – у підсиленні ввічливих мовленнєвих актів.

П. Браун і С. Левінсон вводять такі поняття, як «позитивна ввічливість» і «негативна ввічливість», які мають різне спрямування. Перша базується на зближенні (*approach-based*), а друга – віддаленні (*avoidance-based*). Кожен із цих типів ввічливості являє собою систему комунікативних стратегій [4: 62].

Якщо Дж. Ліч виділяє ввічливі за своєю природою та невивічливі мовленнєві акти, то останні вводять поняття «мовленнєвий акт, що загрожує особі». Серед мовленнєвих актів, які загрожують лицю адресата, вони вважають наказ, пораду, погрозу, попередження.

Серед сучасних лінгвістичних досліджень все частіше простежується думка про те, що зрозуміти та пояснити концепт «ввічливість» можна тільки при комплексному соціокультурному підході, тобто через аналіз культури та особливостей соціальних відносин, характерних для її представників. Цілком погоджуючись із твердженням Б. Фрезера про те, що ввічливість – це динамічний концепт, що змінюється в часовому плані [5], вважаємо за необхідне уточнити він і змінюється залежно від територіально-культурної



приналежності. Крім часового вектору, на зміст ввічливості впливає також і просторовий вектор.

При розгляді питання про ввічливість у міжкультурному аспекті виходимо з того, що такі, на перший погляд, універсальні поняття, як *ввічливість, повага, уважність, пошана* мають різний зміст в різних мовах та культурах.

Про відмінність у розумінні ввічливості свідчить той факт, що в кожній культурі існує свій концепт ввічливості і саме це слово є багатозначним. Так, у тлумачному словнику української мови слово "ввічливий" тлумачиться як «*гречний, вихований, тактовний, обхідливий, коректний, делікатний*», а в англійській – «*той, що виявляє свою повагу до інших*». *Polite – showing consideration for others in manners, speech* (Collins English Dictionary).

В англійській культурі, яка є індивідуалістичною, соціальна дистанція між членами суспільства історично довша, ніж в українській культурі, котра належить до колективного типу. Кожен індивід має невід'ємне право на свою автономію, для позначення якої в англійській мові існує спеціальне слово – *privacy*. В українській культурі такої зони особистої автономії немає.

До того ж, ступінь статусної нерівності в різних культурах також різний. При цьому соціальна дистанція і статусна дистанція тісно взаємопов'язані. Соціальні відносини в українській та англійській мовах різняться таким чином: оскільки англійська культура є вельми індивідуалістичною, то шкала соціальної дистанції (горизонталь) в ній довша, ніж в українській культурі, що належить до колективного типу; шкала статусної дистанції (вертикаль), яка відображає ієрархічні відносини, довша в українській культурі, ніж в англійській.

Якщо для якого-небудь концепту в мові існує спеціальне слово, то це означає, що він має особливе значення для певної культури. «Для важливих цінностей у всіх культурах наявне одне слово. Коли ж в одній мові для вираження якої-небудь ідеї використовується декілька слів, в той час як в іншій використовується тільки одне, можете бути певні, що для другої культури ця ідея є одвічною» (*For important values all cultures have one word. When you see that many words are needed to express an idea in one language while only one word is used in another, you can bet that the idea is indigenous to the one-word culture*) [11: 6].

Найважливіші риси англійського національного характеру – відлюдність, любов до усамітнення, закритість. Як відмічає Д. Пібоді, «мешканці Великобританії – найменш товариські люди не тільки у порівнянні з надмірно

компанійськими французами, але і з стандартними американцями, ощадливими німцями і навіть стриманими японцями. Ніхто краще англійця не вміє усамітнитися серед численних друзів» [1: 281]. Порівняно з українським національним характером, відмінною рисою якого є товариськість, громадськість, ці риси проявляються ще яскравіше. Українці завжди відзначалися відвертістю у спілкуванні, добротою, щирістю, емоційністю, ласкавістю, делікатністю, тактовністю, ввічливістю, толерантністю.

Культура спілкування українців завжди співвідносилася з християнсько-етичними нормами. Про те, що християнська етика передбачає толерантні стосунки між людьми, свідчать афоризми зі Святого Письма: *«То честь для чоловіка – сварки уникати»*. *«Мудрість ліпша від військової зброї»*. *«Гнів гніздиться в серці дурнів»*.

Що ж до представлення категорії ввічливості українського народу в національному фольклорі, то на відміну від англійського (більше спрямованого на вміння тримати дистанцію), тут більша увага приділяється вихованню толерантності в спілкуванні, поваги до співрозмовника, вміння слухати та співчувати.

Отже, англійська та українська ввічливість мають різне спрямування: англійська зорієнтована більшою мірою на адресата (приділяти увагу іншим), вона направлена на співрозмовника і виконує більш комунікативну функцію; українська – направлена на суб'єкт (дотримуватись правил пристойності) і несе етичніше навантаження.

Актуальною є проблема конфліктності, нетерпимості, несприйняття поглядів опонента, агресивності та негативу, особливо в період сьогоденних кризисних процесів. Неприйняття чужої думки, висування на перший план власного «я», приниження іншого – ці негативні тенденції нерідко виявляються як на рівні міжособистісних стосунків, так і міжнаціонального спілкування в полікультурному середовищі.

На сучасному етапі спостерігаються дві тенденції повсякденного спілкування: нівелювання культури мовлення і посилення певної вульгаризації. У цьому зв'язку постає необхідність глибокого дослідження механізмів ввічливого спілкування комунікантів в аспекті вікових усталених традицій і новацій, породжених демократичним розвитком суспільства.

## ЛІТЕРАТУРА

1. **Крысько В. Г.** Этнопсихология и межнациональные отношения / В. Г. Крыско. – М.: Изд-во «Экзамен», 2002. – 448 с. 2. **Плющ Н. П.** Формули

ввічливості в системі українського мовного етикету / Н. П. Плющ // Українська мова і сучасність. – К.: НМК ВО, 1991. – С. 90 – 98. 3. **Стельмахович М.** Український мовленнєвий етикет / М. Стельмахович // Дивослово. – 1998. – №3. – С. 20 – 21. 4. **Brown P.** and Levinson S. Universal in language usage: politeness phenomena / P. Brown // Ester Goody (ed.). Questions and Politeness: strategies in social interaction. – New York: Cambridge University Press, 1978. 5. **Fraser B.** Perspectives on politeness / B. Fraser // Journal of Pragmatics 14. – 1990. – P. 219 – 236. 6. **Goffman, Erving,** 1972. On face-work: an analysis of ritual elements in social interaction // Laver and Hutcheson (eds.). Communication in face-to-face interaction. – Harmondsworth: Penguin, 1972. – P. 319 – 346. 7. **Lakoff R.** The logic of politeness, or, minding your p's and q's / R. Lakoff // Papers from the Ninth Regional Meeting of the Chicago Linguistics Society. – Chicago, 1973. – P. 292 – 305. 8. **Lakoff R.** Language and woman's place / R. Lakoff. – New York: Harper and Row, 1975. 9. **Mills S.** Gender and Politeness / S. Mills. – Cambridge University Press, 2003. – 278 p. 10. **Szemerkenyi A.** A semiotic approach to the study of proverbs / A. Szemerkenyi // Proverbium, 1974. – №24. – P. 934 – 936. 11. **Triandis Harry.** Culture and Social Behavior. McGraw-Hill series in social phsychology. – McGraw-Hill Inc., 1994.

**Інна Катрич, Оксана Малютіна**

*Національний фармацевтичний університет*

*(Харків, Україна)*

## **ПОЧАТОК АПТЕЧНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ:**

### **ЛУБЕНСЬКА ПОЛЬОВА АПТЕКА**

Лубни належать до найстаріших міст нашої країни. Історія заснування Лубен пов'язується з ім'ям київського князя Володимира Святославовича. За свідченнями істориків, перша лікарня на Полтавщині була побудована в Лубнах. У Переяславі, ще в 1091 році, єпископ Єфрем заснував при монастирі один із перших на Русі медичних закладів. Скориставшись спадщиною заможних батьків, розпочав будівництво лікарні при монастирі, запрошував із Константинополя лікарів, які лікували хворих безкоштовно. Початок аптечної справи на Лубенщині пов'язують із Мгарським монастирем, заснованим у 1619

році. Використовуючи величезну кількість дикорослих лікарських трав, монахи готували ліки й за плату давали хворим разом із молитвами [2].

Лубенська аптека успадкувала традиції Мгарського монастиря. Так, архівні документи свідчать, що Тарас у лютому 1725 р. «вернувся из Лубен и привез лекарства из аптеки, 6 штук и за оные надлежит в аптеку заплатить 3 рубля и копеек 99» [3: 16]. Бідні селяни, які не могли заплатити за ліки та лікування, відпрацьовували на монастирських землях.

Досить поширеною є думка, що славнозвісна лубенська аптека заснована особисто Петром I. Але ще у 1917 році краєзнавець М. Г. Астряб стверджував, що це лише легенда. У книгах з історії щодо виникнення та розвитку медицини, як правило, подаються довідки, в яких згадується, що Петро I заснував у Лубнах державну польову аптеку, ботанічний сад і аптечні городи для вирощування лікарських рослин [1].

Петро I насправді багато зробив для створення медичної бази. Він видавав численні накази щодо організації аптечної справи, про заготівлю лікарської сировини, заснування аптечних городів і ботанічних садів, розсилав по всіх губерніях вчених для вивчення лікарської флори, розширив роботу приватних аптек під контролем медичних канцелярій, запрошував іноземних лікарів, організовував госпіталі, проводив заходи відносно боротьби з масовими епідеміями, уклав устав для закладів охорони здоров'я.

Вигідні стратегічне розташування, багатий рослинний світ, лікувальні традиції Мгарського монастиря навели Петра I на думку про заснування тут польової аптеки, яка могла б забезпечувати медичним устаткуванням і ліками війська, що охороняли південь Росії.

Різні автори називають різні дати заснування аптеки. Безперечним доказом функціонування аптеки у 1721 р. є документ, наведений дослідником Ф. Ф. Ісаєвим. Це скарга власника будинку, в якому з самого початку розміщувалась аптека, датована 1721 р.

Існують й інші літературні джерела, які підтверджують, що Лубенська польова аптека уже існувала в 1724 році [3:14]. Наприклад, ряд витягів із особистого щоденника одного з освіченіших українців першої половини XVIII століття Якова Андрійовича Марковича, який жив у Лубнах із 1717 до 1767 рр. Саме із записів історика Я. А. Марковича стає відомо, що першим аптекарем польової аптеки був Іван Іванович Гейтер. Також вдалося знайти архівні матеріали, які засвідчують, що Лубенська польова аптека була заснована ще за

життя Петра I, а зовсім не за Сенатським наказом від 3 вересня 1733 р., а аптечний сад при ній – в 1766–1767 рр.

Таким чином, усталеною офіційною датою відкриття Лубенської польової аптеки вважається 1733 р., але на підставі вивчення архівних матеріалів, можна зробити висновок, що аптека почала працювати значно раніше. Аналіз архівних документів дозволяє погодитися з висновком професора Я. Чистовича, що Лубенська аптека була однією з тих двох польових аптек, які «були засновані в 1716 році».

Так, уже у 1736 році Спеціальна державна комісія, досліджуючи діяльність аптек Росії, ставила лубенську аптеку за приклад іншим, як найкращу.

Лубенська польова аптека з перших років свого існування розташовувалася в межах «Нового міста» і для розміщення цієї аптеки був відведений «двір» бунчукового товариша Якіма Троцького з усіма спорудами.

1738 року Генеральна Військова канцелярія мала намір перенести аптеку в «имеющийся в пригороде Лубнах запустелый замок и при оном в цитадель». Запланований переїзд аптеки в приміський «замок» не був здійснений.

1750–1751 роках був намір перемістити аптеку з Лубен до Харкова або Охтирки, але аптека залишилася в Лубнах.

У лікувальній практиці того часу широко використовувалися лікарські рослини, на які була багата флора Лубенського краю – трава полину, звіробою, чебрецю, цвіт конвалії, липи, горицвіту, мак, корінь валеріани та багато іншого. Основною заслугою тогочасної народної медицини було застосування лікарських трав, вивчення їхніх лікувальних властивостей, методів збирання, зберігання, перероблення лікарської сировини, а також розроблення методик допомоги пораненим або хворим.

Цікаві дані про роботу аптеки можна отримати із «каталогів», датованих 1757 роком. У них указано, що в номенклатуру аптеки входила значна група засобів рослинного походження. Вона в чистому вигляді складала 57,7% всього асортименту медикаментів аптеки.

Медикаменти хімічного походження в чистому вигляді склали лише 8,7%, інші засоби були сумішами хімікатів з інгредієнтами рослинного і тваринного походження. Аптека виготовляла такі складні фармацевтичні препарати, як «римська кашка», пластирі (свинцевий, червоний, захисний і шлунковий), есенції (протицинготна, шлункова, хінна тощо), мазі, тинктури, води [5:7].

1754 року головним аптекарем став Генріх Христофорич Фермерен, який виявив ініціативу щодо подальшого розвитку аптечної справи. У Лубенському архіві збереглося клопотання аптекаря до Медичної канцелярії про дозвіл здійснити ремонт аптеки за рахунок прибутків або за рахунок Генеральної військової канцелярії, оскільки аптечні приміщення стали «весьма ветхие... кровля почти завалилась, проходит от дождя течь превеликая, от которой в оных покоях материалы, медикаменты и прочие сохранять невозможно» [3: 17].

Завдяки піклуванню Г. Х. Фермерена були розширені земельні ділянки під плантації лікарських рослин, побудовані нові приміщення для аптеки.

Від часу свого заснування аптека підпорядковувалася Медичній канцелярії. У 1763 р. була створена Медична колегія, її президентом був призначений барон О. І. Черкесов, і аптека відійшла в підпорядкування Медичної колегії.

У цей час відбувся перелом в житті Лубенської польової аптеки. 19 серпня 1764 року вийшов наказ №3064, в якому повідомлялося, що Медична колегія, розглянувши «дело о состоящей в Малой России в г. Лубнах из давних лет на казенном содержании неподвижной полевой аптеки» і враховуючи неодноразово наведені висновки щодо місця розташування аптеки, визнала аптеку і буде надалі її утримувати [3: 19]. Доцільність місця розташування польової аптеки в такому великому стратегічному і тиловому центрі, яким було місто Лубни першої половини – середини XVIII ст., визнавалась остаточним рішенням Малоросійської колегії, яке було прийняте 20 червня 1766 р. на її засіданні й затверджене президентом Колегії П. О. Румянцевим.

Таким чином, багаторічні прагнення упорядкувати стан Лубенської аптеки стали ближчі до здійснення.

З'явилася можливість розпочати розведення аптечного саду.

Розпорядження від 6 жовтня 1766 року (№2581), підписане О. І. Черкасовим, передбачало: «по перше, відгородити під огород поле, і як тільки можливо землю скопати і вдобрити цієї ж осені, а в наступі весни, розділити землю в куртини, засадити різними вживаними в аптеках кущами, а саме самбуковими, барбарисовими рослинами» [3: 21].

Із початком весни 1767 року аптекар Г. Х. Фермерен розпочав роботи з упорядкування отриманих ділянок. Медична колегія схвалила всі господарські заходи і задуми аптекаря, погодилася з його міркуваннями про пошук спеціаліста з догляду за садом, затвердила штат працівників.

Архівні документи свідчать, що Лубенська польова аптека з часом стала центром розвитку аптечної справи і культивування лікарських рослин в Україні. Можна з повною впевненістю сказати, що, якщо б вища військова влада не вирішила, що вигідніше закуповувати ліки за кордоном, і не ліквідувала «18 квітня 1862 року військову аптеку в Лубнах з ботанічними садами при ній», розвиток аптечної справи було б ще більш успішним.

За радянських часів у Лубнах працювали Всесоюзний інститут лікарських рослин Міністерства охорони здоров'я СРСР (ВІЛР). Поряд зі станцією лікарських рослин існував завод з переробки ефірно-олійних рослин [3: 39]. Ліки з лубенською маркою, вироблені на хіміко-фармацевтичному заводі, відомі не тільки мешканцям нашої країни, але і за її межами. Так продовжує розвиватися справа, заснування якої було покладено в XVIII столітті в Лубнах.

### ЛІТЕРАТУРА

1. **История** возникновения Лубенского комплекса здоровья // Лубенська центральна районна бібліотека ім. В. Малика. 2. **Чаркін С.** «Засновано Петром Великим» / С. Чаркін // До 1000-ліття Лубен. – 1979. – № 107. 3. **Лубенський** міський державний архів. Ф 62. Оп 1. Од. зб. 1. Исаев Ф. Ф. Из истории Лубенской полевой аптеки. Харьков, 1951. 4. **Черпакова Л.** Найстаріша на Україні: Лубенській центральній районній аптеці – 260 років. 5. **Корнієнко П. Г.** Дорога добра і надії / П. Г. Корнієнко, О. В. Сиченко. – Полтава, 2003. – С. 5–8.

**Bogdana Kachan**

*Bukovinsky staatliche medicinische Universität*

*(Tschernivsti, Ukraine)*

### **DIE ANWENDUNG DER DIGITALEN MEDIEN FÜR ERWEITERUNG DER SPRACHKOMPETENZ VON PHARMAZIESTUDENTEN IM DEUTSCHUNTERRICHT**

Die Digitalisierung des gesellschaftlichen Lebens durchläuft eine rasante Entwicklung, die auch auf die Zukunft der Bildung einen erheblichen Einfluss nimmt. Dabei ist es wichtig über die Potentiale von digitaler Bildung im Bereich Universitäten nachzudenken. Natürlich sind bereits heute digitale Geräte, wie Computer oder auch Laptops aus der Universitäten nichtmehr wegzudenken.

Eingerichtete Computerräume oder Laptop-Wagen befinden sich heutzutage in den meisten Universitäten, teilweise mit Zugriff zu interaktiven Whiteboards. Möglicherweise fehlen jedoch die Lehrkräfte, die mobile Geräte auch gezielt im Unterricht einsetzen können. Deshalb greifen die meisten Lehrkräfte bislang auf analoge Lehrmethoden oder vorhandene Hardware in Computerräumen zurück [6: 12].

Im Laufe der letzten Jahre haben der technische Fortschritt und die Verfügbarkeit von digitalen Medien den Alltag nicht nur der Studierenden, sondern auch der Lehrpersonen stark verändert. Diese Entwicklungen eröffnen auch im Bereich des Studiums neue Möglichkeiten. Die Technik hat seit jeher auch dem Fortschritt genährt und als treibende Kraft Entwicklungen in verschiedenen Disziplinen ermöglicht, besonders beim Erlernen der Fremdsprachen.

Digitale Medien sollen zunächst in Zusammenhang mit Kompetenz, Bildung und Jugend, Stellung genommen werden. Der Begriff «Digitale Medien» wird in der Literatur nicht immer ganz eindeutig definiert. An dieser Stelle werden zwei unterschiedliche Lesarten zur Begriffsbestimmung herangezogen. Digitale Medien kann zu einem weit gefasst werden, wenn man ihn als Abgrenzung zu analogen Medien versteht. Bei dieser Auffassung fallen unter digitale Medien solche, die Informationen digital übertragen, wie ein Computer, DVD-Player oder Fernseher im Gegensatz zu Büchern, Zeitungen oder Fotos. Die Integration von digitalen Medien soll stets im aktuellen Zeitgeist geführt werden, dazu gehört in jedem Fall das Mobiltelefon, aber sicherlich auch der Tablett-PC als digitales und multifunktionales Medium.

Eine der wichtigsten Begründungen, warum digitale Medien im Unterricht eingesetzt werden sollen, ist das Erlernen von Medienkompetenz [1: 1]. Dafür bleibt vorerst zu klären, was genau unter Medienkompetenz verstanden wird. Die Diskussion um den Begriff der Medienkompetenz stammt aus den 1990er Jahren und wurde vor allem von Dieter Baacke geprägt [2: 26]. Er versteht unter Medienkompetenz mehr als eine Handhabung oder technische Ausstattung mit Medien. Er greift in seinem Medienkompetenz-Modell ein Bündel von Fähigkeiten auf, die ausgebildet werden müssen, um medienpädagogisches Handeln zu erreichen. An seinem Modell haben unter anderem Bernd Schorb und Gerhard Tulodziecki Weiterentwicklungen vorgenommen [4: 44]. Da beide Beschreibungen von Medienkompetenz auf Baacke aufbauen, wird an dieser Stelle seine Definition als Grundlage herangezogen.



Baackes Definition basiert, laut Maren Risch, auf dem Prinzip des «Lebenslangen Lernens» [4]. Er definiert Medienkompetenz als «*die Fähigkeit, in die Welt aktiv aneignender Weise auch alle Arten von Medien für das Kommunikations- und Handlungsrepertoire von Menschen einzusetzen*» [2]. Baackes Begriff der Medienkompetenz drängt darauf, soziale und kulturelle Werte mit einzubinden und diese im Bildungssystem umzusetzen. Er gibt damit eine Basis für die Entwicklung der Medienpädagogik und deren Ziele. Einzelne Aspekte der Medienkompetenz werden je nach Fachrichtung, pädagogischer Grundhaltung und Arbeitshintergrund von Autorinnen und Autoren unterschiedlich in den Vordergrund gerückt. Die meisten Modelle der Medienkompetenz lassen sich dennoch auf Baacke zurückführen. Kommunikation und Medienkompetenz sind seiner Meinung nach eng miteinander verbunden. Kommunikative Kompetenzen sind dem Menschen zwar von Geburt angegeben, müssen aber weiterentwickelt und geübt werden.

Auch Medienkompetenz ist ein wichtiger Bestandteil der gesellschaftlichen Teilhabe aller Altersgruppen und muss erlernt und geschult werden. Er formuliert in seinem Medienkompetenz-Modell vier verschiedene Dimensionen, die Medienkritik, Medienkunde, Mediengestaltung und Mediennutzung.

Baackes Begriff der Medienkompetenz drängt darauf, soziale und kulturelle Werte mit einzubinden und diese im Schul- und Bildungssystem, aber auch außerschulisch umzusetzen. Er gibt damit eine Basis für die Entwicklung der Medienpädagogik und deren Ziele. Einzelne Aspekte der Medienkompetenz werden je nach Fachrichtung, pädagogischer Grundhaltung und Arbeitshintergrund von Autorinnen und Autoren unterschiedlich in den Vordergrund gerückt. Die meisten Modelle der Medienkompetenz lassen sich dennoch auf Baacke zurückführen [4: 47].

Der Kern des Ansatzes besteht darin, dass die Entwicklung von Medienkompetenz in der Abkehr von einer rein rezeptiven Nutzung von Medien zu einem aktiven, kritisch-reflexiven und diskursiven Gebrauch der Medien bestehen sollte. Mediennutzung heißt demnach, dass sie zur Entwicklung eines kritischen Bewusstseins beiträgt, indem das Individuum selbstständig und kritisch Medienangebote auszuwählen versteht und diese für seine beruflichen oder persönlichen Zwecke zu nutzen weiß. Medienkompetenz wird demnach als Teil sozialer und kultureller Handlungskompetenz gesehen. Sie ist ein Spezialfall allgemeiner Kompetenzen, die jeder Mensch in seinem Alltag zur Bewältigung verschiedener Lebenssituationen anwendet.

Digitale Medien, die man im Deutschunterricht anwendet, sollen den Informationsaustausch ermöglichen. In der Bildungspolitik wird anerkannt, dass das

Studium mit Medien den Erwerb und die Ausprägung fachlicher Kompetenzen unterstützen und die Unterrichtsqualität verbessern kann. Bei der Benutzung der digitalen Medien sechs Kompetenzbereiche, die vielfältig aufeinander bezogen sind, fest: *Information, Kommunikation und Präsentation* können dabei methodisch-didaktisch dem «Lernen mit Medien» zugewiesen werden, während die Produktion, Analyse und Mediengesellschaft dem inhaltlichen «Lernen über Medien» zugeordnet werden können. Alle fünf Kompetenzbereiche sind mit dem sechsten Bereich der Mediengesellschaft verbunden. Mediengesellschaft bedeutet, dass die Studierenden über ein grundlegendes Verständnis für die Rolle der Medien bei der Gestaltung des individuellen und gesellschaftlichen Lebens, ihre wirklichkeitskonstruierende Funktion sowie ihre Bedeutung für die Berufs- und Arbeitswelt verfügen [3].

Die sechs Bereiche nehmen Bezug auf das Studium mit oder über Medien, beides wurde im Zusammenhang mit dem Begriff der Medienkompetenz bereits angeführt.

Zusammen mit den Kompetenzen werden auch verschiedene didaktische Prinzipien im Deutschunterricht thematisiert, wie *Kompetenzorientierung, Handlungsorientierung, Aufgabenorientierung, Interaktionsorientierung, Kontextualisierung, Personalisierung*. Diese Prinzipien schaffen die Voraussetzungen zur *Lernaktivierung*, wobei Studierende sich aktiv in den Unterricht einbringen können sollen, z.B. indem sie ihre Vorkenntnisse einbringen, Fragen stellen, Regeln selbst finde und überprüfen, eigenständig den Lernerfolg kontrollieren, aber auch organisatorische Aufgaben im Unterricht übernehmen [5].

Um einen handlungsorientierten und lernaktivierten Deutschunterricht zu schaffen, werden unterschiedliche digitale Werkzeuge angewendet. Die Pharmaziestudenten lernen während des Erlernens der Fremdsprache eine große Anzahl der Fachlexik und brauchen dabei auch Vorkenntnisse, um das Lernmaterial zu beherrschen. Wir wenden unterschiedliche digitale Werkzeuge beim Planen und Durchführung des Unterrichts, die helfen Deutsch zu erlernen. Da die Studierende der Fachrichtung «Pharmazie» sollen verschieden Begriffe und Redemittel für ihr weiteres Berufsleben beherrschen, sind diese Werkzeuge und Tools besonders gut fürs Studium, obwohl man immer ein Tablett oder Handy und Internetzugang braucht.

Diese Werkzeuge fördern nicht nur Trainieren von Grammatik sondern auch sind sehr gut für Beherrschung und Wiederholung des Lernwortschatzes. Man kann folgende Tools und andere digitale Werkzeuge im Deutschunterricht benutzen:

1. padlet.com – Dies kann für Erstellen von Assoziogramm, Äußerung der Meinungen, Befragen des Materials benutzt werden. Dieses Tool ist ein guter Einstieg in den Unterricht.

2. kahoot.it – ist ein Hilfsmittel fürs Befragen. Man kann damit ein Quiz machen und dabei auch fördern die Aktivierung der Studierenden.

3. popplet.com – ein Ressource für Erstellung von Mind-Maps. Ein Mind-Map kann zum Erschließen und visuellen Darstellen eines Themengebietes, zum Planen oder für Mitschriften genutzt sein. Hierbei soll das Prinzip der Assoziation helfen, Gedanken frei zu entfalten und die Fähigkeit des Gehirns zur Kategorienbildung zu nutzen. Unserer Meinung nach, ist solche Methode sehr nützlich für Thematisierung und Systematisierung des Lernmaterials, besonders beim Erlernen der Fachfremdsprache.

4. speaker.com – Das ist ein Audiowerkzeug, das für Trainieren der Aussprache und nämlich des Sprechens benutzt werden kann. Hiermit kann eine Audioaufnahme machen.

5. wordle.net – ein Ressource für Erstellung verschiedener Aufgaben von Erweiterung des Wortschatzes usw.

Es gibt auch verschiedene digitale Angebote für Selbststudium, die Studierende lebendige deutsche Sprache zu hören, Grammatik und Wortschatz zu trainieren helfen können:

- die Angebote des Goethe-Instituts: Community «Deutsch für Dich», «Das Deutschlabor», eine große Auswahl von Lernvideos;
- die Angebote von [www.dw.de](http://www.dw.de): Lernvideos, Themen mit Vokabeln und Aufgaben, Wortschatztraining usw.

Die Integration der digitalen Medien in den Deutschunterricht kann der Lehrkraft den Unterricht unterschiedlich zu gestalten und dabei auch der Personalisierung, Medienbeherrschung und Lernaktivierung zu fördern. Es muss ein Bedarf an Innovation bestehen, wobei ein Einsatzkonzept und Nutzwert der didaktischen Integration von mobilen Geräten klar erkennbar sein muss. Bei den Lehrenden muss die Bereitschaft vorhanden sein, sich mit den neuen Innovationen auseinanderzusetzen und eine positive Einstellung zu entwickeln.

Aber es entstehen die Probleme der Ausstattung der Lernräume und Versorgung der technischen Mittel und Internetzugang. Dazu gehören auch die

Kooperation und Kommunikation zwischen den einzelnen Lehrkräften. Nicht nur die Lehrkräfte, sondern auch die Hochschulleitung und die zuständige Landesausbildungsbehörde müssen die didaktische Integration mobiler Geräte, wie Tablets, unterstützen. Die Universitäten muss sich strukturell auf Veränderungen einstellen, da Mobiles Lernen einer angemessenen Infrastruktur und technischen Ausstattung der Lehrenden und Studierenden bedarf. Damit einher geht eine Veränderung von Unterrichtskultur und ein gesichertes Finanzierungskonzept wird benötigt. Lehrkräfte bedürfen didaktischer und technologischer Kompetenzen im Bereich des Mobilen Studiums, daher auch entsprechendes Unterrichtsmaterial und Unterstützungssysteme auf technischer und didaktischer Ebene. An dieser Stelle darf allerdings nicht vergessen werden, dass mit der Integration von digitalen Medien in den Hochschulunterricht zwangsweise neue Anforderungen und Aufgaben für Hochschulen, Aus- und Weiterbildungsträger und den Hersteller von Bildungsmedien einhergehen.

Es wird noch einige Zeit dauern, bis Lehrende kompetent den Unterricht mit digitalen Medien gestalten können. Das Unterrichtskonzept von digitalen Medien kann aber sicherlich Ideengeber für die Weiterentwicklung sein.

## LITERATUR

1. **Gratzke Ar.** Medienkompetenz: Was ist das? / Arndt Gratzke, Marco Stolte, Christian Brinkschröder // <http://groups.uni-paderborn.de>. 2. **Baacke D.** Medienkompetenz-Herkunft, Reichweite und strategische Bedeutung eines Begriffes / Dieter Baacke; Hrsg: Herbert Kubicek.: Jahrbuch Telekommunikation und Gesellschaft – Lernort Multimedia. – 1988. – S. 26. 3. **Länderkonferenz:** Medienbildung: Positionspapier. – 2013. – S. 2 – 11. 4. **Risch M.** Medienkompetenz und Sprachförderung in der frühkindlichen Bildung. Konzeption und Evaluation von Fortbildungsangebote / Maren Risch. – München, 2013. – S. 44. 5. **Materialien** des Fortbildungsseminars für Hochschullehrkräfte. – Kiew: 20 – 21.02.2016. 6. **Böhm Th.** Tablets an deutschen Schulen. Wie Tablets im Unterricht wirklich genutzt werden / Thomas Böhm, Judith Krauss, Steffen Jauch. – L.A. Multimedia. Magazin für Didaktik und digitale Medien, 2013. – H. 4. – S. 12.

## **ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ**

Інтеграція України в Європейський освітній простір і відповідні шляхи щодо модернізації вищої освіти вимагають якісної підготовки викладацьких кадрів для вищої школи. Більшість викладачів вищих навчальних закладів педагогічного профілю не мають фахової психолого-педагогічної освіти, що ускладнює оволодіння педагогічною майстерністю, яка є невід'ємним складником професійної компетентності. Відсутність психолого-педагогічної підготовки утруднює процес побудови педагогічно доцільних взаємовідносин в системі «викладач – студент», що в значній мірі впливає на якість освіти.

Державна національна програма «Освіта. Україна XXI століття» одним із напрямів реформування освіти визначає підготовку нової генерації педагогів з високим загальним рівнем професійної культури, які б втілювали в життя основні принципи перебудови освіти, а саме: гуманізації, гуманітаризації, демократизації, етнізації, диференціації, індивідуалізації [1].

Про значення належної підготовки педагога до виконання високої місії – формування особистості Людини говорили в усі часи відомі мислителі, педагоги і психологи. Так, В. О. Сухомлинський відзначав, що навчання – це не проста передача інформації, знань, а складні людські взаємини. Відомим психологом С. Л. Рубінштейном доведено, що ставлення людини до людини опосередковане ставленням людини до буття [2]. Це дозволяє зробити висновок, що від характеру взаємин «викладач – студент» залежить ставлення молоді до дійсності, яка її оточує (стосунки в колективі, сприйняття себе й інших). Метою виховання є самовираження і повна самореалізація студента як суб'єкта виховання. Визначаються такі рівні виховуючих взаємин: найвищий – співтворчість, високий – співпраця, елементарний – супідрядність [3: 384].

Культура педагога пройшла певні етапи свого розвитку разом з розвитком культури суспільства. Вона, як феномен педагогічної практики, існувала завжди, але мала різне соціальне й професійне «забарвлення» залежно від впливу різних чинників: політики у сфері освіти; моральних відносин, що

склалися в суспільстві; пануючої релігії; певного типу виховання, котрий був необхідний державі.

Педагогічна культура вбирає у себе різні особистісні якості, соціально-психологічні риси та властивості, які прямо чи опосередковано пов'язані із психолого-педагогічною культурою. До них можемо віднести особистісні та загальнозначущі риси: широкий світогляд, принциповість та стійкість переконань; наявність громадянської позиції та цілеспрямованість; національна свідомість, патріотизм та толерантність, щодо інших народів і культур; гуманізм і соціальний оптимізм; морально-педагогічні якості, серед яких варто акцентувати увагу на моральній зрілості, справедливості та об'єктивності; високий рівень загальної і власне психологічної культури, педагогічне спрямування наукової ерудиції; педагогічні якості: науково-педагогічна творчість, працездатність, психологічна й педагогічна спостережливість, увага та інтуїція, володіння педагогічною технікою, педагогічний такт.

Аналіз наукових праць різних дослідників (А. В. Барабанщиков, О. В. Бондаревська, М. М. Букач, О. Б. Гармаш, В. М. Гриньова, Т. В. Іванова, Н. О. Комар, О. П. Рудницька та ін.) дає підстави констатувати, що «педагогічна культура» як спеціальне наукове поняття не є усталеним і потребує всебічного розгляду, оскільки являє собою педагогічну систему і водночас елемент її, особистісне утворення, діалектичну інтегровану єдність педагогічних цінностей, між якими існують певні зв'язки і відношення. Вони формуються, реалізуються і вдосконалюються у різноманітних видах професійно-педагогічної діяльності й спілкування, визначаючи характер і рівень. Ця система є відкритою. Ідеал її – педагог із досконалим рівнем сформованості педагогічної культури – є постійним наближенням до ідеального «Я», нескінченним процесом самовдосконалення неповторної творчої індивідуальності. Встановлено, що педагогічна культура діалектично пов'язана з усіма елементами особистісної культури: моральною, естетичною, розумовою, правовою, політичною, екологічною тощо, оскільки вона є інтегральним показником інших видів культур, їх складовою і в той же час включає їх у себе [4: 566].

Підсумовуючи зазначимо, що фундаментальною складовою характеристики сучасного викладача є рівень його педагогічної культури. Педагогічна культура є частиною загальнолюдської культури, в якій з найбільшою повнотою відображені духовні і матеріальні цінності освіти та виховання, а також способи творчої педагогічної діяльності, необхідні для

обслуговування історичного процесу зміни поколінь, соціалізації особистості і здійснення освітнього процесу.

## ЛІТЕРАТУРА

1. **Про Державну** національну програму «Освіта» («Україна XXI століття»). Постанова Кабміну України від 3 листопада 1993 р. N 896 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
2. **Избранные** философско-психологические труды (Рубинштейн С. Л.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://log-in.ru>.
3. **Вітвицька С. С.** Основи педагогіки вищої школи: [підручник] / С. С. Вітвицька. – К.: Центр навч. л-ри., 2006. – 384 с.
4. **Вишневський О. І.** Теоретичні основи сучасної української педагогіки: [навчальний посібник] / О. І. Вишневський. – К.: Знання, 2008. – 566 с.

**Лариса Козловська**

*Київський національний економічний університет  
імені Вадима Гетьмана (Київ, Україна)*

## ТЕРМІНИ У ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОМУ НАВЧАННІ СТУДЕНТА-ЕКОНОМІСТА

У сучасному глобалізованому світі наука, з одного боку, є результатом пізнавальної діяльності універсального інтелекту, що нівелює національні прикмети мови і перетворює науковий стиль на функціональну підсистему, яка не має національних ознак. З іншого, національна своєрідність наукової картини світу безпосередньо відображається в текстах наукового стилю сучасної літературної мови. Тому мова майбутнього професіонала будь-якої галузі знання повинна відповідати цим визначенням і закріпленим мовною практикою універсальним критеріям і водночас репрезентувати в індивідуальних дослідженнях своєрідність авторської манери, рівень індивідуального опанування системою засобів наукової мови. Сучасний економічний університет – це осередок не тільки навчальної, виховної, але й наукової комунікації, тому важливим вектором мовної підготовки майбутніх фахівців є термінологічна робота. Адже субмова економічної науки, як і будь-яка фахова мова, відповідаючи на виклики глобалізаційних суспільних процесів, динамічно відкрита до проникнення терміноодиниць, які

репрезентують інноваційні поняття галузі. Студент як учасник різних етапів фахової комунікації від перших кроків в університеті досить опосередковано, проте бере у ній участь. Засвоєння та доцільне використання мовних одиниць наукового стилю, що є необхідною умовою опанування навчального матеріалу на заняттях з мови професійного спрямування чи культури наукової мови, є водночас передумовою забезпечення комунікативної досконалості мови як компонента комунікативної компетенції студента.

Не обмежуючи опанування мови фаху лише вивченням її терміноапарату, усе ж методичний акцент варто зробити на постійній дослідницькій роботі з терміноодинамиці відповідної галузі, виробничо-професійною лексикою, різножанровими фаховими текстами як еталонами. На думку окремих дослідників [2], лексикоцентричний контроль за науковим текстом передбачає аналіз саме загальнонавчальної, загальнонаукової та термінологічної лексики і на етапі текстотворення, і на етапі тексторозуміння. На заняттях актуальними є завдання у форматі міні-кейсів, які репрезентують проблемні аспекти сучасної термінографічної сфери. Зрозуміло, що найперше це стосується питань активного запозичання мовою економічної галузі іншомовних терміноодинамиці та способів їхньої адаптації в сучасній науковій мові (особливо на правописному рівні) [4]. Яскравим прикладом такої проблемності, зокрема, є часто вживані в економічних текстах терміни з паралельним написанням на зразок *PR-менеджер/піар-менеджер, HR-менеджер, HR-продукт / ейчар-менеджер, ейчар-продукт, правопис яких викликає питання й у фахівців. Власне, йдеться про співіснування графічних варіантів, що підтверджує різний рівень їхньої адаптації в мові. На думку дослідників, у мові вираженою є тенденція до вживання адаптованих слів на зразок піар-менеджер, проте і їх «означальні» компоненти-іменники потрібно замінити на прикметники, які відповідають граматиці нормі української мови [1: 91]. Та й на рівні словотвірної адаптації одиниці цього ряду економічних запозичень ейчар-менеджер, ейчар-продукт, прес-менеджер, контент-менеджер, продакт-менеджер, івент-менеджер не є складними іменниками, утвореними від двох самостійних іменників, тож написання їх через дефіс (або окремо, як фіксують деякі фахові тексти) є неприпустимим. Такі слова потрібно писати разом: ейчарменеджер, ейчапродукт, контентменеджер і под.*

Студенти повинні засвоїти, що терміни тоді є мовно правильними, коли правильно утворені та правильно вживані у професійному (і не тільки) середовищі. Саме відповідність прийнятним моделям, зокрема лексичним,



сприяє здійсненню мовою її комунікативної функції. Висновок, який повинні зробити майбутні фахівці, полягає в тому, що термінотворення не є стихійним процесом, має свої закони, а проникнення чужомовних терміноодиниць так само не є негативним явищем [3], якщо не шкодить усталеним структурам й активно послуговується національними мовними засобами (*менеджер – керівник, аутсорсинг – субпідряд; таймінг, франчайзинг, інтернетний ресурс* тощо).

Отож відтворення готових та продукування власних наукових текстів повинен супроводжувати мовний професіоналізм, основи якого закладають не лише викладачі-словесники, але й викладачі з фаху. Саме у співпраці з ними студенти-учасники наукового гуртка виконують дослідницькі проекти, які вочевидь сприяють кодифікаційним процесам в мові економічної науки. Використовуючи можливості інформаційно-комунікаційних технологій, студенти простежують за лексичними та правописними адаптаціями новітніх терміноодиниць у текстах спеціальності, фіксують тенденції, виявляють інтерпретації відповідних лексем у текстах інших стилів (наприклад ЗМІ). Прагматичним результатом деяких проектів стають електронні міні-словники сучасних запозичень, які виконують ще й методичну функцію – привчають студента до самоконтролю під час роботи зі словом, особливо з фаховим.

Мова науки є доволі складною системою, яка об'єднує засоби спілкування, орієнтовані на досягнення максимальної ефективності при реалізації комунікативних запитів учасників. Саме тому актуалізованим завданням мовного дискурсу в економічному університеті є необхідність формування та вдосконалення комунікативної компетентності студента-економіста під час оволодіння метамовою спеціальності.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. **Городенська К. Г.** Українське слово у вимірах сьогодення / К. Г. Городенська. – К., 2014. – 124 с.
2. **Котюрова М.** Культура наукової мови: Текст и его редактирование: [учебное пособие] / М. Котюрова. – Пермь, 2005. – 125 с.
3. **Кочан І. М.** Словотвірні норми і термінологія / І. М. Кочан // Термінологічний вісник: [зб. наук. праць]. – К., 2013. – Вип. 2 (1). – С. 202 – 210.
4. **Терещенко С. І.** Правописні норми в сучасній діловій практиці / С. І. Терещенко // Культура слова. – Вип. 72. – К., 2010. – С. 162 – 164.

**Олексій Колєватов**

*Чернігівський національний технологічний університет*

*(Чернігів, Україна)*

## **ЗНАЧЕННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ У СТАНОВЛЕННІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ**

Однією із складових політичного розвитку в Україні є новий етап модернізації суспільства, пов'язаний з процесом зміни громадської свідомості. Більшість громадян, після останніх подій які відбулися в нашій країні, зміцнилася в думці, що народ повинен мати вирішальний голос у прийнятті важливих політичних рішень на державному рівні. Цей процес складний і суперечливий, оскільки, нажаль, ще не сформувалися надійні механізми практичної реалізації громадянських прав і свобод.

Громадянське суспільство – це система інститутів, які діють самостійно, без втручання держави. Їх завдання полягає в забезпеченні умов для реалізації інтересів і потреб як окремої особи, так і всіх членів суспільства. Європейський вибір України – це орієнтація на базові цінності західної культури – права людини, парламентаризм, свобода отримання освіти будь-якого рівня тощо. Все це є невід'ємні атрибути громадянського суспільства.

Якщо подивитися на динаміку реєстрування останніми роками політичних партій, громадських, релігійних та інших об'єднань, на висвітлення їх у ЗМІ, складається враження про гіперзалученість українських громадян до цих організацій. Проте аналіз соціологічних опитувань засвідчує загрозово низький рівень залученості людей до такого роду організацій. В Україні на 10 тис. населення зареєстровано лише 15 громадських організацій (в Угорщині діють 46 організацій, у Хорватії – 85, а в Естонії – 201). Основною причиною цього, мабуть є соціально-економічна криза, що забирає час та енергію у людей, яким за теперішніх умов потрібно «вижити».

Нажаль, більшість громадян у нашій країні переконані, що вони не зможуть нічого вдіяти, якщо представники влади обмежуватимуть їхні права та інтереси. Зміни тут можливі лише тоді, коли система освіти й ЗМІ пропагуватимуть законні засоби обстоювання своїх прав.

Формування засад громадянської культури забезпечується перш за все якісною за змістом і формою системою вищої освіти, яка реформується сьогодні з урахуванням вітчизняного та зарубіжного досвіду. Головною метою

вищої освіти є створення умов для формування соціально-активної самодостатньої особистості громадянина України, якому притаманні демократична громадянська культура, усвідомлення цінності свободи і прав людини, відповідальність, готовність до компетентної участі у громадському житті та цілісна система знань.

Нова змістова наповненість блоку дисциплін гуманітарного циклу (політологія, філософія, соціологія, правознавство тощо), що склалася за роки незалежності України, сприяє становленню кожної людини як особистості нового типу, формуванню її духовної культури, вихованню громадянина в кращому розумінні цього слова, дозволяє долучитися до важливих компонентів громадянської культури. Важливими завданнями вищої освіти являються: сприяння становленню активної позиції громадян щодо реалізації ідеалів і цінностей демократії в Україні; надання основних знань, формування мотивації та вміння, необхідних для відповідальної участі молоді в громадському житті; створення умов для набуття студентами досвіду громадянської дії, демократичної поведінки та конструктивної взаємодії.

Національна доктрина розвитку освіти в Україні ставить завданням виховання студентів як активних громадян України. Зміст вищої освіти повинен забезпечувати формування системи уявлень і сприяти становленню світоглядних орієнтацій особистості, виробленню власної філософії життєдіяльності.

Проте на шляху реалізації цих важливих завдань є деякі проблеми. Так, останнім часом, у вузах перевага надається вивченню фундаментальних дисциплін ніж гуманітарних. Усе це вимагає змін у ставленні до дисциплін гуманітарного циклу, бо, як свідчить історичний досвід людської цивілізації, помилки у соціальній сфері людського буття коштували їй куди дорожче, ніж технологічні прорахунки.

Важлива роль у становленні громадянського суспільства в Україні відводиться викладачам вузів. І від того, як працюватимуть освітяни в цьому напрямі, значною мірою залежить майбутнє нашої держави.

## **ДОКУМЕНТОЗНАВЧА ТЕРМІНОЛОГІЯ: ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

В останнє десятиліття організація діловодства в Україні зазнала кардинальних змін, пов'язаних із процесами державотворення, формуванням власної законодавчої бази, реорганізацією економічної інфраструктури, упровадженням новітніх інформаційних технологій, впливом міжнародного досвіду з керування документацією тощо. Розпочато створення вітчизняної нормативно-правової та методичної бази, що має регламентувати і забезпечувати раціональне здійснення процесів документування управлінської інформації та організації роботи зі службовими документами в установі, започатковано й розгорнуто діяльність наукових інституцій, яка спрямована на наукове опрацювання проблем організації діловодства.

Першоосновою наукової термінології є слова, виникнення яких пов'язане з початком та розвитком літописання, книгодрукування. Це лексикографічні джерела, давні писемні пам'ятки старослов'янської та староукраїнської мови, зокрема «Лексикон славено-латинський» Є. Славинецького та А. Корецького-Сатановського (К., 1973), «Материалы для словаря древнерусского языка» І. Срезневського (М., 1958), «Словник староукраїнської мови XIV–XV ст.» за ред. Л. Гумецької (К., 1977–1978. – Т. 1–2). Процес формування української термінології від початку свідомого термінотворення до сучасності засвідчують матеріали словників української мови кінця XIX – початку XX ст.: «Словарь російсько-український» М. Уманця і А. Спілки (Львів, 1893–1898. – Т. 1–4), «Русско-малороссийский словарь» Є. Тимченка (К., 1897–1899. – Т. 1–2), «Короткий російсько-український словник бібліотечних термінів» Б. Комарова (1926), «Словарь української мови» Б. Грінченка (К., 1907–1909) та «Українсько-німецький словник» З. Кузелі й Я. Рудницького (Ляйпціг, 1943), у якому відображена термінологічна діяльність у діаспорі. У 20-х роки XX ст. питаннями української документознавчої термінології займалися науковці Всенародної бібліотеки України, Наукового товариства імені Тараса Шевченка тощо.

Коливання інтенсивності розвитку та функціонування української термінології безпосередньо пов'язані з умовами існування української державності та зростанням національної свідомості. Активізація позитивного впливу історичних обставин збігається з поживленням виробничо-технічного та соціально-комунікативного чинників. Так, свідоме формування української термінології розпочалося в середині XIX ст., а в 20-х роках XX ст. тенденції термінологізації спеціальних понять характеризуються орієнтуванням на рідномовний ґрунт (так зване «золоте десятиліття»), гармонійне поєднання національного та іншомовного, що заклало передумови до інтегрування в міжнародну термінологію.

Сучасна українська документознавча термінологія сформована як цілісна система ієрархічно організованих мовних одиниць, що забезпечує номінативними засобами поняттєву базу науки і техніки. Вона будується переважно на українській власній лексичній основі. Формування термінології в умовах зростання наукових і міжмовних інтеграційних процесів зумовило наявність значної кількості іншомовних запозичень. Їй властива генетична різноманітність мовних одиниць, що відтворює тривалий історичний процес розвитку терміносистеми. Основним загальномовним лексико-семантичним процесам (полісемія, омонімія, синонімія, антонімія) в системі документознавчої термінології притаманні специфічні ознаки, що засвідчує відносну самостійність термінології як підсистеми літературної мови (напр., *реквізит, картотека, трафарет, бланк, рубрикація* і т. д.). Творення документознавчих термінів відбувається за моделями словотвору української мови шляхом використання спеціалізованих словотворчих формантів, які відтворюють конкретні значення. Напр., суфіксальний спосіб творення: *укладати – укладач, розділити – роздільник, нотувати – нотатка*; префіксальний спосіб творення: *заголовок – підзаголовок, плата – передплата, мова – передмова, плата – післяплата, обкладинка – суперобкладинка, кодування – декодування*; префіксально-суфіксальний спосіб творення: *мова – міжмовний, відомство – міжвідомчий, галузь – міжгалузевий* тощо. Важливе місце у процесі творення документознавчих термінів посідає аббревіація, яка полягає у складанні по-різному усічених основ: *завкафедри, військкомат, ПП* (приватне підприємство), *ТОВ* (товариство з обмеженою відповідальністю), *ЄС* (Європейський Союз), *НАНУ* (Національна академія наук України) тощо.

Таким чином, унормування української документознавчої термінології шляхом звільнення від лексичних дублетів, непродуктивних словотвірних моделей сприятиме підвищенню її уніфікованості.

Отже, перспективи розвитку документознавчої термінології та забезпечення організації діловодства полягають у:

а) вивченні й поширенні закордонного досвіду щодо керування документацією, зокрема застосування електронного врядування;

б) уніфікації та стандартизації управлінських документів (зокрема підготовка збірників форм організаційно-розпорядчої документації, уніфікація текстів управлінських документів);

в) дослідженні нових видів службових документів, поява яких викликана науково-технічним прогресом;

г) підвищенні ролі служби діловодства в організації інформаційного забезпечення управління установами.

**Марина Ковальцова, Ольга Николаева, Екатерина Степаненко,**

**Наталья Шутова, Инна Сулхдот**

*Харьковский национальный медицинский университет*

*(Харьков, Украина)*

## **СОВРЕМЕННЫЕ ИННОВАЦИИ И ТРАДИЦИИ В ПРЕПОДАВАНИИ ИНОСТРАННЫМ СТУДЕНТАМ ОБЩЕМЕДИЦИНСКИХ НАУК**

Профессионализм врача определяется степенью как практической, так и теоретической его подготовки. Эти две стороны должны быть вполне равноценны: «Врач, пренебрегающий теоретическими сведениями, становится похожим на птицу с обрезанным крылом» [1: 3–4]. Патологическая физиология, одна из немногих общемедицинских теоретических наук, открывающая перед студентами медицинских вузов вопросы общего учения о болезни, о причинах и механизмах их развития и др.

С 1996 года в ХГМУ осуществляется подготовка иностранных студентов разных стран в группах с преподаванием на английском языке. На кафедре патологической физиологии им. Д. Е. Альперна Харьковского национального университета обучается до 500 студентов на английском языке из них студенты

III курса медицинского и студенты II курса стоматологического факультетов.

С каждым годом количество студентов с англоязычной формой обучения увеличивается, а уровень исходной теоретической подготовки студентов-иностранцев, обучающихся на английском языке, снижается, что, по нашему мнению, является существенной проблемой в изучении патологической физиологии и сказывается в дальнейшем на качестве усвоения предмета.

Первые попытки овладения иностранными студентами данной дисциплины (как и другими общемедицинскими науками) вызывают у них, как правило, значительные затруднения, связанные с недостаточным знанием языка, так как английский не является для большинства из них родным. Они нередко теряются в дискуссиях или путаются в изученном материале, что, вероятно, так же вызвано малым объемом словарного запаса, недостаточным знанием фундаментальных базовых предметов, обилием изучаемого материала, недостатком времени для полноценного усвоения материала и др. [2: 14].

У части студентов с невысоким уровнем базовых знаний снижается заинтересованность в освоении медицинских наук, однако наличие студентов с завышенной самооценкой знаний и переоценкой умений так же препятствуют изучению дисциплины. Многие англоязычные студенты не умеют или не желают вести конспекты лекций, работать в библиотеке самостоятельно. По мнению философов, старательный ученик должен был учиться непрерывно, – утром, днем и вечером, потому что «нет конца науке жизни, и потому... он должен учиться постоянно, не допуская небрежности... Для мудрого человека весь мир - учитель, а для глупого весь мир - враг. Умный человек должен принять даже советы своего врага, если они разумны и могут принести благо» (Чарака Самхита, Виманастхана, 8–14).

Улучшить мотивацию студентов к обучению можно используя материалы, благодаря изучению которых студент увидит перспективы употребления изучаемого материала в профессиональной деятельности [1: 3–4].

В преподавании предмета на иностранном языке имеются так же серьезные методические трудности, связанные с отсутствием учебников на английском языке для каждой отрасли общемедицинских и других дисциплин; с неразработанностью методической основы подачи студентам материала по их специальности [3: 1–4].

На нашей кафедре особое внимание уделяется применению современных технологий [4: 17–21]. Для повышения эффективности обучения студентов-медиков коллектив постоянно работает над совершенствованием методики

преподавания дисциплины и расширяет методическую базу. Преподавателями используются компьютерные лекционные и учебно-методические материалы на аутентичном английском языке, видеоматериалы с примерами клинических патологических процессов, состояний и болезней. Сотрудники кафедры, работающие с англоязычными студентами, принимают активное участие в подготовке к каждому занятию дополнительно новых тестовых заданий, ситуационных задач, учебных пособий.

В тоже время для обучения студентов патофизиологической физиологии используется традиционный метод – экспериментального воспроизведения моделирования болезней. Данный метод внедрен в процесс обучения студентов с момента существования самостоятельной кафедры патологической физиологии, организованной в 1871 году как кафедра общей и экспериментальной патологии Харьковского университета, основателем которой был проф. Иван Николаевич Оболенский (1841–1920). В дальнейшем экспериментальное направление по изучению клинических процессов на животных поддерживалось его последователями – С. Д. Костюриным, А. В. Репревым, М. М. Павловым, Д. Е. Альперном (1894–1968). Д. Е. Альперн в течение 40 лет руководил кафедрой [5: 209–212]. В 1938 году он издал учебник «Патологическая физиология», который был переведен на английский, украинский, грузинский, немецкий, болгарский, румынский, китайский языки. В медицинских учреждениях советских республик более 30 лет учились по этому ученику [6: 10]. Традиции обучения иностранных студентов поддерживаются в настоящее время, преподавательский состав учит студентов-медиков проводить экспериментальные исследования, анализировать особенности возникновения, механизмы развития, течения и исхода изучаемых патологических процессов, правильно обобщать результаты, полученные в ходе эксперимента и формулировать выводы, используя патофизиологическую терминологию. Традиция обучения медицинской науке, по мнению древних философов, заключается в традиции передавать знания правильным образом и хранить ее лишь в достойных «сосудах», не доверяя изучение и практику недобросовестным людям (Аштанга Хридая Самхита, Уттара стхана, 40–75) [7: 1–4].

Таким образом, несмотря на множество трудностей возникающих на пути к профессиональному успеху студентов-медиков, преподаватели стараются совместить инновации и традиции в преподавании иностранным студентам общемедицинских наук.



Общая направленность работы преподавателей патологической физиологии заключается в стремлении вызвать у иностранных студентов заинтересованность к предмету, развивать толерантные отношения между иностранными учащимися разных национальностей, формировать умение работать с многочисленными источниками информации, научить их учиться самостоятельно, так как качество подготовки врача определяется не только объемом полученных знаний и навыков, но и способностью к самообразованию и творческой деятельности.

Одной из основных задач патофизиологии, стоящими перед преподавателями, работающими с иностранными студентами, является необходимость научить будущих врачей умению «применять естествознания у постели больного» (С. П. Боткин).

Таким образом, студенты на кафедре получают навыки применения теоретических знаний для решения определенных практических задач, способствуя формированию клинического мышления у будущих врачей.

#### ЛИТЕРАТУРА

1. **Богиня Л. В.** О некоторых аспектах координации при изучении русского языка и биологии иностранными студентами подготовительного факультета / Л. В. Богиня, Т. Д. Криворучко // Материалы Всеукраинской научно-практической конференции ДонНУ (6 сентября 2013 г.) «Актуальные проблемы обучения иностранных студентов в современных условиях». – Донецк, 2013. – С. 3–4.
2. **Загородняя Т. А.** Некоторые психологические аспекты обучения неродному языку / Т. А. Загородняя // Материалы Всеукраинской научно-практической конференции ДонНУ (6 сентября 2013 г.) «Актуальные проблемы обучения иностранных студентов в современных условиях». – Донецк, 2013. – С. 14.
3. **Канивец Е. И.** Теоретические и практические основы обучения студентов терминологии по специальности в техническом ВУЗе / Е. И. Канивец, Л. Н. Онипченко // Наукові праці ДонНТУ. Серія: «Педагогіка, психологія і соціологія». – № 2 (14). – 2013. – С. 1–4.
4. **Огнева Л. Г.** Сучасні погляди на викладання загальнотеоретичних медичних дисциплін в руслі сучасної інтеграції педагогіки і медицини / Огнева Л. Г., Ніколаєва О. В., Ковальцова М. В. // Матеріали VIII Науково-практичної конференції «Формування сучасної концепції викладання природних дисциплін у медичних освітніх закладах». – Х., 2013. – С. 17–21.
5. **Липшиц Р. У.** Даниил Евсеевич Альперн. К 100-летию со дня рождения / Р. У. Липшиц // Экспериментальна і клінічна медицина. – 2004. – № 4. – С. 209–212.
- 6.

**Ещенко В. Е.** К 120-летию Д. Е. Альперна / В. Е. Ещенко // Медицинский университет: газета колективу Харківського національного медичного університету. – 2014. – № 21–22. – С. 10. 7. **Сорокина Ю. В.** Традиция обучения медицинской науке в Индии / Ю. В. Сорокина // Аюрведа – наука жизни. – 2001. – №5. – С. 1–4.

**Євгенія Копіца, Тетяна Пислар**

*Одеський національний медичний університет*

*(Одеса, Україна)*

## **ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ АНГЛОМОВНИХ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ**

Психолого-педагогічні дослідження свідчать, що працездатність студента, а також ефективність його сприйняття, пам'яті, уваги, мислення значно зростають в умовах, коли методи навчання та контролю є різноманітними.

Тому при вивченні латинської мови і основ медичної термінології у вищих медичних освітніх закладах широко використовуються такі методи, як тренінги, програмування, комп'ютерне навчання, дискусії, ділові та рольові ігри.

Викладачі секції латинської мови мають великий досвід роботи з іноземними студентами. Чи можливе застосування названих методів навчання зі студентами, які вивчають латинську мову через англійську як посередника? Англійська мова коренями сягає латини (65% англійських слів мають латинське походження), тому студенти-іноземці легко засвоюють лексичний матеріал практично без перекладу і механічного заучування. Завдання викладача, який працює зі студентами-іноземцями, – опрацювати в процесі навчання такі методи, при яких би англійська мова використовувалась у ролі помічника, а не інтерферуючого ворога.

У навчанні англомовних студентів-медиків латинської мови важливим є те, що виучувані терміни повинні виражати наукове поняття коротко, точно і відповідати вимогам точності і однозначності. З огляду на це, видається необхідним виконання певної роботи в сфері вивчення латинської термінології англійською мовою, її систематизація, виявлення деяких семантичних

особливостей термінів. У такому випадку доцільно використовувати тексти, словники, посібники, що є важливими засобами формування професійної компетенції студентів-медиків. У методичних цілях необхідно визначити рамки найбільш актуального лексичного матеріалу, який включається в лексичний мінімум. Лексичний мінімум – це матеріал, на опрацювання якого слід зосередити максимум зусиль і виконати якнайбільше практичних вправ.

Найбільш продуктивним для запам'ятовування лексичних одиниць є застосування активних методів роботи з лексичним матеріалом, які вимагають інтенсивної розумової діяльності; довільне запам'ятовування нових латинських термінів здійснюється ефективніше під час первинної подачі лексичного матеріалу в структурованому і систематизованому вигляді.

Специфіка навчання в медичному виші дозволяє систематизувати іншомовний лексичний матеріал трьома мовами: англійською, латинською, російською (українською). Метод зіставлення лексичних одиниць в англійській та латинській мовах сприяє закріпленню форми і значення термінів. Шляхом установлення міцних асоціативних зв'язків відбувається засвоєння матеріалу.

У складі медичної термінології наявна велика кількість термінів, основний фонд яких, безумовно, складають терміни не тільки латинського, а й грецького походження.

Тому вивчення греко-латинської медичної термінології англійськими студентами тісно пов'язане з англійською мовною структурою. Цей зв'язок особливо помітний при зіставленні термінів. Англійська медична термінологія як сукупність слів-термінів являє собою невід'ємну частину англійської мови і підпорядковується її граматичним законам і правилам. Важливим аспектом при вивченні латинських медичних термінів англійською мовою є відповідність термінів. У тих випадках, де термін є транслітерованим із латинської або грецької мов і не має англійського еквівалента, аналізується склад термінів, що сприяє кращому розумінню їхнього змісту. Це дозволяє сформувати професійну мовну компетентність майбутнього лікаря, дає можливість застосовувати знання греко-латинських основ для аналізу медичної інформації в професійній діяльності. Практика показує, що аналіз складових частин медичних термінів сприяє засвоєнню великої кількості термінів, оскільки саме аналіз розвиває у студентів мовну інтуїцію, без якої вивчення мови практично неможливе.

Не менш важливим підходом до навчання латинської мови є особистісно-орієнтовний підхід, у центрі якого є особистість студента-іноземця, урахування

його особливостей, можливостей та здібностей. Слід пам'ятати, що мінімізація кількості відібраних лексичних одиниць є запорукою успіху у вивченні латинської мови.

Правильний та своєчасний контроль знань допомагає студенту заповнювати прогалини у навчанні, спонукаючи до самостійної роботи та активної участі у навчальному процесі. Доречним є твердження, що контроль виконує не лише контролюючу функцію, яка полягає у з'ясуванні стану знань, умінь та навичок студентів. Існує ще кілька функцій контролю: навчальна, виховна, розвивальна, діагностико-коригуюча, стимулюючо-мотиваційна. Усі функції, які виконує педагогічний контроль, є, безперечно, важливими. Так, навчальна функція сприяє активізації самоконтролю, забезпечує закріплення матеріалу тощо. Не менш важливими є розвивальна, методична, стимулюючо-мотиваційна функції.

Вміле використання педагогом різноманітних методів навчання та контролю сприяє успішному формуванню професійних компетенцій майбутніх лікарів.

**Iryna Korneyko, Alina Prasko**  
*Kharkiv National Medical University*  
*(Kharkiv, Ukraine)*

## **GENDER ASPECT OF LINGUISTIC DIFFICULTIES OF ENGLISH MEDIUM STUDENTS**

Nowadays English medium instruction becomes more and more popular due to a number of reasons: 1) enhancing role of English as a language of international communication; 2) constantly growing number of people whose level of English is quite high; 3) greater opportunities for better employment of graduates offered by a high English proficiency level; 4) English proficiency is regarded as a factor of successful life-long learning and consequent career development.

At the present, the peculiarity of English medium instruction is a dynamic development of this form of education in the countries where, firstly, the English language is a foreign one and, secondly, the number of people speaking English is quite small. One of these countries is Ukraine where Kharkiv is leading in the number of international students at higher education institutions and Kharkiv National

Medical University ranks first among medical institutions of Ukraine as for the number of international students.

At Kharkiv National Medical University English medium instruction was launched in 1996. Almost all English medium students come from the countries which belong to the second and expanding circles [1, 2], i. e. English is not the first language for them, thus difficulties of English medium instruction in Ukraine are for this group of students inevitable.

Having regard to the above and taking into consideration importance of this group of students for development of our university as well as the number of female students entering Kharkiv National Medical University, it is necessary to investigate the issues (including those associated with the language) these students face in the process of adjusting to life in Ukraine and English medium instruction.

The purpose of our study was to analyze the linguistic difficulties which are typical for first-year English medium students of Kharkiv National Medical University in gender aspect.

The study was carried out in the context of initiative research work of Foreign Languages Department of Kharkiv National Medical University under the title “Linguistic Difficulties of English Medium Students”. In May 2015 the survey of first-year students of the 6<sup>th</sup> Faculty for Training International Students majoring in medicine and dentistry was conducted. It enrolled the students from thirty countries; the majority was made up by those who came from India (45.3%), Israel (8.1%), Lebanon (7.6%) and Nigeria (6.7%). The students from Egypt, Ghana, Palestine, Namibia, Iraq, Brazil and other countries took part in the questionnaire survey as well. The respondents were predominantly male (64.5%). The rate of female students was 35.5%.

In order to specify linguistic difficulties and factors they result from, a questionnaire was developed. It was aimed at estimation and analysis of language difficulties the first year English medium students face while studying and living in Ukraine. The questionnaire consisted of five sets of questions:

- I. Demographic data;
- II. First language;
- III. Factors determining the choice of English medium training;
- IV. Linguistic difficulties;
- V. Attitude to the subject English Medical Terminology.

The questionnaires were distributed among 382 students; 223 questionnaires were filled in and returned to the department, i.e. the return rate made 58%. The survey was carried out anonymously.

As this article deals with analysis of linguistic difficulties namely in gender context, this will concern common, typical language problems for both genders as well as those ones typical separately for male and female students.

According to the findings obtained, the most pronounced linguistic difficulties were experienced by the respondents in the process of communication in public places (shop, drugstore, hospital) because the local citizens did not speak English well enough. These issues were specified by 122 students: 46 girls and 66 boys, which made 58.2 % of female respondents and 45.83% of male ones. In this case an evident difference in the proportion of boys and girls who gave positive answers was observed. It should be noted that such difficulties were predominantly specified by female students who had come from India and Nigeria (where the English language has the status of the second one) as well as MENA countries. The issues associated with communication with Ukrainian students occupied the second place in the order of importance. This difficulty was pointed out by 93 students, of them 40 girls and 53 boys that made 50.6% of female students and 36.8% of male ones. The difficulties which were considered by students as language ones were more probably caused by adaptation to new conditions. Similar to the first case, significant prevalence in the number of female students was observed. This fact can be closely associated with gender aspects of psychological, communicative, adaptive barriers of international English medium students.

Adaptation difficulties of international students were studied by a number of researchers, teachers and psychologists from all over the world as training international students is a profitable sphere of economy in many developed countries. For example, the study carried out at Western Oregon University (the USA), showed that international male students were more confident and satisfied with a new culture than women. This fact may prove the idea that sociocultural adaptation may depend on gender [3]. Similar findings were obtained by J.A. Wang in the result of a larger study at one of the universities in the south of the USA, which showed that women experienced more difficulties associated with adaptation in comparison with men [4]. The study of P. J. Pederson showed that international female students who were provided with culturing mentoring had much higher intercultural gains than those who were not mentored [5]. The greater difficulties of adaptation of international female students were also observed by G. P. Wilson [6].

Linguistic difficulties associated with low level of English proficiency among citizens of Kharkiv, which were pointed by a great number of the respondents (in fact this is the main difficulty for them), can be explained as a component of culture shock experienced on arrival at a country with different culture. In the world presentation of the students from the countries of the second circle the English language is a means of communication inside the home country, the means of mutual understanding for the speakers of different languages. Since their life experience is poor (for the majority of students it is the first trip abroad), they expect everybody to speak English to understand each other in every-day situations; frustrated expectations are actually the shocking factor. Therefore, the students from the countries of the second circle perceive the low level of English proficiency among the population as a problem; this is less typical for the expanding circle representatives (65% and 48% of students, respectively, according to our investigation). This issue is more likely communicative than linguistic one and can be caused by poor informing of the students about the living conditions in the country at the stage of making decision to enter the university.

The third most frequent difficulty according to the respondents' opinion (10 students, 4.5 % of all participants) was experienced by students at lectures (it is difficult to understand lectures). This was indicated by 10.1% of all girls and 1.38% of boys who participated in the survey, besides 6.32% of female respondents and 2% of male ones specified that it was difficult for them to make notes at lectures. Firstly, this fact may be indicative of difficulties with listening comprehension (perception and processing of information). The fact that in the process of foreign language learning girls show better achievements than boys is considered to be a generally accepted one. However, the study carried out by J.P. Boyle showed that at foreign language classes such aspect of speech activity as listening comprehension is much faster and better mastered by male students than by female ones [7]. As for the respondents of our study, the English language is not the first one, this tendency can (at least partially) be in line with our findings.

On the other hand, absolutely opposite findings were obtained by M. Purdy and N. Newman who studying interrelation of listening and gender concluded that female students are better at perception of the information heard and are more attentive listeners in comparison with male ones. The authors emphasize that though the gender is not considered as the only important factor influencing communication, it is the base which directly affects communication process and perception of speech of other people in different contexts [8].

It should also be noted that 49 students, 21.5% of girls and 22.2% of boys, did not experience any linguistic difficulties in the process of training and everyday life. In this case significant gender differences have not been revealed.

Analyzing our data and the findings of other studies, such factor as gender peculiarities of self-esteem should be considered. The relation between gender and self-esteem was ascertained long ago and it is well known that boys always have higher self-esteem [9]. T. Quatman and C. M. Watson established that female teenagers had lower self-esteem as well as they tended to estimate their intellectual abilities lower than boys. Taking into consideration the age of the majority of the first year students, the above observation can be applied to the data obtained by our study. This work also showed that not only assessment of intellectual abilities, but also general self-esteem of male teenagers was higher [10]. The recently published article by W. Bleidorn et al. [11] reports the data proving that self-esteem increases with aging beginning with late juvenile age; and self-esteem is constantly higher in men. According to the authors, such factor as culture has a great impact on gender-age aspects of self-esteem and its influence is connected with socioeconomic, sociodemographic indices as well as with gender equality [11]. This remark is of particular importance for us, as according to our data, English medium respondents are representatives of different countries, thus differ in such demographic characteristics as religious confession, nationality, ethnicity, economic conditions, social status.

In conclusion, our findings and the data obtained by other researchers may suggest that there are significant gender differences in experiencing and estimation of language difficulties, which the first year international students face in Ukraine in the process of English medium instruction. These difficulties are not purely linguistic ones, but the challenges of adaptation, different self-esteem and lack of information at the stage preceding entering the university. In order to overcome the existing linguistic difficulties, extra classes of English may be recommended, which may be of help to the students who did their school education in the medium of the language other than English. To cope with the difficulties associated with perception of lecturer's speech, access to lecture notes can be reasonable. The students should be properly informed about linguistic situation in the country they are going to spend 5-6 years. The system of measures of sociocultural and linguistic support for first year international students should include clubs, different events aimed at more successful adaptation of female students, increasing of their self-esteem, confidence in their knowledge and abilities and overcoming linguistic and communicative difficulties.



## REFERENCES

1. **Kachru B.** *The Other Tongue – English Across Cultures.* – Urbana, Ill.: University of Illinois Press, 1982.
2. **Kachru B. B.** Standards, codification and sociolinguistic realism: the English language in the outer circle. In: *English in the World: teaching and learning the language and literatures*, eds. R. Quirk & H. G. Widdowson, Cambridge: Cambridge University Press, 1985.
3. **Li X.** Case study on international students' experiences at Western Oregon University // *US-China Foreign Language.* – 2007. – V 5(11). – P. 72 – 81.
4. **Wang J.** A study of resiliency characteristics in the adjustment of international graduate students at American universities // *Journal of Studies in International Education.* – 2009. – V. 13(1). – P. 22 – 45.
5. **Pedersen P. J.** Assessing intercultural effectiveness outcomes in a year- long study abroad program // *International Journal of Intercultural Relations.* – 2010. – V. 34(1). – P. 70 – 80.
6. **Wilson G. P.** Fitting-in: Sociocultural Adaptation of International Graduate Students. – NERA Conference Proceedings 2011. Paper 21. – [http://digitalcommons.uconn.edu/nera\\_2011/21](http://digitalcommons.uconn.edu/nera_2011/21). – Retrieved: February 29, 2016.
7. **Boyle J. P.** Sex Differences in Listening Vocabulary // *Language Learning.* – 1987. – V. 37, Issue 2. – P. 273 – 284.
8. **Purdy M., Newman N.** Listening and Gender: Stereotypes and Explanations. A Paper Presented to the International Listening Association. – March 9, 2000, Virginia Beach, VA. – [http://www.academia.edu/1046565/Listening\\_and\\_Gender\\_Stereotypes\\_and\\_Explanations](http://www.academia.edu/1046565/Listening_and_Gender_Stereotypes_and_Explanations). – Retrieved: February 29, 2016.
9. **Kearney-Cooke A.** Gender differences and self-esteem // *J Gend Specif Med.* – 1999. – V. 2(3). – P.46–52.
10. **Quatman T., Watson C.M.** Gender Differences in Adolescent Self-Esteem: An Exploration of Domains // *The Journal of Genetic Psychology: Research and Theory on Human Development.* – 2001. – V. 162. – P. 93 – 117.
11. **Bleidorn W., Arslan R. C., Denissen J. J. A., Rentfrow P. J., Gebauer J. E., Potter J., Gosling, S. D.** Age and Gender Differences in Self-Esteem – A Cross-Cultural Window // *Journal of Personality and Social Psychology.* – 2015. – Advance online publication. – <http://dx.doi.org/10.1037/pspp0000078>. – Retrieved: February 29, 2016.

**Юлія Косенко**

*Сумський національний аграрний університет*

*(Суми, Україна)*

## **ОН-ЛАЙН ВІДЕОУРОК ЯК ОДИН ІЗ МЕТОДІВ САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМЦЯМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

Україна як і кожна країна прагне до модернізації освіти. У ХХІ столітті відбувається переорієнтація системи освіти, пов'язана з використанням комп'ютерних технологій. Кожна людина прагне отримати інформацію, не витрачаючи багато часу на її пошук. Цю функцію у наш час на 100% виконує мережа Інтернет.

«Інтернет – це не тільки неосяжне джерело інформації, але і засіб комунікації, що з'єднує мільйони людей. Подібне спілкування відбувається з використанням різних веб-засобів, які, у свою чергу, призначені для синхронної або асинхронної комунікації» [2: 29].

Всесвітня мережа швидко знайшла застосування у науці, освіті, засобах масової інформації, у рекламі, торгівлі, а також в інших галузях діяльності людини. Іншими словами, Інтернет заповнив увесь світ. Люди вже не уявляють життя без нього. Особливо мережа Інтернет допомагає студентам у пошуках відповідей на будь-які запитання. Впровадження інноваційних технологій у навчальний процес вважається актуальним питанням мовної підготовки іноземних студентів у ВНЗ. Проблеми використання інноваційних технологій на заняттях з української мови як іноземної досліджують О. Антонів, Ю. Артемьева, С. Вдович, Ю. Гапон, І. Довгий, А. Зарицька, Г. Іванишин, О. Калініченко, А. Ковальова, І. Кочан, В. Корженко, Т. Кудіна, К. Маргстич, Л. Мацько, М. Онищенко, М. Опанасюк, О. Палка, О. Пономарьова, А. Різніченко, О. Самолисова, Т. Скорбач, Б. Сокіл та інші.

Питанням визначення найбільш ефективного використання Інтернет-ресурсів у навчанні української мови студентів-іноземців різних спеціальностей присвячені роботи О. Калініченко, І. Кочан, О. Самолисова, Т. Скорбач, Л. Роман та інші.

Можна сказати, сьогодні впровадження інноваційних комп'ютерних технологій (ІКТ) стоїть у центрі наукових пошуків сучасних вітчизняних і зарубіжних дослідників. Проблема сучасної освіти – недостатня обізнаність у можливостях використання ІКТ при викладанні іноземних мов. Метою статті є

обґрунтування доцільності використання онлайн відео уроку як одного із методів інноваційних технологій під час самостійного вивчення студентами-іноземцями української мови.

Відео навчання – одна з форм дистанційного навчання, яке пройшло природний етап еволюції від крейди на дошці до інтерактивної дошки, від бібліотеки до електронної бібліотеки, від традиційного уроку до онлайн відео заняття. Це цілий комплекс систематично підібраних онлайн відео уроків за темами, знятих з озвучуванням на відеокамеру, або записаних з екрану монітора за допомогою спеціальних програм. Для підвищення наочності нерідко застосовується комп'ютерна анімація, в тому числі інтерактивна. Поширюються по мережі через тематичні сайти, або через пошту на переносних носіях інформації (*DVD*, переносні жорсткі диски).

На сьогодні відео навчання – це швидкий і безкоштовний спосіб вивчення студентами іноземних мов. В Україні також з недавнього часу з'явилися онлайн відеоуроки української мови як іноземної. За допомогою мережі Інтернет не тільки студент може опанувати нову мову, але й викладач має змогу навчитися як саме можна використовувати інноваційні технології під час занять з мови.

Перевагами онлайн відео уроку є: стовідсоткова реалізація принципу наочності; чітке озвучування диктором слів; динамічність подання матеріалу; прості пояснення граматичних тем; вивчення лексичного матеріалу; удосконалення розуміння аудіотексту; тренування вимови; оволодіння граматиною; навчання писемного мовлення; підбирання прикладів до кожного правила української мови як іноземної; можливість завантажити кожен граматичну тему у форматі *PDF* до себе на комп'ютер; можливість перевірити та закріпити вивчений матеріал, завдяки безкоштовним онлайн вправам із граматики; емоційність; заощадження часу; необмежений перегляд тощо.

Відеоматеріалами можна користуватися не лише для вивчення нового матеріалу, а й для контролю знань, закріплення, повторення, узагальнення. Арсенал мультимедія-технологій містить анімаційну графіку, відеофільми, звук, інтерактивні можливості, використання віддаленого доступу аудіальний і візуальний канали сприйняття.

Впровадження нових освітніх технологій сприяє головній меті роботи з відеоматеріалами – формуванню мовленнєвих навичок й розвитку мовленнєвих умінь. Система завдань має комунікативний і творчий характер, що, зрештою, спонукає іноземців до вивчення української мови.

Занурення у віртуальну мовну чи професійну ситуацію дає змогу іноземним студентам отримати знання, не виходячи із дому. Для сучасної молоді важливо швидко, зручно отримувати потрібну інформацію. Готові програмні продукти іноземець має можливість переглядати стільки часу, скільки йому буде потрібно. Змодельована реальна ситуація мовлення створює ефект контакту з мовним середовищем.

Під час онлайн відео уроку викладач продукує вже чітко підібраний матеріал, у якому увага зосереджена на виявленні типових помилок та їх усуненні. На прикладах та за допомогою правил студент швидко опановує навчальний матеріал та запам'ятовує винятки, оскільки вдало підібрана система вправ дозволяє повторювати матеріал до повного автоматизму.

Онлайн урок може тривати від 10 хвилин і до 45 хвилин. Під час уроку студент у режимі онлайн виконує завдання, які пропонує онлайн викладач. Вправи на переклад виконуються з початку з візуальним зображенням, а потім тільки на слух, що дозволяє за короткий час студенту-іноземцю без сторонньої допомоги починати розмовляти українською, це відбувається завдяки вдало підібраним прикладам, а також чіткому візуальному оформленню, які в підсумку моделюють мовну ситуацію. Такий індивідуальний підхід створює умови для самостійного навчання та отримання гарних результатів, оскільки правильна вимова диктора формують в іноземних студентів навички мовленнєвої діяльності. Якщо іноземець має час на навчання, то може за короткий термін оволодіти нерідною мовою. Отримавши результат, іноземець із задоволенням продовжує онлайн навчання. Онлайн урок ніколи не замінить традиційний урок, але й у авторів цього методу немає такої мети, відео урок є лише новим додатковим матеріалом для вивчення української мови як іноземної.

Під час онлайн відео уроку майже всі приклади не тільки озвучуються диктором, але й подаються у текстовому зображенні. Кожен студент може сам перевірити рівень отриманих знань і за необхідністю повторити або доопрацювати вивчений відеоматеріал. Єдиним мінусом можна вважати те, що спілкування в переважній більшості є монологічним, програма записана таким чином, що студент не може ставити запитання. Але є окремі сайти, у яких після відео уроку студенти у коментарях можуть ставити запитання викладачу та чекати відповіді у блозі. Такі труднощі виникають дуже рідко, оскільки онлайн відео урок складається з відповідей на усі наперед передбачені складні випадки

граматики української мови як іноземної. Виходом з цієї ситуації є також уроки по Скайпу, але вони є небезкоштовними.

У сучасному світі відео проникає в усі сфери людського життя. І все більше воно використовується не лише в розважальному аспекті, а й у навчальному. Постійна взаємодія з технологіями, у тому числі з Інтернетом, розвиває пізнавальну сферу іноземних студентів, оперативну пам'ять, увагу тощо.

Сучасний викладач – це генератор ідей, організатор, режисер, який визначає ролі та процес навчання, поєднуючи традиційні та новітні методики, прийоми і засоби. Він повинен знайти мотивацію для студента і побудувати його діяльність так, щоб в останнього виникло бажання пізнавати і відкривати нове.

Ефективність використання відеоматеріалів залежить не лише від майстерності онлайн викладача, але й від якості самого відео та технічних і програмних засобів його створення. Саме тому вчитель, який створює власні відеоматеріали, повинен: мати уявлення про основні технічні засоби запису відео й аудіо; засвоїти теоретичні відомості про цифрове відео й аудіо; здобути основні навички відеозйомки; навчитися використовувати програмне забезпечення для відеомонтажу; уміти публікувати відеоматеріали в мережі Інтернет; уміти використовувати відеофрагменти в навчально-виховному процесі.

Впровадження засобів ІКТ у процес мовної освіти дозволяє суттєво змінити модель навчання. Так, модель навчання мові без використання засобів ІКТ передбачає, що в центрі навчання знаходиться викладач, студенти ж відіграють пасивну роль, сутністю навчання є передача знань і фактів, в основі початкової діяльності – приховані змагання між студентами. Натомість модель навчання з використанням засобів ІКТ передбачає, що в центрі навчання – студенти, які досить активно залучаються до навчального процесу, сутність навчання – навчити самостійно здобувати необхідні знання, розвивати свої уміння та навички, в основі навчальної діяльності – співпраця онлайн викладача та студента-іноземця.

Завдяки широкому лінгводидактичному потенціалу засобів ІКТ їх можна використовувати при опануванні різних аспектів мови, при формуванні вмінь і навичок у різних видах мовленнєвої діяльності.

1. При навчанні фонетиці. Засоби ІКТ дозволяють прослуховувати звуки, слова, фрази та тексти, що вимовляють безпосередньо носії мови, яку

вивчають іноземні студенти. При цьому є можливість скорегувати швидкість звучання відповідно до свого рівня сприйняття, розбити тексти на фрази, фрази на слова, прослухати певні фрагменти повторно, зіставити вимову з написанням. Використання мікрофона дозволяє оцінити правильність вимови студента, вказати на помилки та запропонувати вправи, спрямовані на корекцію фонетичних умінь.

2. При навчанні лексиці. Застосування засобів ІКТ при роботі з лексикою дозволяють продемонструвати різні аспекти слова (семіологічний, структурно-семантичний, функціонально-стильовий), репрезентувати його синонімічні та антонімічні зв'язки тощо. Аудіоможливості засобів ІКТ уможливають прослуховування слів з вуст носіїв мови.

3. При навчанні граматиці. Засоби ІКТ можна використовувати при опрацюванні будь-якого граматичного матеріалу. Вдале поєднання можливостей ІКТ (правильне розташування матеріалу, використання схем, таблиць, анімаційних елементів, голосового супроводу тощо) сприяє кращому засвоєнню матеріалу, адже в цьому випадку задіяні різні рецептори сприйняття. Необмеженість у часі при виконанні практичних завдань дозволяє студентам обрати ту швидкість, що є релевантною їхнім можливостям. Автоматичне оцінювання правильності виконання завдань вказує кожному студентові на рівень сформованості його вмінь і навичок, на його прогалини, на ті аспекти теоретичного матеріалу, що слід повторити чи вивчити детальніше, а після цього пропонує практичні вправи, спрямовані на повторне, додаткове опрацювання граматичного матеріалу, або, навпаки, визначивши рівень сформованості вмінь і навичок студента як достатній, пропонує йому складніші вправи, спрямовані на вдосконалення, поглиблення та поширення вже наявних знань, умінь і навичок.

4. При навчанні аудіюванню. Впровадження засобів ІКТ у процес навчання аудіюванню сприяє формуванню та розвитку фонетичних умінь і навичок, дозволяє прослуховувати текст зі швидкістю, що студент обирає самостійно відповідно до свого рівня володіння мовою, уможливає повторне прослуховування фрагментів тексту для більш повного та адекватного їх розуміння. Вправи, що подаються після прослуховування, дозволяють проконтролювати правильність сприйняття прослуханого тексту.

5. При навчанні говорінню. Застосування засобів ІКТ під час навчання говорінню сприяє формуванню та розвитку фонетичних умінь і навичок.

Технічні можливості ІКТ дозволяють оцінити правильність вимови студента-іноземця, вказати на помилки та запропонувати вправи для корекції вимови.

Отже, онлайн відео урок як один із методів самостійного вивчення: зацікавлює іноземних студентів до вивчення української мови як іноземної; розширює мотивацію чужомовців до навчання, надаючи їм можливість працювати над мовою у зручному для них темпі, сприяючи, таким чином, індивідуалізації навчання та ефективному оволодінню нерідною мовою.

### **ЛІТЕРАТУРА**

1. **Косенко Ю. Г.** Внедрение информационных технологий в процессе изучения украинского языка как иностранного / Ю. Г. Косенко // Современные проблемы науки и образования: Материалы IV Международной научно-практической конференции (30 июня 2015 г.). – М.: Перо, 2015. – С. 103 – 106.
2. **Орехова Ю. М.** Использование ресурсов и сервисов сети Интернет для формирования социокультурной компетенции школьников средней общеобразовательной школы / Ю. М. Орехова // Научные дискуссии: Тенденции и перспективы развития современного общества. – Воронеж, 2015. – Т. 4. – С. 27 – 31.

**Тетяна Космеда**

*Познанський університет (Познань, Польща)*

**Оксана Халіман**

*Коледж Національного фармацевтичного університету*

*(Харків, Україна)*

## **ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАРМАЦЕВТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН**

У процесі професійного становлення мовна, як і мовленнєва та комунікативна компетентності фахівця відіграють неабияку роль. У навчальній діяльності їх формування забезпечує перш за все дисципліна «Українська мова за професійного спрямуванням». Значною частиною курсу є засвоєння особливостей укладання фахових документів, що знадобляться майбутнім спеціалістам. Зокрема, при працевлаштуванні виникає необхідність укладання резюме, а також заяви та автобіографії. Студент має усвідомити, що

грамотність в оформленні документів – обов’язкова умова його подальшого фахового успіху, і це він демонструє роботодавцю навіть раніше, ніж фахові знання.

Застосування викладачами Коледжу НФаУ комунікативно-діяльнісного підходу до організації навчального процесу забезпечує в цьому разі формування не лише мовних (укладання документів), а й мовленнєвих і комунікативних компетентностей студентів. Використання при вивченні тем «Етика ділового спілкування», «Правила усного спілкування фахівця» рольових ігор, ситуативних завдань, пов’язаних із працевлаштуванням, дає змогу студенту змодельовати ситуації та засвоїти фрази, необхідні для успішної комунікації. Інтерактивні завдання активізують пізнавальну діяльність студентів, формують навички, необхідні для подальшого підвищення рівня мовленнєвої майстерності.

Сучасний процес євроінтеграції зумовлює потребу у володінні описаними вище вміннями не лише рідною, а й іноземними мовами, тому викладачі коледжу внесли до програми з «Іноземної мови за професійним спрямуванням» укладання резюме. Тут доречним є проведення бінарних занять, що дає змогу студентам проявити комплексні знання, формує вміння застосовувати їх у практичній діяльності на основі інтеграції навчальних дисциплін і забезпечить майбутньому фахівцеві можливість успішного спілкування в професійній сфері.

У 2015–2016 н. р. з ініціативи викладачів Коледжу НФаУ було організовано та проведено на базі закладу Обласну олімпіаду з іноземної мови серед студентів I–II р. а. Проведення олімпіади передбачало комплексну перевірку переможців I етапу за всіма видами мовленнєвої діяльності: читання, письмо, аудіювання та усне мовлення. Результати показали, що, незважаючи на сучасні тенденції комунікативного підходу до навчання мов, численні учасники найгірше виконали саме останнє завдання (усне мовлення) або зовсім відмовлялися від його виконання. Це ще раз змушує переглянути обрані підходи у викладанні іноземних мов.

Протягом останніх років викладачі англійської мови коледжу, здійснивши пробне введення інтерактивних підручників «Solutions» і «Choises», проаналізували переваги й недоліки, помічені в процесі роботи, та переконалися, що зроблені висновки є вагомими аргументами результативності використання пробних підручників. На думку викладачів, організація навчальної діяльності за підручниками є ефективною, забезпечує реалізацію комунікативно зорієнтованого підходу у викладанні іноземної мови, сприяє



формуванню навичок міжкультурного спілкування. Продовження комплексного втілення комунікативного підходу при викладанні іноземної мови за професійним спрямуванням забезпечує укладений викладачами циклової комісії навчально-методичний посібник «English For Special Purpose», що на сьогодні проходить апробацію в Коледжі НФаУ. Доречно, уміле поєднання в навчальному процесі традиційних та інноваційних форм роботи забезпечить формування мовної, мовленнєвої й комунікативної компетентностей як одного з важливих напрямів фахової підготовки фармацевта-професіонала.

**Светлана Красникова, Светлана Губарева**

*Харьковский национальный медицинский университет*

*(Харьков, Украина)*

## **КРЕОЛИЗОВАННЫЕ ТЕКСТЫ ПРИ ФОРМИРОВАНИИ ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ**

Изучение иностранного языка в изоляции от культурно-этнической составляющей, вне готовности к диалогу двух культур – родной для реципиента и культуры-донора – исключает успешное формирование коммуникативной личности. Наличие определенного словарного запаса и грамматически-синтаксических навыков конструирования высказывания является основой для языковой компетенции обучающегося. Следующим же этапом освоения языка является компетенция культурная – способность декодировать культурные знаки, заложенные в стереотипах и национальных символах.

Формирование лингвокультурологической компетенции (ЛКЛ) иностранных студентов традиционно основывается на включении в уроки языковой подготовки текстов различных фольклорных жанров (сказки, пословицы, поговорки), в которых раскрывается картина мира, система народных ценностей, создаваемая годами. В ходе педагогической деятельности, экспериментируя с различными жанрами и методами, мы выявили, что для формирования ЛКЛ обучающихся не менее актуальным оказалось использование креолизованных текстов.

Под креолизированными текстами (КТ)» (впервые термин был предложен Ю. А. Сорокиным и Е. Ф. Тарасовым в 1990 году) в общем виде подразумеваются образования, состоящие из двух негомогенных элементов: вербального (надпись, вербальный текст) и невербального (рисунок-иллюстрация, фотография, таблица, графика, шрифт, музыка и т.д.), которые лишь в заданном комплексе обеспечивают необходимое воздействие на адресата: информационное, эмоциональное, познавательное и т.д. Из традиционных КТ во время учебного процесса нами использовались такие, как реклама (печатная, видео) и карикатура. Кроме того, были использованы и мало описанные лингвистами виды КТ. Так, гипертекстуальность интернет-дискурса послужила благотворной почвой не только для преумножения КТ, но и для образования новых жанров, например, демотиватор – пародия на изображение с мотивирующей подписью, Интернет-мем – реакционный маркер определенного события, обладающий оценочной коннотацией или эмоциональной составляющей, элемент юмористического жанра.

Следует отметить, работы с такими жанрами, как карикатура проходила по следующим этапам: 1) банальная экспликация, описание КТ в формате «что я вижу, читаю, слышу»; 2) попытка интерпретировать эксплицированное; выбор актуальной интерпретации, определение задумки автора (с помощью преподавателя); 3) сравнение с реальностями собственной культуры, установление, является ли отображаемое в карикатуре явление моноэтническим или межнациональным.

Целью данных уроков является формирование у студента самостоятельной способности расшифровывать, интерпретировать авторский код карикатуры.

В ходе работы студенты: 1) демонстрируют знание этнокультурных лексем / увеличивают их словарный запас; 2) фиксируют этноспецифические поведенческие реакции представителей культуры-донора; 3) знакомятся как с национальными ценностями, так и с современными реалиями страны обучения, что позволяет понять не только менталитет, но и первоочередные проблемы, центральные темы, вкусы современного общества, в котором им и предстоит реализовываться как коммуникативным личностям; 4) формирование межкультурной толерантности как результата осознания универсальности основных ценностных категорий.

Таким образом, можно сделать вывод, что использование КТ при обучении иностранному языку подготавливает студентов к различным видам

межкультурного общения, расширяет ЛКЛ знания и способствует диалогу культур. Нам представляется, что КТ является перспективным методологическим материалом.

**Светлана Красникова, Альвина Тарлева,**

**Светлана Шафоростова**

*Харьковский национальный медицинский университет*

*(Харьков, Украина)*

## **ФОРМИРОВАНИЕ ВТОРИЧНОЙ ЯЗЫКОВОЙ ЛИЧНОСТИ НА УРОКАХ РКИ В НЕЯЗЫКОВОМ ВУЗЕ**

Понятие языковой личности, которое изначально разрабатывалось В. В. Виноградовым, было введено в обиход Ю. Н. Карауловым. Ученый разработал уровневую модель языковой личности, различающую вербально-семантическую (владение языковыми единицами), когнитивную (понятия, идеи, концепты, отражающие картину мира) и прагматическую (цели, мотивы, намерения человека) составляющие.

«Языковая личность» – это человек, который способен адекватно использовать язык в речи в коммуникативных целях. Языковая личность отражает стереотипы поведения носителя определенного языка [2].

В практике преподавания иностранных языков применяется понятие «вторичная языковая личность» и понимается как личность, которая овладевает не только лингвистическими знаниями и навыками употребления языка, но усваивает и культуру изучаемого языка, позволяющую понять новую для нее социальную концепцию организации мира.

В процессе обучения, по мнению И. И. Халеевой [6: 277–278], человек способен усваивать специфику инородной культуры, пропуская ее через свое сознание.

В настоящее время, когда обучение иностранных студентов русскому языку расширило географические границы, говорят о понятии «поликультурной языковой личности», которая сталкивается с различными культурно-языковыми феноменами в повседневной практике общения и учебы, проявляет толерантность и уважение к иноязычным культурам, формируя, таким образом, способность сосуществовать и успешно развиваться в

сообществе, где все равны и никто не препятствует развитию других членов коллектива.

Учеными выделено несколько видов компетентности, которыми должна обладать поликультурная личность: лингвистическая – знание языка, лингвокультурологическая – знания о концептах культуры, представленных в языке; практическая – умение использовать полученные знания в практике речевого общения, коммуникационно-технологическая компетентность, которая подразумевает владение коммуникационными технологиями Интернет [1].

Модель языковой личности включает несколько уровней-этапов. На первом этапе иностранные учащиеся овладевают лексико-грамматической системой языка, знакомятся с формами выражения интенций, приобретают навыки использования языковых конструкций в речи. Целью такой работы становится формирование умения решать коммуникативные задачи различной степени сложности.

На следующем этапе языковая личность постигает особенности концептуальной организации модели мира, характеризующей ценностный пласт культуры изучаемого языка. Особенности построения занятий, которые посвящены знакомству с концептами культуры изучаемого языка, заключаются в подборе специального материала для изучения. Это, в первую очередь, словарные статьи, которые описывают значение концепта и содержат контексты его употребления в литературе. На этом этапе учащиеся знакомятся с текстами социокультурного содержания, текстами художественной литературы (в адаптированной и неадаптированной форме), поэтическими текстами, фразеологическими оборотами.

Знакомство с лингвокультурологической составляющей предполагает знакомство с концептами культуры, такими, как *мир, жизнь, смерть, душа, сердце, любовь, свобода, судьба, счастье, добро* и т. д.

На третьем этапе у «вторичной языковой личности» формируется способность осознанно мотивировать свое поведение в рамках чужой лингвокультуры, воспринимая ее как родную.

Таким образом начинают взаимодействовать действительность, язык и сознание. При этом новая языковая личность формируется по другим, по сравнению с родным языком, правилам. Если в родном языке действительность первична, а язык выполняет функцию номинирования ее объектов, то в чужом

языке первичным является язык, а действительность усваивается через единицы языка [3: 59].

Появление у обучаемых черт «вторичной языковой личности» позволяет им стать участниками межкультурной коммуникации, т. е. полноправными участниками общения между представителями разных культур.

Решение такой задачи позволяет иностранным учащимся самостоятельно развивать в себе не только навыки и умения владения иностранным языком, но и формировать социокультурную компетенцию, понимать свою ценность как личности, учиться творчески пользоваться стратегиями поведения, принятыми в данном социуме. Внимание к «вторичной языковой личности» позволяет сосредоточить внимание на развитии самой личности студента.

Т. В. Самосенкова говорит об упрощенной модели языковой личности, которая «содержит 60 компонентов-готовностей, которую можно получить «перемножением» трёх параметров: уровней языка (фонетика, грамматика, лексика), типов речевой деятельности (чтение, письмо, аудирование, говорение) и уровней развития языковой личности (от низшего к высшему: правильность, интериоризация, насыщенность, адекватный выбор, адекватный синтез)» [4: 356].

Подход, ориентированный на комплексное формирование языковой, речевой, коммуникативной и социальной компетенции в использовании второго языка, требует особой организации процесса обучения. Задача преподавателя заключается в том, чтобы обратить внимание учащихся на взаимосвязь языка и мышления, на отражение когнитивных процессов в грамматике и лексике языка.

Интересен, на наш взгляд, феномен преподавания основных предметов на английском языке в вузе, который находится в стране, где говорят на другом языке. Здесь объединяющим началом выступает культура населения этой страны и соответственно, будучи поликультурным, общение приобретает доминантные черты ее лингвокультурной модели мира.

В процессе обучения в сознании иностранных учащихся закрепляются знания о правильном употреблении слов, описывающих концепты культуры, опытным путем формируется представление о типизированном понимании различных событий и явлений, отношений между объектами окружающей действительности в системе изучаемой культуры.

Приобретается и закрепляется навык к использованию определенных структур поведения в определенных ситуациях общения.

Учеными выделяются различные структуры, которые объединяют фрагменты действительности: сценарии, фреймы, гештальты. В. Н. Телия характеризует гештальт как особенный, высокоорганизованный вид когнитивной структуры. Он соединяет в себе чувственное и рациональное. Ситуация в гештальте воспринимается нерасчлененно, в качестве высшего рода абстракции, которую можно, при этом реконструировать только с использованием языковых средств [5].

В границах гештальта рассматриваются культурные концепты, которые играют важную роль в понимании картины мира народа. Для их описания в разных языках применяются не только различные лексические средства, но и различные формы организации предложения, т. е. можно говорить о различии в грамматическом строе каждого языка, который обусловлен особенностями когнитивных стратегий.

Не все концепты языка находят прямое выражение в языке, таким образом, не всегда возможно передать напрямую знания о содержании концептосферы. Необходимо комплексное исследование различных уровней языковой системы, которое включает знакомство с лексическими, фразеологическими, паремическими единицами, а также сферой невербальных знаков и символов. В процессе работы с иностранными учащимися преподаватели сталкиваются с непониманием некоторых реалий изучаемого языка, поскольку не все слова поддаются прямому переводу, требуют описательного объяснения. В таком случае мы говорим о языковых лакунах.

Ряд лингвистов (Ю. С. Степанов, В. Л. Муравьев, Ю. А. Сорокин, И. А. Стернин, Г. В. Быкова и др.) говорят о лакунах как о случае отсутствия в одном языке какой-либо единицы, которая существует в другом языке (языках) или культуре либо как о случае, когда единица одного языка не совпадает в грамматике, стилистике разных языков.

Понятие «лакуна» используется для обозначения расхождений в языках и культурах в случаях полного или частичного непонимания обозначаемого словом понятия.

Формы работы, которые позволяют расширить и закрепить знания о значении русских слов, разнообразны. В аудитории, помимо работы со словарями – лексикографическими, толковыми, энциклопедическими, выполнения лексических упражнений, эффективной является работа по составлению карты сочетаемости слов. Рассматривается возможность включения изучаемых слов в различные контексты, а также проводится работа

по сопоставлению русской лексики со словами-аналогами из родного языка учащегося либо языка-посредника.

Сравнение лексико-грамматических, фразеологических и лингвокультурологических систем разных языков в процессе обучения позволяют студентам развиваться не только лингвистически, но и личностно, расширять кругозор и учиться полноценному общению.

#### ЛИТЕРАТУРА

1. **Карасик В. И.** Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Волгоград, 2002.
2. **Караулов Ю. Н.** Русский язык и языковая личность. – М., 1987. – 163 с.
3. **Прохоров Ю. Е.** Коммуникативное пространство языковой личности в национально-культурном аспекте. Язык, сознание, коммуникация. – М., 1999. – Вып. 8. – С. 52–64.
4. **Самосенкова Т. В.** Коммуникативное пространство преподавательского поля обучения РКИ: полилингвокультурный феномен [Электронный ресурс] / Т. В. Самосенкова. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/kommunikativnoe-prostranstvo-prepodavatelskogo-polya-obucheniya-rki-polilingvokulturnyy-fenomen>.
5. **Телия В. Н.** Коннотативный аспект семантики номинативных единиц / В. Н. Телия. – М.: Наука, 1986. – 298 с.
6. **Халеева И. И.** Вторичная языковая личность как реципиент инофонного текста / И. И. Халеева // Язык – система. Язык – текст. Язык – способность. – М., 1995.

**Светлана Красникова, Екатерина Френкель**

*Харьковский национальный медицинский университет*

*(Харьков, Украина)*

#### УЧЕБНО-НАУЧНЫЙ ТЕКСТ ПРИ ОБУЧЕНИИ РКИ СТУДЕНТОВ МЕДИЦИНСКОГО ПРОФИЛЯ

Владение языком специальности представляет собой важный фактор, оказывающий влияние на профессиональный и социальный рост будущего специалиста-иностранца. Критерием высокого уровня языковой подготовки является способность свободно оперировать современной научной профессиональной литературой по специальности. Следовательно, работа с данными видами текстов, выявление и акцентирование их специфики имеет высокое значение в методике РКИ. Для реализации этой задачи, особенно на

начальном этапе обучения, учеными предлагается использование специально адаптированных учебно-научных текстов. Адаптация учебно-научного текста заключается в приспособлении научного знания к новым дискурсивным условиям, в данном случае к учебно-педагогической ситуации [2].

В рамках учебно-научного текста медицинской тематики предполагается ознакомление студентов с функционированием различных языковых единиц. Прежде всего, внимание уделяется узкоспециальной лексике: терминам и терминированным словам, и словосочетаниям (словам общелитературного языка, реализующим другие, непривычные значения, присущие языку научной литературы). В роли учебных материалов выступают специальные тексты с описанием заболеваний, включающих определение заболевания, описания причин заболевания, жалобы больного, результатов осмотра и т. д., насыщенные соответствующим языковым материалом.

На синтаксическом уровне акцентируются безличные, неопределенно-личные предложения при описании жалоб больного, фактов, явлений, процессов. Кроме того, учебный текст должен содержать достаточное количество примеров речевых клише, типичных конструкций и речевых оборотов, используемых в научных текстах.

На морфологическом уровне студентам-медикам приводятся примеры употребления предложно-падежных форм не в первоочередных значениях. Например, формы творительного падежа с предлогом *с* во временном, условном и причинно-следственном значениях (*изменяется с повышением температуры, с уменьшением давления, с развитием заболевания и т.д.*).

Вместе с тем предполагается формирование у студентов навыков работы с материалом на текстовом уровне: понимание основного содержания и логики текста, синтез отдельных фактов, составление разных видов плана и т. д.

Таким образом, учебно-научный текст медицинской тематики на занятиях РКИ должен иметь актуальную значимость в данной области науки, быть адаптирован в соответствии с уровнем подготовки учащихся и иметь практическое значение для дальнейшего изучения языка специальности.

## ЛИТЕРАТУРА

1. **Ефремова Н. В.** Медицинский текст в когнитивно-дискурсивном аспекте / Н. В. Ефремова // Теория и практика науки третьего тысячелетия. – Уфа, 2014. – С. 42–44. 2. **Мальцева Л. В.** Адаптация учебно-научного текста: субъект старого знания / Л. В. Мальцева // Мова. – 2014. – № 21. – С. 246–249.



**Светлана Красникова, Светлана Шафоростова**  
*Харьковский национальный медицинский университет*  
*(Харьков, Украина)*

## **К ВОПРОСУ ФОРМИРОВАНИЯ ИМИДЖА ПРЕПОДАВАТЕЛЯ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ**

Система современного образования предъявляет новые требования к личности преподавателя высшей школы как ключевой фигуры процесса обучения. Профессиональная компетентность, грамотная речь, хорошая дикция, манера поведения, внешний облик и т. д. – вот основные составляющие имиджа яркого и успешного преподавателя. Имидж педагога – целостная система внешних характеристик, которые создают или подчеркивают своеобразие личности, ее способности, профессиональную подготовку, восприимчивость к нововведениям, готовность к творческому поиску и контакту.

Имидж преподавателя не только важный аспект его профессионализма, но и средство педагогического влияния на студентов. Он раскрывается в двух планах: во-первых, с точки зрения требований к преподавателю со стороны общества (каким оно себе представляет преподавателя как просветителя и носителя нравственного опыта); во-вторых, с позиций преподавателя – каким он стремится представить себя студентам, что он хочет о себе заявить обществу.

Профессиональное саморазвитие преподавателя требует от него способности изменять формы и методы, структуру и содержание программы учебного материала, индивидуализированные образовательные программы, разработку интегративного курса. Основа готовности к этому – развитие самостоятельности, творческой инициативы преподавателя. Формирование индивидуального имиджа является неотъемлемой частью саморазвития преподавателя.

Характер педагогической деятельности постоянно ставит преподавателя в коммуникативные ситуации, требуя проявления качеств, способствующих эффективному межличностному взаимодействию. К таким качествам мы

отнесли способность к рефлексии, эмпатию, гибкость, общительность, способность к сотрудничеству. Именно эти качества имиджевого поведения, на наш взгляд, стимулируют состояние эмоционального комфорта, интеллектуальной активности, творческого поиска, содействуют взаимопониманию и сопереживанию. В то же время, эти качества составляют гуманистический потенциал преподавателя и способствуют развитию личности каждого студента, обеспечивая целесообразность и эффективность педагогического взаимодействия.

Имидж преподавателя высшей школы во многом определяется имеющимися у него качествами, которые придают своеобразие его общению со студентами, определяют быстроту и степень овладения им различными умениями.

Преобладающими чертами опытного преподавателя являются: целеустремленность, порождающая творческую активность и определяемая отношением найденных путей к достижению цели к числу возможных, самообладание, самостоятельность; настойчивость, которая выражается в неуклонном стремлении и умении последовательно добиваться точного выполнения своих требований; терпеливость, решительность, позволяющая находить наиболее эффективные способы воздействия на студентов; толерантность; инициативность, проявляющаяся в стремлении совершенствовать содержание и формы своей деятельности; организованность, являющаяся условием планомерности воспитательного воздействия; авторитетность как мера воздействия на студентов, выражающаяся также в отношениях с коллегами; творческий подход к решению каждой задачи обучения.

Имидж преподавателя вуза – это некий собирательный образ, раскрывающий наиболее характерные для него черты, к которым относятся: компетентность, культура, особенности образа жизни и поведения.

Правильно понимаемое учебно-воспитательное значение имиджа преподавателя формирует его ответственное отношение к моделированию своей индивидуальности.

**Юлія Кривенко, Алла Гейдел**  
*Харківська гуманітарно-педагогічна академія*  
*(Харків, Україна)*

## **ЗАСОБИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У СИСТЕМІ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ**

Сьогодні дистанційне навчання в Україні розвивається доволі динамічно, чому сприяє низка факторів, передусім оснащення освітніх установ комп'ютерною технікою й розвиток мережі Інтернет.

Одним із механізмів формування дистанційного навчального процесу вивчення української мови є зв'язок між теорією та методами викладання навчального матеріалу. Визначальну роль при організації дистанційного навчання відіграє інформаційно-предметне забезпечення. Але треба зазначити, що в навчальному процесі важливим є не стільки використання власне інформаційних технологій, скільки забезпечення відповідності їх особливостей досягненню освітніх цілей, тобто вибір конкретних засобів комунікації повинен визначатися змістом навчання, рівнем підготовки викладача і запропонованих дистанційних курсів, теоретичним рівнем курсу, ступенем розкриття сутності мовних явищ, іншої системи понять, особливостями порівняння явищ іноземної мови.

Створення дистанційних курсів для вивчення української мови дистанційно потребує від викладача не тільки вільного володіння навчальним предметом, а й наявності спеціальних знань у галузі сучасних інформаційних технологій. У розробці такого курсу беруть активну участь різні фахівці: викладач, програміст, фахівці із сучасних освітніх технологій та комп'ютерної графіки, відео зйомки та ін. У процесі спільної діяльності з розроблення курсу вони мають визначити цілі курсу й основні шляхи їх досягнення, способи подання навчального матеріалу, провідні методи навчання, типи навчальних завдань, вправ, питань для обговорення, конкретні шляхи організації дискусій та інших засобів взаємодії між учасниками навчального процесу. Але треба зазначити, що вивчення української мови дистанційно відрізняється принципово: організацією навчального матеріалу, його структурою, способом взаємодії викладача й студента, організацією інформаційно-освітнього середовища навчального процесу.

Методи й форми навчання відрізняються так само принципово завдяки впливу Інтернет – технологій, що використовуються, які «вбудовані» в навчальний процес і становлять його невід’ємну частину. Поява нової й удосконаленої техніки дає змогу студенту отримати негайний доступ до будь-якої інформації. При викладанні та навчанні української мови дистанційно використовуються також електронні засоби. Електронним навчанням вважається навчання, при якому використовується мережа, наприклад, Інтернет для проведення взаємодії між викладачем та студентом. Складовими елементами електронного навчання є тексти, ілюстративні матеріали, звуковий супровід, анімація й відео та ін. При електронному навчанні можна використовувати таку кількість ілюстративного матеріалу, яка необхідна для найкращого сприйняття і його розуміння. Дистанційне викладання і навчання мови поширене в багатьох країнах світу.

Таким чином, сучасний рівень розвитку комп’ютерної техніки та програмного забезпечення надає широкі можливості для модернізації та підвищення ефективності вивчення української мови дистанційно. Використання новітніх мультимедійних технологій у дистанційному навчальному процесі урізноманітнює його, підвищує ефективність засвоєння матеріалу, автоматизує процес навчання та контролю знань. Тому не випадково протягом останнього часу кількість молоді, що навчається за нетрадиційними технологіями, невпинно зростає. Успіх дистанційного навчання іноземної мови залежить від здатності програми викладання та дистанційних курсів забезпечити вивчення мови на рівні очного навчання.

**Ірина Кузнецова, Ірина Козка**

*Харківський національний медичний університет*

*(Харків, Україна)*

## **МІСЦЕ СПІЛКУВАННЯ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЕМПАТІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ**

У процесі формування емпатійної культури майбутнього лікаря важливе місце займає оволодіння найскладнішими механізмами спілкування, заснованими на умінні та прагненні зрозуміти настрій хворого, співпереживати його стану, вчасно прийти на допомогу. Вони визначають його ставлення до

професійної роботи та пацієнтів. Усвідомлення студентами всієї складності емпатійного процесу, бажання опанувати умінням будувати цей процес складає важливу передумову удосконалення їхньої професійної майстерності.

Спілкування посідає важливе місце в системі відносин «лікар – хворий», й виконує пізнавальні та комунікативні функції. У процесі спілкування найбільш повно розкривається внутрішня сутність здорової і хворої людини, що має вираження в мові, міміці й пантоміміці, вчинках і різних видах діяльності.

Розумне спілкування хворого з близькими йому людьми у поєднанні з психотерапевтичними бесідами лікаря та іншими методами лікування, позитивно впливає на загальний стан хворого. Таким чином у нього підтримується високий життєвий тонус, позитивні інтереси до родини, улюблених занять, суспільного життя. Спілкування хворого з іншими людьми виконує важливу роль, оскільки є зв'язуючою ланкою між ним і соціальним середовищем, у якому він перебував до хвороби і до якого прагне повернутися знову.

Історія вітчизняної та зарубіжної медицини має надзвичайно багатий досвід спілкування лікаря з хворим. Так, П. Ганнушкін писав: «Найкращі наші психіатри – Крепелін-німець, Маньян-француз, Корсаков-росіянин – були великими майстрами... навіть художниками у справі розмови з хворими, в умінні отримувати від хворого те, що їм було потрібне; кожний з них мав свій підхід до хворого, у кожного з них були достоїнства і недоліки, кожний відображав в цій бесіді самого себе з усіма своїми душевними якостями. Корсаков вносив у бесіду з хворим свою незвичайну м'якість і доброту, свою допитливість... Крепелін бував різким, іноді навіть грубим, Маньян – насмішкуватим і буркотливим. Але це не заважало усім їм любити понад усе психічно хвору людину, – хворі це розуміли і залюбки спілкуватися з ними» [1: 33].

Слід зазначити, що і сам П. Ганнушкін був великим майстром спілкування, «його відмінними рисами була доброзичливість і зацікавленість. Хворий, розмовляючи з ним, відчував і розумів, що ця бесіда для Ганнушкіна є чимось більшим, ніж службовий обов'язок, що розповідь хворого цікава для нього, захоплює його. Ганнушкін при цьому, як правило, не приховував своїх почуттів; він сміявся, співпереживав, сердився. Це, можливо, головне. І це привертало хворих до нього, вони повністю розкривалися в бесіді з ним...» [2: 148].

Необхідно також сказати про особливу манеру спілкування С. Юдіна. Розмовляючи з пацієнтом, він устигав звернути увагу і на мову, і на поведінку співрозмовника, а головне – читати по очах те, що хотіла йому передати хвора людина. При цьому мова С. Юдіна мала довірливий характер, виражалася в м'яких тонах, які породжували атмосферу співпереживання. Взявши в свою долоню руку пацієнта, хірург немов «переливав» у хворого власну енергію життєлюбства, вселяв віру в успіх операції. З самого початку контакту з хірургічним хворим він прагнув робити його своїм союзником, не обіцяв неможливого, швидкого зцілення, чітко розуміючи, що медицина не всесильна, а кожна людина хворіє по-своєму. Слід зазначити, що і зовнішньо він був взірцем: скромний, але елегантний одяг, артистизм у манерах і поведінці, культура мови, а головне – висока інтелігентність, інтелектуальність, нестандартність мислення [2: 153].

Наведені приклади показують, як у процесі міжособистісного спілкування встановлюються й підтримуються моральні, психологічні та соціальні контакти між лікарем і пацієнтом. Правильне використання позитивного комунікативного досвіду в сучасних умовах набуває особливої значущості.

Етико-деонтологічні переконання, моральні принципи лікаря в повсякденній роботі знаходять вираження, передусім, через спілкування з пацієнтами, хворими, близькими хворих, колегами.

Міжособистісне спілкування є обов'язковим складником професійної медичної діяльності, найчастіше воно буває діалоговим, багато в чому визначає ті відносини, які відразу виникають між лікарем і його пацієнтом, сприяють встановленню довірливих відносин між ними.

Спілкування малознайомих людей спочатку передбачає міжособистісне сприйняття один одного, в якому виявляються як пізнавальні, так і емоційні компоненти. Оскільки перша уява про людину складається часто на основі обмеженої інформації про неї, то істотне значення має інтерпретація іншої людини за допомогою співставлення з собою (ідентифікація), роздумами за іншу людину (соціально-психологічна рефлексія), прагненням відтворити емоційний світ її переживань (емпатія), поширенням на неї відомих характеристик будь-якої соціальної групи (стереотипізація).

Розглядаючи проблеми спілкування, треба звертати увагу на деякі моменти, з якими повинні бути знайомі майбутні лікарі. По-перше, бесіда з хворим, рідними передбачає увагу, зосередженість, піклування. Вона

проводиться в окремій кімнаті, віч-на-віч, а не в коридорі поспіхом. По-друге, важливе значення має розташування співрозмовників, наявність прямого зорового контакту (для розуміння і проникнення в переживання іншої людини). По-третє, для встановлення міжособистісного контакту значущими є пози і жести: якщо лікар сидить на краю стільця, то це свідчить про те, що він поспішає, бесіда буде короткочасною, а тому бажання бути відвертим не виникає. І тут доречні слова А. Макаренка, що вирішальними для контакту можуть бути такі «дрібниці»: як стояти, як сидіти, як підніматися зі стільця, вийти з-за столу, як підвищити голос, як посміхнутися, як подивитися [3:156]. По-четверте, майбутньому лікареві необхідно звернути увагу й на міміку, оскільки вираз обличчя лікаря теж несе для пацієнта певну інформацію.

Уміння спілкуватися є свідченням культури і самоповаги, тому що лікар, який поважає себе і любить свою професію, усвідомлює свій гуманістичний обов'язок, не може дозволити зневажливо ставитися до іншої людини, ігнорувати її страждання і переживання.

Відносини лікаря з хворим дуже складні й психологічно напружені, оскільки лікувально-діагностичний процес має характер взаємодії двох особистостей (суб'єкт – суб'єкт) – особистості лікаря і особистості хворого. Вступаючи в контакт із хворим, лікар отримує важливу інформацію не тільки вербально (розповідь хворого), але і невербально (різні зовнішні прояви внутрішнього стану: міміка, поведінка та ін.). У той же час вербальну і невербальну інформацію про лікаря отримує і хворий. Лікар є для нього надзвичайно значущим джерелом інформації, а тому він повинен враховувати всі деталі своєї поведінки: слова, інтонацію, жести, манеру звертання: «Увесь зовнішній вигляд лікаря, його манера триматися з хворими, тон його бесіди, його емоційний стан, який зумовлює характер його поведінки стосовно хворого, – усе це комплекси подразників значної сили і значущості, які здатні викликати з боку хворого досить сильну моральну і емоційну реакцію» [4: 89].

До невербальних засобів спілкування необхідно віднести особливості емоційного контакту. Безумовно, емоції як суб'єктивні переживання, які супроводжують всі психічні процеси і відображають відношення людини до навколишньої дійсності і самої себе, як один із найважливіших механізмів мобілізації й інтеграції різних ресурсів організму до дії, відіграють істотну роль у спілкуванні.

Могутнім засобом впливу на психіку хворого є слово лікаря, яке повинно підтримувати не тільки душевний, але і психофізіологічний стан людини, всі

життєво важливі функції організму. І доречно навести слова М. Мудрова: «Знаючи взаємовплив один на одного дії душі і тіла, обов'язком своїм маю сказати, що є і душевні ліки, які лікують тіло. Вони беруться з науки мудрості, частіше з психології. Цим мистецтвом можна сумного втішити, сердитого пом'якшити, нетерплячого заспокоїти, похливого зробити сміливим, потайливого відвертим, відчайдушного благонадійним. Цим мистецтвом повідомляється та твердість духу, яка перемагає тілесні болі, нудьгу та метушню» [5: 244].

Словесне навіювання лікаря надзвичайно важливе. М. Петров зазначав: «Що саме треба говорити в кожному конкретному випадку, – цього передбачити, звичайно, неможна, але, пам'ятаючи деонтологію, хірург легко знайде необхідні слова; для цього треба тільки уявити собі, що перед ним не безособовий і байдужий “випадок”, а хвора людина, якій обов'язково треба надати полегшення всіма можливими засобами» [6: 65].

Психологічно грамотне сприйняття лікарем хворого допоможе встановити взаєморозуміння й ефективну взаємодію. Цю можливість багато в чому забезпечують сформовані перцептивні уміння лікаря, тобто уміння правильно оцінювати за виразом обличчя, жестами, мовою, діями хворого його емоційний стан. Існують два взаємозалежні види соціальної перцепції: власне перцептивний (сприйняття і слухання іншої людини) і емпатійний (особлива чутливість до людини, співпереживання і співчуття іншому).

Спілкування є однією з форм взаємодії викладача зі студентами. Оскільки спілкування є безпосереднім, то воно має для суб'єктів взаємодії особистісний сенс, оскільки залучає їх до цього процесу. У процесі спілкування наголошується на його гуманістичній спрямованості, виділяються пізнавальна й комунікативна функції. Майбутні лікарі повинні пам'ятати, що в цьому процесі повністю розкривається внутрішня сутність людини за допомогою вербальних і невербальних засобів. Зовнішні прояви внутрішнього світу особистості сприймаються й оцінюються іншими через призму їхнього життєвого досвіду і засвоєних моральних, естетичних, ціннісних норм і принципів. Студенти-медики повинні знати, що спілкування лікаря і пацієнта має за мету надання не лише всебічної медичної, але й психологічної і моральної допомоги хворому в боротьбі з хворобою та її негативними соціальними наслідками; лікар повинен уміти попереджати і вирішувати конфлікти з пацієнтами, оскільки це є моральним його обов'язком. Навчитися



гуманно й ефективно спілкуватися студент повинен на заняттях з у процесі аналізу різноманітних ситуацій, які сприяють формуванню комунікативних умінь і емпатійних якостей.

## ЛІТЕРАТУРА

1. **Ганнушкин П. Б.** Избранные произведения / П. Б. Ганнушкин. – М.: Медицина, 1964. – 434 с. 2. **Гаврилова Т. П.** Понятие эмпатии в зарубежной психологии / Т. П. гаврилова // Вопросы психологии. – 1975. – № 2. – С. 147–158. 3. **Макаренко А. С.** Собрание починений / А. С. Макаренко. – М.: АПН РСФСР, 1958. – Т. 5. – 268 с. 4. **Платонов К. К.** Система психологии и теории отражения / К. К. Платонов. – М.: Наука, 1982. – 310 с. 5. **Мудров М. Я.** Избранные произведения / М. Я. Мудров. – М.: Медгиз, 1949. – 631 с. 6. **Петров Н. Н.** Вопросы хирургической деонтологии / Н. Н. Петров. – М.: Медгиз, 1956. – 534 с.

**Алла Куліченко**

*Запорізький державний медичний університет*

*(Запоріжжя, Україна)*

## СПЕЦИФІКА СТРУКТУРИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЛАТИНСЬКА МОВА В МЕДИЦИНІ» У ВАРШАВСЬКОМУ МЕДИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Відповідно до сучасних освітніх стратегій сьогодні існує необхідність проаналізувати європейський досвід з організації навчального процесу та викладання окремих дисциплін у контексті вищої освіти. Розглядаючи особливості викладання латинської мови у ВМНЗ, нашу увагу привернув Варшавський медичний університет (Польща).

Дисципліну «Латинська мова в медицині», яка є обов'язковою, майбутні лікарі опановують на I курсі у I або II семестрі впродовж 60 годин (2 кредити): 15 практичних занять (30 годин) та 30 годин самостійної роботи. Відповідно до робочої навчальної програми [1: 54–59] студенти вивчають такі теми: 1. Вступ. Коротка історія латинської мови. Латинські іменники та прикметники; 2. I та II відміни; 3. Грецький алфавіт. Грецькі та латинські синоніми; 4. Прийменники. Грецькі та латинські префікси; 5. IV та V відміни; 6. III відміна – іменники. Утворення медичних термінів; 7. Прикметники III відміни; 8. Ступені

порівняння прикметників; 9. Числівники; 10. Медичні діагнози; 11. Медичні діагнози; 12. Латинський рецепт; 13. Узагальнення та повторення вивченого матеріалу; 14. Підсумковий контроль; 15. Перескладання підсумкового контролю. Латинські дієслова.

Після завершення курсу кожен студент має вміти: утворювати та використовувати латинські й грецькі медичні терміни; утворювати множину латинських іменників; використовувати латинські та грецькі афікси (префікси та суфікси); утворювати назви запальних захворювань і пухлин; розпізнавати і використовувати основні медичні аббревіатури; читати і розуміти латинські медичні діагнози та рецепти.

Проте необхідною умовою успішного завершення зазначеної дисципліни є отримання заліку. Щоб отримати залік, студент повинен: відвідувати всі заняття (як мінімум 13 з 15); сумлінно готуватися й відповідати на кожному занятті; вчасно закінчити всі обов'язкові та додаткові завдання; написати підсумковий тест наприкінці семестру (скласти його на 60 % і більше). Студентам, які набрали на підсумковому тесті менше 60 %, надаються дві спроби перескладання. Першу спробу необхідно використати через тиждень після написання тесту. Якщо перше перескладання було невдалим, то другу й останню спробу студенти отримують через два тижні після написання тесту або після літніх канікул. Тим, хто й вдруге не набрав необхідної кількості балів з тесту, необхідно пройти повторний курс з дисципліни.

Студенти, які пропустили запланований підсумковий тест, не можуть отримати залік, поки не нададуть дійсну медичну довідку протягом одного тижня після повернення на заняття й не напишуть тест. Викладач дисципліни та деканат погоджують й затверджують дати підсумкового тесту, перескладання. Підсумковою оцінкою з дисципліни є кількість балів, отриманих на тесті («2» – менше 60 %; «3» – 60 – 74,99 %; «3,52 – 75 – 79,99 %; «4» – 80 – 89,99 %; «4,5» – 90 – 94,99 %; «5» – 95 – 100 %) або «3» – як результат повторного тесту.

Отже, у Варшавському медичному університеті дисципліну «Латинська мова в медицині» викладають протягом одного семестру I курсу. У робочій навчальній програмі з дисципліни чітко й лаконічно подано усі структурні елементи – від мети курсу до критеріїв оцінювання та списку літератури.

## ЛІТЕРАТУРА

1. **Curriculum** of 1<sup>st</sup> year of 6-year 2015/2016 ED programme [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://2wl.wum.edu.pl>.

**Ольга Кучма, Ольга Матвеева, Валентина Федоренко**

*Национальный фармацевтический университет*

*(Харьков, Украина)*

## **ОБУЧЕНИЕ ЛЕКСИКЕ НА ПОДГОТОВИТЕЛЬНОМ ФАКУЛЬТЕТЕ**

Без овладения словарным запасом иностранного языка невозможно ни выражение собственных мыслей, ни понимание речи других людей.

Лексика в практическом курсе русского языка изучается для того, чтобы студенты могли использовать ее в процессе речевой деятельности на этом языке.

Овладение лексикой иностранного языка, конечно, представляет собой значительные трудности. Они обусловлены, во-первых, большим объемом словарного запаса русского языка, во-вторых, сложностью каждой отдельной лексической единицы, в-третьих, различиями в значениях русского и родного для учащихся языка.

Лексической единицей является: слово, устойчивое словосочетание и устойчивая фраза (клише).

На начальном этапе обучения русскому языку количество лексических единиц, которые должны усвоить студенты, ограничено: ни более тысячи слов (так называемый лексический минимум).

Усвоить слово – это значит:

- понять его значение и правило употребления;
- научиться правильно (быстро и безошибочно) использовать слово в собственной речи и понимать его в речи других людей.

Вся учебная работа над лексическим аспектом речи рассчитана на то, что слова иностранного языка в конце концов перестают быть для студента только элементом учебника (текстов или упражнений), а начинают жить в его сознании самостоятельно и дают ему возможность выражать свои мысли и понимать сказанное другими людьми. Когда это происходит можно говорить о том, что студенты владеют лексическим материалом.

Учебная работа по усвоению новой лексики делится на такие этапы:

- введение или презентация лексических единиц;
- закрепление и активизация лексического материала.

Необходимо периодически проводить также специальную работу, которая будет иметь своей основной целью повторение лексики и систематизации знаний об изученных словах.

На определенном этапе учебной работы над лексикой студенты должны осознать все основные характеристики новой лексической единицы. Это ее форма, лексическое значение и правила употребления. Для этого преподаватель дает нужные объяснения и так организует занятия, чтобы студенты:

- сначала слышали слово или словосочетание и осознали его звуковой состав (наличие в нем «трудных» звуков и место ударения);
- увидели и видели слово, осознали особенности его написания (соотношение звучания и написания);
- осознали морфологические характеристики слова;
- осознали значение лексической единицы (прослушали объяснение преподавателя или самостоятельно – пользуясь словарем, рассматривая рисунки учебника или опираясь на общий смысл предложения, в котором употреблено новое слово);
- могли пронаблюдать новую лексическую единицу в сочетании с другими словами в составе предложений и поняв ее возможности, а также нормы правильного употребления в речи;
- произнесли, прочитали и написали новые слова;
- выполнили упражнения, требующие использования полученных сведений об этих словах

Усвоение лексики обеспечивается длительной учебной работой. В дальнейшем лексическая работа включается в комплексную работу над определенными видами речевой деятельности. Систематизация и повторение ранее изученного материала проводятся на всех этапах работы над лексикой.

Планируя и организуя работу над лексическим аспектом речевой деятельности, преподаватель может использовать богатый спектр способов объяснения, закрепления и активизации слов.

Задача преподавателя – выбрать для каждого занятия такие способы, которые дадут наибольший эффект в работе с конкретной группой студентов и в конкретных условиях обучения.

**Олена Кушнір, Ольга Литвиненко**

*Український державний університет залізничного транспорту*

*(Харків, Україна)*

## **ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ЗАЛІЗНИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ**

Вивченню термінів у сучасній лінгвістиці приділяється дуже багато уваги. Практично немає терміносистем, до яких би не зверталися у своїх дослідженнях українські мовознавці. Так, серед науковців, які приділяли увагу вивченню залізничної термінології, слід відзначити С. Д. Ледаєву, Л. П. Ватулю, В. С. Фоменка, О. І. Звягіну, Т. І. Руденко, О. П. Мосьпан. Однак неможливо одразу охопити все, тому багато питань все ще залишаються відкритими.

Останнім часом усе більшого значення набувають міжнародні наукові й навчальні зв'язки, студенти прагнуть вчитися за кордоном чи отримувати дипломи декількох країн одночасно, науковці проходять стажування в інших країнах, друкують статті в іноземних виданнях, а також хочуть бути в курсі останніх наукових тенденцій у цілому світі. Усе це, безперечно, вимагає знання іноземних мов. Крім того, недостатнім виявляється оволодіння стандартним лексичним запасом, справжньому фахівцеві вкрай необхідно правильно користуватися термінологічним апаратом. Саме це становить значні труднощі, оскільки для цього потрібні спеціальні перекладні термінологічні словники. На жаль, забезпечення словниками такого типу українських спеціалістів із різних галузей виявляється вкрай низьким. Так, автори статті, зіткнувшись з потребою перекладу текстів залізничної галузі польською та англійською мовою, з'ясували, що існують тільки такі словники: Глумачний англо-російсько-український словник транспортних термінів (2007 р.), Англо-російсько-український словник науково-технічної термінології (1999 р.), Англо-український словник залізничних термінів (2008 р.), Англо-русский словарь по железнодорожной автоматике, телемеханике и связи (1958). І навіть ці існуючі словники є малодоступними для пересічних користувачів. Тому переклад спеціальної залізничної термінології виявляється дуже складним. Доводиться уважно вивчати значення кожного терміна, шукати в спеціалізованих іншомовних джерелах тексти подібної тематики й знову через значення вираховувати, який саме відповідник є доречним для цього контексту. Звичайно, це вимагає багато часу й часто заглиблення в дуже специфічні

професійні поняття. Наприклад, до терміна «семафор» існують польські відповідники «*semafor*» та «*tarcza*». Перший термін має більш широке значення, другий вживається тільки на позначення семафорів на тих коліях, де дозволяється тільки в'їзд поїздів, і «*tarcza*» інформує про те, що попереду кінець колії й далі їхати не можна.

Чимало клопоту спричиняють й «фальшиві друзі перекладача», яких завжди багато, а особливо в споріднених мовах, якими є польська та українська. Такі терміни як *pojazd, kolej, szyna, tabor* означають відповідно «транспортний засіб», «залізниця», «рейка», «рухомий склад». Тому дуже важливо за наявності найменших сумнівів перевірити за словниками чи довідниками, чи насправді подібне слово має аналогічне значення, чи таки існує певна відмінність. На щастя, значна кількість польських залізничних термінів насправді дуже подібна до українських або й повністю їм аналогічна: *lokomotywa, wagon, sygnalizacja, nasyp, peron*.

Окремою проблемою можна назвати й такі терміни, до яких не існує прямих відповідників, наприклад, *dróżnicówka* (невеличкий будиночок, що знаходиться біля дороги чи колії; використовується як білетна каса, для обходчиків, адміністрації чи навіть як житлове приміщення); *mada* (дуже слизька поверхня рейок унаслідок налипання пилу, бруду, листя; збільшує гальмівний шлях і ускладнює початок руху).

Серед загальнонаукових і загальнотехнічних термінів велика кількість є полісемічними. Наприклад, в англійській мові слово *wagon*, запозичене й засвоєне українською мовою, означає *віз, фургон, вагонетку* і лише у словосполученні *freight wagon* – *вантажний вагон*. Натомість слово *car* (автомобіль) у залізничній галузі вживається на позначення вагона, виступаючи синонімом до термінів *carriage, coach*. З погляду синонімії в англійській термінології цікавими є рівнозначні терміни «*point*» і «*switch*», що позначають стрілку. Перший із них використовується у Великобританії, другий – у США. Британська назва *point* підкреслює загострену форму (як і в українській мові – *стрілка*). Американський термін *switch* вказує на призначення пристрою – переклад рухомого складу з однієї колії на іншу. Отже, окремі терміни являють собою метафори, а в їх основі лежать певні асоціації, зумовлені відмінностями в різних національних картинах світу.

## ЛІТЕРАТУРА

1. **Балонєва О. О.** Особливості перекладу англійської науково-технічної літератури / О. О. Балонєва. – Житомир: Житомирський державний

університет, 2004. – 25с. 2. **Ватуля Л. П.** Російсько-український словник залізничних термінів / Л. П. Ватуля, В. С. Фоменко. – К.: Транспорт України, 2000. – 484 с. 3. **Звягина А. И.** О некоторых особенностях железнодорожных терминов в научных текстах русского и английского языков / А. И. Звягина // Филологические науки. Вопросы теории и практики. – 2009. – Вып. № 2. – С. 127 – 129. 4. **Ледяева С. Д.** История железнодорожной лексики в русском языке XIX века / С. Д. Ледяева. – Кишинев: Картя Молдовеняскэ, 1973. – 215 с. 5. **Мосьпан О. П.** Синонімія аналітичних номінацій у сучасній українській залізничній термінології / О. П. Мосьпан // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – Серія: Філологія. – № 994. – Вип. 64. – С. 86 – 90.

**Олена Лелюк**

*Національний фармацевтичний університет*

*(Харків, Україна)*

### **З ДОСВІДУ ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ АКТИВІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ**

Необхідність реалізації Болонських угод вимагає суттєвого оновлення змісту освіти, пошуку, створення та застосування найефективніших сучасних форм і методів навчання для забезпечення високої якості знань студентів.

Одним із найважливіших резервів підвищення ефективності вищої освіти є оптимізація самостійної роботи студентів. В умовах інформатизації освіти і обмеженої кількості навчальних годин, що відводяться на вивчення мовних дисциплін у непрофільних ВНЗ, якісна мовна підготовка спеціаліста можлива лише в тому випадку, коли основна увага приділяється не стільки аудиторним заняттям, скільки самостійній діяльності студентів, яку поєднано з сучасними інформаційними технологіями в цілому та Інтернет-технологіями зокрема.

Самостійна робота студентів із використанням можливостей мережі Інтернет може відбуватися двома основними шляхами: в аудиторії та поза нею. Під аудиторною самостійною роботою ми маємо на увазі виконання студентами завдань у комп'ютерному класі, оснащеному виходом в Інтернет,

під час практичного заняття під безпосереднім наглядом і керівництвом викладача.

Другий варіант передбачає позааудиторну самостійну роботу студентів по виконанню спеціально підготовлених завдань при широкому використанні заздалегідь позначених можливостей Інтернету. Самостійна робота в цьому випадку побудована таким чином, що дає можливість студенту виконувати навчальні завдання в будь-якому зручному йому місці з точкою доступу до мережі Інтернет.

Практика показує значну зацікавленість студентів у використанні сучасних інформаційних технологій у процесі навчання, як в аудиторії, так і при організації самостійної роботи.

На кафедрі українознавства та латинської мови НФаУ накопичено позитивний досвід активізації самостійної роботи студентів на заняттях з латинської мови за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Серед основних напрямів використання цих технологій найбільш ефективними є:

- використання Інтернету для виконання індивідуальних завдань;
- підготовка презентацій в Power-Point за матеріалами тем, що вивчаються;
- підготовка виступів із використанням інтерактивної дошки;
- виконання тренувальних вправ і тестових завдань у мультимедійному класі;
- самостійна робота з електронними ресурсами, в яку входять спеціально організований пошук, аналіз і перетворення інформації (іноді пошук може здійснюватися студентами за конкретними адресами, відібраними викладачем).

У групах, де самостійна робота була організована з використанням мультимедійних засобів, спостерігалось підвищення інтересу до вивчення латинської мови та активності студентів під час аудиторних занять, покращення успішності студентів.

Викладене доводить, що незважаючи на майбутню велику роботу з пошуку нових можливостей ефективного використання мультимедійних засобів для активізації самостійної роботи студентів, позитивний ефект від їх застосування очевидний вже зараз.

## ЛІТЕРАТУРА

1. **Ажель Ю. П.** Особенности внедрения Интернет-технологий в организацию самостоятельной работы студентов при обучении иностранным



языкам в неязыковом вузе / Ю. П. Ажель // Молодой ученый. – 2011. – №6. – Т. 2. – С. 116–119. 2. **Карамышева Т. В.** Изучение иностранных языков с помощью компьютера. В вопросах и ответах / Т. В. Карамышева. – СПб.: Издательство «Союз», 2001. 3. **Константинова Н. А.** Применение мультимедийных средств для активизации самостоятельной работы студентов при изучении иностранных языков / Н. А. Константинова, И. Д. Михеев // Успехи современного естествознания. – 2008. – № 10. – С. 97–100. 4. **Тихомиров В. П.** Интернет-образование: не миф, а реальность XXI века / В. П. Тихомиров. – М.: Издательство МЭСИ, 2000. 5. **Язвінська О. М.** Застосування інноваційних освітянських технологій в контексті запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу / О. М. Язвінська // 63 Науково-практична конференція науково-педагогічних працівників, аспірантів, студентів та структурних підрозділів університету. – К.: НТУ, 2007. – С. 347–349.

**Лариса Лисак**

*Донбаська національна академія будівництва і архітектури  
(Краматорськ, Україна)*

## **ФОРМУВАННЯ СОЦІОКОМПЕТЕНТНОСТЕЙ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (за професійним спрямуванням)**

В Україні національно-патріотичне виховання молоді має стати одним із пріоритетних напрямів діяльності держави та суспільства щодо розвитку громадянина як високоморальної особистості, яка плекає українські традиції, духовні цінності, володіє відповідними знаннями, уміннями та навичками, здатна реалізувати свій потенціал в умовах сучасного суспільства, сповідує європейські цінності, готова до виконання обов'язку із захисту Батьківщини, незалежності та територіальної цілісності України [5].

У концепції державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на 2016–2020 роки зазначено, що метою програми є створення та розвиток загальнодержавної комплексної системи національно-патріотичного виховання на основі формування й утвердження принципів любові і гордості за власну державу, її історію, мову, культуру, науку, спорт,

національних і загальнолюдських цінностей, усвідомлення громадянського обов'язку та зміцнення якостей патріота України як світоглядного чинника, спрямованого на розвиток успішної країни та забезпечення власного добробуту в ній [3].

Нині у кожному вищому навчальному закладі віддзеркалюються ті процеси й проблеми, що існують у сучасному суспільстві.

Справжній демократії можна навчитися лише за умови, коли сам студент бере активну участь у житті свого вишу або населеного пункту. Хоча сьогодні багато говориться про значні зміни, що відбулися у свідомості більшості громадян, кожного окремого студента це ще не торкнулося, адже він не завжди бажає висловити свою позицію щодо тієї чи іншої історичної події, щиро поділитися своїми проблемами або взяти участь у вишівському чи міському виховному заході.

Як же викладачеві налагодити партнерські відносини з кожним студентом? Велика кількість думок та позицій, право на свободу слова й самовираження, необхідність визначити межі цієї свободи чи, навпаки, поширити її далі – ці питання сьогодні впливають на кожну особу суспільства незалежно від віку, статі та соціального статусу [4].

На жаль, вишівські навчальні плани ще не зазнали достатніх змін щодо змісту освітніх послуг.

Особливо це стосується вишів Донецької області, які перебувають у зоні АТО. За словами очільника Донецького департаменту освіти Надії Оксенчук: «Справжня нова Україна, у тому числі й освіта, зароджується у східній частині України. Можливо, зараз вона у вигляді ембріона, можливо, вона у фазі розвитку, але вона є» [2]. Тому викладачам варто активізувати індивідуальну роботу з кожним студентом.

Вихід із цієї ситуації можна знайти у застосуванні соціальних компетенцій під час викладання української мови (за професійним спрямуванням), що і є метою нашої розвідки.

Саме компетентнісний підхід передбачає опанування студентами різних умінь, які дають їм змогу у майбутньому діяти ефективно в ситуаціях професійного, особистого й суспільного життя, і саме сучасні навчальні заняття з гуманітарних дисциплін пов'язані з утвердженням ідеї особистісного та компетентнісного навчання [1].

Соціальна компетентність (соціальний – міжособовий, від лат. *competere* – зустріч) розуміється як здібність до міжособистісних стосунків. Як структурні

компоненти виокремлюються знання та вміння, характеристики мислення, досвід поведінки, діяльності, спілкування. Ефективність формування соціальних особистісних компетенцій студентів досягається за умови дотримання виявленого комплексу певних педагогічних умов. Найбільш ефективними, на наш погляд, є такі методи розвитку соціальних компетенцій: краєзнавчі дослідження, ділова гра, критичне мислення, групові технології, зустрічі з цікавими людьми, участь у вишівських та міських заходах. Ці методи зумовлюють продуктивність і реалізацію творчого потенціалу, якість та надійність виконання психологічних функцій.

Проблема розвитку соціальної компетентності студентів – це важлива психолого-педагогічна проблема. Її розв'язання торкається актуальних питань суспільства та реформи освіти, оскільки в умовах різких соціальних і економічних змін перед вищою освітою постає завдання не просто надати випускникам необхідний рівень знань, умінь із певних основ наук, але й забезпечити потребу та готовність жити в сучасному надскладному суспільстві, досягти певних цілей, ефективно взаємодіяти та розв'язувати життєві проблеми.

Ключова роль серед соціальних компетентностей, на думку А. Єрмоленко, належить інформаційній компетентності. Інформаційна компетентність передбачає вміння студентів працювати з різними джерелами інформації. Так, працюючи з візуальними джерелами, студенти розвивають навички користуватися довідковою літературою та електронною мережею, вміння систематизувати оброблену інформацію, критично аналізувати та оцінювати опрацьований матеріал.

Візуальні джерела нарівні з текстовими є дуже цінним джерелом інформації. Хоча ще не всі викладачі активно застосовують їх.

Використання під час вивчення української мови (за професійним спрямуванням) візуальних джерел сприяє зростанню пізнавального інтересу студентів, створює умови для їх самонавчання, формує інформаційну компетентність, розвиває критичне мислення, вміння систематизувати подану інформацію, самостійно інтерпретувати зміст джерел, висловлювати власну точку зору тощо.

Отже, соціальна компетентність – це багатогранна інтегрована характеристика особистості, яка охоплює когнітивно-ціннісний, поведінковий, інтерактивно-комунікативний, мотиваційний компоненти, які надають індивіду

можливість взаємодіяти з соціумом, брати участь у соціальних і значущих проєктах, виконувати різні соціальні ролі.

Формування соціальних компетенцій на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням) сприяє підготовці висококваліфікованого фахівця, який спроможний до самореалізації та адаптації в суспільстві в нелегких умовах Донецького регіону.

## ЛІТЕРАТУРА

1. **Єрмоленко А.** Роль візуальних джерел інформації у формуванні інформаційної компетентності учнів на уроках історії / А. Єрмоленко // Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання. – 2015. – № 6. – С. 20–25. 2. Зустріч у Слов'янську // Донеччина. – 2016. – № 5. – 12 лютого. — С. 3. 3. **Концепція** державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на 2016–2020 роки. Додаток до наказу Міністерства освіти і науки України від 16. 09. 2015 р. № 641. 4. **Пометун О.** Новий курс з громадянської освіти – відповідь на виклики часу / О. Пометун // Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання. – 2015. – № 11. – С. 24–28. 5. **Стратегія** національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки. Указ Президента України №580 / 2015 «Про стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки».

**Наталя Лисенко**

*Національний фармацевтичний університет*

*(Харків, Україна)*

## **КОМПЛЕКС МОТИВАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ ПРИ ДИСТАНЦІЙНОМУ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВИ (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)» І «КУЛЬТУРА НАУКОВОЇ МОВИ»**

Завдяки розвитку інформаційних технологій з'явилась можливість не тільки довільного пошуку потрібних даних у загальносвітовому банку інформації, але й системного та мотивованого дистанційного отримання знань з обраних спеціальностей.

Серед переваг останнього зазвичай називають можливість надання освітніх послуг без урахування територіальної близькості (що є ідеальним варіантом для громадян інших країн або осіб з особливими потребами), зручний (іноді – індивідуальний) графік навчання, демократичні ціни (дистанційний курс, як правило, дешевший, ніж навчання на стаціонарі), постійна модернізація та вдосконалення, що спричинені конкуренцією між освітніми закладами (оскільки студент може обирати серед однотипних курсів і програм ті, які підійдуть саме йому, що, у свою чергу, позитивно впливає на мотивацію).

На цьому етапі інтерактивний освітній простір Центру дистанційних технологій навчання НФаУ умовно поділяється на дві складові: **дистанційну підтримку самостійної роботи студентів** та **дистанційні курси для студентів-фармацевтів з усіх дисциплін (на платформі Moodle)**, розроблені відповідно до вимог для ліцензування таких курсів в Україні. Викладачами кафедри українознавства та латинської мови НФаУ створено обидва варіанти ресурсів.

Усі дистанційні курси, розташовані на сайті [www.pharmel.kharkiv.edu](http://www.pharmel.kharkiv.edu), мають подібну структуру:

*Довідковий блок:*

- презентація курсу;
- програма навчальної дисципліни;
- графік навчального процесу;
- критерії та шкала оцінювання;
- рекомендації для роботи з курсом;
- план діяльності студента;
- методичні рекомендації щодо виконання практичних завдань;
- глосарій (термінологічний);
- рекомендована література;
- питання до підсумкового модульного контролю;
- форуми «Знайомство», «Питання до викладача», «Взаємодопомога»

тощо.

*Теоретичний блок* – інформаційні матеріали курсу, посилання на джерела з Інтернет, навчальне відео тощо.

*Практичний блок* – завдання, тести, форуми і чати.

Особливість дистанційного курсу (далі – ДК) з дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» полягає в тому, що ДК призначений для самостійного вивчення студентами (слухачами) усього навчального матеріалу (під керівництвом викладача-тьютора). Метою цього курсу є формування у студентів-фармацевтів високого рівня комунікативної культури у сфері професійного спілкування в його усній і писемній формах; практичне оволодіння основами офіційно-ділового та наукового стилів української мови, що забезпечить професійне спілкування на належному мовному рівні; а також підвищення рівня загальномовної підготовки, мовної грамотності, комунікативної компетентності. Програма ДК розрахована на 18 тижнів. Заняття охоплюють основну проблематику курсу й поділені на три змістові модулі по 6 занять. Кожний змістовий модуль містить контрольний блок. Курс завершується екзаменом. Структура заняття складається з теоретичної частини (інформаційні матеріали), практичного блоку, який містить питання для самоконтролю, завдання для самостійної роботи, завдання для тестового контролю; обговорення навчальних тем, тобто форум або чат; опитування/анкетування (моніторинг досягнень студентів). Серед способів структурування навчального матеріалу використано таблиці, схеми, списки, що забезпечує наочність та краще засвоєння інформації. Також до структури деяких занять входять додаткові матеріали: покликання на інформацію з Інтернету, мультимедійні презентації тем. Практична робота передбачає виконання письмових завдань (вправи, переклад, редагування фахових текстів, складання та редагування документів). Застосовується тестування з кожної теми заняття, а для оцінки рівня знань, набутих протягом вивчення змістового модуля, застосовується підсумкове тестування. В окремий ресурс виділено матеріали, що багаторазово використовуватимуться студентами при вивченні ДК, наприклад: глосарії для перекладу фахових текстів та роботи з текстами офіційно-ділового стилю, список рекомендованої літератури, а також форуми.

У системі дистанційного навчання неоціненну роль відіграє саме комунікативний компонент, що реалізується через такі елементи курсу, як форуми і чати. Загальні форуми необхідні для навчального обговорення проблем та проведення консультацій. Навчальні форуми передбачають обговорення дискусійних проблем із тематики курсу. Для педагогічно-психологічного супроводу студентів, а також з'ясування щодо суб'єктивної задоволеності студентів навчальним процесом передбачено зворотний зв'язок у вигляді опитування, анкетування в системі Moodle.

Аналогічну структуру мають й дистанційні курси «Культура наукової мови» (покликаний допомогти молодим науковцям у виробленні навичок логічного, виразного, граматично і стилістично досконалого усного й писемного наукового мовлення, засвоєнні основних принципів побудови та оформлення наукових текстів, вимог до виступу перед аудиторією тощо), а також курс «Українська мова (для іноземних студентів)» (розрахований на початковий рівень вивчення мови). Перший із зазначених курсів є універсальним і може застосовуватися і для дистанційної підтримки самостійної роботи студентів, і як повноцінний дистанційний ресурс.

Уважаємо, що при дистанційному викладанні дисципліни слід задіяти всі можливі мотиваційні важелі для організації належної роботи студента:

1. Мета вивчення курсу зазначена чітко й логічно. При чому з описом не тільки того, що будуть вивчати студенти, а й із переліком того, що вмітять.

2. Інформаційні матеріали мають бути структурованими, візуально приємними для сприйняття, доступними, за обсягом – у відповідній кількості, містити посилання на різні «цікавинки», відеоролики тощо, а також такими, що дають простір для дискусії та творчості.

3. Тестові завдання різноманітні, побудовані із застосуванням градації (за Блумом).

4. Тренувальні тести, що не оцінюються (у студента з'явиться відчуття «комфортного навчання» – я зможу повторювати, доки не навчуся).

5. Завдання (там, де це можливо) повинні супроводжуватись зразками виконання, що допоможе студенту сказати: я це можу зробити, бо знаю, як.

6. Чітка система оцінювання.

7. Логічний і продуманий алгоритм навчання.

9. Рефлексія – якщо не миттєва, то вчасна. Постійний супровід всіх студентів (ідеальна кількість студентів у групі 15–20).

10. Чітко зазначені хронологічні межі виконання завдань.

11. Створення внутрішнього освітнього середовища:

- я тут не сам (форум «Знайомство»);
- якщо я не знаю, я можу порадитися (форум «Питання до викладача» та «Взаємодопомога»);
- мені справді цікаво, я можу відстоювати свої думки (усі форуми й чати містять цікаві теми для обговорення).

12. Наявність анкетування для усвідомлення студентами того, чого корисного вони навчилися і як зможуть цим скористатися. Це також допоможе

з'ясувати викладачеві, де є «інформаційні прогалини», надто складні завдання, різні недоречності.

13. І, звичайно, «гарна обкладинка»:

- логотип курсу повинен бути яскравим, легко асоціюватися з навчальною дисципліною;
- презентація візуально приємною для сприйняття (крім суто смислової місткості і витонченої структурованості).

Варто зазначити, що вже під час апробації курсів окреслилася низка проблем, пов'язаних із викладанням саме «мовної» дисципліни:

1) визначити авторство виконаного завдання, надісланого студентом, не можливо. Крім тих випадків, коли через елементарну неуважність у запропонованих для складання документах не змінюються прізвища, ім'я та по батькові, власні назви, контекст слів, з якими слід було скласти речення;

2) завдання, орієнтовані на переклад фахового тексту, дещо втрачають свою актуальність. Оскільки користування комп'ютерними перекладачами суттєво полегшує роботу студента. Як варіант, на нашу думку, можна використовувати тексти з великою кількістю підрядних зворотів і складною фаховою термінологією. Тоді роботу з перекладу тексту навіть за допомогою перекладача буде супроводжувати ретельне редагування;

3) використане на сайті програмне забезпечення дозволяє підтримувати зворотний зв'язок зі студентом. Отже, йому можна надіслати перевірене завдання. Якщо таку перевірку робити в електронному вигляді, це забирає невиправдано багато часу, особливо, якщо треба залишити коментар. Надсилати еталон також ризиковано. Це призведе до необхідності оновлення всієї бази завдань щороку.

Отже, основною формою навчально-пізнавальної діяльності студентів під час дистанційного навчання та використання елементів дистанційного навчання для підтримки позааудиторної роботи з використанням платформи Moodle є самостійна робота з навчально-методичними матеріалами. Головними вимогами до ДК повинні стати логічність, чітка структура курсу, вичерпна інформативність, доступність матеріалу, адекватність вимог до дистанційного студента, системний контроль над процесом навчання з боку викладача, а також забезпечення постійного контакту викладача зі студентами та взаємодії студентів між собою. Запорукою успішного впровадження дистанційних освітніх технологій є передусім людський чинник. Мотивація в курсі починається з особи викладача, його обізнаності, відповідальності, тактовності



і привітності, ввічливості і зацікавленості. Реформування системи освіти висуває підвищені вимоги до кваліфікації тьютора-філолога, який творчо працює, є соціально активним, здатним виховувати студента в швидкоплинному сьогоденні.

**Ніна Литвиненко**

*Національний медичний університет  
імені О. О. Богомольця (Київ, Україна)*

## **ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (за професійним спрямуванням)**

Формування розвиненої особистості майбутнього лікаря, рівень знань та вмінь якого задовольняє потреби компетентного та ефективного фахового спілкування, потребує визначення пріоритетних напрямів мовної підготовки студентів вищих медичних навчальних закладів як важливого чинника професіоналізму.

Поняття «професіоналізм» загалом визначається як характеристика суб'єкта праці, що відображає високу професійну кваліфікацію та компетентність, наявність ефективних професійних навичок і умінь, зокрема таких, що базуються на прийнятті творчих рішень, вміння застосовувати сучасні алгоритми для розв'язання професійних завдань [1]. У Словнику української мови термін «професіоналізм» витлумачується як опанування основами й глибинами будь-якої професії [4]. Поняття «професіоналізм» у філософії – це долучення до певної субкультури, що віддзеркалює форму відповідної діяльності, поєднуючи кваліфікацію, відповідальність, етику, етикет, навички та знання [5]. Професіонал завжди прагне підтримувати на належному рівні ефективність своєї діяльності та постійно підвищувати його.

І хоч поняття *медичного професіоналізму* досить багатогранне, основним його критерієм є здатність лікаря фахово надавати медичну допомогу, а отже, виконувати свої обов'язки на рівні, передбаченому вимогами державних і міжнародних стандартів. Така здатність формується у студентів під час здобуття ними медичної освіти, що передбачає наявність відповідних фахових та комунікативних компетентностей.

Ми поділяємо думку О. А. Грандо, що професія лікаря, як і професія педагога, передбачає взаємодію людей, предмет якої – людина, знаряддя – людина, продукт – людина [1: 31]. Саме тому в системі мовної підготовки майбутніх лікарів маємо зважати насамперед на такі аспекти фахового мовлення, як вміле використання фахової термінології у професійній діяльності (когнітивний аспект) та володіння навичками діалогічного мовлення відповідно до мети та ситуації спілкування (комунікативний аспект).

Варто зазначити, що фахова мова є природним середовищем виникнення та функціонування термінів, які номінують поняттєву базу тієї чи іншої галузі. Професійне знання потребує опанування відповідною підмовою, основу якої становить термінолексика. Тому практичний аспект навчання студентів передбачає насамперед систематизацію, уніфікацію та кодифікацію термінології, основний корпус якої вже сформувався, проте потребує істотного впорядкування та нормалізації. Виконання цього завдання можливе за умови наближення змісту навчальних форм роботи до потреб практичної діяльності майбутніх фахівців. Студент повинен навчитися практично реалізовувати у мовному плані думку відповідно до ситуації, особливо у сфері ділової та наукової комунікації. Таке формування мовної майстерності передбачає альтернативний підхід до вибору не лише до аудиторних, а й до індивідуальних завдань.

Курс «Українська мова (за професійним спрямуванням)» пов'язаний із конкретизацією компетентнісних вимог до мовної підготовки студентів. Важливим є вироблення сукупності універсальних стереотипів професійної мовленнєвої поведінки майбутнього фахівця під час виконання ним професійних обов'язків. Відповідно викладач має визначити набір професійно-мовних і комунікативних компетенцій в основних видах мовної діяльності, які виявляють себе в професійно важливих ситуаціях: спілкування з пацієнтами, його рідними, а також із колегами на роботі.

Уміння грамотно й доречно застосовувати фахову термінологію є основним засобом репрезентації професійних знань, тому термінологічні словосполучення посідають чільне місце в комунікації лікарів, вони є засобом конкретизованого найменування медичних реалій: *дільничний лікар, пологове відділення, гострий нежить, дезінфікувальний розчин* тощо.

Навчання студентів умілому застосуванню фахової термінології можна здійснювати як шляхом аналізу україномовних медичних текстів, так і шляхом перекладу з російської мови, вплив якої на професійне українське

мовлення в окремих регіонах не можемо ігнорувати. Цей вид роботи створює для студента проблемну ситуацію, сприяє активізації мисленнєвої та мовленнєвої діяльності, що відповідає навчальним завданням та забезпечує реалізацію дидактичної мети.

Термінологічні словосполучення становлять певну ланку в системі роботи над перекладом текстів медичного змісту. Підвищенню ефективності такої роботи сприяє прогнозування можливих помилок та систематизація навчального матеріалу таким чином, щоб поступово й послідовно опрацювати ту його частину, яка є найскладнішою. У цьому сенсі важливо визначити структурно-семантичні особливості еквівалентних словосполучень російської та української мов і виявити відмінності, релевантні для виконання завдань адекватного перекладу. За цими особливостями можна виокремити два основні різновиди термінологічних словосполучень медичного змісту. Перший – це словосполучення, структура яких не змінюється в перекладі українською мовою (*врачебная деятельность – лікарська діяльність*). Такі словосполучення побудовані на ґрунті синтаксичного зв'язку узгодження (*брюшная полость – черевна порожнина*) або керування (*основание для госпитализации – підстава для госпіталізації*), Переклад подібних словосполучень українською мовою здійснюють шляхом добору еквівалентних за семантикою лексем.

Другий тип – це словосполучення, структура яких змінюється в перекладі українською мовою (*по рекомендации врача – за рекомендацією лікаря*). Такі словосполучення будуються за різними моделями на основі керування (*отпуск по болезни – відпустка через хворобу*). Помилки в перекладі виникають унаслідок того, що еквівалентні в обох мовах дієслова вимагають неоднакових відмінкових форм залежного слова.

Порівняльний аналіз таких словосполучень потребує підвищеної уваги у випадку навчання студентів, які перебувають у російськомовному середовищі, внаслідок чого їхнє мовлення потребує постійної корекції. Зважаючи на згаданий чинник, в ненормованому мовленні відбувається підміна однієї відмінкової форми іншою, що може призвести до появи неправильно побудованих словосполучень.

У процесі формування навичок грамотного вживання термінологічних словосполучень шляхом опрацювання медичних текстів та моделювання фахових ситуацій варто звертати насамперед увагу на особливості правильного вживання прийменників (*підручник з анатомії*), відмінкових закінчень (*засіб від болю, нежитю*), твірних суфіксів (*припікальний, знеболювальний*) тощо.

Засвоєння правильних форм терміновживання у процесі мовного аналізу українських медичних текстів має відпрацьовуватися на практиці в репліках діалогів «лікар – лікар», «лікар – пацієнт». Тому цілком логічно, що важливим чинником формування комунікативної компетентності майбутніх лікарів під час навчання української мови як фахової є опанування навичками діалогічного мовлення. Це передбачає засвоєння гіпотези про ситуацію та адресата, коли формується стереотип мовної поведінки, притаманний представникам певного професійного соціуму.

Формою комунікації у системі «лікар – пацієнт» зазвичай є діалог, у якому мовлення лікаря й пацієнта є приблизно пропорційним за обсягом висловлюваної інформації. У діалозі з пацієнтом лікар виступає комунікативним лідером, вибудовуючи методику спілкування. Від рівня мовленнєвої компетенції лікаря залежить його спроможність розговорити пацієнта і в такий спосіб отримати від нього якомога більше інформації, необхідної для визначення причин захворювання, призначення та здійснення лікування. Тому використання різних вправ і завдань, ділових ігор шляхом моделювання фахових ситуацій, які відображають сутність майбутньої професійної діяльності, – це найперше, що, на нашу думку, стимулюватиме комунікативну активність студентів, сприятиме формуванню професійно-мовленнєвих навичок у ситуаціях, які гіпотетично можуть виникнути у фаховій діяльності і торкатися не лише симптомів захворювання, а й психологічного стану пацієнта. Як зауважує відомий американський лікар-кардіолог, лауреат Нобелівської премії миру Бернард Лоун, «лікар, що прагне зцілити, не може й не повинен всю увагу зосередити лише на основній скарзі або лише на хворому органі. Хворому можна допомогти лише дізнавшись про те, що його тривожить у цьому житті» [2: 58].

Домінанта діалогів фахівців між собою визначає такі їхні основні риси: а) однорідність (неперервність, суцільність) міжособистісного спілкування у професійній сфері, учасниками якого є виключно фахівці; б) володіння відповідним понятійно-категоріальним апаратом та специфічною системою термінів; в) фахова зумовленість тематичного репертуару; г) колегіальність як визначальний чинник у процесі комунікативної взаємодії; д) симетричний характер спілкування у разі рівноправності партнерів (лікарі-колеги) та асиметричний характер спілкування у разі нерівноправності статусних ознак (лікар-керівник – лікар-підлеглий); е) наявність інтрапрофесійного складника в мовленні лікаря.

Виробленню студентів-медиків навичок фахового діалогічного мовлення сприятиме застосування у процесі навчання такого інтерактивного методу, як моделювання фахових ситуацій. При цьому важливого значення у процесі формування діалогів набуває колективний аналіз допущених помилок. Це знижує ймовірність їхнього повторення як у навчальній діяльності, так і в реальній дійсності, поєднує теоретичні знання та їх творче практичне використання.

Отже, формування комунікативних компетентностей висококваліфікованого фахівця в галузі медицини на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням) передбачає засвоєння правил грамотного вживання спеціальної термінологічної лексики та принципів діалогічного фахового мовлення, що сприятиме вмінню майбутніх лікарів конструктивно мислити та толерантно спілкуватися.

### **ЛІТЕРАТУРА**

1. **Грандо А. А.** Врачебная этика: [учебное пособие] / А. А. Грандо, С. О. Грандо. – К.: РИА «Триумф», 1994. – 256 с. 2. **Лоун Б.** Утерянное искусство врачевания / Б. Лоун. – М.: КРОН–ПРЕСС, 1998. – 367 с. 3. **Приходько Ю. О.** Психологічний словник-довідник: [навчальний посібник] / Ю. О. Приходько, В. І. Юрченко. – К.: Каравела, 2012. – 328 с. 4. **Словник української мови:** в 11 т. / За ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1973. – Т. 4. – 840 с. 5. **Філософський словник** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://gufo.me/fil\\_a](http://gufo.me/fil_a).

**Валерія Литвяк, Алла Гейдел**

*Харківська гуманітарно-педагогічна академія*

*(Харків, Україна)*

### **ПОЄДНАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ І ТРАДИЦІЙНИХ ПІДХОДІВ ПРИ ВИКЛАДАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ**

Метою нашої роботи є обґрунтування необхідності поєднання інноваційних підходів у викладанні іноземних мов та пошук ефективних підходів при вивченні української мови як іноземної в вищій школі. Реалізація даного завдання здійснюється через використання ряду прийомів навчання, різноманітних підходів, методів та робочих технік із традиційними підходами,

що довели свою ефективність і були перевірені часом. Об'єктом дослідження в даній роботі є поєднання інноваційних і традиційних технологій навчання української та іноземних мов як чинник забезпечення дієвості знань

Методика викладання української мови як іноземної – порівняно молода наука. Саме цим зумовлена зараз увага педагогів, методистів до інновацій. Проблема удосконалення форм і методів викладання української мови як іноземної, їх постійного оновлення, пристосування до нових умов життя останнім часом не виходить з розряду актуальних для вищої освіти. Сучасна наука вже має певний досвід у розв'язанні подібних питань. Вагомі дослідження в сфері викладання української мови як іноземної знайшла своє відображення у працях таких дослідників: Я. Гладир, І. Жовтоніжко, Т. Єфімова, А. Кулик, Т. Лагута, О. Тростинська, Г. Тохтар, Б. Сокіл та інші. Проблема вибору методичного напрямку та ефективного підходу при вивченні української мови як іноземної є актуальною, оскільки українська мова сьогодні є не просто частиною культури іноземних громадян, які здобувають вищу освіту в українських вищих навчальних закладах, але це і запорука успіху майбутньої кар'єри студентів. Досягнення високого рівня володіння українською мовою не можливе без фундаментальної мовної підготовки у вищій школі. Однією із можливостей розв'язання проблеми пошуку шляхів підвищення пізнавального інтересу студентів до вивчення української мови як іноземної є використання інноваційних технологій у навчанні. Застосування на практиці інноваційних методологічних підходів надають можливість викладачам мови впровадити та удосконалити нові методи роботи, підвищити ефективність навчального процесу і рівень знань студентів. Зазначимо, що якісна мовна підготовка студентів не можлива без використання сучасних освітніх технологій. Інноваційні технології містять такі підходи до викладання української мови як іноземної: інтерактивні методи викладання, використання технічних засобів навчання (комп'ютерних та мультимедійних, мережі Internet) для контролю знань, зберігання і використання навчальних матеріалів. На даному етапі модернізації української системи освіти комунікативний системно-діяльнісний підхід досить успішно реалізується на різних рівнях вивчення іноземних мов і приносить свої результати. Із цією метою викладачі беруть участь у програмах обміну і грантах, чому сприяє діяльність таких організацій як TESOL – Teachers of English to Speakers of Other Languages, IATEFL – International Association of Teachers of English as a Foreign Language та ін., роботи з періодичними виданнями, де висвітлюються питання з методики

навчання іноземних мов, а також Інтернет-розробками.

Отже, в контексті модернізації системи освіти України навчання іноземних мов передбачає передовсім розвиток комунікативних умінь та навичок студентів з метою використання мовних засобів іноземної мови в різного роду діяльності для досягнення власних цілей. При цьому необхідно зазначити, що розвиток комунікативного системно-діяльнісного підходу у вивченні іноземних мов, впровадження інноваційних технологій навчання має здійснюватися з опорою на історичний досвід і традиції, які враховують етнічну специфіку і соціокультурний аспект.

**Олександра Литовська**

*Харківський національний медичний університет*

*(Харків, Україна)*

## **ВИКЛАДАННЯ ОСНОВ КЛІНІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ У КУРСІ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ**

Вивчення основ клінічної термінології – є неодмінною складовою курсу латинської мови. Серед трьох традиційних розділів курсу латинської мови – анатомо-гістологічна, фармацевтична та клінічна термінологія – саме останній вимагає особливої уваги.

Своєрідність вказаного розділу медичної термінології обумовлена низкою факторів:

- відкритість і постійне розширення лексичної бази: саме клінічна термінологія постійно поповнюється новими термінами і поняттями (нові методи обстеження, діагностики, хвороби). Одночасно з пристосуванням до новітніх реалій зберігаються традиційні механізми словотворення, що спираються на використання греко-латинських терміноелементів.

- залучення грецької мови. Більшість терміноелементів мають грецьке походження, що відбивається у своєрідності їхнього правопису. Однак більш значущою, на наш погляд, проблемою є ускладнення мовного медіуму. Студент стикається не лише з латинською мовою, але й з давньогрецькою в латинському транскрибуванні. Це вимагає перебудови психолінгвістичних механізмів опанування новими знаннями.

- не передбачається систематичного закріплення набутих знань протягом наступних етапів навчання. У той час, як латинська анатомічна термінологія вивчається паралельно з курсом анатомії, а фармацевтична термінологія актуалізується на курсі фармакології, клінічна термінологія не виокремлюється як така при вивченні інших дисциплін.

- відсутність унормованої та усталеної лексичної бази. На відміну від анатомічної та фармацевтичної термінології, які спираються на систему міжнародно визнаних номенклатур, укладання переліків клінічних термінів, які були б визнані на міжнародному рівні та вважалися б еталонними, – справа майбутнього.

Саме тому, на наш погляд, викладання клінічної термінології на першому році навчання у вищих медичних закладах вимагає часткового переосмислення.

Традиційно провідним завданням цього розділу курсу є опанування навичками конструювання та аналізу за будовою складних клінічних термінів, розуміння лексичного значення афіксальних морфем. У цьому плані вивчення невмотивованої лексики (*asthma, diabetes, aphthae*), до складу якої залучаються і прикметники (*acutus, chronicus, primarius*), та переклад термінів-словосполучень (*tumor benignus, diagnosis differentialis*) постає другорядним завданням. Водночас не приділяється достатньо уваги епонімічній лексиці, яка на сьогоднішній день виступає значним пластом клінічної термінології (*morbus Alzheimeri, lymphoma Hodgkin*).

Зрозуміло, що в курсі латинської мови охопити усі ці явища неможливо. Разом з тим повністю зняти проблеми неусталеності, багатозначності та синонімії клінічних термінів – є, на нашу думку, недалекоглядним. Адже коли з поглибленням професійних знань протягом навчання і професійної діяльності проблеми термінологічного апарату не розглядаються як такі, що вимагають розв'язання, необхідність створення єдиних універсальних класифікаторів щодо патологічних процесів, методів їхньої діагностики, профілактики та лікування відсувається на невизначений час.

Підґрунтя для актуалізації проблемного поля професійного термінознавства слід закладати вже на початковому етапі навчання. Таким чином створюються передумови для постановки, системного осмислення, а згодом і розв'язання проблем професійної медичної лексики у мультидисциплінарному взаємодоповненні.



**Ліна Лозова, Алла Гейдел**  
*Харківська гуманітарно-педагогічна академія*  
*(Харків, Україна)*

## **СИСТЕМИ ELEARNING SERVER 3000, CIVICPORTAL.ORG У СУЧАСНІЙ ОСВІТІ**

Головною метою дистанційного навчання (ДН) є надання громадянам нашої держави можливості отримання якісних знань, набуття відповідних умінь та навичок за місцем їх проживання або тимчасового перебування з використанням інформаційно-комунікаційних технологій та відповідного програмного забезпечення. Метою роботи є порівняльний аналіз найбільш відомих платформ дистанційного навчання, призначених для організації навчального процесу та контролю за навчанням з використанням Інтернет-технологій.

На сьогоднішній день у навчальних закладах України використовується широка номенклатура систем дистанційного навчання як з відкритим кодом (умовно безкоштовних), так і платних, як широковживаних та специфічно орієнтованих. Системи дистанційного навчання відомі в англійськомовних літературних джерелах як Learning management systems (LMSs). Не всі сучасні LMSs, що пропонуються компаніями-розробниками, є доступними для більшості навчальних закладів через високу вартість та/або складність у використанні.

Найцікавішим є тематичний громадський Інтернет-портал [www.civicportal.org](http://www.civicportal.org). Його створено за ініціативою Польсько-американського Фонду Свободи в рамках програми: «Трансформація в регіоні – RITA». Адміністратором цього порталу є Фонд «Освіта для демократії», який у цьому проекті співпрацює з низкою партнерів у регіоні. Підґрунтям для створення Civicportal.org стало переконання, що простір вільного обміну думками, ідеями, добрими практиками, створенням партнерства – це ефективний, а також демократичний спосіб спонукання розвитку громадянського суспільства. Метою цього порталу є полегшити співпрацю між організаціями з Польщі та з-за кордону, допомагати ефективно знаходити вірогідних партнерів,

накопичувати базу даних про організації і проекти, обмінюватись досвідом у втіленні проектів як у Польщі, так і за кордоном. Особливу роль у діяльності порталу надано користувачам, які одночасно творять його через розміщення інформації про свою діяльність. Портал міжнародної співпраці CIVICPORTAL.ORG [[www.civicportal.org](http://www.civicportal.org)] нараховує більше 3,5 тис. користувачів і пропонує для викладачів можливість спілкування через форуми на порталі та чати в межах дистанційних курсів, а головне – можливість безкоштовного навчання на різнопланових безкоштовних дистанційних курсах.

Програмний пакет eLearning Server 3000 (використовують Вінницький національний технічний університет, Білоруський державний університет) має такі головні властивості: пакет створено у відкритому коді php, MySQL, Apache; пакет підтримує всі сучасні формати даних; пакет інтегрується у будь-яку операційну систему: Windows, Linux, Free BSD, Unix тощо; пакет достатньо легко сприймається з точки зору програмування, має детальний коментар, добре підготовлений до змін. Але більшість налаштувань в eLearning Server 3000 доступні лише при наявності кваліфікованого PHP та SQL-програміста.

Проведений аналіз передових систем дистанційного навчання викликає суперечності в об'єктивному виборі єдиного продукту, оскільки переважна більшість безкоштовних систем (із відкритим кодом) досить складна в обслуговуванні і потребує висококваліфікованих фахівців для впровадження та підтримання системи. Сума витрат навчального закладу на оплату праці такого співробітника за рік може перевищувати впровадження комерційної системи дистанційного навчання. Тому відповідь на вибір найраціональнішої системи є суб'єктивною та вимагає визначення чіткого переліку потреб і можливостей навчального закладу.

**Тетяна Лутаєва**

*Національний фармацевтичний університет*

*(Харків, Україна)*

**Наталія Живага**

*Харківський державний коледж*

*текстилю та дизайну (Харків, Україна)*

## **ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИКЛАДАННІ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН**

В умовах соціальної перебудови суспільства значно зростає роль суб'єктивного фактору, вплив цілеспрямованої активної діяльності людини на громадське життя. Гуманітарні дисципліни покликані виконувати у вітчизняній вищій школі особливі завдання, формуючи механізми адаптації людини до сучасного суспільства. Надзвичайно важливого значення набуває проблема активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін, що у період сьогодення постійно перебуває у центрі уваги науковців.

Проведений аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчив, що вітчизняні дослідники (В. І. Лозова, Т. А. Тернавська, Л. В. Роман та ін.) в своїх публікаціях розкривають категорійно-понятійний апарат проблеми активізації навчально-пізнавальної діяльності тих, хто навчається; окреслюють основні підходи до визначення сутності активності особистості в історії педагогічної думки; висвітлюють заходи стимулювання активності студентів.

Мета статті – окреслити та обґрунтувати педагогічні умови, що забезпечують активізацію навчально-пізнавальної діяльності студентів при вивченні гуманітарних дисциплін.

У період сьогодення в науковій літературі широко застосовується поняття «активізація навчально-пізнавальної діяльності». Зокрема, Л. В. Роман зазначає, що активізацію пізнавальної діяльності необхідно вважати одночасно як процесом, так і результатом стимулювання активності та пізнавального інтересу особистості. Тому, як зазначає дослідниця, система роботи викладача з активізації пізнавальної діяльності тих, хто навчається, повинна будуватись з урахуванням умов, що забезпечують поступовий і цілеспрямований розвиток їх творчих пізнавальних здібностей, розвиток мислення [7: 7–8].

Великий тлумачний словник української мови поняття «умова» трактує як необхідну обставину, яка уможлиблює здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь; обставини, особливості реальної дійсності, за яких відбувається або здійснюється що-небудь [1: 1295]. «Педагогічні умови» визначаються як «обставини, від яких залежить та відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, групою людей» [8: 243].

На думку В. І. Лозової доречно виділити низку обставин, засобів та заходів стимулювання активності студентів. Серед них:

- організація засвоєння студентами мети та завдань дисципліни, яка вивчається;
- формування стійких пізнавальних інтересів;
- здійснення принципу індивідуального підходу до студентів у навчанні;
- використання методів, форм організації навчання, які спонукають студентів до самостійної творчої діяльності;
- особистість викладача, його ставлення до студентів, предмету, інших викладачів [4; 5].

Зважаючи на те, що гуманітарну освіту прийнято трактувати як таку, що формує загальну культуру особистості [2], вважаємо за доцільне віднести до найбільш значущих педагогічних умов активізації пізнавальної діяльності студентів демократичні взаємини між учасниками навчального процесу; професійну спрямованість навчальної діяльності; упровадження інтерактивних методів навчання.

Зазначимо, що демократичні взаємини між учасниками навчального процесу встановлюються завдяки упровадженню особистісного підходу у навчанні. Погоджуємося з пропозиціями авторів нової української «Енциклопедії освіти» стосовно гуманітарної освіти: «Гуманітарна освіта потребує методів і прийомів навчання і виховання, які забезпечать соціальний та особистісний розвиток, урахування вікових, індивідуальних особливостей дітей і молоді» [3: 159].

Із метою створення можливостей для особистісного підходу до студентів під час викладання гуманітарних дисциплін, доцільно втілювати в життя принцип «педагогічного оптимізму», планувати та використовувати під час аудиторних занять прийоми, що допомагають вести роботу у напрямі створення ситуації успіху. Серед них:

- «емоційне заохочення» – навіювання студентам віри в себе;
- «даю шанс» – створення ситуацій, за яких студент дістає неочікувану для самого себе можливість розкрити власні можливості, здібності;
- «емоційний сплеск» – надання студенту емоційного заряду упевненості, нагадуючи йому про його великі інтелектуальні можливості;
- «створення ситуації змагань» – виявлення педагогом у студентській групі гідних «суперників» й створення ситуації інтелектуально-творчого змагання під педагогічним контролем;
- «допомога друга» – вчасна допомога як з боку викладача, так і з боку студентів, що допомагає особистості здолати труднощі;
- «еврика» – активізація студентів на власне відкриття відомих фактів, що спонукає їх мислити;
- «навмисна помилка» – прийом, що активізує увагу студентів.

Наш досвід свідчить, що серед інтерактивних методів навчання у процесі викладання гуманітарних дисциплін, виявилися найбільш ефективними у процесі активізації навчально-пізнавальної діяльності: ігровий метод, метод проектів.

Застосування дидактичної гри на заняттях з гуманітарних дисциплін дозволило визначити її переваги:

- допомагає розвивати пізнавальну активність студентів;
- розвиває уяву, створює умови для творчої імпровізації, активізує резервні можливості студента;
- дає навички аналізу проблемних ситуацій;
- сприяє формуванню практичних вмінь і навичок;
- усуває монотонність і забезпечує тренувальний характер вправ;
- забезпечує наочність;
- виконує роль певного соціально-психологічного тренінгу, навчаючи спілкуванню.

Упровадження методу проектів під час викладання гуманітарних дисциплін дозволяє активізувати пізнавальну діяльність студентів під час виконання ними позааудиторної самостійної роботи.

Корисною для викладача, на нашу думку, є характеристика типів проектів, що міститься у публікаціях С. Хейнса. Автор ідентифікує такі різновиди проектної діяльності студентів: виконання інформаційних й дослідницьких проектів (підготовка доповідей, презентацій та ін.); оглядових

проектів (презентації, які здебільшого пов'язані з підготовкою інтерв'ю, написанням резюме, письмових звітів тощо); проектів, що пов'язані з творчою діяльністю (відеорепортажі, стіннівки, розробка вебквестів, інтелектуальних ігр і под.); організаційних проектів (організація свят, постановка п'єси, драми, участь у концертах) [10].

Під час організації роботи студентів над проектами радимо реалізовувати інтелектуально-конкурентну систему співпраці, у межах якої студенти самостійно розподіляють ролі, випробовуючи свої здібності. Таким чином, створюється можливість для досягнення найважливіших цілей освіти – надавати студентам як суб'єктам навчання стратегії навчання і допомогу в розвитку почуття особистих можливостей, які супроводжуються осмисленням того, що вони є компетентними [9].

Модель розподілу ролей під час проектної діяльності передбачає виділення в студентському колективі :

- «генераторів-шукачів» (осіб, на яких покладено завдання знаходити й опрацьовувати джерела інформації);
- «аналітиків» (осіб, які виявляють в матеріалі головне та відкидають зайве);
- «критиків» (осіб, що здатні критично осмислювати представлений матеріал та вносити критичні зауваження і пропозиції);
- «операторів» (осіб, що володіють навичками підготовки та презентації проектного матеріалу за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних засобів);
- «ораторів» (осіб, що чітко висловлюють свої думки, коротко обґрунтовують їх у межах регламенту доповіді, мають навички декларації та роботи з аудиторією).

У результаті вивчення й аналізу наукової літератури вважаємо, що педагогічні умови активізації пізнавальної діяльності студентів – це цілеспрямовано організоване викладачем педагогічне середовище, система педагогічних засобів, комплекс педагогічних взаємодій. У цій системі, в контексті викладання гуманітарних дисциплін, доцільно особливо виділити: демократичні взаємини між учасниками навчального процесу; професійну спрямованість навчальної діяльності; упровадження інтерактивних методів навчання (ігрового методу, методів критичного мислення, методу проектів).

Реалізація педагогічних умов активізації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх фахівців під час викладання гуманітарних дисциплін

дозволяє сформувати та розвинути такі особистісні якості: креативність, здатність навчатися, цілеспрямованість у пізнавальній діяльності.

## ЛІТЕРАТУРА

1. **Великий** тлумачний словник сучасної української мови / уклад., гол. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: Перун, 2003. – 1427 с.
2. **Дебич М. А.** Гуманітарна культура студентів: виклики сьогодення майбутнього / М. А. Дебич // Проблеми освіти. – 2014. – № 79. – С. 263 – 268.
3. **Енциклопедія освіти** / Гол. ред. В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
4. **Лозова В. І.** Цілісний підхід до формування пізнавальної активності школярів / В. І. Лозова. – Х.: ОВС, 2000. – 164 с.
5. **Лозова В. І.** Шляхи підвищення навчально-виховного процесу в школі та педагогічному вузі / В. І. Лозова. Ч 1. – Х.: ХДПУ, 1994. – 126 с.
6. **Радченко І.** Технології concept mapping та mind mapping у контексті інформаційно-дидактичного середовища / І. Радченко // Проблеми підготовки сучасного вчителя: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені П. Тичини. – Умань: ПП Жовтий, 2010. – Вип. 1. – С. 90 – 98.
7. **Роман Л. В.** Активізація навчально-пізнавальної діяльності учнів як засіб підвищення ефективності навчально-виховного процесу / Л. В. Роман. – Донецьк, 2011. – 38 с.
8. **Словник-довідник з професійної педагогіки** / авт.-упоряд. А. В. Семенова. – Одеса: Пальміра, 2006. – 272 с.
9. **Тернавська Т. А.** Дослідження пізнавальної діяльності студентів ВНЗ у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін / Т. А. Тернавська // Науковий вісник МДУ ім. В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки: – 2010. – Вип. 1.31. – С. 181 – 187.
10. **Haines S.** Projects for the EFL Classroom: Resource materials for teachers. – Walton-on-Thames: Nelson, 1991. – 108 p.

**Oksana Makovska, Mykhailo Vakhotskyi**

*Bukovyna State Medical University*

*(Tchenivtsi, Ukraine)*

## TERMINOLOGICAL LITERACY AND PROFESSIONALLY ORIENTED FOREIGN LANGUAGE COMPETENCE IN TEACHING ENGLISH TO MEDICAL STUDENTS

Teaching foreign languages in the medical university greatly differs from the one in other universities. First of all, this is due to the extensive use of stems and

affixes of classical languages, and the use of precisely fixed grammatical patterns: passive voice in medical texts, plural of nouns, impersonal sentences and others.

Teaching the subject «Foreign language for professional purposes» for the students of the second year we define terminological literacy as «correspondence between the used terminolexemes and spelling rules of the English language (for writing), the grammatical laws of inflection (for oral and written language) pronunciation rules (for spoken language)», proposed by G.P. Bondarenko [1]. Furthermore, we differentiate between the concept of «terminological literacy» and «terminological competence». The constant presence of all features of terminological literacy in students ultimately leads to the formation of terminological competence, which is more static, more extensional and more durable notion than terminological literacy.

Terminological competence involves the ability to translate medical terms and terminological combinations into English or Ukrainian according to the rules, choose them depending on the theme of utterance, distinguish between the terms and professionalisms, differentiate between medical terms and the terms of other fields, keep to the orders of term combinations, use them according to their definitions, taking into account the differences of paronymic terms to avoid replacement of one terminological unit by the other.

According to the practice of evaluating academic achievements of students in the university four integrated levels of terminological competence and terminological literacy are determined:

High level: a student uses the maximum number of terms (25-30 units in a text of 150-200 words) that correspond to the topic and contribute to its expression.

Sufficient level: a student uses the necessary amount of terminological units (20-16) on the topic of expression.

Intermediate level: a student uses a small number of terms (15-10) in their work, 60 – 40% of terminological units of the listened text, up to 50% of the terms are replaced by other units, demonstrates wrong spelling of terminological units.

Low level: a student uses a limited number of terms (9 or less) that do not always represent the theme of utterance, uses less than 40% of terminological units of the listened text, replaces one term by another, shows unawareness of term definitions, ignores normative spelling rules.

The main task of the educational process in medical schools is to prepare students to both academic and professional communication on the specified topic. That is why the second year students are offered thematic texts in different fields of



medicine (according to the curriculum): *Heart, Heart Attack, Heart Transplantation, Respiratory System, Lungs, Infections of the Respiratory Tract, Tobacco and its Effects, Nervous System, Brain, Theory of Reflexes, Endocrine System, Glands, Endocrine Pathologies, Goiter, Immune System*, etc. Mastering the skills of professional medical English anticipates absolute understanding of lexical, grammatical and stylistic features of English academic and popular science text, study of medical terms by dictionary entries and in the context, development of a professional vocabulary and vocabulary of a patient or other interlocutor, case history, abbreviations.

Doctors, nurses, medical students who do not speak a foreign language sufficiently are not competitive in the international job market. Thus, the aim of studying English in modern medical education institutions is a training of specialists able to use terminology consciously and literally in their pharmaceutical and clinical practice. This training should be terminologically directed, integrated with specific subjects: anatomy, physiology, pharmacology, botany, chemistry, biomedical disciplines cycle.

In general we mark out such fields of study: «Phonetics», «Morphology», «Grammar».

In the study of phonetics reading skills and pronunciation of sounds and letter combinations are formed, later they are fixed during the entire course.

«Morphology» is represented by the material, knowledge of which is necessary for understanding and competent introduction of medical and pharmaceutical terms in practice, as well as writing and translation of prescriptions. Special attention should be focused on nouns and verbs, especially on the plurals of Greek-Latin terms. Teaching verb forms should be closely integrated with the vocabulary that is used in medical texts. Other parts of speech should be considered according to their value in the medical documents.

Much attention is paid to word-formation, because a significant portion of medical terms are derivatives and compound words. It is important for the students to learn the basic derivative principles, the most important terminological elements, suffixes, prefixes and common roots, corresponding lexical minimum. To achieve a high level of professional literacy we pay attention to the spelling of words and terminological elements of the Greek origin, international nomenclature (anatomical, histological, biological, pharmaceutical, etc.).

The English language remains one of the ways of globalization and integration in the world, so it can be considered to be a professional language of medical

scientists. Hence, teaching English to medical students is one of the priorities of modern higher institutions.

## REFERENCES

1. **Бондаренко Г. П.** Професійна термінологія як засіб формування мовленнєвої компетенції майбутнього фахівця // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). – №2. – Бердянськ: БДПУ, 2004. – С. 130 – 135.

**Оксана Малютіна**

*Національний фармацевтичний університет*

*(Харків, Україна)*

## **ХАРКІВСЬКА КАДЕТСЬКА ГАЗЕТА «НАКАНУНЕ» ПРО УКРАЇНСЬКЕ ПИТАННЯ: ЗА МАТЕРІАЛАМИ І. І. КРЕВЕЦЬКОГО «НЕ БУЛО, НЕМАЄ І БУТИ НЕ МОЖЕ»**

Соціально-політична історія початку ХХ ст. дає приклад формування соціально відповідальної преси, що вбачала своє завдання в донесенні вимог суспільства до влади з метою перетворення їх на певні рішення. Так, після видання Маніфесту 17 жовтня 1905 р. у Харкові виходить друком одне за одним кадетські видання «Мир», «Волна», «Будущее», «Накануне», «Девятый вал», «Утро». Найдовше проіснувала газета «Накануне», перший номер якої вийшов 15 березня 1906 р., а останній – 9 липня 1906 р. Перша російська революція послабила національно-культурні утиски й активізувала національно-визвольний рух, тому національне питання стало темою, що активно обговорювалось у пресі. Газета «Накануне» приділяла йому особливу увагу.

Відгуком на злобу дня стала стаття українського історика, бібліографа, публіциста І. Кревецького «Не было, нет и не может быть!», що вийшла в перекладі з української мови в газеті «Накануне» [1]. На час появи публікації Іван Іванович Кревецький (1883-1940 рр.) був дійсним членом і бібліотекарем Наукового товариства імені Т. Шевченка у Львові [2]. Сама назва статті (цитата з Валуєвського указу 1863 р.) вказувала на те, про що буде йти мова. У публікації було порушене національне питання, тема політичної свободи і свободи друку, національно-культурний розвиток українського народу.

Звертаючись до історії, автор простежив політичний курс російського царизму, спрямований на поступове обмеження, а потім і повну ліквідацію автономного устрою України. Наприкінці XVIII ст. українські землі, втративши політичну автономію, стали провінцією Російської імперії, тож протягом XIX ст. влада намагалася вирішити таке завдання – «знищити духовну самостійність» українського народу. Значну роль у цьому відіграв цензурний нагляд, спрямований на охорону основ централізованої держави, обмеження свободи слова, придушення будь-яких проявів сепаратизму. Автор підкреслює: «Історія російської цензури та її боротьба з російською літературою – це щось жахливе, але ставлення російської цензури до української літератури надзвичайно особливе» [1]. І. Кривецький, порівнявши історію друкованого слова в Західній Європі і Росії, зауважив, що книгодрукування на Заході поширювалося в результаті активного розвитку науки й освіти. Епоха Відродження, початок Реформації стимулювали книгодрукування в Європі. У Московській державі «неграмотній і напівдикій» появу книгодрукування ініціювала сама влада і вона ж контролювала його розвиток. Спочатку цензуру над публічним словом здійснював цар і православна церква. Україна вигідно виділялася на цьому тлі, оскільки перші друкарні, що з'явилися при церковних братських школах у XVI ст., були приватними. Після приєднання України московське духовенство сприймало українське книгодрукування недовірливо, підозрюючи в ньому католицизм і ересі. Розпочалася боротьба з удаваним «латинським впливом». Церковна цензура забороняла ввезення українських богословських книг в Московію. У 1720 р. Петро I видав наказ, згідно з яким друкарням Києво-Печерського і Чернігівського монастирів не дозволяли друкувати українські книги без попередньої цензури Духовної Колегії, щоб «ніякого розбрату й особливого наріччя» в них не було. «Великим нещастям був цей указ для України, – наголошує І. Кривецький, – оскільки порушив і так слабкі паростки української літератури» та започаткував русифікацію. Українські історики і публіцисти підкреслюють, що перший цензурний указ царської Росії, датований 1720 р., був спрямований саме проти україномовної літератури [3: 70].

Продовжуючи свій історичний огляд, І. Кривецький зауважує, що від кінця XVIII ст. російська влада встановлює в Україні світську цензуру. Книга проходила цензурний контроль не за мовною ознакою, а за змістом, тому майже без цензурних утисків побачив світ перший літературний твір, написаний українською мовою, – «Енеїда» І. Котляревського.

Цензурні удари були завдані україномовній літературі у другій половині 40-х років XIX ст. Після розгрому Кирило-Мефодіївського братства, арешту й заслання його членів, твори Т. Шевченка «Кобзар», П. Куліша «Повість про український народ», «Україна. Від початку України до Хмельницького», роман «Михайло Чернишенко», М. Костомарова «Українські балади» і «Гілка» були заборонені і вилучені з продажу. Як ілюстрацію роботи цензурного управління І. Кривецький наводив маловідомий факт із історії публікації твору П. Куліша «Повість про український народ». Два цензори п. Куторга і п. Івановський дозволили його друк. Твір одночасно був надрукований окремим накладом й опублікований у дитячому журналі «Зірочка». Проте, відповідно до цензурної регламентації, цензорів, що дозволили друкувати твір «з негарним намірами навіть у непрямих натяках», суворо карали [4:134]. За цей недогляд професора Петербурзького університету, цензора п. Куторгу арештували, а п. Івановському, як «людині доскіпливій і заповзятливій», оголосили «найсуворішу догану» [1].

«Із 1847 р. цензура почала забороняти українські книги за те, що вони написані українською мовою» — констатував І. Кривецький. Слова «Україна», «козак», «воля» викреслювали, навіть якщо вони були використані в контексті фрази «кінь гуляв на волі». Демонструючи, через який цензурний фільтр доводилося проходити українській літературі, І. Кривецький як приклад навів збірку «Народные южнорусские песни», укладену українським поетом і етнографом, професором Харківського і Київського університетів А. Метлинським. Вона сім років пролежала на полицях цензурного відомства. І. Кривецький справедливо відзначав, що з 1848 р. зазнавала утисків не лише українська, а й уся суспільно значуща прогресивна література. За часів правління Миколи I, чинності спеціального жандармського III Відділення й Комітету від 2 квітня 1848 р. преса перебувала в жорстких рамках державно-політичної цензури. У науковій історичній літературі період 1848-1855 рр. називають «епохою цензурного терору».

Після смерті Миколи I у пошуках альтернативи попередньому політичному курсу Олександр II обрав шлях реформ. Тогочасна атмосфера сприяла національно-культурному відродженню: припинилось переслідування представників української інтелігенції, були амністовані колишні члени Кирило-Мефодіївського братства. Важливу увагу українська інтелігенція приділяла культурно-просвітницькій діяльності: збиранню коштів на недільні

школи, читальні і бібліотеки, виданню літератури, вивченню фольклорного й етнографічного матеріалу, організації театральних постановок. Члени «Громади», ліберального культурно-просвітницького гуртка, що виник наприкінці 50-х рр. XIX ст., переклали українською мовою Євангеліє й отримали від Академії Наук схвалення на його публікацію. М. Костомаров, П. Куліш, В. Белозерський почали випуск журналу «Основа» — першого українського періодичного видання. На кошти, одержані від Міністерства народної освіти, друкували підручники українською мовою і твори молодих українських письменників, наприклад, «Байки» Л. Глібова. На початку 60-х років у приватних початкових школах Київської, Подільської і Харківської губерній навчання провадилося українською мовою за згодою і за підтримки місцевої навчальної адміністрації. Зауважимо, що багато в чому таке ставлення до українського просвітницького руху стало можливим завдяки міністру народної освіти, людині широких поглядів, лібералу О. В. Головіну і попечителю Київського навчального округу, видатному хірургу й педагогу М. І. Пирогову [3: 72].

Проте період толерантного ставлення до українського друкованого слова був нетривалим. Уже в 1863 р. від імені міністра внутрішніх справ П. Валусева був виданий циркуляр для цензурних комітетів. Поштовхом до його появи було польське повстання 1863 р., яке поширилося на Правобережну Україну. Українці не брали в ньому участі, проте російські урядові кола вважали український національний рух польською провокацією й побоювались об'єднання польських та українських сепаратистів. І. Кривецький навів повний текст Валусєвського циркуляра, який забороняв друкувати українською мовою шкільну й релігійну літературу (заборона не торкалась тільки художніх творів). У розпорядженні наголошувалося, що «ніякої самостійної малоросійської мови не було, немає і бути не може». Після Валусєвського указу настала пауза у процесі національно-культурного відродження, понад 10 років у Наддніпрянській Україні не друкували книги українською мовою. Розуміючи важливість впливу друкованого слова на громадську думку, І. Кривецький із прикрістю відзначав охоронно-централізаторську позицію талановитого столичного публіциста, редактора «Московських відомостей» М. Каткова, який наприкінці 50-х років підтримував український просвітницький рух, а після

публікації Валуєвського циркуляра почав грати першу скрипку «поміж доктринерів московської централізації» [1].

Насамкінець І. Кревецький констатував, що друкувати українську літературу в Російській імперії стало неможливо, і центром національного відродження стала Галичина, де з 1867 р. почали публікувати щомісячний журнал «Правда». Автор статті розраховував на продовження порушеної теми (про це свідчила відповідна позначка наприкінці публікації). Проте читач був позбавлений можливості ознайомитися з подальшими роздумами автора, оскільки місцева влада «тимчасово зупинила» вихід кадетської газети «Накануне».

Таким чином, І. Кревецький порушив надзвичайно важливе для українського суспільства мовне питання. Бажання представників української інтелігенції використовувати і розвивати рідну мову цілком природне. Проте воно зіткнулося з потужною протидією імперської влади. І. Кревецький висвітлив антиукраїнську цензурну політику російського самодержавства, урядові акти й розпорядження, спрямовані на обмеження сфери функціонування української мови та їх практичне втілення в життя. Тривалий час імперські офіційні кола не тільки ігнорували, а навіть заперечували такий важливий чинник соціально-політичного життя, як зміцнення української національної самосвідомості. Зауважимо, що поява цієї статті в місцевій, регіональній газеті свідчить про увагу харківських кадетів до національного питання.

## ЛІТЕРАТУРА

1. **Кревецький І.** Не было, нет и быть не может! / И. Кревецький // Накануне. – 1906. – № 86. – С. 2–3. 2. **Яворська У. П.** Бібліотечно-бібліографічна діяльність І. Кревецького: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата історичних наук: спец. 07. 00. 08 «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство» / У. П. Яворська. – К., 2008. – С. 3–4. 3. **Українське питання** / Пер. з рос., упоряд., передм. та прим. М. С. Тимошика. – К.: Вид-во Олени Теліги, 1997. – 217 с. 4. **Русская журналистика в документах: История надзора** / [Сост. О. Д. Минаева]; Под ред. Б. И. Есмна, Я. Н. Засурского. – М.: Аспект Пресс, 2003. – 397 с.

**Oksana Mamatova**

*National Beketov O. M. University of Urban Economy in Kharkiv  
(Kharkiv, Ukraine)*

## **NON-VERBAL MEANS (NVM) OF COMMUNICATION. GENERAL OUTLINE**

The domain of my research work is «Non-verbal means of communication in a conflict discourse». This is a brand new field for study as it is not quite enough studied and still a lot of information and material is in the process of its investigation. This subject attracts a lot of linguists from different countries.

Modern linguistic research, which has anthropogenic tendency, focuses its attention on different processes of communication. A wide-spread idea is that the behavior of a man is communication itself, as its different aspects bear information about communicants; and it is a well-known fact that the non-verbal means of communication are much more informative than the verbal means.

The communication field under the study is a combination of 5 different disciplines, namely psychology, psychiatry, anthropology, sociology, ethnics, etc. This combination of disciplines that are human-oriented makes a mixture where human communication is studied from the psychological, physical and cultural points of view at the same time. Namely because of it papers in non-verbal communication study are rather an example of observation of people interaction in a real life than in the sphere of science and require knowledge of various methods of cognition that are used by these disciplines. [An Overview of Nonverbal Communication in Impersonal Relationships \\www.nvc.net].

The ever-growing interest to NVM is represented in a series of works that focus their attention on the given subject from a theory-of-communication-position, psycholinguistic position [Leonhard K.], sociolinguistic position, anthropogenic cultural science [Birdswistle], non-verbal semiotics [Vereschagin, Kostomarov, Gorelov, Kreidlin, Piz, Trusov and others], etc. At the same time there is no systematic description of linguistic representation of non-verbal means of communication, except for some papers, devoted to separate aspects of the given problem (e.g. [Yanova, Vasilenko, Bartashova]).

A number of linguists point out, that there are 2 main aspects of speech influence, namely verbal and non-verbal [Sternin, Vatslavik P., Bivin J., Jackson D.].

The verbal speech influence, as for Sternin, is the influence with the help of words. In case of a verbal speech influence the powerful means are language means and their influential efficiency depends on their selection, arrangement and intonation. As well relevant for the verbal speech influence are both language means selection and the contents of speech itself – its meaning, the given argumentation, arrangement of text elements relatively to each other, speech influence technique use, etc. The result of a verbal influence – a subtext – is important as well – it is a concealed meaning of a message, which is transmitted indirectly with the text.

There is a point of view, that the verbal communication is impossible alone. The non-verbal communication (NVC) is a complementary to the verbal communication (VC), proving the mutual complementariness of the verbal and non-verbal behaviour. The latter is strengthened by the term use of «coverbal», as well as «non-verbal». [Sternin] Thus, we have 2 types of units: super-segment units mean that they are in the symbol language field defining it prosodic, rhythmic and intonation characteristics of an expression and also those that are out of this language field – kinetic elements of communication. Namely the synthesis of a language (segment and super-segment series) and kinetic symbols that include mimics, that is, all the gestures of a face, gesticulation and body movements, which denote the semiotic syncretism of phases in the process of spontaneous communication [Chanysheva].

The non-verbal speech influence, as for Sternin, is the influence made with the help of verbal signals which accompany speech (gestures, mimics, behavior at the moment of speech, movements of a speaker, distance to an interlocutor, physical contact with an interlocutor, object manipulation, etc.). All these factors make the speech more vivid and are considered in a speech influence exclusively in their relation to speech which allows to use the term of non-verbal communication [Sternin].

Some researchers consider that modern non-verbal semiotics is comprised in general of 3 main separate studies: para-linguistics (prosody) – the study of voice codes of non-verbal communication; kinesics (kinetic behaviour – the study of gestures (kinemas, kinetic signs, kinetic elements), gesture processes and gesture systems; proxemics – the study of a communicative space and spaces of communicative behaviour of an individual.

## REFERENCES

1. **Василенко И. В.** Глаголы вербальной и невербальной коммуникации в современном английском языке / И. В. Василенко // «Исследования по



романской и германской филологии». – К.: Вища школа, 1977. – С. 26 – 30.

2. **Верещагин Е. М.**, Костомаров В. Г. «О своеобразии отражения мимики и жестов вербальными средствами / Е. М. Верещагин, В. Г. Костомаров // Вопросы языкознания. – 1981. – №1. – С. 36 – 47.

3. **Горелов Н. Н.** Невербальные компоненты коммуникации / Н. Н. Горелов. – М.: Наука, 1980. – 75 с.

4. **Крейдлин Г. И.** Улыбка как жест и как слово / Г. И. Крейдлин, Е. А. Чувилина // Вопросы языкознания. – 2001. – №4. – С. 66 – 93.

5. **Пиз А.** Язык жестов / А. Пиз. – Воронеж, 1992. – 74 с.

6. **Стернин И. А.** Введение в речевое воздействие / И. А. Стернин. – Воронеж, 2001. – 251 с.

7. **Трусов В. П.** Выражение эмоций на лице / В. П. Трусов // Вопросы психологии. – 1982. – №5. – 52 с.

8. **Чанышева З. З.** Взаимодействие языковых и неязыковых факторов в процессе речевого общения / З. З. Чанышева. – Уфа: Изд-во Башкирского ун-та, 1984. – 80 с.

9. **Янова О. А.** Номинативно-коммуникативный аспект обозначения улыбки как компонента невербального поведения - О. А. Янова. – К., 2002 – 19 с.

10. **An Overview of Nonverbal Communication in Impersonal Relationships** \www.nvc.net.

**Любов Манюк**

*Львівського національного медичного університету  
імені Данила Галицького (Львів, Україна)*

## **СТАТУС СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У ВИЩІЙ МЕДИЧНІЙ ОСВІТІ: ВСЕ СКЛАДНО**

На жаль, у нашій країні практика використання соціальних мереж у навчальних цілях не дуже розповсюджена [1; 3]. Соціальні мережі використовуються більше із розважальною, комунікативною та загально-пізнавальною метою, ніж із навчальною. Хоча їх використання у викладацькій практиці могло б сприяти вирішенню багатьох педагогічних завдань, а саме: розвиток комунікативних навичок студента та здібностей роботи у команді; організація виконання домашніх завдань та самостійної роботи, завдяки цілодобовій доступності; розвиток персонального навчального середовища студента; індивідуальний підхід до кожного студента; усунення формальних бар'єрів між викладачем та студентом, що можуть перешкоджати ефективності навчання; зміна ролі та функцій викладача; створення електронного

навчального змісту дисциплін; можливість міжнародної співпраці та обміну досвідом роботи між викладачами та студентами.

Мета цієї доповіді – дослідити перші результати використання соціальних мереж для навчання майбутніх лікарів та обґрунтувати можливі проблеми та перспективи такого виду навчальної діяльності.

Серед вагомих аргументів на користь використання соціальних мереж у навчанні студентів необхідно також відзначити: звичну атмосферу та середовище спілкування, безкоштовність сервісу, можливість швидко та зручно обмінюватися важливою інформацією, мотивацію та зацікавленість до вивчення дисциплін, можливість взаємодії та участь у формуванні змісту навчання, незважаючи на такі фактори як хвороба, поїздка тощо.

Сьогодні інформація доступна усім, усюди та у необмеженій кількості. Такий факт, беззаперечно, має як позитивні, так і негативні сторони, оскільки у відкритому доступі перебуває і правдива, і недостовірна інформація, яку не завжди здатен відрізнити той, хто ще навчається і не є фахівцем. У контексті медичної освіти та практики така ситуація може мати згубні наслідки. Саме тому пошук шляхів отримання коректної інформації є одним із напрямів сучасних педагогічних досліджень. Опираючись на думку провідних науковців сфери використання інформаційно-комунікаційних технологій для навчання студентів-медиків, можна припустити, що варіантом виконання такого завдання є використання соціальних мереж із навчальною метою [4].

У теперішній час рівень використання соціальних мереж студентами та освітянами є досить високим. Дослідження в Україні та за кордоном підтвердили, що 100% студентів мають відкриту сторінку у щонайменше одній соціальній мережі [2; 6].

Студенти-медики та вищі медичні навчальні заклади також не залишаються позаду у цьому процесі. Наприклад, аналіз та пошук у мережі Facebook, що відбувався за пошуком – «LNMU», показав, що Львівський національний медичний університет (ЛНМУ) імені Данила Галицького має офіційну сторінку в мережі Facebook (2244 учасники), на якій регулярно оновлюється корисна інформація навчального, адміністративного та виховного характеру, а також групи: Волонтерська група студентів-стоматологів ЛНМУ імені Данила Галицького (310 учасників), товариство молодих вчених і спеціалістів ЛНМУ імені Данила Галицького (85 учасників), новини ЛНМУ (287 учасників), студентське самоврядування ЛНМУ ім. Данила Галицького (31 учасник), Наукова бібліотека ЛНМУ імені Данила Галицького, ЛНМУ, мед.

факультет, 1994–2000 (152 учасники), студентське наукове товариство ЛНМУ імені Данила Галицького, кафедра хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії ЛНМУ (230 учасників).

Із метою ознайомлення майбутніх лікарів із найновішими навчальними та необхідними загальноосвітніми матеріалами науково-педагогічними працівниками ЛНМУ імені Данила Галицького були створені такі навчальні групи у мережі Facebook: «Львівський фармацевтичний освітній портал» та «More English for Medical Students».

У згаданому вище навчальному закладі було проведено дослідження у формі анкетування з метою виявлення стану використання засобів Інтернету для навчання. Одним із аспектів цього опитування студентів-медиків усіх років навчання було виявлення стану залучення соціальних мереж у навчальний процес. На жаль, результат не виявився надто високим (45%, 63/139). Проте цей вид доставки інформації до студентів є дуже перспективним, оскільки соціальні мережі можуть створювати зв'язок між студентами, які отримують навчальну інформацію за допомогою технологій та експерта галузі. Таким чином до студента потрапляють правдива та перевірена навчальна інформація. Окрім цього, згадані вище мережеві технології сприяють модернізації та підвищенню якості навчання у ВМНЗ, сприяють розвитку навичок самостійного навчання, вирішення ситуативних задач і співпраці [5].

Отже, дослідивши окреслену проблему, можна зробити такі висновки:

- використання соціальних мереж для навчання студентів-медиків є перспективним напрямком розвитку вищої медичної освіти;
- для забезпечення оптимальних результатів навчання за допомогою соціальних мереж необхідно ретельно вивчити досвід інших країн, що перебувають попереду у даному напрямі навчання;
- із метою кращого розуміння стану використання соціальних мереж студентами-медиками, виявлення їх навчальних потреб, а також визначення шляхів практичного застосування соціальних мереж із урахуванням реалій підготовки майбутніх лікарів у вітчизняних медичних вишах потрібно провести додаткові дослідження.

## ЛІТЕРАТУРА

1. **Мигович С. М.** Роль та місце соціальних мереж у формуванні освітньо-інформаційного середовища аграрних університетів [Електронний ресурс] / С. М. Мигович, Н. Т. Тверезовська. – Режим доступу: <http://www.mnau.edu.ua>.
2. **Кучаковська Г. А.** Застосування соціальних мереж в

начальній діяльності студентів / Г. А. Кучаковська // Збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених «Наукова молодь-2014». – К.: ІТЗН НАПН України, 2014. – С. 43–45. 3. **Радченко М. В.** Освітній потенціал соціальних мереж як складової інформаційно-освітнього середовища [Електронний ресурс] / М. В. Радченко. – Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua>. 4. **Chest Christine C., Flickinger Tabor E., Chisolm Margaret S.** Social Media Use in Medical Education: A Systematic Review / Academic Medicine: June, 2013/ – Volume 88. – Issue 6. – С. 893–901. 5. **Daniel R George, Cheryl Dellasega.** Social media in medical education: two innovative pilot studies / Medical Education, November, 2011. – Volume 45, Issue 11. – P. 1158–1159. 6. **Safaa El Bialy, Alireza Jalali.** Go Where the Students Are: A Comparison of the Use of Social Networking Sites Between Medical Students and Medical Educators / JMIR publications: The Leading e-Health Publisher // JMIR medical education. – Vol 1, No 2 (2015). – Режим доступу: <http://mededu.jmir.org/2015/2/e7/>.

**Марія Мартьянова**

*Запорізький державний медичний університет*

*(Запоріжжя, Україна)*

## **ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Медична освіта на сучасному етапі реформ і суттєвих трансформацій зазнає істотних змін, детермінованих входженням людства в інформаційну епоху. Багатство людської культури, нові можливості її сприйняття та засвоєння з кожним роком набувають ознак інноваційності, масовості та доступності. З цих причин змінюються способи досягнення високого рівня професійної компетентності майбутніх працівників медичної галузі нині потребують модернізації та модифікації саме з цих причин.

На порядку денному постає питання про швидке оволодіння інформаційною культурою та існуючими інваріантами міжособистічних комунікацій, які розгортають перспективні версії професійного навчання та професійної діяльності зазначеної категорії фахівців.

У цьому контексті прогрес у галузі медицини дійсно вимагає від медичного фахівця особливих навичок спілкування з пацієнтами, з родичами пацієнтів, з колегами, вміння встановлювати контакти з людьми, розумітися на їх особливостях, бути привітним, тактовним, коректним. Саме такі якості та властивості дедалі більше потребують включення в освітньо-професійні характеристики успішного лікаря, провізора, фармацевта, що детермінує необхідність відповідного наукового дослідження в сфері професійної освіти зазначених професіоналів.

На користь актуально-перспективного характеру такого узагальнення виступає низка громадянських і суспільних організацій світового й локального масштабу. Досвід роботи Червоного хреста, світової організації сімейних лікарів WONCA, Міжнародної медичної організації «Лікарі без кордонів» доводить, що найбільш значні труднощі медичних працівників пов'язані зі сферою комунікації (питання інтерактивного і фактичного спілкування, незнання іноземних мов, що є перешкодою на шляху до вивчення нових технологій і методик лікування, некомпетентність у використанні невербальної мови у професійній діяльності).

Згідно з новими Законами України «Про вищу освіту», Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр. та іншими державними документами найвищого рівня для такої зміни, трансформації, модифікації є всі нормативно-правові підстави та базис. Так, одними з пріоритетних напрямів державної політики є особистісна орієнтація освіти, запровадження освітніх інновацій, інформаційних технологій та формування у дітей і молоді сучасного світогляду, розвиток творчих здібностей, навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти, самореалізації особистості. Головними умовами формування комунікативної компетенції у студентів медичних ВНЗ вбачаємо:

- стимулювання комунікативної активності студентів шляхом використання інтерактивних технологій навчання через опосередковані навчальними засобами (комп'ютер, мобільні пристрої, планшети тощо) техніки спілкування у таких схемах комунікації як «лікар – лікар», «лікар – пацієнт», «лікар – близькі пацієнта»;
- насичення дистанційних засобів навчального процесу майбутніх медичних працівників опосередкованим або прямим контактом з носіями професійної комунікативної культури: лікарями, фармацевтами, провізорами, тощо з використанням технології Веб, хмарних технологій, Google Apps та ін.

**Оксана Мельничук, Лілія Сілевич**  
*Івано-Франківський національний медичний університет*  
*(Івано-Франківськ, Україна)*

**МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ  
«УКРАЇНСЬКА МОВА (за професійним спрямуванням)» (НА ПРИКЛАДІ  
ВИВЧЕННЯ ТЕМИ «СИНТАКСИЧНИЙ АСПЕКТ ПРОФЕСІЙНОЇ  
МОВИ МЕДИКІВ»)**

Однією з головних частин граматики української мови є синтаксис як система одиниць різного рівня, що забезпечують комунікативну функцію.

*Синтаксис* (грец. *syntaxis* – складання, побудова, поєднання, порядок) – розділ граматики, що вивчає будову й функціонування системи одиниць різних рівнів – словосполучень, речень, комунікативів, складних синтаксичних єдностей.

Синтаксична система української мови – це складна структурна частина граматики, що характеризується багатством форм та моделей для забезпечення функціонування мови в усіх сферах суспільного життя.

Специфіку синтаксису ділових паперів визначає перевага писемної форми реалізації, а також мовні та логічно-змістові вимоги до текстів документів (точність, чіткість, логічність викладу думки).

Порушення синтаксичних норм, а саме: порушення прямого порядку слів, неузгодження підмета з присудком, неузгодження означень та прикладок – власних назв, недотримання принципів граматичного керування та принципів побудови речень призводять до реалізації граматично неправильних висловлювань.

При розгляді теми «Синтаксичний аспект професійної мови медиків» доцільно використовувати комунікативно-діяльнісний та функціонально-стилістичний принципи викладання.

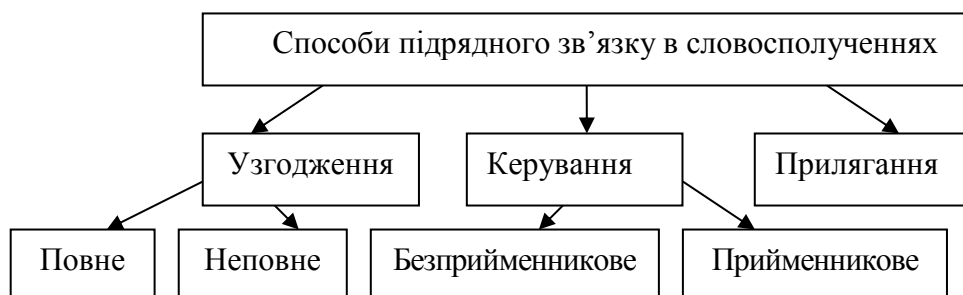
Метою вивчення цієї теми є формування вмінь та навичок вільного володіння виражальними засобами на синтаксичному рівні; конкретизація змісту понять «синтаксис мови», «синтаксис мовлення», «предикативність речення»; розвиток мовної інтуїції та усного й писемного зв'язного мовлення.

Для реалізації поставленої мети пропонуємо використовувати такі тренувальні вправи.

*Завдання 1.* Визначте тип підрядного синтаксичного зв'язку.

Лімфатичні судини, сильно виражений біль, підвищення артеріального тиску, обмін речовин, проявляється зовнішньо, при проявах безсоння, розвивається після опіків, звернутись до лікаря, стимулюючи ріст, підшкірні тканини, серцево-судинна система, виникає повторно, протизапальні засоби, кваліфікований лікар, запобігання ускладнень, мій стоматолог.

*Завдання 2.* Розгляньте схему. Охарактеризуйте кожний спосіб зв'язку між словами в підрядних словосполученнях. Проілюструйте прикладами.



*Завдання 3.* Визначте предикативну основу. Охарактеризуйте головні члени речень і засоби їх вираження.

У воєнні лихоліття австралійський учений Говард Флорі (1898–1968) займався вирощуванням цвілі. Лабораторію було обладнано явно не за останнім словом техніки: ванна, молочні бідони, підкладні судна, пляшки з-під лимонаду. Однак Флорі та його асистентові Ернсту Чейну (1906–1979) вдалося одержати перший у світі антибіотик – пеніцилін. Флорі зайнявся створенням пеніциліну, зацікавившись працями відомого бактеріолога Александра Флемінга (1881–1955)

*(З енциклопедії)*

*Завдання 4.* Утворіть речення, у яких би кожне з поданих словосполучень вживалося у функції складеного підмета.

*Кожен із нас, хірург з асистентом, група лікарів-інтернів, п'ятеро пацієнтів, три тижні, кілька медичних працівників.*

*Завдання 5.* Утворіть речення, де б кожне з поданих дієслів уживалося або як допоміжне у складеному дієслівному присудку, або як зв'язка у складеному іменному.

*Вводити, визначати, бути, порушувати, вивчати.*

*Завдання 6.* виправте в реченнях неузгодження підмета з присудком.

1. На лекції були присутні п'ятдесят один студент.

2. Надмірне фізичне навантаження та щоденне тривале перебування «на ногах» шкідливе для лікування варикозного розширення вен.

3. Маріє Михайлівно, Ви здійснила ґрунтовне дослідження лікування хворих на виразкову хворобу шлунка.

4. Більшість учасників круглого столу з проблеми «Морфологія людини» виступали з доповідями.

Дотримання синтаксичних норм відповідно до «Українського правопису» та чинних державних стандартів офіційно-ділового стилю засвідчує культуру усного та писемного мовлення фахівця і сприяє налагодженню ефективного професійного спілкування.

**Лариса Мирошник**

*Харьковский национальный медицинский университет*

*(Харьков, Украина)*

## **ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПРЕДЛОГОВ *для, за, на* ДЛЯ ВЫРАЖЕНИЯ ЦЕЛЕВЫХ ОТНОШЕНИЙ**

Одним из основных факторов, вызывающих ошибки в речи иностранных студентов, изучающих русский язык, являются такие лексико-грамматические элементы, которые либо не имеют соответствующего эквивалента в родном языке, либо в аналогичных структурах требуют иных языковых средств. Такие случаи требуют тщательного анализа, с тем чтобы суметь объяснить студентам особенности их употребления.

Одной из универсальных для всех языков категорий является категория целеполагания. В русском языке целевые отношения могут быть выражены различными языковыми средствами: предлогами *для* + Р. п., *с целью* + Р. п., *за* + Тв. п., *на* + В. п., целевым союзом *чтобы* и союзными сочетаниями *для того, чтобы, с тем, чтобы, ради того, чтобы*, инфинитивными конструкциями и другими средствами. Вследствие многообразия форм выражения целевых отношений при обучении русскому языку у студентов могут возникать ошибки из-за семантической смежности языковых единиц, выражающих эти отношения. Так, английский предлог *for*, выражающий целевые отношения, переводится на русский язык различными предлогами – *для, за* и *на*, например: *to go to the shop for bread* – пойти в магазин **за** хлебом, *room for guests* – комната **для** гостей, *break for lunch* – перерыв **на** обед.



Во всех приведенных выше примерах предложно-падежные конструкции с предлогами *для*, *за* и *на* используются для выражения целевых отношений, однако для студентов, изучающих русский язык, остается неясным, чем определяется выбор того или иного предлога. Рассмотрим, каким же образом регулируется использование этих предлогов в русском языке, и возможна ли их взаимозаменяемость в одних и тех же контекстах.

Предлог *для* употребляется при указании на действие, совершаемое в пользу определенного лица: *Дети приготовили подарки для родителей. В университете организованы подготовительные курсы для абитуриентов.* Подобные употребления предлога *для* могут иметь также оттенок значения «ради кого-то, в интересах кого-то»: *Он сделает для сестры все, что угодно. Я сделаю это для вас.* В данных контекстах возможно употребление также предлога *за*, однако в этом случае предлог будет иметь значение «вместо кого-либо»: *Я сделаю это за вас.*

Для обозначения назначения предмета возможно употребление только предлога *для*: *книги для детей, папка для документов, пена для бритья, место для курения, работа для студентов.*

Предлог *для* употребляется также в значении «с целью чего-либо»: *для развлечения, для смеха, для удовольствия.* В этом случае предложно-падежные конструкции могут быть заменены глагольными словосочетаниями: *для развлечения* = чтобы развлечься, *для смеха* = чтобы посмеяться, *для удовольствия* = чтобы получить удовольствие.

Во всех приведенных примерах русское *для* соответствует английскому *for* и не вызывает проблем при переводе. Вопросы у иностранных студентов возникают, когда в том же значении «с целью чего-либо» употребляется другая предложно-падежная конструкция – «за + Тв. п.»: *сходить за хлебом, прийти за справкой, поехать за бензином.* При объяснении особенностей употребления предлога *за* как средства выражения целевых отношений следует обратить внимание студентов, что типичный контекст для таких случаев – это глаголы движения: *пойти / поехать / побежать* и т. д., а цель движения – «чтобы взять или купить что-либо» или «чтобы забрать / привезти кого-либо».

Наконец, целевые отношения могут выражаться предложно-именным сочетанием с предлогом *на*: *сделать перерыв на обед, позвать на ужин, пригласить на концерт* и т. д. Здесь важно отметить, что существительные в таких конструкциях имеют ярко выраженную событийность.

Понимание особенностей употребления различных предлогов для выражения целевых отношений позволит преподавателю грамотно и понятно для студентов объяснить проблемные вопросы русской грамматики.

**Олена Мирошниченко**

*Запорізький державний медичний університет  
(Запоріжжя, Україна)*

## **ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ПРЕЗЕНТАЦІЙ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

Зміни соціальної ситуації в Україні, встановлення контактів з іншими країнами суттєво підвищили значення англійської мови як засобу спілкування, зумовило нові методичні орієнтації у вивченні англійської мови.

У навчанні все частіше застосовуються комп'ютерні інформаційні технології. Інформаційна технологія навчання – це процес підготовки і передачі інформації з використанням комп'ютерної техніки та програмного забезпечення. На нашу думку, мультимедійна форма вираження навчальної інформації найбільш актуальна на сьогодні у зв'язку з комп'ютеризацією процесу освіти. Із метою розвитку особистості потрібно нове представлення навчального матеріалу, яке сприяє розвитку мислення та пізнавальної активності, забезпечує індивідуалізацію навчання.

Мультимедійна презентація є логічно завершеною добіркою слайдів із певних тем. Мультимедійна презентація базується на використанні аудіовізуальних можливостей комп'ютерних технологій. Використання технології мультимедійних презентацій у навчальному процесі включає в себе кілька етапів: підготовчий, переддемонстраційний, демонстраційний, післядемонстраційний, рефлексивний.

Підготовчий етап:

- мотивація за певною темою;
- введення в іншомовне спілкування;
- залучення до спілкування;
- ознайомлення з темою заняття;

Переддемонстраційний етап:

- перевірка вивченого матеріалу;

- встановлення зв'язку з попередньо вивченим матеріалом;
- повторення необхідного матеріалу;

Демонстраційний етап:

- подача нового матеріалу;
- пояснення кожного аспекту теми;
- залучення до співбесіди;

Післядемонстраційний етап

- закріплення вивченого;
- виконання практичного завдання;

Рефлексивний:

- підведення підсумків;
- обговорення питань на наступне заняття.

Можна використовувати мультимедійні презентації для візуалізації інформації, компонування матеріалу з урахуванням особливостей конкретної групи студентів, теми та змісту практичного заняття, що дозволяє побудувати заняття англійської мови з максимальною ефективністю.

Окрім того, практичні заняття з англійської мови, на яких використовуються презентації, відображають один із головних принципів проведення сучасного заняття – принцип фасціації. Завдяки презентаціям, студенти починають активніше висловлювати свої думки, міркувати.

Форми роботи з комп'ютерними навчальними програмами можуть включати вивчення лексики, відпрацювання вимови, вивчення діалогічної і монологічної мови, відпрацювання граматичних явищ, формувати навички читання, удосконалювати вміння писемної мови, поповнювати словниковий запас, формувати мотивацію до вивчення англійської мови.

Використовуючи ресурси Інтернету, можна брати участь у тестуванні, вікторинах, конкурсах, олімпіадах, що проводяться через мережу Інтернет, брати участь у відеоконференціях.

Використання мультимедійних презентацій дозволяє проводити навчальні заняття з англійської мови на високому рівні завдяки використанню наочності. Використання мультимедійних презентацій також дозволяє підвищити обсяг виконуваної роботи в 1,5–2 рази й забезпечити високий ступінь диференціації навчання.

Науково-обґрунтоване та методичне використання мультимедійних технологій, яке подається дозовано, сприяє активізації навчально-пізнавальної

діяльності студентів, розвиває самостійність у прийнятті рішень, розвиває творчість, інтелектуальні здібності, робить процес навчання англійської мови більш змістовним та ефективним.

Актуальність використання Інтернет-методик у навчальному процесі пов'язана не тільки із технологічним прогресом, а й з постійним прагненням почерпнути дедалі більший обсяг інформації. Спілкування за допомогою електронної пошти в Інтернеті є корисним засобом для вивчення англійської мови. Електронна пошта дає змогу контактувати з первинними носіями мови, яку вивчають. Застосування інтернет-методик у діяльності на практичних заняттях з англійської мови є джерелом додаткової мотивації завдяки розширенню мовного середовища та пізнання культури іноземної країни, а також у соціальній, професійно-академічній та практичній спрямованості такої діяльності.

## ЛІТЕРАТУРА

1. **Ніколаєва С. Ю.** Методика викладання іноземних мов / С. Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2002. – 249 с. 2. **Поліщук О.** Інтерактивні методики та система навчання / О. Поліщук // К.: Шкільний світ, 2007. – 250 с.

**Наталья Минченко**

*Одесский национальный медицинский университет*

*(Одесса, Украина)*

## КОМПЛЕКС ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ХАРАКТЕРИСТИК СОВРЕМЕННОГО ПРЕПОДАВАТЕЛЯ ВУЗА

Переходное состояние украинского образования, появление рыночной конкуренции в сфере образования в связи с введением кредитно-модульной системы в ВУЗах, общая нестабильность на рынке труда требуют четкого определения комплекса профессиональных способностей преподавателя. На данный момент ВУЗы нуждаются в людях, способных грамотно объединить в себе сразу три ипостаси – педагога, учёного, методиста. При этом основное содержание деятельности преподавателя практически остается неизменным и

включает в себя выполнение обучающих, воспитательных, организационных и исследовательских функций. В связи с появлением кредитно-модульной системы мы можем добавить ещё одну функцию – направляющую. Однако не всегда получается выполнять их комплексно, т. к. в связи с психолого-педагогическими характеристиками каждого преподавателя возможно преобладание одной функции над остальными.

Исходя из вышесказанного, преподаватель ВУЗа, использующего в качестве ведущей кредитно-модульную систему, должен владеть следующим комплексом профессиональных способностей:

- гносеологические – склонность к собственной познавательной деятельности, способность к самообразованию, нестандартный подход в процессе обучения студентов, наличие устойчивых знаний не только в области собственно узкой специализации, но и в области общекультурных знаний;
- конструктивные – способность моделировать обучающий, воспитательный, научный процесс, умение четко видеть конечную цель и решать актуальные задачи обучения с учетом будущей специализации студента;
- организационные – умение подобрать к каждому студенту свой «ключик», чтобы добиться лучших результатов, понимать и правильно реагировать на внутригрупповые конфликтные ситуации;
- коммуникативные – способность объективно воспринимать студента – как человека и партнера по общению, гасить конфликты, воспринимать и анализировать критику в свой адрес;
- рефлексивные – способность быстро и легко проникать в психологию определенного студента с целью активизации совместной образовательной деятельности, умение оценить внутренние изменения, которые происходят с личностью студента.

Только владение совокупностью этих способностей позволит преподавателю ВУЗа достичь высокого уровня мастерства.

**Лариса Міщирікова**

*Харківський державний машинобудівний коледж*

*(Харків, Україна)*

## **З ДОСВІДУ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФІЛЬНОЇ НАПРАВЛЕНОСТІ КУРСУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ТЕХНІЧНОМУ ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ**

Забезпечення належного рівня мовної компетенції майбутніх фахівців є одним з основних завдань вищого навчального закладу. Майбутній фахівець повинен мати відповідну лінгвістичну підготовку та володіти вміннями й навичками створювати власні висловлювання, працювати з текстом як основною одиницею мовлення, вести документацію, яка використовується в професійній діяльності.

У вищому навчальному закладі мовний курс обов'язково має орієнтуватися на специфіку майбутньої спеціальності студента, бути акцентованим на професійному спілкуванні, опрацюванні професійної лексики. Такий підхід, по-перше, підвищує інтерес до предмета взагалі, додавши професійного колориту, по-друге, допомагає студентам першого року навчання швидше зорієнтуватися, наблизитися до обраної спеціальності, вибір якої, як відомо, не завжди здійснюється власне п'ятнадцятирічними підлітками або ж робиться ними не зовсім свідомо.

Професійна орієнтація української мови здійснюється шляхом добору мовленнєво-комунікативного дидактичного матеріалу, зміст якого відповідає майбутньому фаху. Наприклад, на заняттях зі зв'язного мовлення студентам пропонується написання творчих робіт, зокрема творів-роздумів, переказів, тематично пов'язаних з матеріалом подальшої професійної діяльності. Це сприяє оволодінню фаховою мовою, знайомить зі спеціальністю. Під час вивчення різних тем студенти виконують завдання на переклад текстів професійного спрямування.

Обов'язковою умовою успішного формування мовних і мовленнєвих компетенцій є здійснення міжпредметних зв'язків, особливо з профільними дисциплінами. Використання понятійної бази цих предметів сприяє, по-перше,

повторенню вже відомої лексики, по-друге, засвоєнню термінів зі спеціальним значенням, які застосовуватимуться в процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін.

Активно практикується технологія побудови заняття за єдиною темою висловлювання, яка передбачає добір такого ілюстративного та дидактичного матеріалу, що характеризується спільністю тематики й узгоджений з майбутньою спеціальністю.

Пропонуємо окремі зразки проблемно-пошукових завдань, спрямованих на розвиток правописних умінь студентів у процесі опрацювання теми «Правопис іменників II відміни чоловічого роду однини». Ці різнопланові вправи мають профільну направленість і спрямовані на засвоєння, удосконалення або перевірку набутих студентами знань. Наприклад, завдання «Лінгвістичний експеримент» передбачає запис повними назвами таких абревіатур, як ККД – коефіцієнт корисної дії, ДВЗ – двигун внутрішнього згоряння, ТД – тепловий двигун, ТЕС – тепла електрична станція, виконання з ними лінгвістичних вправ. Завдання «Творче конструювання» має за мету утворення словосполучень типу: тиск світла, рівняння Ейнштейна, індуктивність соленоїда, антена генератора, результат досліду, коливання резонатора тощо. Вправи «Кодовий диктант», «Логічний диктант», «Дослідження-відновлення», крім формування орфографічних навичок, активізують пізнавальну діяльність студентів, сприяють закріпленню понятійної бази таких предметів, як «Фізика», «Хімія», «Математика», адже змушують студентів згадати назви певних апаратів, приладів і їхніх деталей; назви мір довжини, часу; назви математичних понять і геометричних фігур; терміни іншомовного походження, що позначають фізичні й хімічні процеси; прізвища відомих відкривачів відповідних законів.

Отже, профільна зорієнтованість курсу української мови – це шлях до активізації освітніх зусиль студентів, підвищення показників загальної грамотності та формування комунікативних умінь, потрібних у майбутній професійній діяльності.

**Надежда Москалева**

*Харьковский национальный технический университет  
сельского хозяйства им. П. Василенко (Харьков, Украина)*

## **РОЛЬ ВЫСТАВОЧНО-МУЗЕЙНОГО ЦЕНТРА ХНТУСХ им. П. ВАСИЛЕНКО В СОХРАНЕНИИ ИСТОРИЧЕСКОГО НАСЛЕДИЯ СТРАНЫ**

Значительную образовательно-воспитательную работу осуществляет выставочно-музейный центр как неотъемлемая структура университетского комплекса, который является важнейшим фактором формирования культурно-образовательной среды вуза и сохранения исторического наследия. Остановимся лишь на некоторых научных проектах музея, в которых участвует автор статьи, а именно в выполнении Государственных программ по сохранению исторической памяти. Частично эти материалы представлены в книгах «Элита страны. Выдающиеся выпускники ХИМЭСХ-ХНТУСХ им. П.Василенко» и «ХНТУСХ имени Петра Василенко. 85 лет». Первая книга была подготовлена ВМЦ и руководством университета в 2012 г., а вторая – в 2015 г. к 85-летию вуза.

В процессе работы над книгами выявились многие важные моменты истории вуза. Собран уникальный материал, который позволяет на живом примере из жизни дедов и отцов нынешних студентов формировать патриотические чувства, национальное сознание, гордость за свой вуз.

Презентация Книги «Элита страны. Выдающиеся выпускники ХИМЭСХ-ХНТУСХ им. П. Василенко» состоялась в мае 2012 г. на Международном Форуме выпускников ХИМЭСХ-ХНТУСХ им. П.Василенко. Некоторые уточнения в книгу были внесены при издании в 2013г. исправленного варианта первого тома. За время своего существования университетом подготовлено более 50 тысяч специалистов, значительная часть которых имеет выдающиеся достижения в научной, производственной, политической и организационной деятельности. Выпускники работали и работают по всей стране, в различных отраслях, на различных государственных, хозяйственных и партийных должностях, награждены наивысшими государственными наградами. Значительное количество студентов и выпускников принимали участие в Великой Отечественной войне. Многие из них погибли, многие, кто поступал в институт перед войной и не закончил учебу пришли в институт после войны,



успешно защитили дипломные проекты, получили распределение на ответственные должности.

Презентация книги «ХНТУСГ имени Петра Василенко. 85 лет» состоялась 6 ноября 2015г. во время празднования юбилея. Обе книги представлены в электронном варианте на сайте ХНТУСХ.

Первая Государственная программа «Реабилитированные историей». Автор статьи входят в состав авторского коллектива Харьковской серии книг. Участие в этой программе работников образования позволяет более плодотворно использовать результаты этих научных исследований. Цели и задачи, поставленные государством перед учеными, содержат большой воспитательный заряд. Причем не только краеведческого характера. Серия «Реабилитированные историей» расширяет исторический кругозор молодежи, знакомит со многими деятелями государства, науки, культуры, которые были незаслуженно вычеркнуты из нашей исторической памяти. Она выполняет и более общую задачу – гуманизации образования, показывает преимущества демократических ценностей.

Вторая Государственная программа – «Книга Памяти Украины. Харьковская область». В книге (том 3 «Победители. Харьковская область») представлен материал о тех студентах и выпускниках, кто защищал нашу родину в годы Великой Отечественной войны, а после войны успешно трудился. У многих сейчас в университете учатся их внуки и они продолжают начатое дедами великое дело сохранения своей страны.

**Светлана Нагачевская**

*Одесский национальный медицинский университет*

*(Одесса, Украина)*

## **РОЛЬ ДИАЛОГИЧЕСКОГО ОБЩЕНИЯ В ОСВОЕНИИ РУССКОГО ЯЗЫКА ИНОСТРАННЫМИ СТУДЕНТАМИ-МЕДИКАМИ**

Основной целью обучения русскому языку как учебной дисциплине является формирование у студентов языковой, речевой и коммуникативной компетенции, которая подготавливает их к речевой деятельности в реальных ситуациях учебно-профессионального общения. Актуальным в этой связи является вопрос о раскрытии резервных возможностей диалога как

интерактивного средства профессионального обучения. Психологическое содержание понятия диалога как определенной формы организации речи, при которой в равной степени активны все ее участники, позволяет говорить о создании уникального межличностного иноязычного пространства, где важную роль играют эмоциональная и личностная открытость партнеров друг другу и творческий характер речевой активности.

Вопрос профильного обучения иностранных граждан включает в себя два этапа, на каждом из которых диалог играет важную роль в актуализации полученных языковых знаний. На первом этапе освоение иноязычной речи является фактором адаптации в новой социокультурной среде. Набор языковых средств, которые освоены студентами, ограничен, зачастую использование речевых моделей идет с опережением изучения грамматического материала, что является оправданным и не влияет на понимание, так как усваивается на уровне клише с поиском эквивалентов на родном языке. На этом этапе несложные языковые модели, используемые в учебных диалогах, рекомендуется разнообразить произвольным варьированием адресатов, задач диалога, набором персон, включенных в диалог. Одновременная подготовка собственных высказываний, их реализация и восприятие своей речи и речи собеседника на слух в условиях постоянного изменения языковой ситуации готовят студентов к продуктивной коммуникации в условиях реального общения.

Специфика второго этапа освоения русского языка студентами – медиками состоит в использовании языка как инструмента получения специальности. Исходя из этого, одной из главных задач, влияющих на мотивацию студентов к обучению, является использование материалов, содержащих лексико-грамматические единицы языка будущей специальности, тексты и диалоги, благодаря изучению которых студент видит перспективы употребления изучаемых форм в профессиональной деятельности. Непринужденный характер речевой обстановки, обязательная для диалога смена говорящих лиц, то есть попеременная адресация речи вырабатывает у студентов навыки профессионального общения, активизирует усвоение изучаемого языка как средства решения

профессиональных коммуникативных задач. На этом этапе эффективным может быть не только ролевое озвучивание серии диалогов «Врач – пациент», где один из обучающихся выступает в роли врача, а другой в роли пациента, но и задания на самостоятельное восстановление реплик одной из

коммуникативных сторон. Благодаря формам диалогического общения отрабатываются и запоминаются отдельные речевые образцы, целые структуры, при этом языковой материал воспринимается и запоминается, главным образом, произвольно.

Таким образом, диалог как метод обучения активизирует потенциальные возможности студентов, обеспечивая усвоение необходимого языкового материала, а также предоставляет будущим врачам первый опыт коммуникации в профессиональной сфере.

**Ольга Нашиванько**

*Днепропетровская государственная медицинская академия  
(Днепропетровск, Украина)*

### **ПОНЯТИЕ «ТЕРМИНЫ И НОМЕНЫ»**

Номенклатурные знаки как особый тип специальных единиц были выделены Г. О. Винокуром ещё в 30-е гг. прошлого столетия, затем неоднократно привлекали внимание многих учёных (например: Канделаки 1973; Рейцак 1973, Родзевич 1963, Хаютин 1972, Шелов 1984 и др.).

Л. А. Ким отмечает, что наиболее надёжным при разграничении термина и номена является подход, который можно определить как функциональный. Согласно ему, различие между термином и номенклатурным знаком обусловлено различием между функциями отражения понятия и этикирования отдельного предмета. Термин отражает специальное понятие, в то время как номенклатурный знак является не выражением, а названием, этикеткой какого-то конкретного предмета.

Исследуя номенклатурные единицы различных специальных областей учёные установили, что номены, функционирующие в языке техники и производственно-технических подязыков, и номены, относящиеся к подязыкам естественно-научного профиля, зачастую различаются структурным оформлением. Если технические и производственно-технические номены чаще всего состоят из двух частей: графемной и цифровой, то номены, функционирующие в других сферах специальной коммуникации, могут по внешнему виду ничем не отличаться от общеупотребительных слов и словосочетаний.

Некоторые исследователи отмечают, что номенклатурные единицы включают в себя ряды наименований-согипонимов, состоящих из родового термина и словесного компонента условного характера или собственного имени, примыкающего к родовому термину в форме именительного падежа. В единичных случаях номенклатурный знак представляет собой словесно-буквенное или словесно-цифровое обозначение. Если говорить о медицинской сфере, то номенклатурные знаки словесно-буквенного или словесно-цифрового типа обозначают виды медицинского оборудования, например: аппарат INCO 2, СО<sub>2</sub>-лазер и др. Чаще всего номенклатурный знак состоит из родового термина и собственного имени, например: крем-маска «Masque Hydralift Anti-age», лазер Fraxel, система Skin Station Kona и др.

К номенам примыкает особая разновидность терминов, включающих в свой состав имя собственное: отёк Квинке, болезнь Гебердена и др.

О номенах известно не так много. Эффективные критерии отграничения терминов от номенклатурных наименований всё ещё не выработаны. Изучение разграничения этих понятий составляет перспективу дальнейших исследований в области терминологии.

**Наталя Нестеренко, Анастасія Багузова**  
*Одеський національний медичний університет*  
*(Одеса, Україна)*

## **НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО СПІЛКУВАННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ У НЕМОВНИХ ВНЗ**

Сучасний стан міжнародних зв'язків України, вихід її на європейський світовий простір дають змогу розглядати іноземну мову як важливий засіб міжкультурного спілкування. Іноземна мова є реально необхідною в різних сферах діяльності людини, виникає потреба у підготовці спеціалістів, які могли б спілкуватися з іноземними партнерами у професійній діяльності. Ось чому все більше уваги приділяється врахуванню фахової специфіки при вивченні іноземної мови, її спрямованості на реалізацію завдань професійної діяльності. Нові вимоги висуваються до методики викладання іноземних мов у різних навчальних закладах. Однією з тенденцій сучасної методики викладання іноземних мов є пошук шляхів навчання ефективного мовленнєвого

спілкування. Головне призначення іноземної мови як освітньої галузі – стати засобом спілкування студентів завдяки комунікативним навичкам.

Навчання іноземних мов у немовному ВНЗ передбачає оволодіння студентами навичками й уміннями іншомовної комунікації в суто професійних цілях. Мета навчання іноземної мови у немовних вищих навчальних закладах полягає у формуванні у студентів іншомовної професійно-спрямованої комунікативної компетенції – умінь і навичок спілкуватися в усній і писемній формах у межах професійної сфери іноземною мовою. Іншими словами, професійне навчання має забезпечити не тільки оволодіння сукупністю знань і умінь, включаючи комунікативну компетенцію іноземною мовою, що вивчається, а й формування професійно значущих якостей особистості, що посилює і робить значущим соціальний аспект будь-якого професійно-орієнтованого навчання. Важливу роль у цьому процесі відіграє мотивація вивчення іноземної мови, яка виражається в потребі організувати професійну комунікацію іноземною мовою. Тому однією з головних особливостей іноземної мови як навчальної дисципліни є професійно-орієнтований характер, що має відображатися у цілях та змісті навчання.

Студенти виявляють найбільшу зацікавленість, коли матеріал побудовано на основі обраної ними спеціальності, що стимулює вивчення іноземної мови, підвищуючи і розширюючи їхні професійні знання. У центрі навчального процесу знаходиться особистість студента, його потреби та можливості розвитку. Роль викладача при цьому полягає у створенні сприятливих дидактичних умов для опанування навчально-професійного матеріалу, мотивації та стимулювання інтелектуального розвитку та креативності студентів.

У немовному ВНЗ універсальною дидактичною одиницею професійно-орієнтованого навчання є автентичний текст, який дає матеріал для організації навчального спілкування.

Англомовні автентичні тексти є інформаційним та пізнавальним матеріалом, який доповнює отримані студентами під час вивчення спеціальних дисциплін знання. Тексти за фахом є джерелом словникового запасу студентів, прикладом вживання термінологічної лексики у контексті, що допомагає конкретизувати значення слів, пояснити й уточнити випадки їх уживання для подальшого використання під час професійного спілкування.

Отже, формування іншомовної комунікативної компетенції з урахуванням усіх названих засобів, є необхідним складником вивчення

іноземних мов на сучасному етапі, тому що вона сприяє інтегруванню фахівців у різні мовні колективи.

**Ольга Ніколаєва, Лілія Огнєва**

*Харківський національний медичний університет*

*(Харків, Україна)*

## **ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНИХ МЕДИЧНИХ ДИСЦИПЛІН В РУСЛІ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ПАРАДИГМ**

Головне завдання вищої освіти в новій парадигмі випереджальної освіти полягає в допомозі студентів пройти шлях самореалізації.

Педагогічний процес у вищому навчальному закладі вибудовується за різними принципами та концепціями. Саме концепція гуманізму – це основна засада освітянської політики, а виявлення творчих здібностей студентів – провідний аспект гуманізації.

В Україні традиція гуманізму має глибоке коріння. І вивчення цієї традиції – головне завдання при підготовці майбутнього лікаря. Гуманітарна освіта безпосередньо пов'язана з розвитком особистості, її емоційної, когнітивної, естетичної, моральної складових. Динамічність розвитку науки, техніки, виробничих та соціокультурних процесів зумовлюють необхідність формування фахівця нового типу, який буде не лише компетентним, а й здатним незалежно мислити, приймати відповідальні рішення та творчо діяти в різних сферах професійної діяльності [1: 80–84].

Підготовка майбутнього лікаря – це складний, творчий і тривалий процес. Від рівня підготовки студентів у вищих медичних навчальних закладах буде залежати якість надання медичної допомоги населенню. Становлення і особистісний розвиток медика в процесі отримання вищої медичної освіти, оволодіння основами культури медичної діяльності спирається на освоєння педагогічних знань. У нашій країні педагогіка в медичній освіті стала самостійною галуззю з середини 70-х рр. ХХ ст. Внесок у розвиток вітчизняної вищої медичної освіти зробили медики-педагоги М. Я. Мудров, Н. І. Пирогов, І. М. Сеченов, С. П. Боткін, І. П. Павлов, В. М. Бехтерєв, А. В. Вишневський та ін. У вищій медичній освіті виявлені закони, закономірності, принципи і

тенденції служать матеріалом для обґрунтування сучасних педагогічних інноваційних освітніх моделей і технологій з різних дисциплін. [2: 49–54].

Педагогіка як наука тісно пов'язана з іншими науками. Проте, оскільки разом із медициною вона займається вивченням людини, особливостями її поведінки і спрямована на підготовку людини до адекватної поведінки у суспільстві, її можна поставити на перехрестя інших наук. Міжпредметні зв'язки педагогіки – зв'язки педагогіки з іншими науками, що дають змогу глибше пізнати педагогічні факти, явища і процеси [3: 36–42].

Формування соціально-психологічних характеристик майбутнього фахівця-медика методом проблемного навчання у вищому навчальному закладі включає такі складники: 1) введення студента в наукове поле дисциплін психолого-педагогічного характеру як базових для успішної соціалізації та професіоналізації в спеціальностях, що відносяться до категорії «професії служіння людям»; 2) формування у студента блоку знань про внутрішній світ і поведінку людини; 3) навчання студента використанню цих знань у професійній практиці «на благо пацієнта» [4: 6–7].

Медичні науки враховують психологічні та педагогічні дані при розробці проблеми здоров'я та хвороб дорослих і дітей. Навчальна діяльність, як і будь-яка інша діяльність людини, характеризується, насамперед, суб'єктністю, активністю, предметністю, цілеспрямованістю і усвідомленістю.

Ефективність навчальної діяльності залежить від обсягу та лабільності сформованих способів дій. Способи дій – це система операцій, що мають «відкривати» ті властивості та якості предмета дії, щодо яких здійснюється його перетворення для досягнення мети. Кінцева мета інтелектуальної діяльності полягає в успішному розв'язанні завдань, із якими людина стикається у своєму житті. Для цього у процесі навчання формуються вміння та навички, необхідні для застосування знань під час розв'язання практичних, операційних завдань, для успішного виконання тієї чи іншої дії [5: 7–10].

Застосовуючи дані технології в навчанні, викладач робить процес більш повним, цікавим, насиченим. Головною метою інноваційних технологій освіти є підготовка людини до життя у світі, що постійно змінюється, розвиток уміння мотивувати дії, самостійно орієнтуватися в одержуваній інформації, формування творчого нешаблонного мислення і професійного вміння та удосконалення.

Зміст медичної освіти будується від фундаментальних знань, законів і закономірностей, що закладають основи клінічного мислення, до спеціальних дисциплін, при оволодінні якими завершується формування здатності вирішувати професійні клінічні задачі на основі узагальненого володіння знаннями, способами і прийомами діяльності.

Логіка підготовки студента в медичному навчальному закладі диктується кваліфікаційною характеристикою медичного працівника, у якій викладені вимоги суспільства до фахівця. Ці вимоги стають кінцевою метою навчання майбутнього медичного працівника. Рух до кінцевих цілей визначається внеском кожної дисципліни в кінцевий результат. Інноваційні процеси, що відбуваються у системі вищої освіти, вимагають переходу в навчанні від традиційного пасивного накопичення суми знань до мотивованого засвоєння студентами методів здобуття наукової інформації та вмінь реалізовувати свої знання у професійній діяльності. У зв'язку з цим навчальний процес у сучасному вищому навчальному закладі має бути спрямований на підготовку всебічно сформованого спеціаліста, мобільного на ринку праці, полімовного та комп'ютерно грамотного [6: 81–83].

У Харківському національному медичному університеті в сучасних умовах підвищеного потоку інформації, накопичення великого матеріалу в різних галузях медичних знань як ніколи виникла потреба перегляду та змін викладання загальнотеоретичних медичних дисциплін, зокрема, патологічної фізіології.

Майбутній фахівець медицини повинен отримати певний обсяг знань із патологічної фізіології та відповідну методологічну підготовку тому, що ці знання абсолютно необхідні при формуванні знань та навичок для повного сприйняття та глибокого засвоєння клінічних дисциплін і подальшої професійної діяльності [5: 11–14]. Розв'язанню цієї проблеми на кафедрі патологічної фізіології Харківського національного медичного університету притаманні широкі педагогічні можливості, реалізація яких дозволяє створити умови не лише для оволодіння студентами професійними знаннями, а й активізувати, інтенсифікувати та оптимізувати процес навчання, вплинути на їхню соціалізацію, сприяти формуванню особистісних рис і якостей сучасного фахівця медичного профілю.

Формами навчання для студентів є теоретичні, практичні заняття, консультації, теми для самостійного вивчення студентами. При проведенні



занять будь-якого типу на кафедрі використовують комп'ютерну техніку, відеофільми, таблиці, слайди, зразки мікро- та макропрепаратів.

У патологічній фізіології неминуче наявний природничо-науковий погляд на людину, яка збирає і пояснює факти, будує закономірності, зводить різноманіття до загального, перевіряє гіпотези в експерименті. Виявлені нею закономірності і принципи стають фундаментом для подальших досліджень і практики.

Велике значення для формування соціально-психологічних характеристик методом проблемного навчання мають практичні заняття, де студенти можуть практично використати свої теоретичні знання, навчитися розв'язувати, як професійні, так і психологічні особистісні проблеми. Одним з ефективних шляхів досягнення позитивного результату є система контролю і оцінювання навчальних досягнень. Накопичення рейтингу відбувається в процесі поточного, проміжного та заключного контролю [4: 8–10].

Мета колективу кафедри патологічної фізіології: 1) навчити студентів здобувати знання самостійно; 2) користуватися набутими знаннями для вирішення конкретних завдань; 3) шукати шляхи вирішення проблеми, вибираючи оптимальний при наявності альтернативи; 4) планувати свою діяльність; 5) об'єктивно оцінювати процес і результати навчання. Під час підготовки до практичних занять студенти користуються методичними вказівками, складеними викладачами кафедри, що дає можливість студентам визначити основні положення загальної патології, роль етіологічних факторів та умов, а також реактивних властивостей організму та значення експериментального методу для дослідження патології [6: 84–86].

На частині практичних занять студенти під керівництвом викладача проводять експерименти на тваринах і аналізують механізми розвитку деяких патологічних процесів, вивчають фізіологічні зміни стану тварин та схематично замальовують їх у зошиті. Це сприяє поглибленню та закріпленню знань і відпрацюванню практичних умінь студентів. Дослідницька діяльність у вищій школі є основним засобом перевірки ефективності педагогічних впливів на студентську аудиторію. Це єдине джерело дієвого пізнання особливостей студентського віку, умов становлення студентів як фахівців і професійного зростання їх як особистості. «Якщо експериментатор прагне бути вартим цього імені, він повинен бути одночасно теоретиком і практиком», – казав Клод Бернар, французький вчений-фізіолог.

У загальній структурі навчальної діяльності значну роль відіграють також дії контролю (самоконтролю) та оцінки (самооцінки). Це зумовлено тим, що будь-яка дія набуває довільного і регульованого характеру лише за наявності контролювання та оцінювання дій і знань у структурі діяльності [7: 8–12].

При підготовці студентів до занять велика увага приділяється позааудиторній самостійній роботі, для проведення якої колективом кафедри патологічної фізіології створено робочі зошити, куди входить теоретична частина всіх тем, що передбачені програмою як теми для самостійного вивчення, набори тестів з основної бази ліцензійного іспиту «Крок-1», які дають можливість контролю виконання цих завдань на занятті для закріплення знань студентів. Інші форми позааудиторної самостійної роботи студентів: проведення науково-дослідної роботи, участь у студентських науково-практичних конференціях та конференціях з практичної медицини стають важливою складовою навчального процесу, необхідним засобом підвищення мотивації до навчання і як наслідок якісної професійної підготовки. А набуті дослідницькі навички вигідно виділяють студентів-гуртківців серед інших і сприяють формуванню більш високого професійного статусу [7: 48–53].

Таким чином, педагогіка і медицина здійснюють незаперечний вплив на людей, які займаються і природничими, і технічними, і суспільними науками, а відтак і впливають на ці науки. Сучасний фахівець у галузі медицини повинен володіти значним запасом спеціальних знань, уміти поповнювати, розвивати і творчо застосовувати їх у професійній діяльності. Для цього йому необхідна якісна підготовка в галузі діагностики та лікування, яка базується передусім на загальній теоретичній та фаховій підготовці з предметів медико-біологічного циклу. Від рівня природничо-наукової підготовки лікаря залежить ступінь його готовності до використання нових медичних технологій.

Важливо зрозуміти і такий факт: конкурентноздатність фахівця з вищою освітою сьогодні базується не на сумі засвоєних під час навчання знань, а на вмінні їх творчого застосування та здатності самостійно поповнювати і здобувати. Тенденції розвитку сучасних інноваційних технологій медичної освіти пов'язані з гуманізацією освіти, яка сприяє самоактуалізації і самореалізації особи.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Радзієвська І. В. Особливості технології дистанційної освіти у медицині / І. В. Радзієвська // Нові технології навчання. – К.: ПТЗО МОН України, 2008. – Вип. 52. – С. 80–84. 2. Островська Н. Д. Диференційований

підхід у викладанні дисциплін історичного циклу в умовах особистісно-орієнтованого навчання / Н. Д. Островська // Збірник наукових праць «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми». – Київ-Вінниця: ДОВ Вінниця, 2004. – С. 49–54. 3. **Кузьмінський А. І.** Педагогіка: [підручник] / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К.: Знання-Прес, 2003. – С. 36–42. 4. **Дольнікова Л. В.** Інтегративно-диференційований підхід до структурування змісту природничих дисциплін у медичних коледжах: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Л. В. Дольнікова. – Тернопіль, 2001. – С. 6–10. 5. **Серебрянський С.** Стратегічні аспекти розвитку освіти в умовах інтеграції України в європейський освітній простір / С. Серебрянський // Вища школа. – 2013. – № 4. – С. 7–14. 6. **Кочубей А. В.** Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти / А. В. Кочубей // Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. – 2013. – Випуск 7(50). – С. 81–86. 7. **Новгородцева И. В.** Педагогіка в медицине с методикой преподавания специальных дисциплин: [учебное пособие модульного типа] / И. В. Новгородцева. – М.: Флинта, 2011. – С. 8–12; 48–53.

**Наталія Нос**

*Український державний університет залізничного транспорту*

*(Харків, Україна)*

## **ТЕРМІНИ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ФАХОВОГО МОВЛЕННЯ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (за професійним спрямуванням)**

У процесі викладання дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» у вищому навчальному закладі, важливим є вивчення не тільки ділової документації та граматичних норм сучасної української літературної мови, а також і термінологічної системи. Адже терміни вживаються і в офіційно-діловому, і в науковому стилях, у публіцистиці та навіть художній літературі. У багатьох текстах, призначених для фахівців певної галузі науки, терміни не пояснюються, тому важливим стає засвоєння студентами терміносистеми вже з першого курсу навчання. І. Огієнко писав: «Термін – це

зовнішній знак певного наукового розуміння. Найперша вимога від кожного терміна – щоб він найвідповідніше передавав сховане в нім розуміння».

Наукові терміни української мови утворюються такими способами: вторинна номінація, словотвірний, синтаксичний і запозичення. Науковці по-різному ставляться до останнього способу творення термінів. Так звані науковці-пуристи відкидають потребу поповнювати термінологічний склад української мови термінами з інших мов, інша група науковців – навпаки, розглядають запозичення як невід'ємну складову частину мовного життя. Особливу складність становить розуміння студентами запозичених термінів. Це стосується запозичень не тільки з російської, а й з англійської мови. В. Радчук (український мовознавець і перекладач) таке явище назвав укрлиш, тобто українська інглиш (український варіант англійської мови). Такі запозичені терміни можна спостерігати в різних сферах науки. Наприклад, мовознавці замість терміна *поняття* вживають *концепт*, у журналістиці *мас-медіа* заміняє *засоби масової інформації*, у політології з'явився *електорат*, *електор*, у літературознавстві – *нарація*, в економіці – *тендер* замість українського *торги* і т. д. Для розуміння таких запозичених термінів слід орієнтувати студентів на термінологічні словники, яких на сьогодні видається достатньо. Адже кожна галузь знань має свою термінологію. Залежно від ступеня спеціалізації значення терміни можна поділити на 3 основні групи: загальнонаукові (закон, теорія, аналіз, елемент, функція, структура), міжгалузеві (звуковий подразник, звукоізоляція) та вузькоспеціальні (ресори, десерт, ретуш, авантитул).

На практичних заняттях з української мови формується термінологічна компетентність студентів – уміння вести професійне спілкування із залученням термінів, використання термінів у писемному мовленні, дотримання нормативних вимог. Тому залучаємо студентів до роботи з науковими фаховими текстами, розширюємо їх термінологічні знання за допомогою різноманітних вправ. Наприклад: 1. Випишіть зі словника 10 термінів іншомовного походження (відповідно до фаху). З'ясуйте їх значення та поясніть написання, доберіть українські відповідники. 2. Доберіть власне українські синоніми до іншомовних слів. Які з наведених слів є загальнонауковими термінами? Поясніть їх значення. 3. Запишіть 10 термінів із майбутнього фаху на правила вживання знака м'якшення, поясніть їх лексичне значення, скориставшись Великим тлумачним словником сучасної української мови тощо. У роботі з тестами студенти можуть укладати свої тлумачні словнички наукових фахових термінів, які можуть знадобитися не тільки на

заняттях з української мови, а й на заняттях із профільних фахових дисциплін. Іншою формою завдань може бути аналіз поширених лексичних помилок, допущених при перекладі професійних текстів.

**Ганна Овсяннікова**

*Харківський національний медичний університет  
(Харків, Україна)*

## **ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ**

Вихід України до європейського та світового простору зумовлює потребу розглядати іноземну мову як важливий засіб міжкультурного спілкування. Сучасний фахівець із вищою освітою, окрім високого професійного рівня, повинен володіти достатньо високим рівнем мовної і іншомовної компетентності для подальшої професійної діяльності.

Низка вітчизняних учених досліджували проблему підготовки майбутніх фахівців до професійного іншомовного спілкування. Проте дослідження педагогічних умов, що забезпечують сформованість такого особистісного утворення, як іншомовна компетентність представника медичної професії, не дістало належного висвітлення в наукових публікаціях.

Мета статті – визначити та обґрунтувати педагогічні умови формування іншомовної компетентності майбутніх лікарів.

Вивчення наукової літератури [2 – 4] дозволяє узагальнити підходи до визначення сутності поняття «професійна іншомовна компетентність медика» як професійно значущу інтегративну якість особистості представника медичної професії; системно-ціннісне новоутворення, що забезпечує декодування іншомовної медичної інформації, творче використання її в практичній медичній діяльності (у безпосередніх контактах з іноземними колегами) і здатність вільно включатися в міжнародну медичну діяльність з вирішення професійних проблем.

Зауважимо, що перш ніж забезпечити іншомовну професійну спрямованість освітнього процесу в вищій медичній школі, необхідно спочатку вивчити реальну потребу студентів у знанні й використанні іноземної мови в

майбутній професійній діяльності. З цією метою ми проводили анкетування студентів першого курсу вищого медичного навчального закладу (ХНМУ), в якому брали участь 90 осіб різних факультетів.

Відповідаючи на питання анкети, 53 % респондентів відзначили, що мають гарну підготовку з англійської мови, 37 % – користуються англійською мовою у своїй практичній роботі в процесі професійної підготовки в умовах навчального закладу і 65% – підкреслили практичну потребу в знанні англійської мови в майбутньому, в роботі на посаді представника різних спеціалізацій медичної професії. Більшість студентів відзначили, що до використання іноземної мови варто ставитися серйозно, приділяючи велику увагу самостійній роботі в її опануванні. У цілому, проведений аналіз результатів анкетування засвідчив, що у студентів-медиків є усвідомлена потреба застосування іншомовних знань у практичній професійній діяльності. Ця потреба пов'язана з широкими соціальними мотивами і реальною дійсністю, появою закордонних медичних представництв в Україні, необхідністю і реальною можливістю співпраці з іноземними колегами тощо.

Формуванню професійної спрямованості особистості майбутнього лікаря в процесі опанування і використання іноземної мови сприяє:

- усвідомлений підхід до предмета, постійний акцент на професійній значущості іноземної мови у фаховій підготовці;
- знання особливостей, схильностей, ідеалів студента, ґрунтуючись на яких, викладач будує свою роботу з використання іноземної мови;
- визначення для кожного студента системи перспектив у професійній галузі за умови використання іноземної мови.

На наш погляд, реалізація такої педагогічної умови, як забезпечення іншомовної професійної спрямованості освітнього процесу, передбачає попередню співпрацю викладачів іноземної мови з викладачами фахових медичних дисциплін для з'ясування кола професійних проблем, що потребують опанування, а також для уникнення дублювання навчального матеріалу, корекції навчальних планів.

Важливою педагогічною умовою формування професійної іншомовної компетентності майбутнього фахівця є створення соціально-психологічного клімату в освітньому середовищі в процесі оволодіння студентами іноземною мовою. Погоджуючись з твердженням вітчизняних педагогів про значущість суб'єктної позиції студентів як рівноправних учасників освітнього процесу [3; 4], радимо викладачам іноземної мови проводити заняття, займаючи позицію

«поряд, але трохи попереду». Така позиція дозволяє педагогу спрямовувати студентів, виходячи з їх запитів і своїх можливостей.

Важливо зауважити, що навчальне заняття з іноземної мови має передбачати обов'язкову різноманітність видів діяльності, прийомів і засобів, що сприяють формуванню професійної іншомовної компетентності студентів.

Використання особистісно орієнтованих діалогових технологій у процесі формування іншомовної компетентності передбачає впровадження діалогів-обговорень студентами медичних проблем іноземною мовою, дискусій тощо. Для того, щоб навчити студентів веденню діалогу-обговорення іноземною мовою в різних комунікативних формах, нами був запропонований комплекс вправ. Виконання вправ, спрямованих на розвиток вмінь обговорення на основі тексту, забезпечувало студентам послідовний перехід від прямого розуміння змісту тексту до його проблемного обговорення в процесі парної або колективної взаємодії.

Особливий інтерес студентів викликали запропоновані рольові і ділові ігри, забезпечення використання яких передбачалося педагогічною умовою щодо використання особистісно орієнтованих ігрових технологій у процесі формування іншомовної компетентності. Виконання студентами ролей, заданих певними ситуаціями, які вимагають використання особливої поведінки та відповідної лексики, забезпечувало невимушену обстановку, в якій студенти були настільки винахідливими і жвавими, наскільки це було можливим. Група студентів, яка успішно виконувала рольову гру, підсвідомо творила свою власну медичну реальність. Вони експериментували, використовуючи свої знання про реальний світ, і водночас розвивали здатність взаємодіяти з іншими.

Використання рольової гри допомагало в розвитку усно-мовних навичок, оскільки дозволяло заохочувати студентів до участі в професійній комунікативній ситуації. Рольові ігри проводилися із залученням всіх або частини студентів, викладач втручався в хід гри тільки тоді, коли учасники проявляли зайву агресивність, нестриманість (тобто забезпечувалася й умова створення сприятливого соціально-психологічного клімату в освітньому середовищі в процесі оволодіння студентами іноземною мовою). Вивчення педагогічної літератури [1] та наш досвід організації і проведення рольових ігор з метою формування професійної іншомовної компетентності студентів-майбутніх медиків показав, що для успішності даного виду роботи викладачу необхідно попередньо підготувати 1-2 студентів на випадок, якщо виникнуть утруднення мовного, змістовного або комунікативного плану.

Під час бесіди зі студентами було зафіксовано їх бажання більш активно попрацювати з аудіо- і відеоматеріалами професійного характеру англійською мовою. З цією метою ми спільно із студентами склали комплекс вправ з аудіювання, заснований на автентичних медичних аудіоматеріалах. Слід відзначити, що студенти дуже активно відгукнулися на пропозицію взяти участь у розробці аудіоматеріалу для користування студентів молодших курсів. Створення сприятливого соціально-психологічного клімату під час занять сприяло виникненню дружніх стосунків між студентами. Тому студенти самостійно визначилися з розподілом ролей для реалізації цього задуму.

Підвищення мотивації щодо формування власної професійної іншомовної компетентності й до підвищення рівня знань з іноземної мови виявлялося в прояві ініціативи студентів. Студенти із задоволенням виконували завдання з моделювання професійно-мовних і проблемних ситуацій. Так, на початку або в кінці кожного заняття стала традицією розповідь кожним із студентів інциденту лікарського характеру, свідком якого був студент. Студент оголошував інцидент і самостійно формулював проблему, запрошуючи всіх інших до дискусії з метою розв'язання проблеми. Студенти брали активну участь в обговоренні ситуацій, застосовуючи максимум лексики, яку вони вже опанували.

Таким чином, теоретичний аналіз педагогічної літератури та узагальнення досвіду роботи в вищій медичній школі дозволяють окреслити педагогічні умови формування іншомовної компетентності представника медичної професії. Серед них: забезпечення іншомовної професійної спрямованості освітнього процесу; створення сприятливого соціально-психологічного клімату в освітньому середовищі в процесі оволодіння студентами іноземною мовою; використання особистісно-орієнтованих діалогових, ігрових технологій у процесі формування професійної іншомовної компетентності студентів-майбутніх медиків.

Наш досвід свідчить, що реалізація педагогічних умов формування професійної іншомовної компетентності студентів на базі ХНМУ сприяла проектуванню процесу формування професійної іншомовної компетентності студентів – майбутніх лікарів – на основі поєднання традиційних (практичні заняття, використання потенціалу іноземної мови, поєднання навчальної, виховної і самостійної роботи студентів) і нетрадиційних (міжпредметна координація, ділові і рольові ігри, використання мережі Інтернет тощо) форм і методів формування професійної іншомовної компетентності майбутніх



лікарів; співпраці викладачів і студентів як рівноправних суб'єктів освітнього процесу, рефлексії студентами власної діяльності і поведінки.

## ЛІТЕРАТУРА

1. **Вур'є Л. О.** Використання навчальних ігор та їх елементів на заняттях з іноземної мови в умовах немовленнєвого вузу / Л. О. Вур'є // Іншомовний аспект підготовки фахівців для органів внутрішніх справ України: матеріали міжнародної практичної конференції [Харків, 20 – 21 травня 1999]. – Х.: Університет внутрішніх справ, 1999. – С. 22 – 24.
2. **Епифанцева А. С.** Формирование иноязычной коммуникативной компетентности студента медицинского колледжа: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / А. С. Епифанцева. – Оренбург, 2010. – 24 с.
3. **Клочко В. І.** Формування професійно спрямованої іноземної компетентності фахівців технічних та економічних спеціальностей засобами сучасних інформаційних технологій: [монографія] / В. І. Клочко, М. Г. Прадівляний. – Вінниця: ВНТУ, 2009. – 196 с.
4. **Козак С. В.** Формування іномовної комунікативної компетенції майбутніх фахівців морського флоту: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Методика професійної освіти» / С. В. Козак. – Одеса, 2001. – 21 с.
5. **Мелікова С. О.** Індивідуалізація професійно орієнтованого навчання іноземних мов студентів немовних спеціальностей у вищих педагогічних закладах: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Методика професійної освіти» / С. О. Мелікова. – Кривий Ріг, 2008. – 21 с.
6. **Морська Л. І.** Сучасні тенденції у викладанні іноземних мов для спеціальних цілей / Л. І. Морська // Іноземні мови. – 2002. – № 2. – С. 23 – 25.

**Аліна Орешкова**

*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ  
(Дніпропетровськ, Україна)*

## ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ: ПЕРЕВАГИ ТА ПРІОРИТЕТИ

Підготовка високопрофесійних фахівців для різноманітних суспільних інституцій, які б відрізнялися творчим мисленням, активною громадською позицією, готовністю навчатися упродовж життя, є нагальною потребою для нашої держави. Це передбачає перебудову процесу навчання у вищій школі,

кінцевою метою якого має стати максимальне розкриття індивідуальних можливостей та саморозвиток особистості кожного студента, що, у свою чергу, актуалізує нові вимоги до рівня підготовки здобувачів вищої освіти. Серед таких вимог варто відзначити такі: уміння швидко знаходити, аналізувати й систематизувати необхідну для професійної діяльності інформацію, сформоване критичне мислення, здатність до самостійної творчої діяльності. Забезпечити неперервний розвиток цих умінь і особистісних якостей можливо, на мою думку, в умовах дистанційного навчання.

Питанням розроблення та впровадження дистанційних технологій освіти у вищих навчальних закладах присвячені праці таких вчених, як Н. Домаскіна, І. Жирякова, Ж. Зайцев, О. Кириленко, О. Кратко, Н. Муліна, В. Солдаткін, В. Сологуб, О. Стельмах, В. Тихомиров, Н. Ушакова, В. Ширококов, Б. Шуневич, Г. Яценко. Проте є підстави зауважити, що проблемні моменти, пов'язані із використанням дистанцій, залишаються недостатньо дослідженими.

Одним із пріоритетних напрямів інтеграції України до Європейського Союзу є імплементація та застосування європейських стандартів у сфері надання освітніх послуг. Європейський освітній простір базується на Болонському процесі, який сприяє модернізації змісту освіти, посиленню діалогу та співпраці між студентом та викладачем чи адміністратором, упровадженню та реалізації концепції навчання протягом життя, як одного з пріоритетів європейського освітнього простору, посиленню співробітництва між вищими навчальними закладами [1: 119]. На думку В. Кременя, одним із пріоритетних напрямів, що забезпечує подальше збагачення системи професійної освіти, її ефективність, підготовку майбутніх фахівців до діяльності в інформаційному середовищі, є активне впровадження на основі сучасних інформаційно-комунікаційних технологій дистанційного навчання [2]. Поява дистанційного навчання є наслідком процесу інформатизації суспільства та освіти, як найбільш перспективної форми освіти, орієнтованої на індивідуалізацію навчання.

Передумовами розвитку дистанційного навчання є бурхливий розвиток інформаційних технологій; неперервне зниження вартості послуг на підключення та використання глобальної мережі Інтернет, її ресурсів і сервісів; суттєве поглиблення процесів упровадження інформаційних технологій в освітню практику; значне поширення засобів комп'ютерної техніки серед населення [3: 78].

В основі розвитку дистанційного навчання лежить принцип розмежування навчального закладу і слухача за двома напрямками: асинхронне навчання: віддалений «слухач», оснащений пакетом інформаційних засобів, нагромаджує знання, навички, уміння, а навчальний заклад періодично контролює кількість і якість засвоєння знань; синхронне навчання – це дистанційне навчання у сучасному розумінні: віддалений «клас», група (рідше – окремий учень) перебувають у синхронній взаємодії з тьютором (методистом, викладачем або консультантом-наставником, що здійснює методичну й організаційну допомогу слухачам у рамках конкретної програми дистанційного навчання), віддаленою інформаційною базою, пристроєм, що тестує та ін. [4: 299.]. Ефективність дистанційного навчання заснована на тому, що ті, кого навчають, самі відчувають необхідність подальшого навчання, а не піддаються зовнішньому тиску. Вони мають можливість працювати із навчальними матеріалами в такому режимі й обсязі, який влаштовує безпосередньо їх. Результативність навчання у значній мірі залежить від регулярності і системності навчальних дій. Послідовне виконання контрольних-діагностичних завдань і випускної роботи, а також підтримка в усіх питаннях з боку викладача-координатора забезпечує планомірне засвоєння знань.

Не зважаючи на такі очевидні переваги дистанційного навчання серед науковців й досі точаться суперечки щодо його результативності. Так, на думку Ю. Хоббі, впровадження дистанційної форми навчання найбільш ефективно з приводу якості освіти і рентабельне для отримання другої вищої освіти, курсів перепідготовки та підвищення кваліфікації, але не для основної або базової освіти. Проте не викликає сумніву той факт, що саме дистанційне навчання дозволяє забезпечити безкоштовне навчання вітчизняних студентів у професорів провідних університетів Європи та Америки, а це значно підвищить рівень якості освіти та престиж навчання у тому вищому навчальному закладі, який пропонує ці послуги [1: 121].

Отже, дистанційне навчання можна віднести до інноваційної форми навчання, яка розглядається як ефективний засіб забезпечення неперервності освіти, шлях до її демократизації, гуманізації та варіативності. Воно може застосовуватися у всіх видах освіти, забезпечуючи при цьому розвиток творчої складової загальної середньої освіти, особистісну орієнтацію педагогічної взаємодії, максимальну її оптимізацію. Основу навчального процесу в цих умовах становить цілеспрямована і контрольована інтенсивна самостійна робота студента, який може навчатися в зручному для себе місці, за

індивідуальним розкладом, з одночасною можливістю отримання консультацій викладача і контролю результатів роботи.

## ЛІТЕРАТУРА

1. **Хоббі Ю. С.** Проблеми впровадження європейських стандартів дистанційного навчання у вищих навчальних закладах України / Ю. С. Хоббі // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2014. – № 8. – С. 119 – 122.
2. **Кремень В. Г.** Освіта і наука України – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / В. Г. Кремень. – К.: Грамота, 2005.
3. **Торба Ю. І.** Дистанційне навчання як один з пріоритетних напрямів модернізації професійної освіти / Ю. І. Торба // Наукова скарбниця освіти Донеччини. – 2013. – № 3. – С. 77 – 81.
4. **Опанасюк Ю. І.** Дистанційне навчання як інноваційна технологія / Ю. І. Опанасюк // Гілея: науковий вісник. – 2015. – Вип. 94. – С. 298 – 301.

**Любов Пац**

*Національний фармацевтичний університет*

*(Харків, Україна)*

## **МІЖПРЕДМЕТНІ ЗВ'ЯЗКИ ПРИ ВИКЛАДАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (за професійним спрямуванням)**

Основне завдання сучасної освітньої системи – підготовка висококваліфікованого спеціаліста, налаштованого на поповнення багажу фахових знань упродовж усього життя, а відтак повсякчас конкурентноспроможного на міжнародному ринку праці. Процес викладання української мови студентам вищів фармацевтичного профілю, попри свою складність (відсутність інтересу до лінгвістичних знань, що, на думку багатьох, не є складовою фахової компетентності), має певні переваги, оскільки зазвичай «Українська мова (за професійним спрямуванням)» викладається з-поміж іншого комплексу гуманітарних дисциплін в межах однієї кафедри, що сприяє активному впровадженню в навчальний процес міжпредметних зв'язків.

При цьому варто зауважити, що в системі вищої освіти практично не застосовується така форма проведення навчальних занять, як інтегровані заняття, хоча сама інтеграція – це такий процес усвідомлення суб'єктом реалій, коли він не лише констатує на емпіричному рівні певні властивості цих реалій,

але й встановлює їхню ієрархію, типи взаємозв'язків між ними, сприймає їх більш предметно й осмислено. Можливо, інтегровані заняття і стануть затребуваною формою організації навчального процесу, але на сьогодні варто говорити більше про міжпредметні зв'язки не лише як про один із способів глибокого засвоєння лінгвістичних знань, а й спосіб засвоєння безпосередніх фахових знань, необхідних майбутньому фармацевту чи представникові суміжних спеціальностей.

Ми маємо на меті окреслити низку питань, вивченню яких сприятиме визначення співмірності окремих мовних явищ української та латинської мов, без знань основ останньої з яких важко уявити випускника фармацевтичного вишу. Найбільш благодатним матеріалом для впровадження міжпредметних зв'язків є лексико-семантичний рівень мови, оскільки між лексичним складом двох мов велика кількість дотичних моментів. Власне, за відправний момент можна взяти походження українських лексем, оскільки з-поміж давніх слов'янських запозичень особливе місце посідають латинізми. А тому, аналізуючи фаховий словник фармацевта, варто наголосити на тих одиницях, якими майбутнім спеціалістам доведеться послуговуватися як в українському, так і в латинському варіантах. Зокрема йдеться про лікарські рослини, фармацевтичні назви яких збігаються в обох мовах. Порівняймо: укр. *конвалія* – лат. *Convallaria, ae f*; укр. *касія, сена* – лат. *Cassia, ae f, Senna, ae f*; укр. *адоніс* – лат. *Adonis, idisf (m)*; укр. *аралія* – лат. *Aralia, ae f*. Полегшити запам'ятовування українських назв рослин (особливо, коли йдеться про російськомовне середовище), органи яких є лікарською сировиною, можна через впровадження до вжитку тих латинських найменувань, яким відповідають два українські варіанти. Один із них співзвучний із латинським, напр.: лат. *Calendula, ae f*; *Ephedra, ae f* – укр. *календула, ефедрa*, а інший має виразне українське забарвлення і створений на національному ґрунті: *нагідки, хвойник*.

Частина назв лікарських рослин увійшли в українську мову з латинської шляхом транслітерації, напр.: лат. *Laurus, if* – укр. *лавр*; лат. *Leuzea, ae f* – укр. *левзея*; лат. *Thermopsis, idisf* – укр. *термонсис*; лат. *Oleander, drim* – укр. *олеандр*. Аналізуючи подібну лексику, ми маємо нагоду пригадати морфемний склад слова, акцентуючи увагу на тому, що при збереженні морфемної структури українська лексема відрізняється від латинської тим, що має нульове закінчення, напр., *лавр*. Доречним буде також і зіставлення мови-донора і мови-реципієнта щодо існування в них історичних чергувань голосних. Так, в

латинському *Oleander, drim* простежуємо чергування *e* з нулем звука, яке активно представлене в сучасній українській мові: *китятки – китяток, барвінок – барвінку*.

При вивченні фармацевтами змістового модуля «Лексичні та фразеологічні норми професійного мовлення» особливу увагу варто приділити класифікації лексики фармацевтичної галузі, зокрема за критерієм належності до галузі, оскільки тут украй важливо спиратися на знання з латинської мови, де вивчається номенклатура лікарських засобів. Це допоможе на заняттях з української мови чітко засвоїти поняття терміна, номенклатурного найменування, фармакологічної номенклатури тощо. Ілюстративний матеріал при вивченні окресленого аспекту мови має бути співмірним із латинськими лексемами і виразами, напр., фармакогностична термінологія: *листя м'яти, корінь солодки, кореневище валеріани*; рецептурні вирази: *змішай, щоб утворилася мазь; видай у паперових мішечках* тощо.

Ми лише окреслили в загальному вигляді коло дотичних моментів при вивченні української та латинської мов, насправді ж вони виявляються на всіх мовних рівнях. Так, наприклад, при вивченні способів творення фахової лексики доречно акцентувати на безафіксному способі словотворення, ілюструючи його лексемами на позначення лікарських форм, що утворилися від дієслів шляхом відкидання суфіксальних морфем: *настій, відвар, збір*; при вивченні синтаксичних норм професійного спілкування можна зіставити моделі творення простих речень: укр. *М'ята – це рослина* – лат. *Mentha planta est*.

Безумовно, міжпредметні зв'язки при вивченні української та латинської мов – необхідна умова якісної підготовки майбутнього фахівця фармацевтичного напрямку, а тому мають досліджуватись як на теоретичному рівні, так і впроваджуватись у практику навчання.

## ЛІТЕРАТУРА

1. **Світлична Є. І.** Фахова мова фармацевта: [підручник] / Є. І. Світлична, А. А. Берестова, О. О. Тележкіна. – Х.: Тім Пабліш Груп, 2012. – 260 с.
2. **Світлична Є. І.** Латинська мова: [підручник] / Є. І. Світлична, І. О. Толок. – Х.: НФаУ: Золоті сторінки, 2014. – 432 с.

**Vladimir Petrov**

*Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy,*

*Instytut Pedagogiki (Bydgoszcz, Polska)*

## **HUMANISTYCZNE STRATEGIE SAMOEDUKACJI WSPÓŁCZESNEGO CZŁOWIEKA**

Na tle rozwoju współczesnej cywilizacji zrodziła się koncepcja kształcenia człowieka przez całe życie. Chodzi o stworzenie takiego systemu kształcenia, który by zapewnił stały rozwój osobowości współczesnego człowieka, zgodnie z aktualnymi potrzebami ideowymi, społecznymi, zawodowymi, kulturalnymi i indywidualnymi. W raporcie edukacyjnym dla UNESCO E. Faure'a «Uczyć się aby być» czytamy, że współczesny człowiek nie będzie już kształcony, a będzie kształcić się sam. W innym miejscu piszę, że samokształcenie posiada takie walory, których nic nie może zastąpić.

W perspektywie nowego zamówienia edukacyjnego szczególnego znaczenia nabiera problematyka podmiotowości, ujawniania i stymulowania tzw. czynnika ludzkiego jako decydującej siły sprawczej wielu procesów. Zasada podmiotowości eksponuje wewnętrzne źródła przyczynowości. Koncepcji człowieka sterowanego z zewnątrz przeciwstawia istotę podmiotową i autonomiczną zdolną do postaw kreatywnych, do udziału zarówno w procesach wzbogacania dostępnych obszarów rzeczywistości zewnętrznej, jak do samorealizacji i do zindywidualizowanego tworzenia samego siebie. Niestety w praktyce edukacyjnej wciąż jeszcze dominuje zasada jednostronnego przekazu wiadomości, zaplanowanego z góry układu treści, zasada «pouczania», a także tendencja do modelowania ludzkich jednostek według przyjętego wzoru. Współczesna pedagogika humanistyczna wspomagana przez intencje humanistycznej psychologii wskazuje na konieczność porzucenia edukacji unifikującej i konformizującej realizowanej w wyniku ukierunkowanego przekazu informacji i wzorców postępowania, i pobudzania podmiotowej kreatywności, zdolności człowieka do sterowania własnym życiem, samokształcenia, samoedukacji, potrzebę stymulowania sił duchowych i dyspozycji dotąd pozostających w uśpieniu.

Los współczesnego człowieka jest więc wyznaczony w znacznym stopniu przez jego stosunek do nauki, umiejętności racjonalnego myślenia i działania, kulturę umysłu, która powinna w coraz silniejszym stopniu charakteryzować nie tylko uczonych, lecz także wszystkich ludzi. Kształcenie umysłowe, dowodzi projekt, powinno rozpocząć się od uszanowania i zaspokojenia dziecięcej ciekawości

świata, pobudzania wielostronnych zainteresowań, zdolności do logicznego myślenia. Proponowany ruch samokształcenia miałby obejmować szerokie obszary wiedzy, która nie tylko ułatwi człowiekowi wykonywanie pracy zawodowej, lecz także ukierunkuje jego wizję jak świata: politycznego, społecznego, kulturowego. Nauka, podobnie jak sztuka, interpretowania jego jako czynniki intensyfikujący wspólnotę ludzi, ponad istniejącymi różnicami. W ten sposób permanentna samoedukacja ludzkiej istoty zarysowuje się jako program konsekwentnego wzbogacania człowieka.

Propozycja «uczyć się aby być» rozszerza się w kierunku umiejętności inicjowania przemian i panowania nad ich następstwami. Uczenie się także uczestniczenie w rozwoju społecznym i w ciągłej edukacji obywateli. Pojawiają się zatem nowe obszary edukacji, które miałyby odpowiadać tendencjom takim jak: 1) szerokie udostępnienie informacji, nauka czytania, słuchania, patrzenia; 2) kształcenie jasności umysłu opartej na logice, matematyce, umiejętności rozwiązywania problemów i zdolności do przewidywania; 3) kształcenie umiejętności porozumiewania się, czyli rozwijania kompetencji językowych, umiejętności mówienia i pisanie, fotografowania itp.; 4) kształcenie rozumienia człowieka i społeczeństwa: ewolucja człowieka, antropologia kulturowa, psychologia, nauki ekonomiczne, pedagogika; 5) rozwijanie kompetencji osobistych: wychowanie fizyczne, twórczość artystyczna, strategia życia indywidualnego, samopoznanie.

Samoedukacja jest autonomicznym procesem pedagogicznym, posiada rozbudowaną strukturę. Główne elementy to integracja samonauczania i samowychowania, które tworzą proces samoedukacji. W każdym procesie samoedukacji ma miejsce program, samopoznawanie, samokontrola, zespół, warsztat.

Przyszłościowe propozycje edukacyjne koncentrują się na osobie wychowanka, indywidualizacji kształcenia i zakładają pogłębiającą się zdolność każdego człowieka do samokształcenia i do samooceny. Edukacja i samodoskonalenie miałyby stanowić dla współczesnego człowieka sposób życia a nie uciążliwy obowiązek.

Przed edukacją stają dwa nowe i ważne zadania, są nimi: przygotowanie ludzi do kierowania dalszym rozwojem cywilizacji oraz przygotowanie do życia w świecie chaosu i zagrożeń. Naprawa cywilizacji i realizacja wartości człowieczeństwa w ludziach stanowią całość niepodzielną, program humanizacji, świata i człowieka. Kształcenie staje się więc sprawą «człowieka w świecie», wymaga przyjęcia istotnego założenia, że człowiek nie tyle powinien mieć wykształcenie, ile być wykształconym, to znaczy stopniowo osiągać umiejętność poznawania świata



przyrodniczego i społecznego, a także poznania samego siebie, stawać się zdolnym do kierowania sobą i do pogłębiania swoich sił duchowych, wrażliwości i umiejętności współżycia z ludźmi.

**Olha Petrova**

*Kharkiv National Medical University*

*(Kharkiv, Ukraine)*

## **LINGUO-PRAGMATIC APPROACH TO INTENSIFICATION OF L2 TRAINING FOR MEDICAL STUDENTS**

Pragmatic shift in linguistics, consideration of social demands caused the known changes in the practice of foreign languages training in non-language universities [1]. Departure from the principles of translation and reading specific profile literature, focusing not on elaboration of reader's literature competence, but development of L2 skills in frame of professional competence of the graduates is a strategy of up-to-date training techniques.

Taking into consideration this direction allows to provide comprehensive L2 training for the future medical doctors, applying various methods aiming to improve their motivation to acquire competence in foreign discourse creation (in general, culture and professional topics as well). To intensify training and to raise interest in the studied subjects «Foreign language» for the first-year and «Foreign language (for specific purposes)» for the second year students, the foreign languages department organizes various contests, conferences, meetings, etc. Involving students while their L2 course into the process of usage of the acquired L2 skills in written and oral communication in the contests of topical wall-papers executed in foreign languages, as well as participating in the students' scientific conferences which is available for different levels of English proficiency (according to the level, it may be either a presentation of oral material as a report communication, or a presenting poster with a brief oral summary, or a sharing discussion in the debates on reports of other speakers, etc.) proved this initiative to be successful.

Thus, linguo-pragmatic approach positively influences intensification of training with simulation of the students' L2 activity.

## REFERENCE

1. **A Common** European Framework of reference for Languages: Learning, teaching, assessment. Council of Europe (2001). Cambridge University Press.

**Тетяна Печенізька**

*Харківський державний машинобудівний коледж  
(Харків, Україна)*

### **ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ**

Навчання іноземної мови сьогодні є одним із невід'ємних компонентів загальної та спеціальної освіти, а володіння основами міжнародної мови спілкування стає не тільки показником високого культурного рівня людини, а й запорукою її успішної професійної діяльності.

Головною метою навчання іноземної мови визначено формування іноземномовної професійної комунікативної компетенції, яку розуміють як здатність до міжкультурного іноземномовного спілкування.

Професійна комунікативна компетенція включає розуміння конкретних професійних проблем і адекватність формулювання висновків, об'єктивізацію спеціальних термінів, відокремлення головної інформації, оцінка її значущості з позиції професійної діяльності; подолання психологічних бар'єрів під час спілкування за допомогою засобів іноземної мови; активізацію комунікативного потенціалу особистості на основі усвідомлення нею власної потреби в такому спілкуванні.

Найбільш ефективними технологіями формування іноземномовної професійної комунікативної компетенції у навчанні іноземних мов професійного спрямування вважаються інтерактивні види діяльності.

Під час застосування інтерактивних технологій формуються комунікативні навички, актуалізується компетентність у сфері невербальних засобів комунікації, провокується потреба удосконалення комунікативної й психологічної компетентності, а часом і особиста культура, пов'язана з етикою ділових відносин.

До технологій, що сприяють формуванню іншомовної професійної комунікативної компетенції та активізують навчання іноземних мов професійного спрямування, можна віднести: метод рольових ігор, кейс-технології, засновані на аналізі конкретних професійно орієнтованих ситуацій, диспути, публічні виступи з презентацією, різні види тренінгів тощо.

У навчанні студентів I та II курсів викладачі іноземної мови Харківського машинобудівного коледжу надають перевагу таким інтерактивним методам, як метод занурення, мікрофон, різним типам рольових ігор, які мають забезпечити професійно орієнтований розвиток особистості, допомагаючи формувати такі важливі якості, як комунікативність, вміння працювати в парах і групах, виявляти мовленнєву самостійність, організаторські та лідерські навички. Виконуючи різноманітні ролі, студенти мають вирішити певну проблемну ситуацію. Підбір проблемних завдань спонукає до використання англійської мови для повсякденного й професійно орієнтованого спілкування.

Ефективним інтерактивним методом у навчанні студентів старших курсів вважається різновид рольової гри – ділова гра. За допомогою ділових ігор у студентів формується цілісне бачення професійної діяльності, її динаміки; розвивається проблемно-професійний і соціальний досвід, теоретичне й практичне мислення в майбутній професійній сфері.

Не менш важливим для формування іншомовної професійної комунікативної компетенції є навчання публічного виступу з презентацією англійською мовою із застосуванням багатофункціональних технологій. Уміння інтерактивного спілкування, які удосконалюються під час навчання, доречно використання ресурсів мови та невербальних засобів спілкування, проведення ефективних публічних виступів, презентацій і правильне їх оформлення й представлення, стають нагальними в академічному житті студентів і вирішальними у професійній діяльності, відповідають вимогам ринку праці, сприяють кар'єрному росту фахівців різних галузей. Навчання фахової презентації англійською мовою сприяє розвитку професійно орієнтованих комунікативних мовленнєвих компетенцій; дозволяє застосувати знання, отримані в процесі навчання, у вирішенні практичних завдань, пов'язаних з фахом; забезпечує розвиток культури іншомовлення, ініціативи, самостійності, творчого мислення; веде до створення умов для розвитку вмінь і навичок самоосвіти шляхом організації творчо-дослідницької навчальної роботи студентів, спрямованої на інтеграцію та актуалізацію знань з різних дисциплін. Наші студенти давно вже звикли до слова «презентація». На 1 та 2 курсах вони

створюють презентації за темами «Англомовні країни», «Видатні особистості», «Традиції та звичаї», «Біографія», на 3 курсі – презентації різних компаній, продукції, тощо. Щороку студенти мають можливість представити свої презентації на науково-практичній конференції «Професії, які ми обираємо». Звичайно, першим помічником при створенні таких презентацій є Інтернет. Робота з телекомунікаційними системами дає можливість студентам оволодіти унікальним тематичним розмаїттям лексики, що і є основою для комунікативної діяльності.

У процесі формування іншомовної комунікативної компетенції майбутнього фахівця необхідно враховувати специфічні вимоги й умови професійної діяльності, систему виробничих зв'язків, її предметно-технологічний, соціальний і психологічний контексти. Тому викладачі іноземної мови Харківського машинобудівного коледжу тісно співпрацюють із профільюючими комісіями, узгоджуючи тематику занять і стиль мовної поведінки, який найбільш доцільний в тій чи іншій ситуації професійного середовища.

**Анастасія Плетньова, Алла Гейдел**

*Харківська гуманітарно-педагогічна академія*

*(Харків, Україна)*

## **ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ E-LEARNING ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

Досвід роботи у педагогічному ВНЗ дозволив виявити основні суперечності проблеми використання e-learning-технологій у системі педагогічної освіти України: необхідність підвищення якості загальної фахової підготовки студентів та недосконалість методів підготовки майбутніх спеціалістів; швидкий розвиток глобального інформаційного простору та нерозробленість сучасних інформаційних технологій у сфері надання освітніх послуг; необхідність введення у навчально-виховний процес ВНЗ новітніх інформаційних технологій і недостатність науково-теоретичних та методичних розробок у цій галузі; потреба розвитку освіти в державі, у тому числі і шляхом запровадження інформаційно-комунікаційних програм такого профілю, і

недостатністю технологічного та організаційно-методичного забезпечення навчального процесу; потреба особистості в отриманні комплексу освітніх послуг відповідно до індивідуальних потреб та низьким рівнем розвитку сегменту електронного навчання в сфері освіти України.

Метою нашої роботи стало розроблення алгоритму впровадження технологій електронного навчання в навчальний процес педагогічного ВНЗ.

Вимоги до архітектури освітньої системи (специфікація LTSA) представлені стандартом ISO IEEE P1484.1/D8 – 2001-04-06. Згідно стандарту, нову комп'ютерну технологію навчання, яка проектується, необхідно розглядати як багаторівневу інформаційну систему, що складається з численних елементів, об'єднаних складними зв'язками. Дослідження складових інформаційного забезпечення учасників процесу навчання в умовах сучасних форм організації навчального процесу визначає необхідність розгляду і процесу навчання як інформаційної системи. При розробці методів і способів проектування інформаційної системи необхідно використовувати системний підхід із застосуванням аналізу і синтезу системи, виділенням завдань інформаційного забезпечення учасників навчального процесу, їх класифікацію, способи організації інформаційної бази завдань і методів доступу до них об'єктів навчання. Складним, що вимагає дослідження процесом, є управління якістю процесу навчання. Результати навчального процесу залежать від багатьох чинників, які слід визначити, класифікувати і систематизувати. Це дозволить сформулювати критерії якості навчання, їх характеристики і вимоги до інформаційного забезпечення управління якістю навчання і розробити методику проектування.

Ефективність навчального процесу залежить від багатьох компонентів. На сьогодні відсутні обґрунтовані методи обліку впливу всіх складових на результати процесу навчання. Необхідним є створення моделі навчального процесу як технології з можливістю опису всіх підпроцесів, що відбуваються.

У Харківській гуманітарно-педагогічній академії створене й успішно функціонує єдине інформаційне середовище забезпечення навчального процесу, основними компонентами якого є автоматизована система управління навчанням, сайт університету, підсистема дистанційного навчання, електронна бібліотека.

Отже, в роботі було розроблено алгоритм впровадження технологій електронного навчання в навчальний процес педагогічного ВНЗ. Було зроблено висновок, що сучасний підхід щодо проектування та впровадження

електронних навчальних курсів орієнтує розробників на створення не окремих фрагментів, а складних багаторівневих комплексів, що забезпечують успішне поєднання дидактичних принципів організації навчального процесу із перевагами новітніх інформаційних технологій.

**Тетяна Попова**

*Харківський державний машинобудівний коледж*

*(Харків, Україна)*

## **КОНЦЕПЦІЯ ВПРОВАДЖЕННЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ВИЩОЇ ШКОЛИ**

Компетентнісний підхід відображає інтегральний прояв професіоналізму, в якому поєднуються елементи професійної і загальної культури (рівень освіченості, достатній для самоосвіти і самостійного вирішення пізнавальних проблем), досвіду педагогічної діяльності та педагогічної творчості, що конкретизується у певній системі знань, умінь, готовності до професійної діяльності. Компетентнісний підхід орієнтується на професійну компетентність як якість особистості майбутнього фахівця, що характеризує рівень його інтеграції у середовище професійної діяльності, як і у різні соціальні середовища, входження в які виявляє необхідність виконувати різні соціальні ролі.

Можна зауважити, що більшість дефініцій ґрунтуються на чомусь загальному, а саме: компетенції як єдність теоретичного знання й практичної діяльності на ринках праці. Компетенції як найбільш загальна мова для опису результатів освіти. У цьому сенсі компетенції виключають втручання в освітній процес, сприяють порівнянню й підтвердженню ступенів при дотриманні автономії навчального закладу, його здібності до інновацій й експериментів (встановлюють загальні показники рівня); сприяють розробці навчальних програм (процес їхнього проектування починається з ідентифікації результатів навчання); використовуються для внутрішнього й зовнішнього оцінювання якості вищої освіти.

Важливість компетенцій полягає у такому:

- підсилювання спрямованості на результати;

- розвиток нової парадигми центрації на студента, споживача освіти й необхідність зосередитися на управлінні знаннями;
- зростаюча потреба в освіті протягом всього життя з більш гнучкою організацією навчання;
- забезпечення найвищих рівнів працевлаштування;
- посилення європейського виміру вищої освіти;
- забезпечення мови, більш придатної для консультацій із зацікавленими колами.

Компетентнісний підхід поєднує значення обох термінів «компетентність» і «компетенція». Компетентнісний підхід припускає, що: 1) стандарти вищої професійної освіти виступають передусім як освітні стандарти результату освіти; 2) сам компетентнісний підхід є методом моделювання й проектування результатів освіти і їхніх відображень у стандарті.

Проектування освітнього стандарту з позицій компетентнісного підходу означає:

1. У стандартах вищої професійної освіти відбито у системному й цілісному вигляді образ результату освіти по завершенні освітньої програми;
2. Результати освіти сформульовані у вигляді ознак готовності студента/випускника продемонструвати відповідну структуру знань, умінь, цінностей;
3. В освітньому стандарті задається структура компетенцій, які мають набути студенти/випускники й які утворюють «каркас» усього різноманіття результатів навчання.

Отже, компетентнісний підхід дозволяє перейти у професійній (у т. ч. вищій) освіті від її орієнтації на відтворення до застосування й організації знань; покласти в основу стратегію підвищення гнучкості на користь розширення можливості працевлаштування; поставити за основу міждисциплінарно-інтегровані вимоги до результату освітнього процесу; орієнтувати діяльність випускників на розмаїття професійних і життєвих ситуацій.

**Ольга Порхун**

*Івано-Франківський національний медичний університет*

*(Івано-Франківськ, Україна)*

## **ЗНАЧЕННЯ КОМУНІКАТИВНОГО МЕТОДУ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ**

Методи та прийоми викладання іноземної мови різноманітні у різних країнах світу. Є методи, розроблені індивідуально для різних груп, спрямовуючи увагу на напрямки сприйняття та пріоритет вивчення та практики. Приділяючи увагу основним критеріям оцінювання таким як: письмо, спілкування, читання та аудіювання, фахівці розробляють найрізноманітніші методики, які охоплюють усі сфери практики у одному занятті.

Якщо раніше традиційне навчання іноземної мови було орієнтоване на читання, розуміння і переклад спеціалізованих текстів, включаючи вивчення граматичних особливостей наукового стилю, то сьогодні акцент перемістився на розвиток умінь і навичок усного мовлення. Усне мовлення включає в себе аудіювання або читання, розуміння, практичне відтворення прослуханого або прочитаного в усній формі. Але, останнім часом, найбільшої популярності набуває комунікативний метод вивчення іноземної мови. Формується характерна тенденція до посилення комунікативної спрямованості навчального процесу, його наближення до реального спілкування. Отже, методичним змістом сучасного заняття з іноземної мови має бути комунікативність.

У процесі навчання за комунікативним методом викладач іноземної мови використовує новітні методи навчання, що поєднують у собі комунікативні та пізнавальні цілі. Однією з основних складових у цьому процесі є робота викладача по створенню ситуацій, коли спілкування на мові, яка вивчається, стає невимушеним і майже звичним. Оптимально, у процесі обміну інформацією іноземною мовою студент повинен не перекладати з рідної мови, а мислити іноземною мовою. Отже, основна мета викладача – стимулювати мотивацію студента до використання виключно мови, яка вивчається.

Відомо, що комунікативний підхід посідає провідне місце в рейтингу популярності методик вивчення іноземної мови, адже він спрямований на практику спілкування в реальних умовах. Комунікативна методика, яка спрямована на можливість спілкування і занурення студента у мовний процес широко застосовується в освітніх закладах європейських країн - у Канаді,



Австралії, США, Великобританії, піднімаючи рівень та якість знань майбутніх спеціалістів у різних галузях. Основна мета комунікативного підходу вивчення іноземної мови полягає в тому, щоб навчити студентів вільно говорити іноземною мовою, а згодом і думати нею, зняти почуття страху, невпевненості, ніяковості перед спілкуванням, навчитися бути уважним до співрозмовника, знати правила етикету, мати бажання постійно вдосконалюватися, розвивати креативність, вміння мислити аналітично, розширювати їх світогляд. Викладач, у свою чергу, повинен не тільки мотивувати студентів до використання сучасних методів у вивченні іноземної мови але й активно їх застосовувати, постійно підвищуючи свою кваліфікацію.

Загалом, основними засадами комунікативного підходу є вмотивованість, формування відповідальності, здатності до самонавчання, прагнення досягти мети і постійно прогресувати, вміння виражати свої думки таким чином, щоб вони були зрозумілими співрозмовнику.

**Ирена Постолова, Наталья Томарева**

*Национальный фармацевтический университет*

*(Харьков, Украина)*

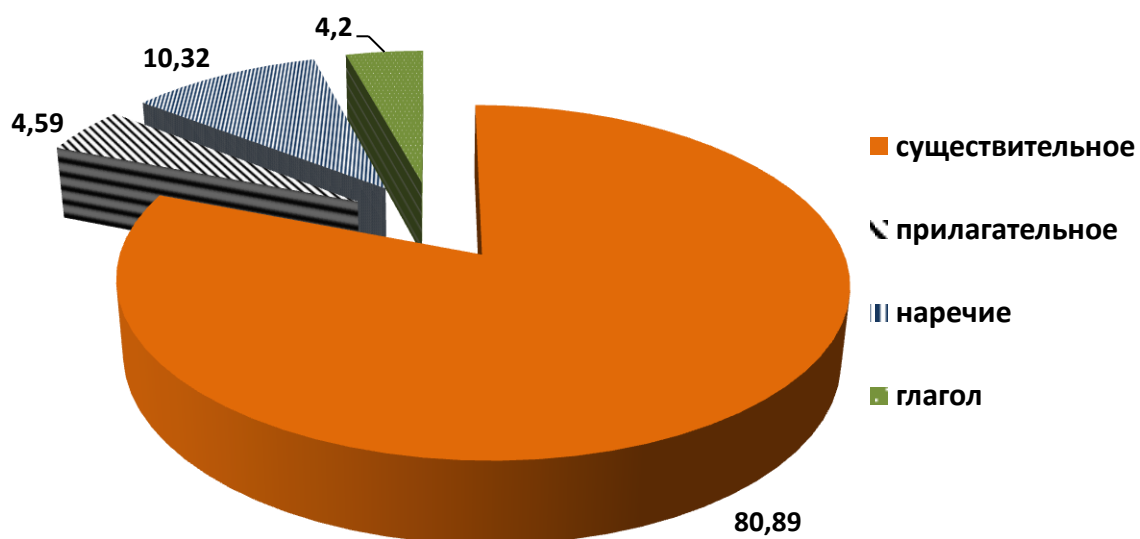
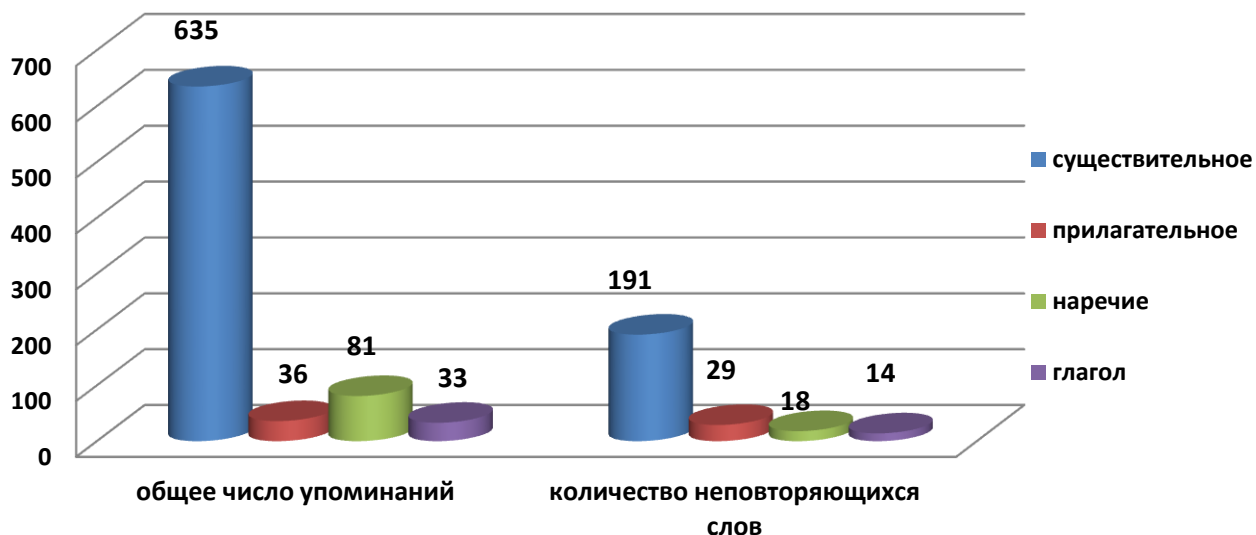
## **ОТРАЖЕНИЕ ЛЕКСЕМЫ «ЛАТЫНЬ» В ЯЗЫКОВОМ СОЗНАНИИ СТУДЕНТОВ НФаУ (специальность «ФАРМАЦИЯ»)**

Данная статья является продолжением работы по определению ассоциативного поля лексемы «латынь» в языковом сознании студентов медико-фармацевтических специальностей. В соответствии с учебной программой студенты медико-фармацевтических вузов изучают латинский язык на первом курсе как основу для формирования профессиональных навыков. В Национальном фармацевтическом университете 2015–2016 учебный год отмечен серьезными изменениями в учебных планах, в связи с чем традиционный подход, при котором латинский язык изучался на протяжении всего первого курса (2 семестра) заменен более сжатым и насыщенным курсом, рассчитанным на один семестр изучения. В данной ситуации актуальным представляется не только отследить реакции студентов на предложенное слово-стимул «латынь», но и уделить особое внимание эмоциональной составляющей подобных реакций. Для достижения указанных целей уместным представляется

проведение свободного ассоциативного эксперимента и моделирование на его результатах соответствующего ассоциативного поля. Такой эксперимент был проведен нами для группы респондентов, состоящей из студентов НФаУ первого года обучения специальности «Фармация» в середине изучаемого курса, когда студенты уже смогли в достаточной степени понять предъявляемые к ним требования. В исследовании приняли участие 264 испытуемых (20 учебных групп). При проведении эксперимента было получено 2 отказа (не указаны никакие ассоциации), что составляет менее одного процента от числа испытуемых. Характер выборки: женщин – 224 (85 %), мужчин – 40 (15 %), возраст испытуемых – 17–18 лет (100 %), что было обусловлено самой целью эксперимента. Участникам психолингвистического эксперимента была предложена следующая инструкция: «Напишите первые пришедшие вам в голову ассоциации на приведенное понятие». Время для ответа ограничивалось одной минутой, других ограничений не предполагалось.

Стоит отметить, что в первом семестре 2015–2016 учебного года нами уже был проведен подобный психолингвистический эксперимент со студентами НФаУ первого года обучения специальности «Технология парфюмерно-косметических средств» (приняли участие 30 испытуемых) [4: 178–182].

Обработка результатов ассоциативного эксперимента (подсчет количества различных реакций на слово-стимул «латынь») показала, что на один стимул испытуемые (264 человека) выдали 1025 реакций (803 слова и 222 словосочетания). При этом 1002 ассоциации были на национальных языках (русский, украинский), а 23 – на латинском языке. Чтобы проанализировать парадигматические и синтагматические связи, были взяты только единичные слова на национальных языках (785 единиц, т. е. 77 % от общего числа реакций). В ходе эксперимента, респонденты получили единственное ограничение – во времени – 1 минута (для большей ассоциативной репрезентативности), но были свободны в выборе слов-реакций, относящихся к различным частям речи. Характерно то, что респонденты в подавляющем большинстве остановились на парадигматических реакциях (слова-реакции такого же грамматического класса, как и слово-стимул). Синтагматические ассоциации (слова-реакции относятся к иному грамматическому классу, нежели слово-стимул) единичны, что свидетельствует о доминировании языковых ассоциаций над речевыми. Результаты эксперимента наглядно представлены следующими диаграммами:



Итого: парадигматические реакции составляют 80,89 %, синтагматические – 19,11 %, что свидетельствует о высоком уровне актуализации слова-реакции в ассоциативном процессе.

В условиях поставленного эксперимента ассоциативное поле обладает четкой структурой (ядро, тело, периферия). Далее приведены слова-реакции респондентов на слово-стимул «латынь» в порядке убывания частотности употребления, которые встречаются более одного раза:

- **ядро** - слова (78), язык (46), рецепт/ы (34),
- **тело** - медицина (24), сложно (24), диктант/ы (21), мертвый язык (20), растение/я (19), предмет (18), интересно (17), учить (15), много слов (14), тяжело (12), контрольная/ые (11), сложность/и (11), много учить (10), Рим (10), фармацевция (9), книга (8), лекарство/а (8), передача/и (8), препарат/ы

(8), аптека (7), знание/я (7), много (7), новые слова (7), учеба (7), Виктория Викторовна (6), мертвая мова (6), окончание/я (6), страх (6), ужас (6), интерес (5), наука (5), непонятно (5), правила (5), профессия (5), таблица/ы (5), термины (5), тетрадь (5), труд (5),

- **периферия** - Базарова (4), боль (4), время (4), глаголы (4), много слов учить (4), мова (4), память (4), преподаватель (4), стресс (4), терминологические элементы (4), трудно (4), урок/и (4), фармацевт (4), ботаника (3), відміни (3), греки (3), древний язык (3), лексический минимум (3), лікар/і (3), много д/з (3), пара (3), писать (3), познание (3), пятница (3), ручка (3), самостоятельные (3), сложный (3), таблетки (3), трудность (3), язык фармацевта (3), античность (2), афоризмы (2), баллы (2), большой объем (2), давление (2), долги (2), домашнее задание (2), доска (2), закінчення (2), занятие/я (2), зубрить (2), иностранный язык (2), интересный (2), история (2), книжка (2), кошмар (2), любимый предмет (2), мова лікарів (2), напряжение (2), Наталья Александровна (2), не понимаю (2), нервы (2), новое (2), новый язык (2), основа (2), паника (2), печаль (2), познавательное (2), понедельник (2), презентація (2), работа (2), развитие (2), род (2), разум (2), сложный предмет (2), сложный язык (2), тест (2), тяжелый предмет (2), умерший (2), університет (2), упражнения (2), хороший преподаватель (2), хороший учитель (2), цветы (2), цікаве (2), читать (2), язык мертвых (2).

Исходя из построенного ассоциативного поля (проанализировав ядро и тело) можно предположить, что наиболее часто встречающиеся слова-реакции очевидно связаны с особенностями учебного процесса и не несут эмоциональной окраски. Так, ядро включает в себя ассоциации: слова (78), язык (46), рецепт/ы (34), а тело открывается реакциями: медицина (24), сложно (24), диктант/ы (21), мертвый язык (20), растение/я (19), предмет (18), из которых только сложно (24) эмоционально окрашено. Однако при более детальном анализе всех ассоциаций, учитывая единичные, группа реакций, выражающих эмоциональное отношение респондентов, является наиболее значимой. В целом, все полученные ассоциации можно разделить на три основных семантических группы:

- **восприятие латыни как предмета изучения.** (Здесь можно выделить **внутрипредметные** реакции:

(афоризмы (2), ботаника (3), буквы, відміни (3), *Errare humanum est, extractum*, закінчення (2), іменник, Лінгва Латина, настойка, niger, окончание/я (6), орфографія, основа (2), *Per aspera ad astra*, прикметник, правила (5),

препарат/ы (8), *Plantago, pluralis*, растение/я (19), рецепт/ы (30), род (2), слова (78), словосочетания, *Cum Deo* (2), *sternocleidomastoideus*, терминологические элементы, термины (4);

**и реакции, связанные с учебным процессом:**

(баллы (2), Базарова (4), белый халат, Валентина Ивановна, Виктория Викторовна (6), вторник, второй этаж, Гагарина, диктант/ы (21), долги (2), домашнее задание (2), доска (2), заполненный лист, зошит, книга (8), контрольная/ые (11), конференция, коридор, лексика, лексический минимум (3), мел, модуль, Наталья Александровна (2), одноклассники, окно, Олена Леонідівна, олівець, ошибки, параграфы, парты, перерыв, передача/и (8), понедельник (2), предмет (18), презентация (20), преподаватель (4), пример, пятница (3), ручка (3), самостоятельные (3), словарный диктант, списывать, среда, таблица/ы (5), таблица відмінкових закінчень, тест 2, тетрадь 5, третий этаж, учеба (7), украинский язык, університет (2), упражнения (2), урок/и (4), учебники, учит (15), учит слова, хвосты, четверг, шпоры, язык (46);

• **общекультурные ассоциации:**

(античность (2), археологи, архитектура, вымирающий язык, Гарри Поттер, Гомер, греки (3), грецького щось походження, давний, древние Боги, древний Рим, древний язык (3), древность, древняя Греция, Европа, загадочный, иностранный язык (2), интеллект, история (2), картинки в грецьком стилі, лингвистика, мертва мова (6), мертвый язык (20), мова (4), мыслители, наука (5), нет такого языка, раскопки, Рим (10), разум (2), умерший (2), умный человек, универсальный язык, философия, *Finita la comedia*, французский, черная магия, экзорцизм, язык который связывает прошлое с настоящим, язык медицинский, язык мертвых (2);

**(включая подгруппу профессиональных:**

(аптека (7), аптечна справа, врач, лекарственные растения, лекарство/а (8), лікар/і (3), ліки, склад ліків (препаратів), медицина (24), провизор, работа в аптеці, таблетки (3), фармацевт (4), фармацевтична галузь, фармацевция (9);

• **эмоциональное отношение к предмету:**

**(позитивно/нейтрально окрашенные реакции**

(большое хотение, веселье, в принципе интересно, но много, время тут быстро пролетает, для развития, добро, доброта, добуття нового, интерес (5), интересно (17), интересные афоризмы, интересный (2), интересный предмет, красиво звучит, красивый язык, легче английского, лучше, чем английский, любимый предмет (2), надежда, надо для профессии, невероятное,

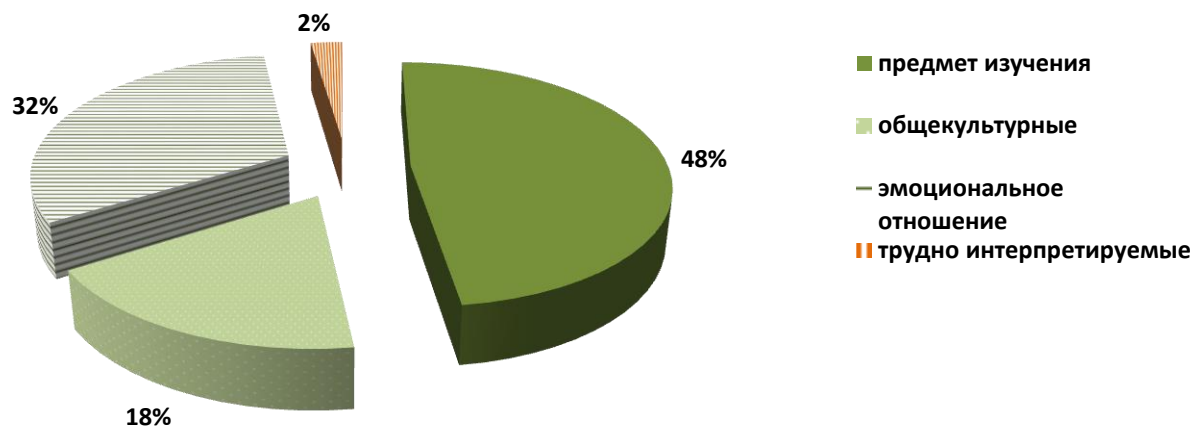
*незнакомое, необычно, неожиданность, новизна, новое (2), новые знания (2), новые слова (7), новый язык (2), нравится, нужна для будущей профессии, нужно в жизни для работы, общего развития, нужно знать, нужно учить, нужный язык для фармацевта, норм, познавательного (2), познавательный, познание (3), потрібно для професії, поучительно, престиж, пригодится в работе, прикольно, радость, развитие (2), смех, старание, стремление, тяжело, но нравится, хороший предмет, не очень тяжелый, хороший преподаватель (2), хороший учитель (2), цікаве (2), цікаво, цікавинки, что-то новое, щось невідоме;*

***негативно окрашенные реакции:***

*(бессонные ночи, боль (4), большинство изучаемого не нужно, большой объем (2), важка мова, верните год обучения, в принципе интересно, но много, все плохо, все учить, грусть, давление (2), длинные пары, долго, жизнь – боль, завал, задают много слов, занимает много времени, запутанно, зубрить (2), как списать, кошмар, куча слов, лень учиться, мертвый язык, который надо учить очень долго, много (7), много времени, много времени на изучение, много времени учить, много д/з (3), много слов (14), много слов учить (4), много учить (10), много чего непонятно, мучение для студентов, надоело, надоело, блин, учить по триста слов, напряжение (2), не готовлюсь, недопонимание, не знаю, не люблю, не понимаю (2), не понимаю окончания, непонятно (5), непривычно, нервы (2), нет настроения, не успеваю учить, огорчение, отчаяние, очень сложно, паника (2), печаль (2), печалька, плохие оценки, плохое отношение к студенту, предмет, який мені дуже важко вчити, але як треба, значить треба, пытка, разочарования, скука, скукота, слезы, сложно (24), сложность/и (11), сложный (3), сложный предмет (2), сложный язык (2), смерть, сон, странные слова, страх (6), страшно, стресс (4), труд (5), трудно (4), трудно дается за маленькое время, трудность (3), тупая аудитория, тяжело (12), тяжелый предмет (2), тяжкий предмет, ужас (6), ужасный вечер, усталость, учить-учить).*

Оставшиеся единичные реакции, не вошедшие ни в одну из групп, можно определить как трудно интерпретируемые: *весна, воздух, город, Дарина, действие, дерево, желтый, латыш, ложка, лошадь, мелодія, морж, пятиконечная звезда, сила, синий, специи, статут, цветы (2), черный.*

Семантическое распределение реакций можно представить следующим образом:



семантическая группа	число реакций	семантическая подгруппа	число реакций	% в группе	% от общего числа
предмет изучения	491 (47,9%)	внутрипредметные	217	44,2	21,2
		учебный процесс	274	55,8	26,7
общекультурные	186 (18,2%)	общие	109	58,6	10,6
		профессиональные	77	41,4	7,5
эмоциональное отношение	324 (31,6%)	позитивно/нейтрально окрашенные	104	32,1	10,1
		негативно окрашенные	220	67,9	21,5
трудно интерпретируемые	24 (2,3%)				

Таким образом, из имеющихся семантических групп лидирует группа «предмет изучения», что является логичным и предсказуемым. Совершенно неожиданным оказалось то, что вторая по количеству – группа «эмоциональное отношение», где абсолютно доминируют негативно окрашенные реакции. Так, реакции, связанные с объемом изучаемого материала (*много, долго, большой объем* и пр.) в сумме составляют 51. Количество реакций на сложность учебного процесса (*сложно, трудно, тяжело* и пр.) – 71. Как результат имеем значительное число реакций крайней экспрессии (*боль, кошмар, отчаяние, паника, страх, стресс, ужас* и пр.) – 42.

Полученные результаты заставляют задуматься о целесообразности изложения курса подобного объема за один учебный семестр. Возможно, было бы логичным пересмотреть объем лексического материала для изучения либо же разнести выделяемые аудиторные часы на несколько практических занятий в неделю.

## ЛИТЕРАТУРА

1. **Караулов Ю. Н.** Ассоциативная грамматика русского языка / Ю. Н. Караулов. – М.: Русский язык, 1993. – 303 с.
2. **Леонтьев А. А.** Психолингвистические единицы и порождение речевого высказывания. – М.: Едиториал УРСС, 2003. – 240 с.
3. **Леонтьев А. А.** Слово в речевой деятельности / А. А. Леонтьев. – М.: Едиториал УРСС, 2003. – 248 с.
4. **Постолова И. В.** Лексема «латынь» в языковом сознании студентов НФаУ (Национального фармацевтического университета) – ассоциативный эксперимент / И. В. Постолова, Н. А. Томарева // Особистість у кризових умовах та критичних ситуаціях життя: збірник наукових праць/ [за ред: Кузікової С. Б., Щербакової І. М.]. – Суми. Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2016. – С. 178–182.
5. **Эксперимент** в психолингвистике: Конспекты лекций и методические рекомендации. Учебное пособие для вузов / Е. В. Ягунова. – СПб.: Издательство «Остров», 2005. – 51 с.
6. **Johnson-Laird, P.N.** (1974). Experimental psycholinguistics. *Annu. Rev. Psychol.* 1974. 25:135–160. Режим доступа: <http://mentalmodels.princeton.edu/papers/1974exp-psycholing.pdf>.
7. **Melinger, A.** (2006) Introduction to Psycholinguistics. Lecture 2: Experimental Design and Analysis / Psycholinguistics Dept of Computational Linguistics & Phonetics (FR 4.7) / Saarland University. – Режим доступа: [http://www.coli.uni-saarland.de/~crocker/courses/am\\_lecture2.pdf](http://www.coli.uni-saarland.de/~crocker/courses/am_lecture2.pdf).
8. **Levelt, Willem J. M.** (2001) Spoken word production: A theory of lexical access / Max Planck Institute for Psycholinguistics. Режим доступа: [http://www.coli.uni-saarland.de/~crocker/courses/articles/Levelt\\_2001.pdf](http://www.coli.uni-saarland.de/~crocker/courses/articles/Levelt_2001.pdf).

**Olexandr Rak**

*Université de médecine d'état de Bucovine (Tchernivtsi, Ukraine)*

## DU FRANCAIS GENERAL AU FRANCAIS SPECIALISE

La plupart des apprenants étrangers non francophones suivent des cours de français proposés par la majorité des écoles et centres de langues. Mais que sous-tend cette appellation de «cours de français»? Bien souvent, cela fait référence à des cours usuels et culturels qui visent une acquisition progressive de la langue étrangère en fonction de critères linguistiques et communicatifs pensés du plus simple au plus complexe. Ce type de progression, défini assez précisément compétences par



compétences et s'adresse à un public qui étudie la langue étrangère sans raison particulière, car ils y sont obligés ou bien pour faire du tourisme, par exemple. Cependant, cela ne justifie ni la progression linguistique, car on peut se demander pourquoi on n'aurait besoin du subjonctif présent qu'à partir d'un niveau B1, ni la progression thématique car cela ne répond pas forcément aux besoins du public apprenant.

Nous voudrions bien préciser qu'il existe en France 38 centres universitaires pour les étudiants étrangers, qui sont regroupés dans l'Association des Directeurs de Centres Universitaires d'Études Françaises pour Étrangers pour répondre à la demande d'étudiants et de formateurs étrangers de plus en plus nombreux à se tourner vers les universités pour des formations diplômantes d'études françaises.

Face à des demandes de plus en plus explicites de la part des apprenants, à des temps de formation réduits et à la mobilité universitaire et professionnelle internationale, il a fallu proposer autre chose que des cours généralistes du français langue étrangère en offrant des cours plus spécialisés. Les expériences du français instrumental et du français fonctionnel dans les années 70-80 ont mené au français de spécialité dans une discipline dans les années 90, puis au français sur objectifs spécifiques au cas par cas depuis les années 2000. Le terme «français de spécialité» demande recouvre le cas où un besoin extérieur précis, pour un public dûment identifié, est à l'origine du programme de formation.

Mais que peut-on proposer didactiquement face à une demande de langue de spécialité, qui n'est ni un sous-système, ni une sous-langue, par un public aux besoins précis? Il n'y a pas longtemps, ça fait cinq ou six ans, qu'on donne des cours de français professionnel ou français de spécialité aux étudiants en médecine à la chaire de langues étrangères de l'université de médecine d'état de Bucovine à Tchernivtsi. Au nom du Ministère de la Santé Publique d'Ukraine a été écrit et publié en collaboration avec d'autres université de médecine le manuel «Français professionnel médical» (Tchernivtsi, 2014). Ce manuel comprend 28 unités et il est destiné aux étudiants de deuxième année des facultés de médecine, également aux aspirants.

Dans cet article nous suivons l'idée selon laquelle l'apprentissage doit être ciblé et adapté en fonction des besoins de chacun afin d'offrir une meilleure communication en langue étrangère dans une situation donnée. Il faut regrouper les objectifs linguistiques généraux et spécifiques en association avec des contenus directement liés avec la poursuite d'études dans un système universitaire étranger qui nécessite également la connaissance d'aspects culturels, institutionnels et méthodologiques.

Le rôle de l'enseignant de langue étrangère est primordial car il offre à l'apprenant de nouvelles occasions d'utiliser des formes discursives peu utilisées jusqu'à présent. Un cours de langue doit faire appel à des domaines d'emploi en liaison avec des thèmes pour que l'enseignement de la langue ne soit pas de la linguistique ou de la philologie. Les compétences transdisciplinaires attendues des étudiants concernent l'élaboration d'une langue de travail capable de véhiculer un sens académique recevable qui imposent de fortes contraintes discursives au-delà de la seule connaissance d'un lexique de spécialité isolé.

**Світлана Романів**

*Івано-Франківський національний медичний університет*

*(Івано-Франківськ, Україна)*

## **АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ВНЗ**

Знання іноземної мови – це вагома складова у системі науки, яке потребує інтенсивної самостійної роботи студента і здійснюється безпосередньо під базовим контролем викладача. При цьому надзвичайно важливою вимогою є формування у іноземних студентів мінімально потрібного лексичного запасу і професійних термінів українською мовою, без чого неможливе успішне навчання. Навчання іноземних студентів здійснюється на базі робочих навчальних програм із дисциплін, які складаються відповідно до типових навчальних планів і програм, розроблених навчально-методичною комісією з довузівської підготовки іноземних громадян Міністерства освіти і науки України. Для здійснення підготовки студентів-іноземців потрібна матеріальна база: навчальні кабінети, лінгафонні кабінети, дидактичні та наочні матеріали.

Іншомовна підготовка фахівців із медицини є однією з важливих складових системи вищої освіти. Метою навчання іноземної мови у ВНЗ є оволодіння мовою як засобом спілкування, комунікації, набуття професійної спрямованої іншомовної компетентності для успішного виконання подальшої професійної діяльності. Недостатня теоретична і практична розробленість проблеми, наявність певних суперечностей, потреба у фахівцях нового рівня стала підґрунтям для розроблення системи з удосконалення мовних потреб у ВНЗ.

У навчальній програмі з іноземної мови для ВНЗ зазначено, що студентам необхідно набути як професійної компетенції, так і комунікативної професійної компетенції. Мова йде про розширення необхідних знань, умінь і навичок користування іноземною мовою. Сьогодні обов'язковим компонентом навчальної програми також є підготовка до використання інформаційно-комунікативних технологій у процесі навчання. Такі курси спрямовані на отримання відомостей про іноземну мову й вироблення інформаційно-комунікативні навичок і вмінь.

Реформування й удосконалення процесу системи освіти в Україні значною мірою залежить від докладного вивчення європейського та світового досвіду. Такий підхід створює всі можливості для врахування позитивних зрушень у модернізації змісту педагогічної освіти, її відповідності вимогам часу. Досвід європейських країн в організації навчання іноземних мов та підготовці вчителів іноземних мов у європейських країнах є актуальним і корисним для України. Останнім часом у теорії та практиці вищої освіти українськими вченими набуто певний досвід вивчення педагогіки, який може стати основою вдосконалення професійної підготовки вчителів іноземної мови. Проблема формування професійної компетентності висвітлена в роботах Л. Зеленської, Л. Карпової, Н. Кузьміної. Слід також пам'ятати, що мотивація навчання іноземної мови є однією з головних проблем методики викладання. Іноземна мова як навчальна дисципліна має ряд своїх особливостей, і одна з них – це оволодіння іноземною мовою шляхом навчання спілкуватися. Сьогодні не має сумніву у потребі вивчення іноземної мови, оскільки нова політична ситуація, розширення міжнародного співробітництва і міжнародних контактів вимагають від майбутніх фахівців більш глибоких знань. Внутрішня мотивація є серйозним стимулом і впливає на процес вивчення, оскільки спонукає, активізує навчальну діяльність, незалежно від наявності чи неаявності зовнішніх стимулів. А для цього ми повинні організовувати навчальний процес таким чином, щоб той, хто вивчає мову, на кожному етапі відчував процес просування до окресленої мети. Викладачу потрібно знати потреби, якими керуються студенти, він має завжди підтримувати мотивацію навчання на високому рівні. Для кращої мотивації викладачу слід наголошувати на потребі вивчення іноземної мови. Професіоналізм викладача є хорошим мотиваційним механізмом у вивченні іноземної мови. Він передбачає

високий рівень знання своєї дисципліни, методики викладання предмета й уміння якісно передавати свої знання, враховуючи індивідуальні особливості кожного студента. Викладач має допомогти студенту подолати мовний бар'єр. Справжній викладач має добре знати ті предмети, яких навчає, навчати так, щоб пробуджувати у студентів прагнення до знань.

**Ольга Рудик**

*Івано-Франківський національний медичний університет*

*(Івано-Франківськ, Україна)*

## **МУЛЬТИМЕДІЙНА ПРЕЗЕНТАЦІЯ ЯК МЕТОД ОПТИМІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ ІЗ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ**

Використання інформаційно-комунікативних технологій є інноваційним методом навчання і потребує аналізу особливостей застосування та оцінки ефективності в процесі навчання латинської мови як основи медичної термінології. Такий аналіз проведено нами на основі практичних занять, які відбувалися на різних факультетах ІФНМУ із застосуванням мультимедійних технологій упродовж цілого заняття або на окремих його етапах.

### **Нами використовувались такі засоби мультимедія:**

- *Цілісна презентація теми практичного заняття.*
- *Презентація частини заняття.*
- *Програми – тренажери та тестові програми контролю.*
- *Відеоматеріали.*
- *Звукові файли.*

### **Функціональність мультимедійних технологій:**

- *Демонстрація презентацій, таблиць, схем, фотографій, малюнків.*
- *Демонстрація відеороликів та відеофільмів, музичних композицій.*
- *Закріплення матеріалу шляхом виконання лексичних і граматичних вправ.*
- *Перевірка знань, взаємоконтроль та самоконтроль студентів.*

- *Самостійна робота відповідно до рівня знань-умінь студента.*
- *Творча робота студентів зі створення презентації певної частини заняття.*

### **Переваги використання мультимедійних технологій при подачі нового матеріалу:**

- *Одночасне сприймання інформації із застосуванням декількох каналів: зір, слух.*
- *Можливість симуляції реальних ситуацій.*
- *Візуалізація абстрактної інформації, наприклад, граматичних правил.*
- *Можливість стимулювати когнітивні процеси у студентів.*

### **Переваги використання мультимедійних технологій під час контролю знань-умінь студентів:**

- *Швидкість, точність та об'єктивність отриманих результатів.*
- *Можливість використання завдань різного рівня складності.*
- *Автоматичне оцінювання, що виключає упередження викладача.*
- *Посилення ролі викладача як консультанта.*
- *Можливість взаємоконтролю і самоконтролю.*
- *Можливість повторного контролю після роботи над помилками.*

Упровадження ІКТ на практичних заняттях із латинської мови у медичних ВНЗ сприяє оптимізації навчального процесу, дає можливість на сучасному рівні реалізовувати педагогічні, методичні, дидактичні, психологічні та виховні цілі, стимулює пізнавальну активність студентів, мотивацію до вивчення предмету, самостійність у пошуку, аналізі та відборі інформації, дає викладачу змогу представити більшу кількість інформації за менший час, керувати увагою студентів з допомогою аудіовізуальних засобів, підвищити об'єктивність контролю знань, покращити психолого-емоційний фон заняття, розширювати світогляд і виховувати майбутнього спеціаліста, озброєного моральними принципами, глибокими знаннями та здатністю до самовдосконалення і самоосвіти впродовж всього життя.

## **ДО ПИТАННЯ ПРО ІНШОМОВНУ КОМУНІКАТИВНУ КОМПЕТЕНЦІЮ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ**

Міжнародна співпраця в галузі медицини вимагає постійної взаємодії медичних працівників зі своїми зарубіжними колегами засобами іноземної мови. Якісний обмін досвідом під час вирішення глобальних проблем охорони здоров'я залежить від рівня мовної підготовки медичних фахівців, їхньої іншомовної професійної комунікативної компетенції.

Термін «мовна компетенція» був запроваджений американським лінгвістом Н. Хомским і позначав «певну систему інтелектуальних здібностей, систему знань і переконань, яка розвивається в ранньому дитинстві». Первинне значення терміну – здібність, необхідна для виконання мовної діяльності рідною мовою.

У структурі іншомовної професійної комунікативної компетенції виділяють такі компоненти:

- мотиваційний – прагнення і потреба вивчати медичну англійську мову, підвищувати свій культурний рівень;
- лінгвістичний – володіння фонетичними, лексичними і граматичними особливостями англійської мови медичної галузі в писемній та усній формах;
- дискурсивний – спроможність зв'язано і логічно виражати свою точку зору, готовність вести діалог або дискусію, уміння реагувати на репліки співрозмовника;
- соціокультурний – знання особливостей рідної і іншомовної культур, розуміння диференціації в професійній діяльності лікарів різних країн;
- соціальний – уміння міжнаціонального спілкування;
- особистісний – передбачає особистісно-професійні якості, емоції, поведінку.

Іншомовну професійну комунікативну компетенцію будемо розуміти як високий рівень мовленнєвої культури і культури спілкування іноземною мовою, розвиненість творчого мислення і наявність певних професійних і

особистісних якостей, що дозволять майбутньому лікарю реалізувати себе в процесі міжнаціонального спілкування в професійній і науковій діяльності.

Іншомовна професійна комунікативна компетенція майбутніх лікарів є запорукою успішної міжнародної професійної і наукової діяльності.

Для встановлення й підтримки якісних стосунків з іншомовними колегами зарубіжні вчені вважають доцільним тренувати певні техніки й стратегії ведення бесіди («conversational techniques and strategies»), а також «soft skills» – навички використання певних фраз, притаманних тій чи іншій комунікативній ситуації.

Особистісний компонент іншомовної професійної комунікативної компетенції містить такі якості майбутнього лікаря, як-от: активність, креативність, упевненість, відповідальність, рефлексивність, а також емоції, мовленнєва поведінка, яка передбачає стиль спілкування, уміння виступати перед аудиторією, демонструвати результати своїх наукових досягнень.

Підсумовуючи, слід зауважити, що процес гуманізації освіти слід проводити шляхом формування якісно нової особистості фахівця, невід’ємними якостями якого мають бути: самоорганізованість, професійна мобільність, високий інтелект, відповідальність за наслідки своєї діяльності, прагнення до саморозвитку, творча інтуїція. Отже, усі компоненти іншомовної професійної комунікативної компетенції майбутніх лікарів потребують гармонійного розвитку. Розкриття творчого потенціалу студентів-медиків, збагачення їхньої загальної культури і культури спілкування сприяє більш ефективній, успішній й повноцінній взаємодії із зарубіжними колегами в професійній і науковій сферах.

**Інна Сабатовська, Юлія Клушина**

*Національний фармацевтичний університет*

*(Харків, Україна)*

## **ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНИХ ТА ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ**

У сучасних умовах підготовка висококваліфікованого фахівця, який матиме високий рівень освіти й культури, передбачає як засвоєння набутого людською цивілізацією й культурою досвіду, так і формування його професійно важливих

якостей. Особливої уваги потребує професійна діяльність педагогів взагалі та майбутніх викладачів зокрема, бо вона є дуже складною як за своїм змістом, так і за своєю формою, що обумовлює довготривалий процес становлення і розвитку цієї сфери професійної діяльності.

З огляду на це, у галузевій Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти, зазначається, що «постійне вдосконалення системи підготовки та підвищення кваліфікації науково-педагогічних і педагогічних працівників зумовлене зміною ролі людини у сучасному світі, баченням ідеалу освіченості людини та висуванням нових вимог до якості людського капіталу відповідно до культурно-духовних, суспільно-економічних і технологічних трансформацій, а також чисельних викликів глобального, європейського, національного, регіонального та місцевого рівнів» [2].

Питання професійних якостей – один з основних компонентів професійної підготовки майбутніх викладачів. Відзначається, що якість особистості – це існуюча тривалий час характеристика, яка проявляється в поведінці індивіда в різноманітних ситуаціях. «Якість спеціаліста – це сукупність найбільш суттєвих, відносно стійких його властивостей та характеристик, що обумовлюють готовність до виконання певних соціальних та професійних функцій» [1].

Під професійно важливими якостями особистості, маються на увазі суттєві психологічні характеристики, до яких певна професійна діяльність висуває підвищені вимоги. Поняття професійно-значущого об'єднує внутрішнє і зовнішнє, виокремлює й конкретизує головне в предметному змісті мотивації та саморегуляції поведінки фахівця, зокрема педагога.

Стосовно особистісних якостей, слід відзначити, що для успішної роботи зі студентами викладач має бути цілеспрямованим, ініціативним, дисциплінованим, вимогливим до себе та інших. Особливо важливі для нього витримка, здатність до гальмування у поєднанні зі швидкою реакцією і винахідливістю, емоційною рівновагою, умінням володіти своїми почуттями та мати розумну любов до студентів.

Сукупність особистих якостей викладача формує його авторитет, тобто загально визнану студентами значущість його гідності та основу на цьому силу його виховного впливу.

Склад функцій, що визначаються у педагогічній діяльності різними авторами, неоднаковий: одні визначають функції діяльності з точки зору її структури, інші розглядають діяльність як процес вирішення професійних задач. Так, у наукових



працях [1; 3] зміст професійно-педагогічної діяльності складається з ряду структурних компонентів (мета, зміст, засоби, об'єкти та суб'єкти діяльності) та функціональних компонентів (рефлексія, проектування, конструювання, організація та комунікація), що відповідає гностичній (аналітичній), проектувальній, конструктивній, організаційній та комунікативній функціям. Також визначаються такі спеціальні функції діяльності викладача вищої школи, як інформаційна, розвиваюча та орієнтаційна. У діяльності викладача також виокремлюється адаптаційна функція. Дослідження дозволяють доповнити наведений перелік компенсаторною функцією, що компенсує недоотриману базову освіту, коригувальною, що виправляє недоліки попередньої освіти, та самоосвітньою функцією в діяльності викладача. В узагальненому вигляді основні функції професійної діяльності викладача містять:

#### 1. Загальнопедагогічні функції:

- інформаційна: надання студентам глибоких і міцних знань, умінь та навичок з основних наук; формування наукового світогляду й загальнолюдської моралі;
- мобілізаційна: уміння зосередити усі фізичні й розумові сили студентів на вирішенні навчальних завдань, створити позитивний емоційний настрій; формувати й закріплювати уміння й навички навчальної праці, раціонального застосування знань на практиці; уміння зосередити увагу студентів, актуалізувати їх мислення, націлити їх почуття й волю на успішне виконання навчальних планів та програм;
- орієнтаційна: формування соціальних знань і професійної орієнтації з урахуванням вимог суспільства, здібностей, нахилів і можливостей; виховання бережливого ставлення до природи;
- розвивальна: вимагає від викладача умінь і навичок керування розумовою діяльністю студентів, розвитком їх розуму, почуттів та волі у процесі навчання й праці; уміння формувати багатогранну й гармонійну особистість демократичного суспільства; уміння розвивати пізнавальні інтереси й індивідуальні здібності студентів.

#### 2. Загальнотрудові функції:

- конструктивна функція складається з: конструктивної діяльності (уміння планувати навчальний процес, міжпредметні зв'язки, власні педагогічні дослідження); конструктивно-матеріальна діяльність (планування й обладнання навчальних кабінетів, накопичення дидактичних матеріалів);

- комунікативна функція: уміння викладача встановлювати правильні взаємовідносини із студентами; викладач не лише навчає й виховує студентів, але й сам особисто дає приклад додержання загальнолюдської моралі, старанного ставлення до справи, виконання даних обіцянок;
- дослідницька функція – особливий вид діяльності викладача, що включає такі компоненти: творчий пошук, творче навчання студентів шляхом опрацювання й впровадження у практику більш досконалих методів та прийомів, засобів та форм навчання й виховання; науковий аналіз й узагальнення свого педагогічного досвіду; дослідницька діяльність на шляху подальшого удосконалення навчально-виховного процесу;
- організаторська функція передбачає здійснення на практиці всього того, що було задумано й опрацьовано під час підготовки до занять і навчально-виховних заходів. Організаторська діяльність викладача поділяється на: організацію повідомлення навчального матеріалу; організацію своєї поведінки у процесі педагогічної діяльності; організацію студентів відповідно до мети й завдань навчально-виховного процесу [1; 3; 5].

Психологи, обґрунтовуючи професіограми, схиляються до визначення переліку педагогічних здібностей, що являють собою синтез багатьох якостей розуму, почуттів й волі особистості [4]. Зокрема, відокремлюються дидактичні, академічні, перцептивні, мовні, організаторські, авторитарні, комунікативні здібності, а також педагогічна уява й здібність до розподілу уваги. До найважливіших педагогічних здібностей відносять дидактичні, конструктивні, перцептивні, експресивні, комунікативні та організаторські здібності. Моральне виховання у вищому педагогічному навчальному закладі ґрунтується на засвоєнні програмного матеріалу, передбаченого навчальними планами з окремих предметів і дисциплін.

В окремих джерелах [1; 3] пропонується варіант найважливіших рис педагогічної креативності, яка містить: високий рівень соціальної і моральної свідомості; пошуково-проблемний стиль мислення; розвинені інтелектуально-логічні здібності (вміння аналізувати, обґрунтовувати, пояснювати, виділяти головне тощо); проблемне бачення; творча фантазія, розвинене уявлення; специфічні особистості якості (сміливість, готовність до ризику, цілеспрямованість, допитливість, самостійність, наполегливість, ентузіазм); специфічні ведучі мотиви (необхідність реалізувати своє «Я», бажання бути визнаним), творчий інтерес, захопленість творчим процесом, прагнення досягти найбільшої результативності в конкретних умовах праці); комунікативні

здібності; здатність до самоуправління; високий рівень загальної культури і високий рівень моральної культури. У системі освіти специфічна роль належить вищій школі.

Професійна діяльність викладача вимагає наявності певних соціально-психологічних рис і властивостей його характеру. Серед яких основними є:

1. Загальногромадянські риси: широкий світогляд, принциповість і стійкість переконань; громадська активність і цілеспрямованість; патріотизм і добре ставлення до представників інших національностей та країн; гуманізм, високий рівень свідомості; оптимізм та любов до праці.

2. Морально-педагогічні якості: висока моральна зрілість, справедливість та об'єктивність; педагогічне спрямування наукової ерудиції, високий рівень загальної та професійної культури; високий рівень моральних стосунків з людьми; акуратність й охайність; чесність, дисциплінованість, вимогливість; уміння спілкуватися з людьми.

3. Педагогічні якості: педагогічна спостережливість; педагогічна уява; педагогічний такт; педагогічна інтуїція; володіння педагогічною технікою; професійна працездатність.

4. Соціально-перцептивні якості: високий рівень соціального сприйняття й спостереження дійсності; активна інтелектуальна діяльність; швидкість орієнтації у педагогічних ситуаціях; висока культура мовлення; володіння мімікою, тоном голосу, рухами, жестами.

5. Індивідуально-психологічні особливості: висока пізнавальна зацікавленість, твердість характеру, витримка та вміння опановувати себе; самостійність і діловитість у вирішенні життєво важливих задач.

6. Психолого-педагогічні здібності: адекватність сприйняття й уважність; прогнозування шляхів формування особистості школяра; здатність передбачати можливі результати; виховний вплив на колектив й особистість.

Таким чином, аналіз досліджень проблеми особистості показує, що всі основні риси особистості тісно пов'язані між собою, але провідна роль належить світогляду й спрямованості особистості, її мотивам, що визначають поведінку й діяльність людини – це дозволяє серед рис і характеристик викладача визнати провідними соціально-моральну, професійно-педагогічну й пізнавальну спрямованість.

Щодо загальних вимог до майбутнього викладача слід підкреслити наявність:

- професійної компетентності, що базується на спеціальній науковій, практичній та психолого-педагогічній підготовці;
- загальнокультурної та гуманітарної компетентності, що включає знання основ світової культури, гуманістичних особистісних якостей, відповідальності за результати власної діяльності, мотивації до самовдосконалення;
- креативності, що передбачає сформованість нестандартного мислення, володіння інноваційною стратегією та тактикою, гнучкої адаптації до змін змісту та умов професійної діяльності;
- комунікативної компетентності, що включає розвинуту мову, володіння іноземними мовами, сучасними засобами зв'язку та основами комп'ютерної грамотності, вміння складати ділові папери і т. ін.;
- соціально-економічної компетентності, що передбачає володіння основами сучасної економіки, знання законів бізнесу, азів екології та права.

Отже, згідно з сучасною парадигмою вищої освіти педагогічна освіта є базовою для будь-якого фахівця, причетного до навчання, виховання, розвитку та соціалізації людини. Рівень педагогічної освіти визначає ефективність у вирішенні професійних завдань вихователя, вчителя, викладача вищого навчального закладу і системи освіти дорослих. Підготовка майбутніх викладачів та формування їх особистісних та професійних якостей відбувається завдяки здійсненню за багатоваріантними освітніми програмами та проектами з проблем педагогічної майстерності, інноваційних технологій та інтерактивних форм і методів навчання, інформаційних технологій, досягнень в теорії і практиці психології, педагогіки, методики навчання і виховання, а також за дистанційною формою навчання з ефективним використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

У ході дослідження висунуто і обґрунтовано думку, що фахівці мають володіти таким важливим потенціалом як самоактуалізація, що допомагає стати гарним і першокласним викладачем. А також обґрунтовано думку про необхідність інформаційної і педагогічної культури та наявності у викладача відповідної професійної компетентності.

## ЛІТЕРАТУРА

1. **Кузьмина Н. В.** Професионалізм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Н. В. Кузьмина. – М., 1990. 2. **Концепція розвитку неперервної педагогічної освіти:** Наказ Міністерства освіти і науки України від 14.08.2013 р. № 1176 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua>. 3. **Лутаєва Т. В.** Педагогічна культура: [навчальний посібник] /

Т. В. Лутаєва, Л. Г. Кайдалова. – Х. : НФаУ, 2013. – 156 с. 4. **Мучински П.** Психологія, професія, кар'єра / П. Мучински. – СПб.: Питер, 2004. – 7-е издание. – 539 с. 5. **Навчальний** процес у вищій педагогічній школі / За ред. О. Г. Мороза. – К., 2001. – 337 с. 6. **Сабатовська І. С.** Професійно важливі якості фахівця за спеціальністю «викладач вищої школи» / І. С. Сабатовська // Педагогічна освіта і наука в умовах класичного університету: традиції, реалії, перспективи: [зб. наук. праць] / За ред. М. Євтуха, Д. Грицюка, К. Шмидта. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2013 – С. 250 – 257.

**Вікторія Савіна**

*Національний фармацевтичний університет*

**Irina Ashbi**

*Purdue University (USA)*

## **ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТІ**

У наш час науково-технічний прогрес спричиняє лавинне зростання обсягу та рівня знань, якими має оволодіти людина, що здобуває освіту. Сучасне покоління витрачає на здобування освіти істотну частину свого життя (від 16 до 20 років), але опанування знань і накопиченого технологічного та соціального досвіду людства лише за рахунок збільшення тривалості навчання вже стає неможливим. Одним із шляхів розв'язання проблеми є впровадження в освіту інноваційних технологій, які дозволяють істотно підвищувати ефективність навчального процесу та дозволять модернізувати освітню систему України.

Інновації (італ. *innovations* – новизна, нововведення) – нові форми організації діяльності і управління, нові види технологій, які охоплюють різні сфери життєдіяльності людства.

Педагогічні інновації – особливі форми педагогічної діяльності і мислення, які спрямовані на організацію нововведень в освітньому просторі або процес створення, упровадження і поширення нового в освіті.

Інноваційний процес в освіті – це сукупність послідовних, цілеспрямованих дій, спрямованих на її оновлення, модифікацію мети, змісту, організації, форм і методів навчання та виховання, адаптації навчального процесу до нових суспільно-історичних умов [11].

Враховуючи активне інтегрування України у європейське суспільство у вузах України відбувається реформування навчального процесу відповідно із загальноєвропейськими вимогами. Одним із них є інформатизація освітнього простору.

В освіті інформатизація відкриває доступ до світових інформаційних ресурсів; зменшує залежність викладання і навчання від місцезнаходження учасників процесу; прискорює глобалізацію; сприяє удосконаленню форм і змісту навчального процесу, підвищенню ефективності засвоєння навчального матеріалу та індивідуалізації навчання, інтеграції навчальної, дослідницької та виробничої діяльності; значно збільшує обсяг ресурсів, якими студенти можуть користуватися за межами аудиторії; сприяє підвищенню мотивації до навчання та розвитку креативного мислення. Інформатизація освіти є ключовою умовою підготовки фахівців, здатних працювати у кардинально нових умовах, дедалі більше автоматизованих, умовах праці; орієнтуватися у величезних обсягах інформації, яка поступає безперервно; грамотно опрацьовувати її, зберігати і передавати.

Інформатизація освіти сприяє розкриттю особистісних якостей людини, збереженню та розвитку індивідуальних можливостей тих, кого навчають; формуванню у студентів пізнавальних інтересів, прагнення до самовдосконалення; забезпечення комплексності вивчення явищ дійсності, нерозривності взаємозв'язку між природознавством, технікою, гуманітарними науками та мистецтвом; постійного відновлення освіти, форм і методів процесу навчання і виховання [10: 32]. Мета використання інформаційних технологій – забезпечення ефективної інформаційної підтримки навчально-виховного процесу [8: 22]. Стрімкий розвиток сучасних інформаційних технологій та використання їх у процесі навчання, вимагає пошук новітніх форм та методів викладання у вищій школі. Комп'ютеризація, використання технічних засобів і різноманітних психолого-педагогічних методів у навчанні сьогодні значно полегшили вирішення цієї проблеми. Але ж слід зазначити, що використання інноваційних методів є ефективним лише у поєднанні з традиційними підходами викладання. Тому сучасний викладач ВНЗ повинен вміти раціонально поєднувати традиційні методи з новими формами та підходами викладання, і вміло використовувати їх для ефективного навчання та засвоєння програмного матеріалу студентами.

Проблемам інформатизації освіти присвячені дослідження багатьох науковців: визначення основних термінів інформатизації освіти (В. Биков,

Л. Наконечна); дослідження інформаційно-комунікаційних технологій (М. Жалдак, С. Зайцева, В. Іванов, А. Каленський); застосування сучасних інформаційних технологій у навчальному процесі (Л. Білоусова, А. Гуржій, Р. Гуревич, В. Злотник, К. Словак, Т. Щоголева); інформатизація освіти (В. Биков, А. Каленський, І. Роберт); підготовка викладача до використання інформаційних технологій у навчальному процесі (І. Богданова, Ю. Господарик, О. Дмитрієва, М. Жалдак, Є. Полат, О. Царенко).

Рівень розвитку сучасних інформаційних технологій відкриває широкі можливості для удосконалення, оптимізації та інтенсифікації процесу навчання. Особливе місце в сучасній системі навчання займають комп'ютерні технології. Комп'ютеризовані навчальні матеріали створюються засобами мультимедіа з використанням аудіо- та відеосупроводу, анімації, мультиплікації тощо. Такі матеріали можуть бути інтерактивними: надаючи доступ до навчальної інформації, вони взаємодіють зі студентом корегують його навчально-пізнавальну діяльність. Застосування комп'ютерів в освіті, на думку, П. Стефаненка, дасть якісно змінити методи й організаційні форми навчання, що, у свою чергу, створить передумови для максимальної інтенсифікації й індивідуалізації процесу навчання. Комп'ютерна технологія навчання, що набуває поширення, передбачає поєднання своєрідних дидактичних можливостей комп'ютерів із традиційними засобами навчання, функції яких на всіх стадіях навчального процесу істотно збагачуються, наповнюються новим змістом. Отже, до переваг використання комп'ютерів у навчанні, слід віднести:

- індивідуалізація навчання;
- інтенсифікація самостійної роботи студентів;
- зростання обсягу виконаних завдань на заняттях;
- розширення інформаційних потоків при використанні Internet;
- підвищення мотивації та пізнавальної активності за рахунок різноманітності форм роботи, можливості включення ігрового моменту.

Не менш важливу роль в інформатизації освіти грають мультимедійні засоби навчання. Мультимедійні засоби навчання – це комплекс апаратних і програмних засобів, що дозволяють користувачеві спілкуватися з комп'ютером, використовуючи різноманітні, природні для себе середовища: графіку, гіпертексти, звук, анімацію, відео. Мультимедійні системи надають користувачеві персонального комп'ютера такі види інформації: текст; зображення; анімаційні картинки; аудіо коментарі; цифрове відео. Технології, які дозволяють за допомогою комп'ютера інтегрувати, обробляти і водночас

відтворювати різноманітні типи сигналів, різні середовища, засоби і способи обміну інформацією, називаються мультимедійними [3: 298].

Використання засобів мультимедіа в освітньому процесі сприяє:

- підвищенню мотивації студентів до навчання;
- реалізації соціальної мети, а саме – інформатизації суспільства;
- інтенсифікації процесу навчання;
- розвитку особистості студента;
- розвитку навичок самостійної роботи з навчальним матеріалом;
- підвищенню ефективності навчання за рахунок його індивідуалізації.

Поява сучасних телекомунікаційних мереж та їх інтеграція з інформаційними технологіями дало можливість організувати нову форму освіти – дистанційне навчання.

Дистанційне навчання є однією із форм здобування освіти, яка практично повністю базується на застосуванні комп'ютерних технологій. Саме ця система може найбільш адекватно й гнучко реагувати на потреби суспільства, забезпечувати реалізацію конституційного права на освіту кожного громадянина країни [6: 38]. Отже, дистанційна освіта передбачає реалізацію нової форми навчання відкритого та доступного для всіх, незалежно від місця проживання і матеріального стану людини. Нині в усьому світі ці технології використовуються й у традиційних формах навчання (денній, заочній, вечірній).

Дистанційне навчання дає студентам можливість:

- навчатися у відповідності до свого темпу, особистісних особливостей та освітніх потреб;
- не обмежувати себе у виборі навчального закладу та освітніх можливостей, попри своє місцезнаходження;
- використовувати під час процесу навчання сучасні технології, тобто, паралельно засвоювати навички, які згодом знадобляться під час роботи;
- самостійно планувати час та розклад занять, а також перелік предметів, що вивчаються;
- навчатися у найбільш приємній та сприяючій продуктивності обстановці, створюючи для себе сприятливу атмосферу.

Застосування сучасних інформаційних технологій у навчанні – одна з найбільш важливих і стійких тенденцій розвитку світового освітнього



простору. Інформатизація освіти є ключовою умовою підготовки фахівців, здатних успішно діяти в умовах новітніх технологій виробництва і посилення конкуренції на ринку праці, людина повинна вміти постійно використовувати нові технології під час розв'язання професійних завдань, що стоять перед нею.

### ЛІТЕРАТУРА

1. **Беспалько В. П.** Педагогика и прогрессивные технологии обучения / В. П. Беспалько. – М.: Педагогика, 1996. – 219 с.
2. **Биков В. Ю.** Моделі організаційних систем відкритої освіти: монографія / В. Ю. Биков. – К.: Атіка, 2009. – 684 с.
3. **Гончаренко С. У.** Український педагогічний енциклопедичний словник / С. У. Гончаренко. – Рівне: Волинські обереги, 2011. – 522 с.
4. **Заболотний В. Ф.** Дидактичні засади застосування мультимедіа у формуванні методичної компетентності майбутніх учителів фізики: автореф. дис. ... докт. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання (фізика)» / В. Ф. Заболотний. – К., 2010. – 38 с.
5. **Кларин М. В.** Инновации в обучении: метафоры и модели: анализ заруб. опыта / М. В. Кларин. – М.: Наука, 1997. – 222 с.
6. **Клопов Р. В.** Генезис дистанційного навчання / Р. В. Клопов // Педагогічний процес: теорія і практика. – К., 2005. – Вип. 2. – С. 37 – 46.
7. **Комп'ютерні технології в освіті:** [навчальний посібник] / [Ю. С. Жарких, С. В. Лисоченко, Б. Б. Сусь, О. В. Третяк]. – К.: Київський університет, 2012. – 239 с.
8. **Стефаненко П.** Дидактичні особливості дистанційного навчання у вищій школі / П. Стефаненко // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2004. – № 1. – С. 22 – 32.
9. **Тверезовська Н. Т.** Еволюція та сучасний стан використання інформаційних технологій у вищій освіті країн США, Японії та Європи / Н. Т. Тверезовська, С. В. Євстрат'єв // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія. – 2013. – Вип. 192(2). – С. 212 – 221.
10. **Теорія** и практика дистанционного обучения: [учебное пособие] / [Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина, М. В. Моисеева и др.]; под ред. Е. С. Полат. – М.: Академия, 2004. – 414 с.
11. <http://svitlosvit.com.ua>.

**Ганна Савченко**

*Національний юридичний університет  
імені Ярослава Мудрого (Харків, Україна)*

## **ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ЯК ПРОБЛЕМА ВИЩОЇ ОСВІТИ: КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ**

Виховання всебічно розвинутої особистості, розкриття її здібностей і талантів, активізація й реалізація її творчих потенцій, формування стійких і зрілих ціннісних орієнтацій є завданнями гуманістично орієнтованої системи виховання й освіти. Зокрема, це є актуальним завданням й гострою проблемою вищої освіти. Провідною тенденцією останнього часу в нашій країні, а також у країнах Європи є націленість на отримання суто професійних знань і вмінь, а в середині професії – на вузьку спеціалізацію, що веде до формування однобічної особистості, позбавленої можливості творчої самореалізації, отже, здатної діяти виключно в запропонованих межах, стандартно і схематично, спираючись на засвоєні моделі. Культурні й соціально-історичні реалії сьогодення, зокрема, ситуація корінного зламу в духовній культурі сучасної України потребують переосмислення завдань і шляхів реалізації мети вищої освіти, методичних та методологічних засад викладення гуманітарних дисциплін (як українського необхідного базису формування мислячої особистості). Ми повинні вирішити, кого ми хочемо виховати у ВНЗ – вільну людину зі сформованою свідомістю, яка здатна пізнавати, творити, мислити, чи "гвинтик" соціального механізму, який буде виконувати певні покладені на нього функції?

Людина не народжується Людиною, Особистістю. Можливість стати Людиною дана їй потенційно, проте спочатку домінує інстинктивне, природне, біологічне. Соціальне ж потребує турботи й піклування. Тільки приборкання природно-біологічного начала шляхом соціалізації, укорінення в культуру, виховання й здобуття знань у різних сферах, прищеплення знань про певні норми та формування системи цінностей розкриває духовний потенціал людини, дозволяє їй стати особистістю, піднятися над суто фізичним, вийти за межі наявного існування. Про це знали ще давні греки. Ідея людини як істоти, що трансцендує (причому процес трансцендування триває доти, доки людина живе й мислить), стає стрижнем античного гуманізму. Сучасний мислитель, поет, перекладач О.Сєдакова щодо розуміння природи і сутності людини в контексті давньогрецької культури говорить таке: «... В человека

вырабатываются, человеком сбываются. Быть человеком – не данность, а задание. Обучение, пайдейя делает человеком. Обучение здесь явно заместило архаическое мистическое или мистериальное “второе рождение”. Но еще прежде обучения человеком делает человека выбор его воли: принять или не принять это задание возможного истинного себя, свою “добровольную свободу”» [2: 74].

Трансцендування, розкриття себе як особистості, виростання у людину дає можливість пізнання світу у всій його повноті, об'ємності й складності, з іншого, – це шлях до пізнання себе як істоти цілісної, істоти духовної. Внутрішній простір людини, що зростає, – це таємничий простір перетину, зустрічі людини з іншими людьми (Іншими), людини зі світом (з Богом). Цінність внутрішнього простору (внутрішнього світу) – одна з ключових для європейської культури в цілому. Закладена античним гуманізмом, вона не втрачає актуальності до наших часів, розгортаючись у змінюваних історико-культурних контекстах різними смислами: символічним, містично-утаємниченим у добу Середньовіччя, поєднаним з принциповою креативністю і виявленим через яскравий індивідуалізм і титанізм у добу Ренесансу, раціоналістично-орієнтованим і логічно-роз'ясненим у Новий і Новітній час. Проте індивідуалістичні настанови, що міцнили від пізнього Середньовіччя, стверджуючись завдяки Ренесансу, бароковим і романтичним ідеям, до ХХ ст. зазнали корінного перетворення. Індивідуалізм обернувся на граничний егоцентризм: людина постала як індивід-атом, самозадоволений і самозамкнений, відчужений від культури і природи. О. Седакова зауважує, що ідея людини, яка трансцендує, в наш час перебуває в критичному стані: «Общий труд цивилизации все более и более предстает не как усилие трансцендирования или раскрытия “здешнего”, а как втягивание новых и новых областей реальности в герметично замкнутый man-made мир. Предельной зоной, которую уже готовятся туда втянуть, ... должен стать сам человек, его физическая и психическая данность: в наших дверях стоит самодельный человек, man-made human being, реализация древнего проекта Голема» [2: 66].

Людина в умовах сучасної європейської культури часто або позбавлена чітких моральних-ціннісних орієнтирів, або від неї очікують формування «своєї» системи цінностей, виходячи з власного розуміння, що є цінним і важливим, а що поверхневим. При цьому кожні «свої» системи мають заслуговувати на повагу з боку інших, мають право на існування. Такий ціннісний релятивізм, який підміняє собою розуміння свободи волі особистості,

вільне самовизначення у загальній ціннісній системі координат, відомий філософ сучасності Ч. Тейлор називає породженням індивідуалізму, відображенням «індивідуалізму самоздійснення». «Цей індивідуалізм вимагає зосередженості на собі й водночас непомічання або навіть неусвідомлення таких питань чи проблем, що виходять за межі особистих інтересів, будь то питання і проблеми релігійні, політичні чи історичні» [3: 17]. Наслідком є звуження простору нашого життя, яке стає мізерним, однобічним, обмеженим переважно матеріальною сферою, власним комфортом. Не випадково Ч. Тейлор переконливо зауважує, що «... релятивізм, надто поширений сьогодні, є глибокою помилкою і навіть, певною мірою, він є руйнівним щодо особи» [3: 17].

Людина, націлена на індивідуалізм самоздійснення, позбавлена міцних соціальних зв'язків і залежностей. Для неї характерним є послаблення або відсутність почуття обов'язку та відповідальності, що веде до переосмислення й навіть кризи традиційних європейських цінностей (родина, дружба, любов тощо). У соціальному плані це призводить до соціальної пасивності, байдужості до загальних справ, концентруванні на власних поточних інтересах і потребах.

Занепокоєння у дослідників викликає прояв граничного індивідуалізму та ціннісного релятивізму у сфері соціального та політичного життя. Замкнені «у собі» й сконцентровані «на собі» атомізовані особистості не хочуть брати активної участі у загальних громадських справах, управлінні, ставати членами самоорганізованого громадянського суспільства. Це несе загрозу демократії – основи багатьох європейських держав. Як зауважує Ч. Тейлор, «це не буде тиранія терору і гноблення, як за колишніх часів. Уряд буде помірним і патерналістським. Він може навіть підтримувати демократичні форми існування суспільства за допомогою періодичних виборів. Але насправді усім керуватиме “безмежна опікунська влада”, над якою люди матимуть незначний контроль». [3: 13].

Ситуація, що склалася в сучасній європейській культурі стосовно людини породжена багатьма причинами і факторами. Розвитком машинного виробництва, науки і техніки. Формуванням технократизму і поширенням принципів техніки на духовну сферу буття людини і суспільства в цілому. Тотальною інституалізацією, жорстким підпорядкуванням людини соціальним інститутам, обмеженням свободи волі людини схемами, нав'язаними їй зовні. Відчуженням від природи, нарешті відчуженням від культури, яка з середовища захисту перетворилась зусиллями самої людини на середовище, що несе

загрозу всьому живому. Проблема людини є також наслідком націленості ринкової економіки на високу ефективність при економному розподілі ресурсів, на ощадливість і точний розрахунок, який виявляється в усіх сферах життя, в тому числі і в освіті. Таким чином, підготовка добре освіченого у своїй сфері фахівця передбачає оволодіння ним набором вузькопрофесійних знань і вмінь, шаблонів і стандартів, певних операцій, які дозволять у майбутньому ефективно виконувати покладені на нього функції. Такий суто практично-утилітарний підхід цілком відповідає настановам так званого «інструментального мислення», пріоритетного у сучасній західній культурі. Ч. Тейлор зауважує: «Під “інструментальним мисленням” я маю на увазі різновид раціональності, який ми залуцаємо, коли обчислюємо найекономічніші засоби для досягнення певної мети. Мірою його успіху є максимум ефективності, найкраще співвідношення між втратами та результатами» [3: 9].

Відповідно до «інструментального мислення» модернізована система вищої освіти не передбачає виходу студента у широкий простір знань, які йому безпосередньо «не знадобляться» на практиці, проте вплинуть на формування його духовного світу, світогляду, ціннісних орієнтацій, громадянської позиції, національної та культурної свідомості, створять дискусійне поле для формування критичного мислення. Під удар у першу чергу ставляться філософські та соціально-гуманітарні дисципліни, сконцентровані на людському світові, людині у всій повноті й складності її буття. Про кризу гуманізму як ядра й основи університетської освіти гірко розмірковують у діалозі З. Бауман та Л. Донскіс, вважаючи, що ця тенденція вкрай небезпечна для майбутнього Європи. Під загрозою опиняються такі стійкі концепти європейської культури, як культурна пам'ять, свобода волі, гуманізм, цінність, демократія. Дослідники говорять: «Ми стоїмо перед серйозною небезпекою розпрощатися з університетом як наріжним каменем європейської культури, як інституцією, що пережила різні держави й форми управління» [1: 58]. Капіталізація університетів, підпорядкування їх завданням і цілям ринкової економіки та державному бюрократизму ставить під загрозу наукову свободу й автономію університетів, створюючи «...різновид технократичної та бюрократичної тиранії, запровадженої в ім'я свободи і прогресу» [1: 167]. Л. Донскіс зауважує: «Боюсь, що через кілька десятиліть гуманітарні науки, що не були знищені, спотворені, заблоковані чи позбавлені підтримки, залишаться тільки в елітних університетах Європи та США» [1: 167]. І далі: «Звідки брати ресурси для відродження політичного життя, створення класу гідних політиків,

виховання громадських діячів, якщо більше немає острівців свободи, де великою цінністю вважається не швидка відповідь на складні питання, а збереження творчої та рефлексивної напруги протягом кількох десятиліть, щоб наступні покоління змогли отримати безліч повчальних відповідей?» [1: 169].

Інструментальне мислення створює культуру, яку можна назвати культурою «тут і зараз», культурою без перспектив. Найкоротший і найефективніший шлях заперечує довге блукання у пошуках химерної істини, складну рефлексію над чимось ефемерним і непрактичним. Успішне функціонування фахівця у суспільному механізмі розраховане на отримання ефективного результату у короткостроковий період без зайвих затрат, і людина перетворюється на засіб досягнення такого результату. Ми втрачаємо людину, що трансцендує, тому в «боротьбі» за людину університети (ВНЗ) мають бути на передовій, стати осередками духовності й гуманізму. Інакше в розрахунках, плануванні та ефективній підготовці фахівців ми знищимо Особистість.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. **Бауман З.** Моральна сліпота. Втрата чутливості у плинній сучасності / З. Бауман, Л. Донскіс. – К.: Дух і Літера, 2014. – 280 с.
2. **Седакова О. А.** Европейская традиция дружбы / О. А. Седакова // Четыре тома. Том IV. Moralia. – М.: Русский Фонд Содействия Образованию и Науке, 2010. – С. 65 – 81.
3. **Тейлор Ч.** Етика автентичності / Ч. Тейлор. – К.: Дух і Літера, 2013. – 128 с.

**Татьяна Самойленко**

*Одесский национальный медицинский университет  
(Одесса, Украина)*

#### ПРОБЛЕМЫ ИНТЕНСИФИКАЦИИ ПРЕПОДАВАНИЯ ЛАТИНСКОГО ЯЗЫКА

Синтетический строй латинского языка, свободный порядок слов в нем, богатство грамматических категорий, выраженных флективно и суффиксально, разнообразие синтаксических структур требует для понимания текста детального морфолого-синтаксического анализа. Для латинского языка, в котором основным средством семантизации является перевод, это означает, что анализ и перевод должны идти рядом, но анализ на каждом этапе должен предшествовать переводу [1: 45]. При обучении очень важно выработать у

учащихся умение пользоваться учебником как справочным пособием, т.е. умение быстро и свободно ориентироваться в нем при поиске нужной грамматической справки, таблицы и т. д. То же относится к словарю. Таким образом, как справедливо отмечает А. Ч. Козаржевский, «грамматический анализ, пользование словарем и перевод – это три одновременных, неразрывно между собой связанных процесса» [2].

Небольшое количество часов, отводимое на преподавание латинского языка, требует более интенсивных методов преподавания, предполагает разработку упражнений, способствующих успешному усвоению лексического и грамматического материала. Разработанные сегодня методики преподавания латинского языка строятся на базе методик преподавания живых иностранных языков и предполагают преобладание активных методов над пассивными. Широко практикуется перевод с русского на латинский, что способствует активному усвоению студентами латинских грамматических конструкций. Другим способом активации усвоения студентами грамматического материала является поиск ошибок. Студентам сообщается, что в предлагаемый им текст или упражнение заложено определенное количество ошибок, которые им необходимо отыскать и исправить. Хорошо способствует запоминанию латинских парадигм определение грамматической формы слова вне контекста, либо в составе небольших словосочетаний: *in vivo, ex tempore, lege artis*.

Наряду с обучением умению пользоваться словарем надо стремиться к развитию у учащихся языковой догадки, в первую очередь – умения выводить значение производных и сложных слов по их морфемному составу. Базой для такого умения является усвоение учащимися словообразовательных аффиксов и правил словообразования, которые должны приобретаться при выполнении соответствующих упражнений:

1. От каких латинских слов образованы эти слова и какое значение они имеют: аквамарин, акведук, артефакт, манускрипт и др.

2. Определите с помощью каких префиксов образованы слова, расшифруйте их: гипертония, постимпрессионизм, деструкция и т.п.

Можно предложить учащимся самые разнообразные виды заданий, принимая во внимание уровень их языковой подготовки и варьируя степень сложности, допустим: определите, какое слово в латинском языке предшествовало слову в английском. Конкурсные задания практически всегда включают в себя тестовые работы и задания на перевод. И если первые предлагают выбрать ответ, то переводные работы предполагают не только

знання якого-либо конкретного матеріала (як лексического, так и грамматиеского), но и умение быстро реагировать на новый материал, делать правильные выводы, умозаключения на основе ранее изученного.

### ЛИТЕРАТУРА

1. **Кацман Н. Л.** Методика преподавания латинского языка / Н. Л. Кацман. – М.: Владос, 2003. – 102 с. 2. **Козаржевский А. Ч.** Учебник латинского языка / А. Ч. Козаржевский. – М.: МГУ, 2009. – 286 с.

**Оксана Самолисова, Світлана Антонович**  
*Харківський національний медичний університет*  
*(Харків, Україна)*

### СИТУАЦІЯ ВЕРБАЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ ЯК МЕТОДИЧНА КАТЕГОРІЯ

Існують проблеми, які так чи інакше науковці вимушені періодично порушувати. Навіть якщо деякі питання вирішено на одному етапі розвитку, вони можуть потребувати уваги до себе на другому етапі, коли попереднє вирішення не задовольняє ні теорію, ні практику, а нові дані дозволяють зробити ще один крок у наближенні до істини. Такою проблемою є визначення поняття *ситуація*, її конструювання як методичної категорії.

Ситуація – не просто важлива, а центральна категорія, від її трактування залежить:

- 1) побудова всієї терміносистеми методики викладання української мови як науки;
- 2) вирішення багатьох важливих питань практичної методики викладання української мови як іноземної: добір і організація матеріалу та класифікація вправ, технологія навчання і та ін.

Як відомо, однією з головних цілей навчання мови є вербальне спілкування. Динамічний процес комунікації неможливо відділити від ситуації, яка є універсальною формою, рiчищем спілкування. А отже – ситуація є формою функціонування спілкування, одиницею комунікації, динамічною системою взаємин тих, хто навчається.



З огляду на це пропонуємо виокремити такі різновиди ситуацій вербального спілкування, які активно використовуємо на практичних заняттях з української мови як іноземної:

- ситуація соціально-статусних відносин;
- ситуація рольових відносин;
- ситуація діяльнісних відносин;
- ситуація моральних відносин.

У взаєминах, які склалися на основі соціального статусу спілкування, мають вияв якості особистості відповідно до соціальної структури суспільства.

Рольові ж ситуації спілкування мають переважно стереотипний, формальний характер. Роль є функціональною стороною статусу, який обумовлений правами та обов'язками, сталою позицією суб'єкта у певній системі відносин.

Слід наголосити на тому, що спілкування та діяльність глибоко взаємопов'язані. Тому при навчанні мови й мовлення необхідно залучати різноманітні види діяльності. І на цій основі розвивати комунікативні навички. Для створення у процесі навчання ситуацій можна вибрати будь-яку форму спільної діяльності, яка є значущою для студентів-іноземців та добре їм відома, а також у якій студенти мають індивідуальний та спільний досвід участі.

Не можна також забувати про те, що у спілкуванні беруть участь не абстрактні суб'єкти, а живі люди, особистості з усіма властивими їм індивідуально-психологічними особливостями. Тому ситуація вербального спілкування як методична категорія є формою виявлення та способом реалізації моральних відносин.

Ці відносини мають інтегративний характер, є невіддільною частиною будь-якого різновиду людських взаємин, мають ключове значення для створення ситуацій, оскільки мають постійний прояв у повсякденному житті.

Таким чином, описаний вище підхід до використання ситуацій вербального спілкування як методичної категорії дає можливість урахувати всі різновиди відносин людей, які являють собою інтегративну єдність, незалежно від їхньої домінантності.

**Ірина Сатуновська**

*Коледж Національного фармацевтичного університету*

*(Харків, Україна)*

**РОЗВИТОК ФОРМ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ  
ВНЗ І–ІІ РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ ПРЕДМЕТІВ  
УКРАЇНОЗНАВЧОГО ЦИКЛУ**

Зміна цілей освіти створює умови для реалізації особистісно орієнтованого підходу, де студент стає суб'єктом навчання. Мета особистісно орієнтованої моделі навчання – сприяти становленню студента як особистості. Нові підходи у навчанні передбачають різні способи спілкування зі студентською аудиторією: розуміння учня, визнання особистих якостей, повага, доброзичливість, милосердя, увага до потреб, лагідність. На заняттях з української мови і літератури студенти повинні засвоїти не лише певну суму лінгвістичних знань, а й навчитися послуговуватися мовою як засобом спілкування, самовираження і самореалізації особистості, щоб уміти вільно висловлювати свою думку. Для виконання цього завдання потрібні кардинальні зміни в керуванні розвитком особистості, використання різноманітних форм активності. Необхідно, щоб студент став активним учасником того, що відбувається на занятті, споживачем висловленої інформації.

Нові підходи до організації навчального процесу створюють сприятливі умови для розвитку творчості студентів, формування комунікативних навичок. Це можуть бути: заняття-конференція, заняття-диспут, заняття-(екскурсія, зустріч), заняття-рольова гра, студентський проект удосконалення власного мовлення.

Для успішного впровадження у навчальний процес нових форм організації занять слід враховувати, що нові підходи передбачають реалізацію трьох лінгводидактичних принципів: комунікативно-діяльнісного, культурологічного та проблемно-пошукового.

Критика занять типу регламентованих шкільних уроків, де переважали прямі способи впливу на дитину і особливо словесні, призвела до відмови практичних працівників від традиційних форм і методів проведення будь-яких занять. Але, як кажуть у народі, істина лежить посередині.

Нова концепція освіти орієнтує на так звану золоту середину, тобто на використання такої специфічної форми навчання, як своєрідний синтез

традиційних форм та інновацій. Такі заняття найбільше відповідають особливостям психіки підлітків, підвищеній емоційності, безпосередньому сприйняттю навчального матеріалу, чутливості до яскравих образних вражень.

Для організації діалогів, живого взаємозв'язку між викладачем і студентами доречно застосовувати метод роботи у парах «студент-студент», в яких один виступає в ролі викладача, інший – студента. Студенти самі обирають собі партнерів. Цей процес відбувається майже без втручання викладача.

Так наприклад, під час вивчення теми «Діалогічне мовлення» студентам можна запропонувати розіграти діалоги з теми: «Вивчаємо українську у Коледжі НФаУ», «Історія мого вузу», «Сучасна фармацевтична освіта». Під час підготовки до такого заняття активізується пізнавальна діяльність студентів, удосконалюються пошукові і професійні навички, а представлення діалогу перед студентською аудиторією сприятиме удосконаленню комунікативних умінь і навичок.

Використання дидактичних та сюжетно-рольових ігор, ігор-драматизацій сприяє закріпленню якостей, необхідних для професійної діяльності. Виконуючи ті чи ті ролі (наприклад представників фармацевтичних компаній, фірм, лаборантів, провізорів, волонтерів тощо) студенти намагаються відтворити трудові дії, взаємини між людьми, а ненав'язливе педагогічне керівництво з боку викладача підніме їх на вищий рівень.

Наповнюючи змістом професійно-орієнтовану діяльність студентів, необхідно прагнути, щоб будь-яке завдання стимулювало потребу у творчому пошуку і його реалізації. Тому перед початком роботи, поставивши мету, не слід поспішати давати вказівки. Нехай студенти самі вирішують, як краще виконати завдання.

Для гармонійного розвитку особистості студента слід застосовувати творчі, сюжетно-рольові, режисерські ігри, ігри-драматизації, тобто зробити так, щоб ігрова діяльність стала справжньою школою формування гуманних почуттів і особистісних якостей.

Сьогодні змінюється підхід до патріотичного виховання: йдеться про прилучення студентів до загальнолюдських цінностей, які легше засвоюються через духовну культуру свого народу, відбиту в усній народній творчості, у творах із літератури рідного краю.

Ознайомлення студентів із традиціями свого краю, усною народною творчістю, побутом, обрядами має організаційно вплітатися в загальну канву

педагогічної роботи. Значний розвивальний ефект при цьому дають методи і прийоми, спрямовані на спілкування: створення мовленнєвих ситуацій, дискусій, перегляд презентацій та відеокліпів із подальшим їх аналізом, слухання спеціальних радіопередач.

Ефективним засобом формування духовності та основ національної культури є художня література, краєзнавчий і народознавчий матеріал. При вивченні тем із літератури рідного краю варто давати студентам пошукові завдання. А під час вивчення тем з української мови (наприклад, розбір простого і складного речення) добирати для розбору речення, у яких ідеться про історію, побут, традиції рідного краю.

Однією із найбільш поширених форм роботи на заняттях із мови і літератури є доповідь. Володіння цим жанром висловлювання передбачає роботу з додатковою літературою, уміння самостійно отримувати і засвоювати інформацію, передавати її іншим, говорити просто, ясно, доступно.

Втіленням ідей гуманізації навчання у педагогічний процес є проектне навчання, яке сьогодні розглядають як доповнення до інших видів навчання. Можна виділити чотири основні напрями, коли ефективно застосовувати метод проектів:

- проект як метод навчання на занятті;
- проектні технології дистанційного навчання;
- для формування дослідницьких навичок студентів при виконанні самостійної роботи;
- як метод організації дослідницької діяльності викладачів.

Цікавою формою організації заняття з української мови є студентський проект удосконалення власного мовлення. Можна запропонувати студентам підготувати проект із теми «Великі українці». Форму захисту і презентації роботи студенти обирають самостійно. Аналіз підготовлених студентами II курсу проектів засвідчив, що студентський проект є одним із ефективних засобів пошукової діяльності та удосконалення власного мовлення. У групі Ф 26 90% відсотків студентів репрезентували проект у групах. Застосувалися різні форми презентації проектів: представлення презентації – 40%, усні доповіді із використання ілюстративного матеріалу – 48%, стендова доповідь – 2%.

Під час захисту проекту студенти висловлювати власні погляди на проблему, вміло розв'язували суперечності, виокремлювали головне. Студенти вчилися також коригувати власне мовлення, ставити запитання.

Отже, щоб сучасні заняття найбільшою мірою відповідали віковим особливостям студентів, сприяли різнобічному розвитку і в той же час забезпечували їх психологічне благополуччя, слід поєднувати традиційні і інноваційні форми і методи організації навчання, словесні та ігрові способи впливу з показом, поясненнями, пропозиціями, порадами, оцінними судженнями педагога. При цьому опосередковані способи впливу мають переважати.

## ЛІТЕРАТУРА

1. **Освітні технології:** [навчально-методичний посібник] / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; заг. ред. О. М. Пехоти. – К.: А.С.К, 2001. – 256 с.
2. **Педагогічні технології:** наука – практиці: [навчально-методичний посібник] / За ред. С. О. Сисоєвої. – К.: ВПОЛ, 2002. – 281 с.
3. **Фурман А. В.** Методологічний аналіз систем розвивального навчання / А. В. Фурман // Педагогіка і психологія. – 1995. – №1.

**Павло Сацький**

*Київський національний економічний університет  
імені Вадима Гетьмана (Київ, Україна)*

## **ДИСТАНЦІЙНА ФОРМА НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ: ПРИЙОМИ, МЕТОДИКИ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Протягом останніх трьох десятиліть дистанційна форма навчання у країнах із розвиненими інформаційними технологіями набуває великих масштабів поширення й актуальності. Дистанційна форма навчання усуває залежність суб'єктів навчального процесу від простору і часу. На пострадянському просторі і в Україні, зокрема, дистанційна форма навчання є достатньо новим явищем. На сьогодні іще не достатньою є нормативно-правова база і практика застосування цієї форми навчання, тому великого значення набуває обмін практичним досвідом її застосування.

В США і країнах Європи аналізу дистанційної форми навчання приділяється доволі багато уваги [4: 10]. Це пов'язано у першу чергу із накопиченим досвідом її застосування, апробацією різноманітних методик дистанційного навчання й соціальної готовності суспільств цих країн до навчального процесу протягом всього життя та доволі високій цінності

сертифікатів, здобутих по проходженню курсів дистанційного навчання, як серед роботодавців так і самих слухачів [8: 26]. Доволі значної уваги дистанційній формі навчання приділяється у Росії [8, 4: 10 – 11]. Проте, здебільшого, увага зосереджується на аналізі технічної сторони процесу. Це слід пояснювати, у першу чергу, не достатньо накопиченим досвідом застосування дистанційної форми навчання. Щодо України, на сьогодні ця форма навчання лише починає впроваджуватися вітчизняними навчальними закладами [3, 5]. Тому глибокого аналізу потребує як технічна сторона проблеми, особливо у питанні набуття технічної грамотності належного рівня як викладачами так і слухачами, так і її методична сторона. Дослідження потребує також соціальна сторона проблеми, а саме, готовність суспільства до розуміння суті й значення начального процесу у дистанційному режимі, відповідального ставлення до нього. Тому проблема готовності суспільства до сприйняття цієї форми навчання є складовою проблеми виховання соціальної відповідальності суспільства в цілому. У той же час, слід відзначити, що саме дистанційна форма навчання відкриває нові можливості для виховання соціальної відповідальності суспільства, зважаючи на окремі складові її місії, як: усунення перепон для отримання освіти у формі обмежених фізичних можливостей людей, їх територіальної віддаленості від навчальних закладів, обмеженої мобільності в часі, матеріальних перепон для отримання освіти тощо.

Важливість усунення перешкод у доступі до освіти, пов'язаних із простором і часом, відзначається у пн. 8 «Декларації принципів «Побудова інформаційного суспільства – глобальна задача в новому тисячолітті» від 12 грудня 2003 р. [2]. І подолання цих традиційних перешкод в отриманні освіти усуває ряд не лише технічних проблем навчального процесу, а виводить його на принципово новий методичний рівень.

Метою статті є аналіз особистого досвіду автора у контексті перспектив подальшого розвитку дистанційної форми навчання в Україні, визначення її основної соціальної місії та форм застосування.

Дистанційна форма навчання поряд із обмеженнями у просторі й часі усуває іще ряд обмежень, які встановлено аудиторною формою навчання. Перш за все, вона значно демократизує навчальний процес і робить його більш гнучким, відкриває більш широке поле для виявлення ініціативи слухачами. Аудиторна робота передбачає домінування певної моделі поведінки, закладеної традиціями педагогіки, правилами поведінки, прийнятими навчальним

зкладом, а також особистістю викладача, котрий перебуває в рамках встановлених першими двома передумовами факторів. Власне, аудиторні стіни й відповідний інтер'єр вже обумовлюють певні правила поведінки у ході навчального процесу. Відповідно, стінами аудиторії встановлюються певні межі у ході навчального процесу не лише просторові, а й поведінкові. Дистанційна форма закладає передумови для формування правил поведінки, моделі навчального процесу у самому його ході. В ході дистанційного навчального процесу сам модератор виробляє модель власної поведінки і тому навчальний процес набуває динамічного характеру в першу чергу для модератора.

У даному контексті ми маємо звернути увагу на цілковито нову роль викладача в навчальному процесі у ході дистанційного навчання. Викладач вже не виступає у своїй класичній ролі, стирається соціальна грань між викладачем і студентом. Таким чином, викладач набуває ролі колеги чи посередника в процесі отримання знань [8: 25].

Вагомою складовою дистанційного навчання є перехід трансформація ролі викладача від авторитарного педагога до ліберального модератора процесу. До речі, слід звернути увагу на важливість створення системи оцінювання роботи модератора. У процесі дистанційного навчання вагомим є переконання його учасників-студентів у тому, що їхньою головною метою є досягнення поставлених й чітко сформульованих результатів, які полягають у виробленні методів, ідей та позицій щодо ключових поставлених проблем по навчальних курсах, які винесено на вивчення. Важливим є ефект від демонстрації командної роботи викладачів. Тим більше, що дистанційна форма навчання відкриває можливості для спільної роботи викладачів як однієї так і різних спеціальностей у режимі чату, блогу чи форуму спільно здійснювати постановку проблем і спільно виробляти методи й підходів до їх опрацювання й вирішення. Отже, дистанційна форма навчання може стати доволі перспективним майданчиком для міждисциплінарної співпраці до якої слід активно долучати студентів, які беруть участь у дистанційному навчанні. Власне, на даному етапі важливим є підкреслити переваги командної роботи у вирішенні поставлених завдань. Приклад такої командної роботи можуть демонструвати викладачі, застосовуючи переваги методології кожен своєї галузі й демонструючи, що студентам слід активно виявляти й розкривати їх власні особистісні переваги та активно їх застосовувати у вирішенні поставлених в ході навчального процесу проблем.

На думку автора, у даному разі доцільніше вживати не поняття «викладач» і «студент», а модератор і слухачі, оскільки викладач у даному разі виступає своєрідним провідником для слухачів у процесі опанування компетентностей та слідкує за дотриманням правил поведінки усіма учасниками навчального процесу. Принагідно, слід зазначити, що правила поведінки у процесі дистанційного навчання мають максимально наближатися до загальноприйнятих правил спілкування у полікультурному суспільстві й виховувати компетентність у слухачів – вміння адаптуватися у багатокультурному середовищі[6: 4].

Навчальний процес у дистанційному режимі знімає іще ряд обмежень, а саме у можливості висловлення власної думки, яка часто обмежується в аудиторних умовах, особливо за наявності великої кількості слухачів. Зокрема, він надає можливість у режимі блогу (електронного журналу) для слухача і для викладача (модератора) фіксувати думки і позиції з винесених на опрацювання в навчальному процесі питань по ходу їх виникнення, тобто, у будь-який момент. Тому доволі цікавим для розвитку методичним напрямком можна вважати процес виточування вміння тримати думку тривалий час, відпрацьовувати системність у постійному процесі мислення. Фактично, учасник навчального процесу вчиться використовувати для мислення й перетворення в корисну ідею та робочу гіпотезу кожний слуханий момент. Він може фіксувати думки, які виникають в будь-який момент та вчиться розширювати свій погляд на проблему, контактуючи із суспільством, людьми й з оточуючим його середовищем в цілому. Крім того, фіксуючи свою думку, яка виникає у нього в певний момент, учасник навчального процесу вчиться швидко оформлювати виниклу думку у форму ідеї чи гіпотези й викладати її у прийнятній для сприйняття іншими учасниками навчального процесу та обробки цієї думки чи гіпотези у процесі дискусії.

Таким чином, дистанційна форма навчання створює можливість здійснювати інтелектуальне змагання між учасниками навчального процесу в режимі, подібному до дистанційної гри в шахи (по телефону, форма гри, яка тривалий час зберігала популярність). Доволі цікавим напрямком у цьому контексті є гра спрямована на прораховування одним учасником навчального процесу ходу думок інших учасників. Так відбувається продовження використання позитивного досвіду дистанційної гри в шахи, у ході якого один гравець дистанційно прораховує можливі комбінації й варіанти ходів його опонента.



Зняття обмежень на викладення власної думки у ході дистанційного може сприяти відпрацьовуванню у слухачів здатності викладати будь-які думки, які навіть можуть виявитися занадто неординарними й на перший погляд суперечливими чи неприйнятними. У даному разі важлива роль покладається на модератора, котрий має витримуючи максимальну коректність, стимулювати учасників до викладення їхніх будь-яких думок та позицій. Сміливість й рішучість у викладенні власної думки, здатність не боятися припуститися помилки є надзвичайно важливою компетентністю для майбутнього фахівця із будь-якої спеціальності.

Важливим у процесі дистанційного навчання є можливість викладати свої думки анонімно. Не зважаючи на те, що в цілому відбуваються кампанії по мінімізації анонімності в мережі Інтернет, у навчальному процесі саме анонімність може відігравати доволі вагоме значення. Так, у навчальному процесі можливим є здійснення на спеціально відведеному форумі учасниками навчального процесу своїх думок не під власними іменами, а під псевдонімами. Під псевдонімом учасник відчуває себе менш скуто у викладенні своїх думок. За бажанням всі учасники навчального процесу можуть відкривати після завершення дискусії на форумі свої справжні імена модераторові. Тому для модератора варто підводити підсумки дискусії у коректній формі, підкреслюючи сильні сторони кожного учасника дискусії. Також, що є доволі суттєво, демонструвати під час підведення підсумків які саме думки та ідеї одних учасників дискусій усувають недоліки у позиції й ідеях інших учасників, витримуючи при цьому паритет між демонстрацією сильних і слабких сторін кожного із учасників. Таким чином, вагомою частиною дистанційної форми навчання стає вироблення командного почуття у процесі навчання та здатності у процесі змагання за кращі результати відпрацьовувати вміння спільно йти до позитивного результату. Тому модератор має активно демонструвати всім учасникам дискусії, що як позитивні результати команди учасників навчання в цілому так і кожного із учасників зокрема не можливі без докладання особистих якостей інших учасників.

Важливим елементом сучасного навчального процесу є ділова гра, котра служить для усунення вагомих відмінностей між спеціалізаціями викладача і тренера. Власне, продовжуючи думку про радикальну трансформацію ролі викладача у ході дистанційного навчання, слід звернути увагу на особливість процесу її трансформації у ситуації, коли модератор сам анонімізується. Так, у режимі форуму, на якому відбувається дискусія між учасниками навчального

процесу, під псевдонімами можливо здійснювати інтелектуальну гру. У цій грі модератор не є визначеним і викладач уникає ролі модератора, максимально усувається від неї. Він також виступає анонімно, під псевдонімом, надає змогу взяти на себе роль модератора кожному хто бажає її на себе брати або може пропонувати на цю роль кого-небудь із учасників гри. По результатах усі її учасники виставляють оцінки кожному, окрім себе, й підбивається зведений рейтинг кожного. Таким чином, у процесі дистанційного навчання відбувається формування організаторських навичок учасників процесу у формуванні командного підходу до вирішення поставлених завдань.

Надзвичайно важливою складовою дистанційного навчання є вироблення у студентів вміння працювати у команді й на результат, діючи автономно та виконуючи певний сегмент роботи (проекту). На цій компетентності, вироблення якої у слухачів, на перший погляд, здається, не прийнятним для дистанційної форми навчання, слід окремо зупинитися. У цьому контексті важливим є розробка кейс-методів у вивченні не лише економічних та управлінських дисциплін, а й гуманітарних. Тому перед слухачами модератором дистанційного курсу слід ставити практичні завдання, формулюючи їх у формі конкретних задач й надаючи слухачам для аналізу певні відомі елементи й пропонуючи коло джерел до опрацювання, якщо мова іде, скажімо, про вивчення історії. Прикладом такої задачі з історії може стати вироблення комплексного паспорту середньовічного міста за зразком аналогічного паспорту міста чи місцевості який використовується на сьогодні у політичні чи економічній географії [7]. Приклад паспорту міста Луцька є вдалим прикладом, оскільки це місто має доволі потужні історичні традиції.

Цікавим завданням-кейсом може стати розроблення аналітичної записки [1] щодо певної військової кампанії чи плану економічного розвитку держави за матеріалами, взятими із джерел. Поставивши завдання, модератор може стимулювати слухачів як до пошуку нової інформації у джерелах із кола рекомендованих модератором, так і до пошуку інформації у джерелах, які не було рекомендовано, стимулюючи слухача до виявлення інформаційних ресурсів. У даному разі слід відзначити набуття слухачами надзвичайно вагомих компетентностей, які виокремлено Радою Європи, саме: соціально-політична компетенція: брати на себе відповідальність, брати участь у спільному прийнятті рішень, у функціонуванні й вдосконаленні демократичних інститутів; компетенції, пов'язані із виникненням інформаційного суспільства: володіння новими технологіями, критично ставитись до поширеної каналами

ЗМІ інформації й реклами [6: 5]. Виконуючи подібні до описаних вище завдань, слухачі відпрацьовують в собі готовність братися за вирішення складних і відповідальних завдань, які пов'язані із точністю й акуратністю. Також, вони набувають компетентність здійснювати пошук інформації й критично ставитись до її джерел та змісту. На відміну від аудиторної роботи, у дистанційному режимі кожен слухач може отримати зауваження щодо отриманої ним інформації й висновків у будь-який момент як від модератора так і від інших слухачів.

Доволі велике значення має стимулювання модератором слухачів на самому початку виконання завдання до отримання максимального обсягу інформації із наявної мінімальної джерельної бази, максимально глибокого опрацювання заданого джерела інформації. Таким чином, у слухачів закладаються здібності до максимально комплексного і глибокого аналізу джерела інформації. Надалі, давши слухачам проблему, сформульовану модератором, варто її розділити на завдання між слухачами. Щодо поділу проблеми на завдання, слід звернути увагу на вироблення у них ініціативи до пошуку раціонального методу вирішення проблеми. Тому є два варіанти поділу проблеми на завдання у режимі дистанційного навчання – це розподіл модератором та поділ проблеми на завдання самими слухачами під керівництвом модератора. Останнє має здійснюватися як наступний, більш складний етап у навчальному процесі. То ж, вирішуючи кожен окрему складову поставленої проблеми, слухачі мають підтримувати контакт не лише із модератором, а й між собою. Ці контакти слухачів між собою мають активно стимулюватися модератором навчального процесу. Саме контакти між слухачами в автономному від модератора режимі при вирішенні поставлених проблем у дистанційній формі навчання доволі цінні при відпрацюванні механізму формування команди для виконання певних робіт та вміння відпрацьовувати механізми співпраці. Тому педагогіка дистанційного навчання має вагоме значення, трансформуючись із педагогіки співпраці між викладачем та слухачами у педагогіку співпраці між самими слухачами, а викладачеві належить роль модератора, котрий здійснює консультативну функцію у цьому процесі. Отже, у процесі дистанційного навчання важливо стимулювати слухачів до створення альтернативних майданчиків для контактів між собою, незалежно від модератора [8: 25]. Такі майданчики можуть ставати альтернативними головному, в якому вагому роль відіграє модератор, у вирішенні поставленої модератором проблеми. Формуючи власний майданчик

для вирішення проблеми, слухачі виявляють вміння формувати команду й автономно займатися вирішенням завдань й раціонально розподіляти між собою функції у цьому процесі.

Дистанційна форма навчання може стати зручним засобом для підготовки студентів до закладення бізнесу в Інтернеті чи створення установи, спираючись на зв'язки, які набуваються й формуються у мережі. У дистанційній формі модератор може здійснювати роботу, спрямовану на формування спільнот із числа студентів дистанційної форми навчання, груп для вирішення проблемних завдань. Ці групи можуть розглядатися як тимчасові, тобто, створені для вирішення конкретної задачі, так і групи, які формуються на постійній основі. Тимчасові групи слід формувати за ініціативою модератора на самому початку навчання у дистанційному форматі й, надалі, стимулювати до максимальної самостійності учасників навчального процесу у формуванні тимчасових груп з виконання проблемних завдань. Ця форма роботи є доволі зручною для відпрацювання у слухачів дистанційної форми навичок у встановленні ділових відносин із людьми, котрі можуть стати її колегами у роботі. Слід таку форму роботи розглядати як зручну для налагодження контактів між слухачами різних курсів та спеціальностей, котрі набуваються в навчальному закладі. Це є доволі корисним у процесі визначення слухачів із напрямками їхнього подальшого професійного розвитку. Беручи участь у груповому вирішенні проблемних завдань в дистанційній формі навчання, можливо сформувати механізм постійного робочого спілкування між слухачами різних курсів.

Таким чином, викладач, напрацьовуючи нові початкові матеріали й підходи, може постійно надавати модернізовані знання слухачам, незалежно від курсу навчання. Слухачі молодшого курсу можуть помічати тенденцію в розвитку початкового курсу, в якому беруть участь слухачі різних курсів. Тож, дистанційна форма створює доволі зручні можливості для співпраці в навчальному процесі викладачів. Викладачі мають стимулювати слухачів до між курсової співпраці й об'єднувати свої зусилля по формулюванню проблемних завдань. Отже, у процесі дистанційної форми навчання можливо сформувати доволі ефективний майданчик для міждисциплінарної співпраці викладачів із залученням студентів. Саме формулювання практичних проблемних завдань для слухачів є найбільш ефективним механізмом для розвитку міждисциплінарної наукової тематики із її апробацією у навчальному процесі й, відповідно, вироблення механізму для практичного застосування розробленої тематики. Тому, в даному контексті, важливим етапом роботи у

дистанційному режимі є залучення викладачами студентів до формулювання проблемних завдань, а, поступово, варто спрямовувати студентів самостійно формулювати проблемні завдання для себе і своїх колег, при виробленні й втіленні механізмів виконання яких викладачі виконують функцію модераторів. У такому форматі роботи паралельно і у викладачів виробляються навички співмодерації.

Отже, дистанційна форма навчання відкриває принципово нові підходи до методики навчального процесу. Вона знімає численні обмеження, характерні для традиційних форм навчання й дещо змінює ролі учасників навчального процесу. Тому принципово нового характеру набуває робота у групах та підходи до їх формування. Вирішення проблемних завдань у групах передбачає високого рівня дисципліни й відповідальності. У цьому слухачів може стимулювати надання їм зі сторони модератора значного ступеня свободи у розподілі функцій по набуттю необхідних знань і навичок, проте, модераторові слід встановлювати за узгодженням із групою високий ступінь відповідальності за результат вирішення проблеми. Тому за такої методики роботи у дистанційному навчальному процесі за важливе завдання варто ставити трансформацію конкуренції у пошук моделі партнерства між слухачами. На сьогодні надзвичайно актуальним у процесі навчання є вироблення методики пошуку партнерської бази й налагодження співробітництва. Власне, у процесі дистанційного навчання пошук форм і методів партнерства є завданням водночас і складним і має своїм спрощені форми. Слухачі між собою не мають прямого контакту як між собою так і з викладачами, але вони можуть вільніше спілкуватися між собою в дистанційному режимі на форумах і у чатах, висловлюючи свою позицію. Проте, на модератора в навчальному процесі покладаються функція започаткувати процес спілкування й максимально його стимулювати. Співпраця між викладачами у постановці слухачам проблемних завдань стимулює їх до активної роботи й кооперації заради вирішення поставлених проблемних завдань. Тому слухачі мають постійно реагувати на виклики щодо виконання роботи в рамках поставленого завдання, маючи стимулом отриманий результат у вигляді оцінок із кількох навчальних дисциплін при вирішенні одного поставленого викладачами різних дисциплін завдання. Відповідно, розподіл між слухачами функцій по вирішенню поставленого завдання є цілком обґрунтованим. Таким чином, відбувається

процес спеціалізації членів команди слухачів по вирішенню поставленої проблеми за їхніми професійними схильностями. У той самий час відбувається усунення міждисциплінарних меж.

Оскільки проблематика вироблення методик дистанційного навчання на сьогодні в Україні є новою, то подальше її розроблення відкриває нові межі набуття студентами нових актуальних у глобалізованому суспільстві компетентностей.

## ЛІТЕРАТУРА

1. **Кілієвич О.** Аналітична записка (рекомендації щодо змісту і структури) / О. Кілієвич, В. Тертичка // Інститут аналізу політики та стратегій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ipas.org.ua>.
2. **Декларация** принципів Построение информационного общества – глобальная задача в новом тысячелетии 12 декабря 2003 года // Верховна Рада України: офіційний веб-портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua>.
3. **Дистанційне** навчання // Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kneu.edu.ua>.
4. **Иванченко Д. А.** Системный анализ дистанционного обучения: Монография / Д. А. Иванченко. – М.: Изд-во РГСУ «Союз», 2005. – 192 с.
5. **Інститут** дистанційного навчання // Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://idn.tntu.edu.ua/>.
6. **Новые** педагогические и информационные технологии в системе образования / Под ред. Е. С. Полат. – М.: Издательский центр «Академия», 2008. – 272 с.
7. **Паспорт** міста Луцьк // Луцька міська рада: Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lutskrada.gov.ua>.
8. **Хусаинов Т. М.** Основные характеристики массовых открытых онлайн-курсов (МООС) как образовательной технологии / Т. М. Хусаинов // Наука. Мысль. – 2015. – № 2. – С. 21 – 30.

**Євгенія Світлична, Алла Берестова**  
*Національний фармацевтичний університет*  
*(Харків, Україна)*

## **КАФЕДРА УКРАЇНОЗНАВСТВА ТА ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ НФаУ: 12 РОКІВ РОБОТИ КАФЕДРИ ЯК ОПОРНОЇ**

У 1994 р. на базі університету була створена кафедра української мови. Згодом, а саме в 1998 р. відбулося об'єднання двох кафедр і реорганізовано в кафедру української та латинської мов. У 2001 р. – кафедра перейменована в «Кафедра українознавства та латинської мови».

У 2003 р. із метою подальшого вдосконалення системи медичної та фармацевтичної освіти в Україні у вищих навчальних закладах III – IV рівня акредитації Наказами МОЗ України № 86 від 26.02.2003 р. та № 762 від 27.12.2005 р. кафедра стала опорною з дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» за спеціальністю «Фармація», Технологія лікарських препаратів промислового виробництва за спеціальністю «Технологія парфумерно-косметичних засобів», завданням якої є узагальнення й поширення досвіду організації навчально-методичної роботи, покращення теоретичної та практичної підготовки майбутніх спеціалістів фармації.

На сьогодні кафедра має міцну матеріальну базу. Кафедра розташована на третьому поверсі гуманітарного корпусу НФаУ. Загальна площа приміщень кафедри складає 490,3 м<sup>2</sup>, на яких розміщуються вісім тематично оформлених і дизайнерських оздоблених аудиторій, комп'ютерний клас, клас-музей з експозицією предметів побуту та культури українського народу тощо. На кафедрі встановлена точка доступу WI-FI.

Сьогодні кафедра українознавства та латинської мови налічує 17 осіб, із них 7 викладачів української мови: п'ять кандидатів філологічних наук, чотири доценти, два старші викладачі; виконуються одна докторська й одна кандидатська дисертації.

Від дня заснування на кафедрі викладаються дисципліни – «Ділова українська мова», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Культура наукової мови», «Діловодство», «Управлінська риторика», «Мовна модель сучасного інформаційного простору», «Теорія і практика професійної мовної комунікації», «Українська мова для студентів довузівської підготовки», «Практикум з української мови», «Українська мова та література для слухачів

підготовчих курсів». З усіх дисциплін кафедрою укладені навчальні програми, із яких дві затверджені як типові МОЗ України: «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Теорія і практика професійної мовної комунікації».

Навчально-методична робота кафедри спрямована на пошук шляхів оптимізації навчального процесу, упровадження інноваційних методів навчання, розробку та застосування дистанційних курсів, дистанційної підтримки самостійної роботи студентів. Також особлива увага приділяється створенню методичного забезпечення курсів, що викладаються на кафедрі: складанню нових програм, написанню підручників, посібників, робочих зошитів та методичних рекомендацій тощо. Силами викладачів кафедри було створено комп'ютерну тестуючу програму до курсів «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Культура наукової мови», «Теорія і практика професійної мовної комунікації», творчі та ситуативні завдання до курсу «Теорія і практика професійної мовної комунікації»; методичне забезпечення курсу «Практикум з української мови» для викладачів НФаУ; екзаменаційні білети на вступний іспит з української мови до аспірантури; мультимедійні лекції до курсів «Культура наукової мови», «Теорія та практика професійної мовної комунікації», «Культура мовлення», «Українська мова (за професійним спрямуванням)»; екзаменаційні білети для вступних іспитів з української та російської мови та літератури; методичні рекомендації для викладачів щодо проведення занять та банк контрольних і тематичних завдань з курсів, що читаються на кафедрі тощо.

Із середини 90-х років кафедра цілеспрямовано працює над створенням навчальної літератури. Високий рівень навчально-методичних розробок кафедри засвідчують перемоги на конкурсах-виставках навчальних видань НФаУ. Для забезпечення літературою дисциплін, що вивчаються на кафедрі, були створені навчально-методичні комплекси.

Для студентів усіх спеціальностей тривалий час викладався курс «Ділова українська мова», методичним забезпеченням якого були підручник «Українське ділове мовлення» (2000, Є. І. Світлична, А. А. Берестова та ін.), затверджений МОЗ України як підручник для студентів вищих навчальних закладів. У 2001 р. підручник отримав диплом III ступеня на регіональній вистаці-ярмарку науково-методичних розробок «Харківська вища школа: методичні пошуки на рубежі століть».



Навчальні посібники «Практикум зі стилістики української мови: науковий та офіційно-діловий стилі» (2002, Є. І. Світлична, А. А. Берестова, Ю. О. Цвяшко, Н. В. Піддубна, Л. Г. Жук), «Українська мова для іноземних студентів» (2010, Н. О. Лисенко, Р. М. Кривко, Є. І. Світлична, Т. П. Цапко). Обидва рекомендовані МОН України.

Зі зміною державної концепції вищої освіти, формуванням нових вимог до якісної підготовки спеціалістів у нефілологічних ВНЗ України була запроваджена дисципліна «Українська мова (за професійним спрямуванням)». Викладачі кафедри розробили типову програму з дисципліни і створили на її основі підручник «Фахова мова фармацевта» (2012, Є. І. Світлична, А. А. Берестова, О. О. Тележкіна). Затверджений МОН України і рекомендований як базовий.

Викладачі кафедри плідно працюють на створення літератури: навчальний посібник «Грамотичний практикум з української мови» (2012, А. А. Берестова, О. О. Тележкіна), «Основи культури мовлення: навчальний посібник» (2013, О. О. Тележкіна), «Культура наукової мови» (2014, Н. О. Лисенко, Н. В. Піддубна, О. О. Тележкіна, затверджений МОН України), «Фахова мова лікаря-лаборанта» (2015, О. О. Тележкіна, А. А. Берестова, А. О. Тимченко, затверджений МОН України), «Ділове мовлення: усна і писемна форми» (2015, О. О. Тележкіна, Н. О. Лисенко та ін, затверджений МОЗ України), «Фахова мова економіста» (О. О. Тележкіна, Н. О. Лисенко, А. А. Берестова, Т. В. Сальтевська, Л. Ф. Дорошина, рекомендований МОЗ України). Крім того, створено близько двох десятків методичних вказівок, рекомендацій та контрольних завдань з дисциплін, що читаються на кафедрі. Поза кафедральною роботою викладачами було написано більше 15 підручників і посібників.

Наразі із створенням єдиного інформаційного простору кожен творчий науковий колектив прагне до міжнародної співпраці. Робота кафедри спрямована на дослідження досвіду флагманів європейської освіти, плідна співпраця, обмін досвідом, участь у міжнародних конференціях, пошук грантів тощо.

Протягом 2007 – 2008 рр. кафедра як ініціатор, автор ідей, розробник структури проекту та локальний координатор брала активну участь у підготовці документів спільного міжнародного проекту «Redesigning for e-learning Curricula in Humanitarian subjects» (ReeCH), який передбачав вивчення європейського досвіду з дистанційної освіти, модернізацію програм,

змістовного наповнення та розробку дистанційних курсів, а також їх практичне впровадження в навчальний процес у режимі e-learning та blended education.

У проєкті також брали участь: Fachhochschule fur Technik und Wirtschaft Berlin (м. Берлін, Німеччина); International Book and Media Agency (м. Берлін, Німеччина); EMRC-Educational Media Research Centre, University of Limerick (м. Лімерік, Ірландія); Nicolaus Copernicus University (м. Турун, Польща); Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» (м. Харків, Україна); Львівський Національний медичний університет імені Данила Галицького (м. Львів, Україна); Новосибірський державний університет (м. Новосибірськ, Росія); Ростовський державний медичний університет (м. Ростов, Росія). Із незалежних від кафедри причин грант не було отримано, проте був набутий важливий досвід роботи в цьому напрямі.

Викладачі мають і ндивідуальні грантові програми: курси новогрецької мови (для іноземців) Афінського університету імені Каподистрі (Греція, Афіни), мета проєкту: удосконалення навичок володіння новогрецькою мовою, поглибленне вивчення культури та історії Давньої Греції (доц. Є. І. Світлична); зимова школа «Circulation and Collaboration: Perspectives for / in Interdisciplinarity» (Естонія, Тарту), мета проєкту: обмін досвідом між аспірантами гуманітарних спеціальностей та тренінговий курс «Through My Eyes» (Вірменія, Діліжан), мета проєкту: принципи роботи із групами молоді та поєднання принципів формальної та неформальної освіти (викл. Т. Ю. Кальченко). Міжнародна наукова співпраця триває і далі.

Усі досліджені матеріали і власні розвідки дозволили кафедрі плідно працювати над розробкою дистанційних курсів. Так викладачі почали працювати над розробленням дистанційних курсів: 2007 р. – із дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)», 2013 р. – «Українська мова» (польські студенти), 2014 р. – «Культура наукової мови», 2015 р. – «Українська мова» для студентів-іноземців.

На цьому етапі створений інтерактивний освітній простір умовно поділяється на дві складові: електронні ресурси, які використовуються для дистанційної підтримки самостійної роботи студентів (матеріали апробовані й активно використовуються в навчальному процесі студентами всіх спеціальностей) та дистанційні курси для студентів із усіх дисциплін (на платформі Moodle), розроблені відповідно до вимог для ліцензування таких курсів в Україні.

Невпинний розвиток інформаційних технологій дозволив суттєво урізноманітнити форми проведення освітнього процесу. В умовах інтеграції вітчизняної вищої школи в європейський науковий та освітній простір та реалізації академічної і наукової мобільності застосування інтернет-технологій надає можливість не тільки довільного пошуку потрібних даних у загальносвітовому банку інформації, але й системного та мотивованого дистанційного отримування знань з обраних спеціальностей. Колектив кафедри активно запроваджує комп'ютерні технології навчання, а згодом – інформаційно-комунікаційні освітні технології: розробляються тестові завдання для поточного контролю знань студентів із дисциплін, що викладаються на кафедрі, створюються оригінальні навчально-освітні програми.

Триває робота з поповнення й оновлення фонду мультимедійних лекцій, проводяться відкриті лекційні, практичні й семінарські заняття, здійснюється викладання англійською мовою для іноземних студентів. Результати роботи відображені в численних методичних рекомендаціях і науково-методичних статтях, навчальних посібниках, підручниках і монографіях.

Основним напрямом інноваційних перетворень у педагогіці вищого школи є проектування нових моделей освітнього процесу.

Зокрема протягом 2002 – 2004 рр. на базі кафедри проводився експеримент із застосування методики нейролінгвістичного програмування при вивченні мовних дисциплін. Були апробовані нові методи та прийоми організації і проведення практичного заняття у вищому навчальному закладі. Викл. Кривко Р. М., проаналізувавши психолого-педагогічні, методичні аспекти успішної організації заняття з урахуванням індивідуальних особливостей студента; враховуючи особливості формування сенсорних навичок стосовно вивчення певної мови; запропонував авторський прийом нелінійного конспектування як елемент самостійної роботи студентів. Результати дослідження опубліковані у методичних рекомендаціях «Психолого-педагогічні аспекти організації заняття та підвищення грамотності студентів на основі методів нейролінгвістичного програмування у вищій школі» та навчальному посібнику «Психолого-педагогічна підтримка організації занять з мовних дисциплін у вищій школі на основі методики нейролінгвістичного програмування», численних статтях та активно застосовувалися у навчальному процесі.

На сьогодні викладачі кафедри на заняттях «Українська мова (за професійним спрямуванням)» застосовують такі новітні технології, як метод

кейс-стаді, метод проектної діяльності, технологію розвитку цілісного мислення, технологію розвитку критичного мислення, технологію дистанційного навчання, ігрові технології, що підвищує мотивацію студентів, допомагає мислити цілісно, критично і нестандартно, навчає приймати самостійні рішення й адаптуватися в мінливих умовах сьогодення, спонукає до самостійного наукового пошуку. Для моделювання комунікативних ситуацій із реального життя на заняттях з дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» незамінними є інтерактивні форми навчання: рольові ігри й моделювання орієнтованих ситуацій «Провізор – клієнт» (вироблення комунікативних умінь і навичок); диспути на обрану тему із взаємоаналізом лексичних, стилістичних і морфологічних помилок; мовні тематичні тренінги (вироблення мовленнєвих умінь і навичок); пошукова робота студентів та її презентація; практичне заняття-конференція; заняття-конкурс «Рекламуємо нові препарати».

Під час викладання дисципліни «Теорія і практика професійної мовної комунікації» застосовуються елементи ділової, рольової і професійно орієнтованої гри, що сприяє виробленню навичок спілкування у професійній сфері.

На заняттях з «Культури наукової мови» застосовуються метод кейс-стаді, студенти самі обирають одну із запропонованих тем, вивчають запропоновану викладачем та додаткову літературу, формулюють проблему, знаходять спосіб її розв'язання та до семінарського заняття готують презентацію PowerPoint із результатами свого дослідження.

Для моделювання комунікативних ситуацій із реального життя на заняттях з української мови для студентів-іноземців незамінними є ігрові технології.

Науковий доробок кафедри також чималий. Упродовж цього періоду викладачі працювали над ініціативними темами: «Психологічні чинники сприймання інформації в комунікативній системі «викладач – студент», «Професійне спрямування у гуманітарній підготовці у фармацевтичних вищих закладах», «Роль і методика викладання гуманітарних дисциплін у професійній підготовці студентів», «Науково-методичні засади гуманітарної підготовки студентів у контексті розвитку вищої освіти». За роки роботи плідної праці усі результати розробок ініціативних тем були висвітлені на одинадцяти семінарах-нарад завідувачів кафедр української мови та у матеріалах семи конференцій, організованих та проведених кафедрою.

Крім кафедральних заходів, результати розробок викладені у матеріалах конференцій як на теренах України, так і за її межами, а саме: Польщі, Болгарії, Румунії, Чехії. Загальна кількість публікацій становить 93 роботи.

До наукової роботи кафедри активно долучаються студенти. У своїх роботах студенти відображають результати досліджень процесів розвитку спеціальної української термінології, етимології медичних символів і ботанічних назв, впливу класичної латини на деякі сучасні мови, явища наукової метафори, лінгвостилістики, лінгвопоетики, особливості організації наукових текстів, етнокультурні традиції українського народу, Питання різноаспектні й цікаві. Найкращі роботи рекомендовані до участі у Міжнародній науково-практичній конференції студентів та молодих вчених «Актуальні питання створення нових лікарських засобів», у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт з природничих, технічних та гуманітарних наук. Підтвердженням, що роботи виконуються на високому рівні, слугує той факт, що цього року було запропоновано журналом «Медична наука», journal published in the United States by David Publishing Company (США) опублікувати одну із робіт, виконану студенткою ІІ курсу фармацевтичного факультету Т. Євтушенко.

У роботі Студентського наукового товариства можуть взяти участь студенти, охочі для пошукової й дослідницької діяльності. Вони із захопленням добирають та опрацьовують наукову й науково-навчальну літературу за обраною темою, пишуть наукові статті, виступають із доповідями.

Кафедра планує й надалі розвивати основні напрями дослідницької діяльності студентів, поглиблювати вивчення проблемних питань, заохочувати студентську молодь до наукового пошуку й спонукати до більш активної участі в міжнародних конференціях, конкурсах і грантах.

Невід'ємним складником роботи кафедри є виховна робота. У 2004 р. на кафедрі був відкритий етнографічний музей, Експозиція налічує понад 575 екземплярів і оздоблена стилізованими елементами інтер'єру української хати кінця ХІХ – початку ХХ ст. Серед експонатів старовинні рушники з різних регіонів України, вишиванки, гончарні вироби, вироби з дерева, писанки, ікони, старовинні гроші й інші речі, які давні українці використовували в побуті. До роботи етнографічного музею долучають і студентів, яких готують як екскурсоводів для музею, що презентують свої розвідки.

2003 р. до 2005 р. під керівництвом викладачів Лисенко Н. О. та Тележкіної О. О. на кафедрі діяв студентський театр-студія «О». Костюмовані вистави назавжди запам'яталися студентській аудиторії.

Обо'язковою складовою є проведення конкурсів: I (вузівський) етап Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді ім. Т. Г. Шевченка та I (вузівський) етап Міжнародного конкурсу знавців української мови ім. П. Яцика й Всеукраїнської студентсько олімпіади з української мови, переможці яких відстоюють честь НФаУ на обласних конкурсах. Так, наприклад, у 2014 році студентка фармацевтичного факультету Андрєєва Валерія взяла участь у Всеукраїнській студентській олімпіаді з української мови, здобувши перемогу у номінації «Креативність мислення».

Щорічно проводяться арт-акції «Привітання з Днем педагогічного працівника», «Подаруй друзям писанку», конкурси й виставки стіннівок до Дня української мови й писемності, «Козацькому роду нема переводу», «Ми пам'ятаємо» (до святкування Дня Перемоги), «Привітання від Святого Миколая», конкурси фоторобіт «Зимова казка», «Свято свят і торжество торжеств», виставки студентських віршів «Літературна вітальня». Роботи експонуються у приміщенні кафедри. У 2014 році до участі у арт-акціях приєдналися справжні майстрині хенд-мейд, що презентували роботи з бісера, аплікації зі стрічок, а також виконані у техніці квілінг.

До ювілеїв українських митців приурочуються цикли заходів: на краще читання віршів, конкурси презентацій, літературно-музичні заходи тощо. Прикладом є урочисте вшанування пам'яті Т. Г. Шевченка, якому був присвячений літературно-музичний захід «Ми чуємо тебе, Кобзарю, крізь століття...», під час якого підбито підсумки Загальноуніверситетського літературного конкурсу «І в серці слово народилося» та конкурсу презентацій «Наш Кобзар», заслухано виступи переможців і нагороджено лауреатів. Окрасою свята став виступ тріо бандуристів «Співаночки».

Отже, як бачимо, кафедра плідно працює всіх напрямках, активно використовуючи свій творчий потенціал. Так буде і далі...

**Наталья Семейкина**

*Харьковская государственная академия культуры*

*(Харьков, Украина)*

## **«СМЫСЛОВОЕ» ЧТЕНИЕ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТЕКСТА В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ**

Падение интереса к чтению художественной литературы стало угрожающей тенденцией в современном мире, которую обсуждают и о которой пишут ученые, педагоги, библиотекари, государственные деятели и сами писатели разных стран планеты. Так, согласно статистическим исследованиям Национального фонда искусств США 54,5% опрошенных американцев в 2013 году прочитали лишь одну книгу, не связанную с работой и учебой, этот показатель стоит на месте с 2002 года. В Англии около 40% людей не прочитали ни одной книги в жизни. В недавнем прошлом СССР была самой читающей страной в мире, в настоящее время ситуация на постсоветском пространстве резко ухудшилась. Согласно опросу фонда «Общественного мнения» России 2013 года, 50% россиян признались, что за последний год не прочли ни одного художественного произведения. Россия как читающая страна занимает лишь 33 место в мире. Падает интерес к чтению книг и у украинцев. По данным на 2013 г. читает книги немногим менее половины жителей страны (49%), тогда как не читают книг чуть больше половины украинцев (51%). Подобную статистику можно продолжить. Разрыв между читающим и не читающим населением в высоко развитых и мало развитых странах существенно различен, что зависит от уровня и качества их социально – экономической жизни. В целом следует признать, что обозначенная проблема сокращения читающего населения в мире имеет характер своеобразной гуманитарной катастрофы, которая в будущем приведет к самым непредсказуемым последствиям. Американский писатель Рэй Бредбери в своей антиутопии «451 градус по Фаренгейту» (1953 г.) одним из первых предсказывал такой поворот событий. Он придумал гипотетическую ситуацию, в которой пожарники не тушат пожары, а сжигают книги выдающихся авторов, поскольку они всегда являлись источником образованности, способствовали раскованности мышления, свободомыслию. Современный английский писатель Алан Беннетт в своем сатирическом романе «Непростой читатель» (2007 г.) изображает утратившую способность и интерес к чтению правящую

верхушку Англии и Европы. С его точки зрения, такое положение вещей отрицательно влияет на состояние морали общества, его политическую и духовную культуру, качество образования. Однако автор верит, что статья «опсиматом», т. е. начать читать в любом возрасте, вполне возможно, остроумно продемонстрировав это на примере главной героини романа – стареющей английской королеве.

Естественно, что проблема чтения напрямую связана с образовательной сферой. Отсутствие навыка к чтению влияет на изучение всех дисциплин, на умение ориентироваться в большом потоке учебной и научной литературы и осваивать художественные тексты, самостоятельно думать, а иногда получить среднее и высшее образование. Убедительной в этом плане является американская статистика. Подсчитано, что в Соединенных Штатах тратится более 2-х миллионов долларов на оплату повторного курса обучения студентов из-за проблем с чтением. Начиная с 1983 года, 10 миллионов американцев завершают 12-летнее обучение в школе, так и не научившись «азам» чтения, а 6 миллионов студентов отчислены из высшей школы по той же причине. От 25 до 40 процентов американских детей не достигают успеха в учебе, так как не умеют бегло и легко читать. В этой связи в Америке создана The Literacy Company, которая работает над тем, как научить молодежь читать [1].

В Украине проблема чтения в среде обучающейся молодежи, возможно, еще не носит столь катастрофического характера, но движется в этом направлении. Поэтому от скорейшего совместного ее разрешения государством, всем преподавательским сообществом, гуманитариями и т. д. во многом зависит будущее нашей отечественной науки, культуры, интеллектуального потенциала в мире.

Цель данной статьи – определить важные причины падения интереса к книге в образовательной сфере и актуализировать «смысловое» чтение как одну из главных задач в формировании будущих специалистов – гуманитарием и всесторонне развитой личности в нашем обществе.

Основные причины утраты интереса к книге в современном мире уже определены достаточно четко и не вызывают разногласия. К ним относят колоссальный скачок в области информационно-коммуникационных технологий, перенос акцента в этой связи на аудио и визуальные средства воздействия, нацеленность образования не на обретение широкой эрудиции, а на прагматические цели, смещение социальных, политических, нравственных ориентиров, растворение личности в виртуальном пространстве, не имеющем



границ и т. д. В постсоветских странах, к этим причинам добавляются и такие, как чрезмерное увлечение «потребительством», накоплением материальных благ в ущерб духовным, для одной части общества и экономическая нестабильность, вопрос простого выживания – для другой.

На наш взгляд, существуют и другие не менее важные причины, которые надо обсуждать и решать на государственном уровне и с помощью преподавательского сообщества.

Во-первых, возник определённый перекос в государственной политике, нацеленной на усиление технократического образования и сокращения гуманитарного. Подготовка узких специалистов с набором навыков работы в определенной сфере без широкого профессионального контекста, дробление базовых общегуманитарных дисциплин на отдельные спецкурсы, тестовый подход к оценке усвоения гуманитарных предметов, который лишает учащихся творческого подхода, возможности свободного изложения своей точки зрения и оценки прочитанного художественного произведения.

Если проанализировать содержание и подбор текстов по истории мировой литературы в средней школе, то при их составлении допускаются серьезные методические просчеты, а также нередко ощущается политический подход, который критикуется как негативный в советской школе, но с успехом воплощается в современной украинской. Возможно ли за несколько уроков, например, объяснить школьнику «Божественную комедию» Данте или роман Булгакова «Мастер и Маргарита»? Нужно ли ученикам старших классов рекомендовать такое количество сложной модернистской литературы, как романы Джойса, В. Вульф, Сартра, Камю и др. и исключить выдающиеся произведения западной гуманистической литературы XX века, в том числе и советской?

Во-вторых, на наш взгляд, причиной снижения интереса к серьезной литературе является книгоиздательская политика постсоветского периода. Книжный рынок наводнен разными пособиями по домоводству, кулинарии, советами», как стать красивой, стройной, удачно сделать карьеру, выйти замуж и т.д., которые напрямую связаны с «потребительской» составляющей нашей нынешней жизни и привлекают яркостью своих суперобложек. Классическая художественная литература или произведения современных авторов иностранных и отечественных представлены более скромно, часто очень произвольно без четкой грамотной издательской стратегии. На рынке преобладает «массовая литература», разного рода детективы, похождения

современных «золушек», сериальные истории, псевдоисторические книги и фэнтези. Детская литература часто низкого эстетического свойства подается как ярко раскрашенные картинки с минимумом текста.

В-третьих, еще более разрушительной тенденцией является издание огромного количества дайджестов романов, рассказов, поэм, входящих в программы средней и высшей школы, которые зачастую подменяют собственно чтение художественного произведения. Еще более порочна практика издания шпаргалок с краткими ответами на экзаменационные вопросы по литературе, а иногда и «натаскивание» учеников на правильные ответы по ряду вопросов самими школьными учителями.

Многолетний практический опыт преподавателя истории мировой литературы позволяет сделать неутешительные выводы о том, что чтение художественной литературы даже в учебных заведениях гуманитарной направленности (академии культуры, искусства и др.) становится для многих представителей учащейся молодежи тяжелым и часто непреодолимым «испытанием». А это в свою очередь отрицательно сказывается на качестве подготовки и уровне образованности будущих специалистов. У многих студентов возникает подчас агрессивная реакция на требование обязательного прочтения указанного списка текстов по программе, своеобразная «книгобоязнь» или «ридингфобия (синдром Джексона) – страх непосредственно перед чтением» [2]. «...Книгобоязнь сопрягается с другими страхами: гнозиофобией (боязнью знания), идеофобией (боязнью идей), фронефобией (боязнью мышления, рассуждения)» [2]. Профессор Ю. Щербинина, продолжая наращивать терминологический ряд, выделяет вполне справедливо еще и «дислексию» – «крайнюю степень функциональной неграмотности, ...невротического нарушения способности к декодированию текста, стойкую невозможность овладеть навыками чтения» [2]. Наблюдается в последнее время неумение учащихся фокусировать внимание на главном, давать полный и внятный ответ на поставленные вопросы, пользоваться цитатами из текста в качестве аргументации своих мыслей, бедный лексический запас слов. Студенты плохо запоминают новые имена писателей, героев прочитанных текстов, содержание книг, страдают, по словам писателя П. Зюскинда, «литературной амнезией»: «Когда я читаю сегодня какую-нибудь книгу, я забываю ее начало, еще не добравшись до конца. Иногда силы моей памяти не хватает даже на то, чтобы удержать в голове прочитанное с одной страницы», – отмечает несколько иронично якобы о себе писатель [3]. Эти

слова без всякого подтекста в полной мере относятся к молодежи. Часто приходится слышать и жалобу на то, что трудно читать даже несложный текст.

Причина такой ситуации видится в перегруженности мозга целого поколения молодых людей излишней или ненужной информацией, получаемой в процессе многочасового пользования Интернетом, регулярным прослушиванием музыки с высокими децибелами, бесконечным общением по мобильной связи друг с другом. Возникает нежелание утруждать себя умственно и эмоционально, активно включать свое воображение, дремлющие эмоции, предпочтительнее длительное время пребывать в пассивном состоянии расслабленности.

Необходимость преодоления всего спектра накопившихся в последние десятилетия проблем стоит перед средней и высшей школой. Надо, пользуясь терминологией постмодернизма, не увлекаться темой «смерти автора», по Р. Барту, а заниматься спасением хотя бы юного читателя. Выработать привычку к чтению как к желанному и увлекательному занятию обязана, конечно, средняя школа, качественно изменив стратегию преподавания литературы. На наш взгляд, следует уйти от порочной практики скоростного чтения в первых классах, подменив его творческим, выразительным, с необходимой акцентировкой слов, отдельных выражений. Расширять профессиональные сообщества преподавателей истории литературы, где обсуждать разные техники, приемы, подходы к привитию вкуса к книге, к выработке навыков системного и осмысленного чтения и понимания прочитанного, а также взвешенно с учетом всех факторов возрастных, психологических подходить к подбору художественных текстов для изучения в разных классах. Это позволит впоследствии избежать у молодежи «книгобоязнь». В начальной школе можно руководствоваться системой поощрения. Такой опыт широко распространен в американских школах. Там существует программа «Reading is a key!», по которой от учеников требуют вести дневник чтения с указанием автора, названия книги и количества прочитанных страниц. За каждые 50 прочитанных страниц ребенку дают звездочку-наклейку, и они приклеивают ее на свой ключ. За каждые 500 страниц дается право на картинку на майке. В такой системе поощрения, правда, есть свои просчеты, так как погоня за страницами может подменить понимание прочитанного. Однако варианты поощрения каждый учитель может придумать свои собственные.

Нет необходимости объяснять, что чтение преследует разные цели. Например, чтение «массовой литературы», называемое на Западе «гамачным» или «каминным» в зависимости от времени года, носит скорее развлекательный характер, просто заполняет досуг.

В образовательном процессе в высшей школе должен делаться акцент только на «смысловом» чтении, при этом следует предварительно мотивировать необходимость такого подхода к художественному тексту. Чтение признанной мировой классики – это не «обязаловка», а способ познания нового, а также самопознания. «Хорошее произведение искусства сверх правдиво: то, что оно стремится до нас донести, более узнаваемо, более вероятно и убедительно, чем сама действительность», как справедливо подчеркнул писатель О. Хаксли [4].

Смысловое чтение требует внимательного погружения в авторский текст, его всестороннее восприятие, поисков ответов на многочисленные вопросы, неизбежно возникающие перед читающим. Для концентрации внимания в процессе чтения на главных сторонах произведения преподаватель, как правило, формулирует задания и вопросы в планах семинарского занятия и к самостоятельной работе. Еще в ХУ111 веке русский драматург Я. Б. Княжнин четко определил три стадии чтения, имеющие самое прямое отношение к нашей теме: «Читается трояким образом: первое - читать и не понимать, второе – читать и понимать, третье – читать и понимать даже то, что не написано». Именно два последних пункта относятся к «смысловому» чтению: научиться понимать и анализировать, выискивать скрытые смыслы, которые сам автор не актуализирует.

Смысловое чтение, на наш взгляд, включает несколько составляющих: *эмоциональную*, т. е. погружение в сюжет, увлеченность развитием судьбы героев, сопереживанием, состраданием, осуждением и другими реакциями; *познавательную – эстетическую*, т. е. постижение реалий эпохи, стиля жизни, поведения людей изображаемого исторического периода, выразительность и богатство языка, речевых конструкций и т. д. и, наконец, *когнитивную – аналитическую*, т. е. умение определить и четко сформулировать проблематику произведения, ее актуальность, злободневность, главную идею, раскрыть позицию писателя, представленную либо в собственных авторских отступлениях, либо в речах и поступках главного героя или иным способом. Об этом хорошо сказал философ и писатель Фрэнсис Бэкон в своем эссе «Об учении»: «Читайте не затем, чтобы противоречить и опровергать, не затем,

чтобы принимать на веру, не затем, чтобы вести ученую беседу, – но чтобы оценивать и судить»[5: 242].

Для достижения качественного анализа и комментирования художественного текста, выявления всех его смысловых уровней от студента требуется изучение специальной литературы: соответствующих разделов учебника, литературоведческих статей, словарей. Обучение работе с такими источниками входит в обязанность преподавателя и имеет самое непосредственное отношение к стимулированию смыслового чтения. Одним из методически оправданных требований к студентам является ведение ими дневника читателя. В таком дневнике, помимо правильной, с точки зрения библиографии, записи фамилии писателя и названия произведения, вносятся имена главных героев, интересные цитаты, умные сентенции, афоризмы, а также неизвестные слова, обнаруженные в тексте, и их толкования, взятые из этимологического словаря.

На наш взгляд, Министерство образования может предложить книгоиздателям разработку обучающей смысловому чтению серии по литературе. Предлагается печатать небольшие произведения из обязательного списка по истории мировой литературы с краткой преамбулой об эпохе, авторе, истории написания и методически правильно составленными заданиями и вопросами по содержанию, характеристике героев, художественным приемам, структуре. Это позволит молодому читателю относиться к чтению как к серьезному, требующему напряжения, внимания интеллектуальному труду.

Проблема падения интереса к чтению и к книге как источнику знания приобретает характер гуманитарной катастрофы и имеет прямое отношение к качеству образования в средней и высшей школе. Необходимость стимулирования у молодежи смыслового вдумчивого познавательного чтения художественной литературы, а педагогической общественности и государственным структурам искать продуктивные способы решения этой проблемы во многом позволят сохранить духовный и интеллектуальный потенциал нашего общества.

## ЛИТЕРАТУРА

1. **Бэкон** Фрэнсис. Об учении / Фрэнсис Бэкон // Иностранная литература. –2007. – № 8. 2. **Зюскинд П.** Литературная амнезия [Электронный ресурс] / П. Зюскинд. – Режим доступа: URL: <http://members.aol.com/anatar1/>. 3. **Хаксли** Олдос. Эссе [Электронный ресурс] / Олдос Хаксли // Иностранная литература. – 2004. – №1. – Режим доступа: URL:

<http://magazines.russ.ru/inostran/2004/1/ha8.html>. 4. **Щербинина Ю.** Бойся книг, домой приходящих / Ю. Щербинина [Электронный ресурс] //Знамя. – 2015. – №8. – Режим доступа: URL: [magazines.russ.ru](http://magazines.russ.ru). 5. **The Literacy Company.** Changing the Way People read [Электронный ресурс]. – Режим доступа: URL: [http://www.readfaster.com/education\\_stats.asp](http://www.readfaster.com/education_stats.asp).

**Альбіна Семисюк, Галина Лапа**

*Буковинський державний медичний університет*

*(Чернівці, Україна)*

## **ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАРМАЦЕВТІВ ЯК ПРЕДСТАВНИКІВ ЛІГВОАКТИВНОЇ ПРОФЕСІЇ**

Професійне мовлення є невід'ємною частиною діяльності фармацевтів і провізорів, оскільки спілкування з пацієнтами, відвідувачами аптек має велике значення у фармації, для фармацевтичного забезпечення пацієнтів, профілактики захворювань, гігієни, санітарної просвітницької роботи з населенням. Тому в системі практичних занять з іноземних мов за професійним спрямуванням належна увага повинна приділятися елементам професійної реальності, на тлі якої формується частина медичного дискурсу, основними концептами якого є *медикамент, лікарський засіб, аптекарське мистецтво*, за допомогою яких досягається специфічна комунікативна мета.

Одним з етапів навчання професійної мовної компетенції майбутніх фармацевтів є набуття різноманітних уявлень щодо змісту, учасників спілкування, особливості мовлення суб'єкта в комунікації, культурі спілкування і т. ін.

Цей вид роботи здійснюється на основі текстів для навчального й ознайомлювального читання, автентичних матеріалів для розвитку діалогічного мовлення, набуття практичних навичок інформаційного та рекомендаційного параметрів для проведення різних мовленнєвих тренінгів:

– Wenn Sie möchten, kann ich Ihnen noch einmal die Vorteile dieses Arzneimittels erklären.

– Ausdruck von Respekt für den Kunden – ich bin bereit, weitere Information zu geben.

– Ich finde es gut, dass Sie sich so ausführlich mit dem Umgang der Medikamenten kennengelernt zu haben etc.

Вступ до професійного мовлення охоплює текст, який містить у собі вербальні правила мовців. На ґрунті цього жанру інформація знаходить втілення у діалогах, які відтворюють послідовність мовлення у мовленнєвих діях і надають їм соціально-рольового наповнення.

Усвідомлюючи, що у складі фармацевтичного дискурсу як частини медичного дискурсу, існує певна низка жанрів, викладачі кафедри роблять акцент перш за все на навчання вербального інформування (щодо коректного знайомства з інструкціями для медичного призначення медикаментів, використання фітопрепаратів (тексти із серії Maria Treben-Gesundheit aus der Apotheke Gottes. Ratschläge und Erfahrungen mit Heilkräuter).

Цей аспект тісно пов'язаний із навчанням термінологічної та граматичної компетентності, яка набувається у процесі виконання набору завдань як дидактичного, так контролюючого характеру. Певного ефекту набуває виконання таких креативних видів роботи, як вербальний опис сучасного фармацевта, репрезентація його іншомовних комунікативних здібностей, проведення екскурсій до аптеки – музею, відділів аптек, де готують лікарські засоби, з подальшою презентацією своїх висловлювань, вражень, подальшим створенням мовних фаховоспрямованих ситуацій, які у подальшому сприяють пошуку нових стратегій формування іншомовної активності майбутніх фармацевтів – представників лінгвоактивного фаху.

Як свідчить набутий досвід роботи у цьому напрямку викладачі кафедр іноземних мов повинні навчати такої компетентності, яка є зрозумілою для тих, кого навчаємо, для чого необхідно створювати навчальні посібники такого типу: Deutsch, Englisch, Französisch im Fachbereich Pharmazie, які сприятимуть оволодінню навичками іншомовної комунікації в обраній професії, враховуючи міжкультурний аспект спілкування за комп'ютерної підтримки.

**Оксана Сидоренко, Олег Пряхін, Ольга Денисенко**  
*Запорізький державний медичний університет*  
*(Запоріжжя, Україна)*

## **ТРАДИЦІЙНІ ФОРМИ І МЕТОДИ ЗАОЧНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ**

Протягом тривалого періоду, яким би реформам не піддавалася галузь освіти, затребуваною залишається заочна форма навчання при отриманні вищої освіти. На користь її вибору впливає спроможність навчатися без відриву від своєї роботи, відразу застосовувати отримані знання на практиці, і навпаки, отримані практичні навички використовувати при глибшому осягненні навчального матеріалу, і, безперечно, можливість здобувати освіту незалежно від місця свого проживання. Крім того, для студентів при виборі заочного навчання вагомим чинником є відповідність переліку дисциплін, кількості кредитів, форм підсумкового контролю очній формі.

Безумовно, на сьогодні ми маємо чітко усталену і апробовану систему форм і методів організації навчального процесу, проведення різних типів занять, використання видів діяльності тощо. Навчальний процес для студентів-заочників складається, перш за все, із установчої сесії, що представлена у вигляді лекцій, які мають настановчий, оглядовий і узагальнюючий характер. Найвідповідальніший для студентів період – міжсесійний, адже саме в цей час здійснюється виконання індивідуальних завдань, отриманих на установчій сесії, іде робота над самостійним засвоєнням навчального матеріалу. Завершує семестр очна сесія, на якій здійснюється підсумковий контроль успішності.

Суттєвим мінусом заочної форми навчання при вивченні будь-якої програмної дисципліни і зокрема «Української мови (за професійним спрямуванням)» є максимально скорочена кількість годин, відведена на начитування матеріалу викладачем. Методисти визначають, що лише 20–30% знань дається безпосередньо викладачем, все інше – самоосвіта.

При викладанні нашої дисципліни, яка, з одного боку, обов'язкова в навчальному плані підготовки спеціалістів, а з іншого, є непрофільною для студентів-фармацевтів, зазначений відсоток є в рази нижчим, і йдеться не лише про лекційні заняття, а й про практичні теж, попри те, що належне оволодіння мовними нормами можливе лише завдяки практичним або ж консультативним видам навчальної діяльності.



Отже, найсуттєвішими недоліками даної форми навчання є відсутність контакту між викладачем і студентом заочного навчання, консультаційної допомоги. Все це часто сприяє тому, що діяльність студентів, особливо в міжсесійний період, зводиться лише до виконання письмових контрольних робіт, та й вони, будемо відвертими, виконуються «на замовлення».

Вирішенням проблеми стала б модернізація навчального процесу, зокрема активне залучення дистанційного навчання, що базується на використанні сучасних інтерактивних інформаційних технологій. Останні передбачають доступ до електронних ресурсів бібліотеки університету, сайту кафедри, яка зобов'язана забезпечити електронними ресурсами (навчальні посібники, підручники, словники, конспекти лекцій, методичні рекомендації, контрольні роботи тестові бази, добірки завдань). Заочне інтерактивне навчання дозволяє за допомогою електронної пошти, форумів, навчальної платформи MOODL не лише розробити потижневий графік навчання для студентів-заочників, а й своєчасно контролювати хід виконання завдань і надавати консультативну допомогу.

Із запровадженням інформаційних технологій викладачі отримують можливість варіювати форми проведення підсумкового контролю. На жаль, тестова форма перевірки знань, активне використання якої виправдовують кредитно-модульним навчанням, може призвести до недостатньо об'єктивного оцінювання знань студентів. За допомогою тестів важко перевірити рівень володіння тим чи тим видом мовленнєвої діяльності, пов'язаним із виконанням творчих завдань. Тому для забезпечення належного рівня опанування професійної мови студентами, а також для об'єктивної діагностики успішності її вивчення варто було б застосовувати під час перевірки знань й інші форми, методи та прийоми контролю (зокрема, короткі усні відповіді на теоретичні питання, письмовий переклад фахового тексту, оформлення тексту тощо).

Крім того, за допомогою інтерактивних технологій у студентів з'являється можливість спілкуватися між собою, а відтак – обмінюватися інформацією, ресурсами тощо.

Безперечно, залучення інтерактивної складової до навчального процесу студентів-заочників дозволяє інтенсифікувати їх роботу в міжсесійний період, активізує пізнавальну діяльність студента, підвищує його відповідальність.

Варто зауважити, що запровадженню інтерактивних технологій передують тривалий підготовчий період для викладачів, які мають скласти графік консультацій, перевірки завдань, розробити весь навчально-методичний

комплекс, а з часом – оновлювати його. Проте ця робота, безумовно, принесе вагомий результат.

**Валентина Синиця**

*Буковинський державний медичний університет*

*(Чернівці, Україна)*

## **МІРКУВАННЯ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ З ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ**

У зв'язку з реформуванням вищої медичної освіти відповідно до вимог Болонської системи типовою Програмою (Київ, 2015) з навчальної дисципліни латинська мова для спеціальності «Стоматологія» рекомендується впровадити у навчальний процес 10-годинний лекційний курс. Ми вбачаємо два шляхи реалізації цього нововведення: читання лекцій, орієнтованих на професійну спрямованість або читання лекцій, спрямованих на розвиток загальнокультурної компетентності студентів.

Програма (Київ, 2015), з огляду на професійно орієнтовану спрямованість навчання, рекомендує таку тематику лекцій:

1. Вступ. Фонетика. Латинський і грецький алфавіт. Класифікація голосних і приголосних. Дифтонги. Диграфи. Буквосполучення.

2. Поняття «науковий термін». Морфологічна і синтаксична структура дво- і кількаслівних анатомічних термінів з різними типами означень. Система латинського іменника і прикметника.

3. Місце латинського займенника і числівника у медичній та парамедичній номенклатурах та в міжнародній терміносистемі.

4. Хімічна номенклатура: назви хімічних елементів, кислот, солей, оксидів, основ, складних ефірів.

5. Рецепт. Структура рецепта. Граматична структура рецептурної фрази. Оформлення латинської частини рецептів. Моделі рецептурних приписів: розгорнутий і скорочений приписи.

На наш погляд, не зовсім коректною є тема «Місце латинського займенника і числівника у медичній і парамедичній номенклатурах та в міжнародній терміносистемі»; можливо, її слід замінити на таку складну і велику за обсягом тему, як «Іменники III відміни: типи відмінювання, родові

закінчення іменників III відміни, парадигма відмінювання, особливості відмінювання іменників III відміни».

Як показує цьогорічний досвід, завдяки лекціям навчальний процес значно інтенсифікується, на практичних заняттях вивільняється більше часу для закріплення практичних навичок. Проте ми зіткнулися з іншою проблемою: інколи практичні заняття, які проводяться щотижнево, випереджають лекційні теми, що нівелює у студентів потребу в лекції, оскільки матеріал було опрацьовано на практичному занятті.

Перевага другого напрямку полягає в цілковитій незалежності лекційної тематики від граматичних тем, що вивчаються за програмою; викладач має можливість розробити курс лекцій залежно від своєї лінгвістичної і культурознавчої компетентності; лекції такого плану сприяють підвищенню зацікавленості студентів, розширенню їхньої загальної ерудиції. Перспективними, на наш погляд, є лекції, пов'язані з процесом становлення та розвитку латинської медичної термінології; співіснування автентичних та інтернаціональних термінів в українській медичній термінології; етимологічні аспекти медичних термінів; питання оформлення медичної документації з використанням латинських термінів та дозволених скорочень; ознайомлення з основами гомеопатичної рецептури; поглиблене вивчення афоризмів та професійних висловів з обов'язковим екскурсом в історію їхньої появи тощо.

На нашу думку, доцільність впровадження лекційного курсу не викликає сумнівів, однак розробка типових програм для студентів спеціальностей «Лікувальна справа», «Педіатрія», «Медична психологія», визначення тематики лекцій, можливість впровадження лекційного курсу для студентів очної форми навчання на фармацевтичному факультеті (у цьому навчальному році кількість аудиторних годин зменшилася до 56) залишаються наразі відкритими і потребують подальшого обговорення на щорічному семінарі-наradі завідувачів кафедрами іноземних та латинської мов вищих медичних навчальних закладів України.

**Лариса Синявина, Неля Филянина**  
*Национальный фармацевтический университет*  
*(Харьков, Украина)*

## **КУЛЬТУРА ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБЩЕНИЯ КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА**

Общение – неотъемлемый элемент педагогической деятельности. Реализация инноваций в учебном процессе требует от преподавателя комплекса теоретических знаний, касающихся различных сторон общения.

Современный профессионально-ориентированный подход к обучению иностранному языку предполагает формирование у студентов способности иноязычного общения в конкретных профессиональных, деловых, научных сферах и ситуациях с учетом особенностей профессионального мышления. Подготовка специалистов на неязыковых факультетах вузов заключается в формировании таких коммуникативных умений, которые позволили бы осуществлять профессиональные контакты на иностранном языке в различных сферах и ситуациях.

Специфика педагогического общения проявляется в том, что оно направлено не только на организацию освоения учебных знаний, но и на межличностное взаимодействие с целью развития личности обучающихся.

Суть педагогического общения состоит в том, что общение на разных уровнях (первокурсники, студенты старших курсов, магистранты) требуют от преподавателя постоянной и обязательной адаптации при смене условий в том или ином виде педагогической деятельности. В каждом конкретном акте общения может изменяться оценка и самооценка, концентрация внимания, уровень интеллектуальной активности, степень проникновения в содержание предлагаемого учебного материала. Главное – почувствовать аудиторию, найти общий язык с ней.

Иноязычное общение становится существенным компонентом профессиональной деятельности специалистов, в связи с этим значительно возрастает роль дисциплины «иностраный язык» на неязыковых факультетах вузов.

«Общение» рассматривается как процесс выработки новой информации, единой для общающихся людей, что и порождает их общность (или повышает степень этой общности). Следовательно, общение как понятие не может отождествляться с понятием «коммуникация», которая определяется в социальной психологии лишь как процесс передачи и обмена информацией.

Среди факторов, понижающих культуру педагогического общения, выделяются невнимательность, равнодушие, предвзятое и шаблонное отношение преподавателей к студентам. А ведь именно культура педагогического общения во многом определяет эффективность учебного процесса.

Продуктивность педагогического общения определяется целями и ценностями общения, которые должны быть приняты всеми субъектами педагогического общения. Общение должно перестать быть субъектно-объектным и стать субъектно-субъектным, что означает выход на общение «личность – личность», предполагающее внесение во взаимодействие «поправки» на индивидуальную неповторимость друг друга.

Огромное значение для продуктивного общения имеют такие этические ценности как честность, откровенность, доверие, верность слову, благодарность, бескорыстие.

Глагол «воспитывать» объединяет как минимум три педагогических действия: учить, управлять, общаться. И если для учения и управления необходимо, чтобы педагог превосходил обучающегося в знаниях, опыте, уме, силе, авторитете, то в общении, наоборот, преподаватель должен общаться со студентом на равных.

Все вышесказанное позволяет заключить, что грамотно выстроенные взаимоотношения со студентом, которые возникают в учебной ситуации, формируют его личность, стимулируют продуктивную учебно-познавательную деятельность, способствуют эмоционально-нравственному развитию.

**Ольга Сікорська, Катерина Бєляєва**  
*Одеський національний медичний університет*  
*(Одеса, Україна)*

## **ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В АСПЕКТІ ФОРМУВАННЯ МОЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ І ФАРМАЦЕВТІВ**

Модернізація системи вищої освіти України характеризується поєднанням традицій, що склалися у вітчизняній вищій школі, з новими ідеями, які пов'язані із входженням України у європейський та світовий освітній простір. Серед напрямів державної політики в контексті інтеграції вітчизняної вищої освіти до європейського та світового освітнього простору визначено проблеми постійного підвищення якості освіти, модернізації її змісту та форм організації навчально-виховного процесу; розроблення та впровадження освітніх інновацій та інформаційних технологій.

Державний статус української мови передбачає її пріоритетне використання в усіх сферах суспільного життя. Мовна змістова лінія вузівської освіти спрямована на виховання і формування особистості, котра вільно та правильно користується вокабуляром української мови, нормами і правилами сполучуваності мовних одиниць, культурою мови) в усіх сферах суспільного життя. Отже, навчання української мови за професійним спрямуванням у медичних вишах має бути спрямоване на формування мовленнєвої компетентності студентів за допомогою новітніх технологій навчання [12: 1].

Варто відзначити, що формування мовленнєвої компетентності спрямоване на розвиток культури мовленнєвого спілкування, етикету та етичних норм спілкування.

Закон України «Про вищу освіту» серед основних завдань вищих навчальних закладів передбачає «забезпечення органічного поєднання в освітньому процесі освітньої, наукової та інноваційної діяльності» [2: 27].

З огляду на сказане вважаємо, що у сучасному освітньому процесі проблема інноваційних методів навчання залишається однією із актуальних у світовій педагогічній і науково-дослідній діяльності. Однак в умовах трансформаційних змін у вищій школі потребують постійного ретельного вивчення та науково-практичного обґрунтування питання: характеристики змісту інтерактивних форм навчання, специфіки їх використання у вищих

медичних навчальних закладах; індивідуалізовані, командні, проектні технології отримання знань, інформаційно-комунікаційні засоби навчання, онлайн-освіта та інші нововведення.

Метою статті є спроба визначити характерні особливості засобів, форм і методів інноваційного навчання та з'ясувати роль у формуванні мовленнєвих компетентностей студентів-медиків.

Інноваційні моделі навчання у вищій школі та впровадження освітніх інновацій в системі вищої освіти стали об'єктом дослідження як зарубіжних, так і українських учених.

Зокрема, автори пов'язують інновації у навчанні з необхідністю: вдосконалення традиційного педпроцесу (модернізація, модифікація, раціоналізація); трансформації існуючого традиційного освітнього процесу, тобто радикальних перетворень та комплексних видозмін. Дослідники проблем педагогічної інноватики О. І. Абдалова, О. Ю. Ісакова, О. В. Василенко, І. О. Галиця і О. С. Галиця, Ю. В. Бистрова, М. Ю. Кадемія, О. В. Фатхутдінова та інші розуміння нового в освітньому процесі співвідносять із такими характеристиками, як корисне, прогресивне, позитивне, сучасне, передове [1: 50].

Ю. В. Бистрова зазначає, що інноваційне навчання – це постійне прагнення до переоцінки цінностей, збереження тих із них, які мають незаперечне значення, і відкидання тих, що вже застаріли. Інновації у навчальній діяльності пов'язані з активним процесом створення, поширення нових методів і засобів (нововведень) для вирішення дидактичних завдань підготовки фахівців у гармонійному поєднанні класичних традиційних методик та результатів творчого пошуку, застосування нестандартних, прогресивних технологій, оригінальних дидактичних ідей і форм забезпечення освітнього процесу [2: 28].

Відтак освітні інновації характеризуються цілеспрямованим процесом часткових змін, що ведуть до модифікації мети, змісту, методів, форм навчання, способів і стилю діяльності, адаптації освітнього процесу до сучасних вимог часу і соціальних запитів ринку праці.

Серед сучасних технологій навчання, своєчасність і корисність яких підтверджена досвідом роботи ВНЗ, вчені виділяють: особистісно-орієнтовані, інтеграційні, колективної дії, інформаційні, дистанційні, творчо-креативні, модульно-розвивальні тощо. Вони є основою для ефективною дидактико-методичною, психологічною, комунікативною взаємодією студента і викладача та

прояву компетентних навичок. У цій технології особистість, тобто здобувач вищої освіти, – головний суб'єкт, мета, а не засіб досягнення поставленої мети [4: 13].

Нині в освітній практиці відомі педагогічні технології, які найбільш часто використовуються. Спробуємо класифікувати їх таким чином:

- *структурно-логічні технології*: поетапна організація системи навчання, що забезпечує логічну послідовність постановки і вирішення дидактичних завдань на основі поетапного відбору їх змісту, форм, методів і засобів із урахуванням діагностування результатів;

- *інтеграційні технології*: дидактичні системи, що забезпечують інтеграцію міжпредметних знань і вмінь, різноманітних видів діяльності на рівні інте-

грованих курсів (у т. ч. електронних);

- *професійно-ділові ігрові технології*: дидактичні системи використання різноманітних «ігор», підчас проведення яких формуються вміння вирішувати завдання на основі компромісного вибору (ділові та рольові ігри, імітаційні вправи, індивідуальний тренінг, комп'ютерні програми тощо);

- тренінгові засоби: система діяльності для відпрацювання певних алгоритмів вирішення типових практичних завдань за допомогою комп'ютера;

- інформаційно-комп'ютерні технології, що реалізуються в дидактичних системах комп'ютерного навчання на основі діалогу «людина-машина» за допомогою різноманітних навчальних програм.

- діалогово-комунікаційні технології: сукупність форм і методів навчання, заснованих на діалоговому мисленні у взаємодіючих дидактичних системах суб'єкт-суб'єктного рівня.

Згідно із науковими положеннями загальноприйнятні методи викладання української мови можна класифікувати за такими ознаками: види навчальних робіт студентів (усні, письмові; аудиторні, самостійні, позааудиторні); загальні (колективні, групові, індивідуальні та ін.); джерело одержання знань і формування навичок і вмінь (лекція, використання наочних засобів, інтернет-ресурсів тощо); ступінь самостійності та характер участі студентів у освітньому процесі (активні, інтерактивні, пасивні); рівень усталеності та новизни (традиційні, класичні, нестандартні, новаторські), авторство (оригінальні, авторські, загальні, дидактичні) [2: 29].

У сучасній методиці викладання найбільш прийнятною виявилася класифікація, побудована на дієвому підході до навчання. Згідно з нею існують



методи: а) які забезпечують опанування навчального предмета (словесні, візуальні, практичні, репродуктивні, проблемно-пошукові, індуктивні, дедуктивні); б) які стимулюють та мотивують навчально-наукову діяльність (навчальні дискусії, проблемні ситуації, професійно-орієнтовані ділові ігри, творчі завдання, пошук і дослідження, експерименти, конкурси, вікторини тощо); в) методи контролю і самоконтролю у навчальній діяльності (опитування, залік, іспит, контрольна робота, тестові завдання, питання для самоконтролю, у т. ч. через комп'ютерні освітні системи) [1: 13].

В освітньому середовищі інноваційно-комунікаційних технологій основою навчання мають стати цілісні моделі освітнього процесу, засновані на діалектичній єдності методології та засобів їх здійснення. І це підтверджується практикою, що представлена, зокрема, і в роботах багатьох науковців.

Розглянемо окремі методики викладання з позиції їх новизни, ефективності, дієвості, доцільності використання у сучасних умовах інформатизації вищої школи.

На сьогоднішньому ринку освітніх послуг такими є інноваційні активні та інтерактивні методики навчання. Оскільки суттєво зростає творча компонента освіти, активізується роль усіх учасників навчального процесу, зміцнюється творчо-пошукова самостійність студентів, особливої актуальності набули концепції проблемного та інтерактивного навчання, пов'язаного з використанням комп'ютерних систем. Під час такого освітнього процесу студент може комунікувати з викладачем он-лайн, вирішувати творчі, проблемні завдання, моделювати ситуації, включаючи аналітичне і критичне мислення пошукові здібності [3: 12].

Серед інтерактивних методів, форм і прийомів, що найчастіше використовуються в навчальній роботі ВНЗ, слід назвати такі: аналіз помилок, колізій, казусів; аудіовізуальний метод навчання; брейнстормінг («мозковий штурм»); діалог Сократа (сократів діалог); «дерево рішень»; дискусія із запрошенням фахівців; ділова (рольова) гра (студенти перебувають у ролі лікаря, провізора, фармацевта); «займи позицію»; коментування, оцінка (або самооцінка) дій учасників; майстер-класи; метод аналізу і діагностики ситуації; метод інтерв'ю (інтерв'ювання); метод проектів; моделювання; навчальний «полігон»; PRES-формула (від англ. Position – Reason – Explanation or Example – Summary); проблемний (проблемно-пошуковий) метод; публічний виступ; робота в малих групах; тренінги індивідуальні та групові (як окремих, так і комплексних навичок) та ін. [1: 15].

Із впровадженням дистанційного навчання багато вузів уже сьогодні застосовують технологію онлайн-семінару під назвою «вебінар», який демонструє порівняльні таблиці, презентації, відеоролики тощо [1: 15].

Сучасні системи інтерактивного навчання гуманітарним дисциплінам доцільно розглядати як комплекси певним чином впорядкованих технологій (у т. ч. і технологій дистанційного навчання), що мають відповідну специфіку та логіку. Наприклад, інтерактивна система з викладання української мови може включати такі блоки, як: компетентнісний підхід до вивчення української мови (метод сократівського діалогу); «технологія продуктивної діяльності інтелекту», курс підвищення мовленнєвої компетентності; малі групи, правила ефективної роботи групи, як організувати ефективну роботу в малих групах; оволодіння професійними навичками (інтерактивні методики навчання); зворотний зв'язок, практичні поради; розроблення й використання рольових ігор тощо. У той же час при налагодженні зв'язку викладач – студент за допомогою онлайн-комунікації в інформаційному освітньо-науковому середовищі університетів необхідні суттєві консолідовані дії кафедр, інформаційних центрів, бібліотек для його наповнення якісними проблемно-орієнтованими ресурсами, як наслідок, забезпечення здобуття знань.

Отже, структура й сутність інноваційного освітнього процесу відповідає характеру і швидкості соціальних змін у суспільстві, високим європейським стандартам підготовки конкурентоспроможних фахівців інноваційного типу. Нові інформаційні технології під час вивчення української мови за професійним спрямуванням в медичних ВНЗ сприятимуть підвищенню рівня мовної освіти, вдосконалюють якість навчання мови завдяки: інтенсифікації й індивідуалізації навчально-виховного процесу за допомогою більш повного використання доступної інформації; розробці перспективних методів, засобів і форм навчання мови з орієнтацією на комунікативну, розвиваючу, діяльнісну й особистісно - орієнтовану освіту.

Таким чином, сучасний зміст освіти має орієнтуватися на використання інформаційних технологій, поширення інтерактивного, електронного навчання з доступом до цифрових ресурсів та інтелект-навчання для майбутнього.

## ЛІТЕРАТУРА

1. **Абдалова О. И.** Использование технологий электронного обучения в учебном процессе / О. И. Абдалова, О. Ю. Исакова // Дистанц. и виртуал. обучение. – 2014. – № 12. – С. 50 – 55. 2. **Бистрова Ю. В.** Інноваційні методи навчання у вищій школі України / Ю. В. Бистрова // Право та інноваційне

суспільство. – 2015. – № 1 (4). – С. 28 – 32. 3. **Галиця І.** Інтелектуально-конкурентні ігри як креативний механізм активізації педагогічного, наукового та інноваційного процесів / І. Галиця, О. Галиця // Вища школа. – 2011. – № 1. – С. 104 – 107. 4. **Дубасенюк О. А.** Упровадження освітніх інновацій в системі вищої освіти / О. А. Дубасенюк // Інновації у Освітологічний дискурс. – 2014. – №1 (5). 4. **Вища освіта: проблеми, досвід, перспективи:** [монографія] / За ред. П. Ю. Сауха. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2011. – 444 с. 5. **Закон** України «Про Національну програму інформатизації» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. 6. **Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи:** [монографія] / П. Ю. Саух. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Франка, 2011. – 443 с. 7. **Концепція** національно-патріотичного навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www.mon.gov.ua](http://www.mon.gov.ua). 8. **Кадемія М. Ю.** Інноваційні форми і методи навчання у ВНЗ [Електронний ресурс] / М. Ю. Кадемія. – Режим доступу: <http://ito.vspu.net>. 9. **Козак Л. В.** Дослідження інноваційних моделей навчання у вищій школі / Л. В. Козак // Освітологічний дискурс. – 2014. – № 1. – С. 95 – 107. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/osdys\\_2014\\_1\\_11](http://nbuv.gov.ua/UJRN/osdys_2014_1_11). 10. **Про вищу освіту:** Закон України від 1 лип. 2014 р. № 1556-VII // Офіц. вісн. України. – 2014. – № 63. – С. 17 – 28. 11. **Фатхутдінова О. В.** Впровадження нових технологій в процесі підготовки спеціалістів правознавства / О. В. Фатхутдінова // Гуманіт. вісн. Запоріж. держ. інж. акад. – 2012. – Вип. 48. – С. 35 – 39. 12. **Феномен** інновації: освіта, суспільство, культура: [монографія] / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн, С. В. Пролеєв [та ін.]; Ін-т обдар. дитини АПН України. – К.: Пед. думка, 2008. – 471 с.

**Лілія Сілевич, Оксана Мельничук**

*Івано-Франківський національний медичний університет*

*(Івано-Франківськ, Україна)*

## **ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ МОВНОЇ ТА МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЙ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ЕЛЕКТИВНОГО КУРСУ «ПРОФЕСІЙНИЙ КОМУНІКАТИВНИЙ ЕТИКЕТ СТОМАТОЛОГА»**

Перспективні напрями сучасного мовознавства зосереджені навколо аналізу лінгвокомунікації як форми репрезентації мовної та мовленнєвої компетенцій індивіда. Актуальні різноаспектні підходи до цього питання

засвідчують теоретичну і прагматичну взаємозумовленість характеристик дослідників, особливо, коли йдеться про фахову мовленнєву поведінку. Підвищення уваги до цих аспектів передбачає всебічне вивчення інтралінгвістичних та екстралінгвістичних факторів реалізації висловлень. Власне, тому в останні десятиліття в українському мовознавстві активізувалися дослідження цих важливих питань. Зокрема, в епіцентрі наукового пошуку опинилися структурно-семантичні, комунікативно-прагматичні й етнокультурні ознаки мовного та мовленнєвого етикету фахівців у синхронії та діахронії.

Мета вивчення елективного курсу «Професійний комунікативний етикет стоматолога»:

- висвітлити основні аспекти вивчення етикетних конструкцій;
- схарактеризувати вербальні та невербальні компоненти професійного комунікативного етикету;
- проаналізувати основні прийоми і методи формування професійного етикетного мовлення;
- сформувати у студентів навички добору найраціональніших і найефективніших етикетних засобів.

«Професійний комунікативний етикет стоматолога» як елективний курс:

- ґрунтується на отриманих під час навчання у середній загальноосвітній школі базових знаннях із сучасної української літературної мови й інтегрується з дисциплінами українознавчого спрямування та з іншими дисциплінами на рівні використання фахової нормативної лексики (медичної термінології);
- закладає основи фахової мови стоматолога з перспективою використання здобутих знань у професійній діяльності;
- продовжує формувати мовну компетенцію, комунікативні навички майбутніх спеціалістів та сприяє становленню національно свідомої особистості.

Елективний курс «Професійний комунікативний етикет стоматолога» структурована на 1 модуль, до складу якого входять 2 змістові модулі.

Модуль 1. Вербальні та невербальні компоненти професійного комунікативного етикету стоматолога

*Змістові модулі:*

- 1. Вербальні компоненти професійного комунікативного етикету лікаря.*
- 2. Невербальні етикетні компоненти професійного спілкування лікаря.*

Змістові модулі розкривають способи формування знань, умінь і практичних навичок, якими має оволодіти студент.

Студенти повинні знати: основні функції спілкування; аспекти вивчення етикетних конструкцій; вербальні та невербальні компоненти професійного комунікативного етикету; стандартні етикетні формули професійного спілкування; різновиди прийомів і методів формування етикетного мовлення.

Студенти повинні вміти: встановлювати і підтримувати ввічливий контакт із співрозмовником; урахувати соціо-психологічні аспекти в процесі мовної комунікації; добирати доречні вербальні та невербальні засоби залежно від комунікативної ситуації; створювати усні та письмові зразки професійної комунікації у визначеному комунікативному просторі.

До переліку обов'язкових практичних навичок належить засвоєння усних та писемних норм мовленнєвого етикету в професійній діяльності лікаря; уміння застосовувати лексико-граматичні категорії сучасної української літературної мови у фаховій діяльності; оволодіння прийомами, методами побудови етикетного професійного спілкування та навичками проведення елементарних комунікативних тренінгів.

**Марія Телеки**

*Буковинський державний медичний університет*

*(Чернівці, Україна)*

## **ТРУДНОЩІ ВЖИВАННЯ МЕДИЧНИХ ЕПОНІМІЧНИХ ТЕРМІНІВ**

Необхідною умовою для професійної діяльності майбутнього медичного фахівця є оволодіння навичками професійної мови. Уміння спілкуватися з науковою спільнотою в діалоговому режимі, висловлюватись логічно і викладати послідовно думки в монологічному повідомленні, професійно оформлювати ділову документацію є свідченням високого кваліфікаційного рівня лікаря.

Стрижнем медичної інформації є медична термінологія. Точне вживання термінів, глибоке переосмислення наявних і визначення нових понять – короткий шлях до розв'язання складних комплексних завдань в галузі професійної практики або дослідницько-інноваційної діяльності.

Метою статті є висвітлення труднощів терміновживання у процесі лінгвістичної підготовки медичних фахівців на матеріалі епонімічних термінів.

Формування у майбутніх медичних фахівців термінологічного запасу на заняттях латинської, іноземної та української мов за професійним спрямуванням в останні два десятиріччя віддзеркалені у багатьох наукових працях. І. В. Корнейко проаналізувала труднощі перекладу інтернаціональної термінології (українсько-англійські лексичні паралелі в мові медицини) (2002) і проблеми встановлення еквівалентності на рівні терміна при контактах української мови з англійською й російською (2004) [4]. О. І. Гринкевич, А. А. Шарапа на прикладах епонімічних термінів відобразили труднощі, з якими стикаються іноземні студенти при вивченні лексичних одиниць, та проблеми, що заважають адекватному сприйняттю наукової інформації, перекладу наукової медичної літератури і створюють певні ускладнення у роботі практичних лікарів: епоніми збільшують питому вагу синонімічних термінів, наявність значної кількості ТЕ, мотивованих на основі переносного характеру мотиваційної ознаки (2013) [1: 292]. В. Г. Куликова здійснила дослідження французьких медичних термінів-епонімів з позицій культурологічного підходу. Характеризуючи лінгвістичні відмінності французької та української мов, автор праці вбачає труднощі перекладу французьких термінів-епонімів у відсутності багатьох епонімів в двомовних словниках та проблемах невпорядкованості медичної термінології (2015) [5: 262]. Досліджуючи мовні стереотипи в комунікаціях лікаря, В. Я. Юкало дійшов висновку, що культуру терміновживання майбутнього лікаря слід творити не тільки у процесі опрацювання практичного курсу української мови, а й на всіх інших дисциплінах, що вивчаються у вищій школі (1999) [10: 87].

Уникнути порушень лексичних, стилістичних, правописних норм, правильно застосовувати терміни можна за умов упорядкування і унормування мікротерміносистем. Суттєвий інтерес становлять праці, в яких розкриваються ідеї щодо єдності змісту і форми терміна, точного лексичного позначення понять, моносемії, правил уживання слів, не властивих українській мові, науковому стилю. Так, об'єктивною причиною труднощів у реалізації термінологічних вимог, уважають дослідниці мови Г. В. Навчук, А. В. Ткач, є проблема багатокомпонентності терміна, полісемії, синонімії, перевантаженості епонімічними одиницями, не виправдане надуживання чужомовною лексикою (2010) [7: 163]. Поширеними помилками термінологічного вживання в науковому стилі, є також неправильне наголошування, вживання апострофа й форми

родового відмінка, подвоєння приголосних, написання складних слів, неточний переклад із російської українською мовою тощо (2014) [6: 103 – 107].

У сучасній лінгвістиці існують чимало визначень слова «термін», але мовознавчі вимоги до терміна будь-якої терміносистеми є однаковими. Найбільш важливими з них є такі: відповідати нормам певної мови, бути систематичним, точним, стислим, виражатись однією звуковою формою, позбавленим емоційно-експресивного забарвлення, прагнути до однозначності, моносемії. Такі правила мають бути властиві й епонімічним термінам – спеціальним назвам, що походять від власних імен або у складі яких вони виступають компонентами. Однак ці вимоги залишаються часто нереалізованими через низку причин, однією з яких є епонімічна омонімія. Такий вид термінологічної омонімії виникає унаслідок використання однакового прізвища, що належать різним вченим з однієї або різних галузей знань. Компонентом терміна є рівнозвучне спільне ім'я, однак епоніми позначають різні поняття. Так, до складу словосполучення *синдром Гордона* увійшло прізвище лікаря Річарда Д. Гордона Richard D. Gordon, австр., 20 ст.), *рефлекс Гордона* – невролога Альфреда Гордона (Alfred Gordon, амер., 1874-1953) [2: 995]; *операція Бера* – офтальмолога Георга Йозефа Бера (Georg Joseph Beer, австр., 1763 – 1821) *закон Бера* – фізика Августа Бера (August Beer, нім., 1823 – 1863) [2: 270].

Епонімічним термінам притаманна синонімія. Функціонування синонімічних відношень між епонімічними термінами пояснюється тим, що дослідники різних країн одночасно або у різні часи працювали над вивченням причин виникнення і розвитку хвороби, розробляли методи діагностування та лікування, якими послуговувалися у вітчизняній практиці. Пізніше їхні імена поєднували для позначення подібних понять, як-от: *хвороба Лобштейна, syndromum Spurway-Eddowes* – пізня форма недосконалого остеогенезу, за якої переломи кісток з'являються після народження. Хвороба описана французьким патологом Lobstein J. F. – у 1833 р., синдром – лікарем Spurway – у 1896 р. і британським лікарем Eddowes Alfred – у 1900 р.

Епоніми можуть складати синонімічні пари не тільки між собою, але й між епонімом та його термінологічним синонімом, як-от: *Helleri syndromum = Heler-Zapperti syndromum syn. dementia infantilis* – *синдром Хеллера: прогресуюче захворювання у маленьких дітей, починається у віці від 2 до 6 років, хвороба прогресує до повного недоумства; osteochondrodesmodysplasia,*

*ae f syn. syndromum Rotter-Erbi – остеохондродесмодисплазія: вроджена дисплазія сполучної тканини.*

За спостереженнями О. А. Федіної, вирішення проблем, пов'язаних з вивченням природи синонімії в термінології, джерел, критеріїв і типів синонімічних відношень між медичними термінами, є необхідною передумовою для їхньої уніфікації [9: 17].

Виникнення в терміносистемі нового значення є складним тривалим процесом. Термінологічний запас постійно змінюється, поповнюється. З'являються нові мовні одиниці. Наявність у терміна більше ніж одного значення за умови семантичного зв'язку між ними чи перенесення загальних чи суміжних ознак, функцій з одного денотата на інший висвічує явище полісемії. Багатозначність спостерігається у номінаціях патологічних процесів, хвороб, методів, синдромів, симптомів, як-от:

*симптом Салюса-Гуна*, феномен патологічного артеріовенозного перехрещення: звуження вени сітківки, а потім її зміщення в глибші шари сітківки в місці перехрещення з артерією, обумовлене тиском напруженої і ущільненої стінки артерії на вену;

*симптом Салюс-Гуна I* – початковий ступінь вираження симптому, коли спостерігається тільки звуження вени;

*симптом Салюс-Гуна II* – другий ступінь вираження симптому, коли спостерігається звуження і дугоподібне зміщення вени в місці перехрещення з артерією;

*симптом Салюс-Гуна III* – крайній ступінь вираження симптому, коли вена в місці перехрещення з артерією стає невидимою (ніби розірваною) унаслідок її зміщення в глиб сітківки [8].

Причиною появи полісемії є:

1. використання одного епоніма на позначення споріднених понять, напр.: *ампутація Фарабефа*:

1) ампутація гомілки в проксимальній третині;  
2) ампутація плеча на рівні хірургічної шийки плечової кістки зі збереженням дельтоподібного м'яза;

2. розділення наукового поняття з поступовим розвитку знань, напр.: *операція Вайнштейна*:

1) пластична операція при звичному вивиху плеча, яка полягає в зміцненні переднього відділу капсули плечового суглоба шляхом переміщення довгої головки двоголового м'яза на передню поверхню головки плечової кістки і подовження підлопаткового м'яза;



2) пластична операція при важкій контрактурі плечового суглоба після опіку, яка полягає в розтині шкірних рубців між плечем і грудною кліткою, закриття рани вільними або зустрічними трикутними шкірними клаптями [8].

Серед значної кількості словосполучень трапляються з фонетичними і/або графічними за формою важкі для вимови і написання епонімічні терміни, що викликають труднощі у використанні, як-от: *синдром Абдергальдена-Фанкбни*, *хвороба Нісімото-Такеуті-Кудо*, *хвороба Олбрайта-Мак-Кьюна-Штенбергера* [8].

Термінологічна епонімізація являє собою закономірне явище. Опис і вивчення епонімічних термінів дозволяє виявити загальні й особливі риси їхнього формування та функціонування і є важливими чинниками як для мови в цілому, так і для процесів термінотворення [1: 297 – 298].

Деякі мовознавці рекомендують вирішити проблеми труднощів вживання через повну або часткову заміну епонімічних термінів на описові. На думку мовознавця Т. Р. Кияка, «останнє слово завжди залишається за спеціалістами в певній галузі науки й техніки, саме він має право стверджувати, чи відображають негативні аспекти плану вираження терміна недостатні гносеологічні особливості останнього, чи вони зумовлені іманентними властивостями терміносистеми в цілому» [3: 46].

Передусім унормування й упорядкування термінологічної епонімічної лексики створюють основу для подолання труднощів вживання термінів з власними іменами. В українській мові за останній час видрукувано чимало словників. Доцільним було б видання українських спеціальних словників епонімів тих мікротерміносистем, в яких відчувається гостра потреба. Словники, підручники, посібники та комплекси практичних матеріалів, що використовуються викладачем у процесі лінгвістичної підготовки медичних спеціалістів, сприятимуть термінологічній компетенції, яка необхідна для професійної практичної та наукової діяльності майбутніх фахівців.

## ЛІТЕРАТУРА

1. **Гринкевич Е. И.** К вопросу об использовании специфического вида мотивации в сфере медицинских терминов (на примере терминов-эпонимов) [Електронний ресурс] / Е. И. Гринкевич, А. А. Шарапа // Межд. науч.-практ. конф. «Русское слово и диалог культур в современном мире». – Бухарест, Румыния. – Бухарестский ун-т., 2013. – С. 287 – 298. – Режим доступу: [www.bsnu.by](http://www.bsnu.by). 2. **Ілюстрований** медичний словник Дорланда: Англ.-укр. іл. словн.: У 2 томах / Пер. з англ.; гол. ред.: П. Джуль, Б. Зіменковський. – 2-е укр. вид. – Л.: Наутилус, 2002. – Т.1. – 1354 с. 3. **Кияк Т. Р.** Термінологічна норма

(суть, реалії, прагматика) / Т. Р. Кияк // Українська термінологія і сучасність. – К.: Інститут української мови НАНУ, 2013. – Вип. IX. – С. 42 – 47.

4. **Корнейко І. В.** Проблеми перекладу медичної термінології / І. Пилипенко, В. Калашник // Вісник: Проблеми української термінології. – Львів: НУ «Львівська політехніка», 2004. – № 503. – С. 86 – 88.

5. **Куликова В. Г.** Труднощі перекладу французьких медичних термінів-епонімів: культурологічний аспект [Електронний ресурс]. / В. Г. Куликова // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна. – 2015. – Вип. 58. – С. 260 – 262. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua>.

6. **Лещенко Т. О.** Унормованість термінів терапевтичної стоматології [Електронний ресурс] / Т. О. Лещенко, Т. В. Шарбенко, О. С. Павленкова // Український стоматологічний альманах. – 2014. – № 1. – С. 100 – 107. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Usa\\_2014\\_1\\_27](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Usa_2014_1_27).

7. **Навчук Г. В.** Українська медична термінологія на сучасному етапі: проблеми впорядкування / Г. В. Навчук // Буковинський медичний вісник. Чернівці, 2010. – Т. 14. – № 4 (56). – С. 163 – 166.

8. **Словник** медичних термінів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lib.ru>.

9. **Федина Е. А.** Синонимические отношения в немецкой медицинской терминологии: автореф. дис... канд. филол. наук. – Специальность 10.02.04 – германские языки. [Електронний ресурс] / Е. А. Федина. – Иркутск., 2013. – 19 с. – Режим доступу : <http://www.islu.ru>.

10. **Юкало В. Я.** Формування культури терміновживання у майбутнього лікаря / В. Я. Юкало // Медична освіта. – 1999. – № 1. – С. 83 – 87.

**Антоніна Тимченко**

*Національний фармацевтичний університет*

*(Харків, Україна)*

**Ганна Багрянцева**

*Національна спілка письменників України.*

*Представництво на Балканах (Софія, Болгарія)*

## **МОТИВИ ТВОРЧОСТІ ХАРКІВСЬКОГО ПОЕТА В. ТИМЧЕНКА (на матеріалі книги «МІЖ УЧОРАШНІМ І ЗАВТРАШНІМ»)**

Харківський поет Віктор Петрович Тимченко відомий на всій Україні як митець, наставник, багаторічний керівник літературних студій. Людина з

непростою долею – осліп, іще будучи підлітком, – він зумів уникнути сліпоти душевної, про що часто говорить у віршах. Тверда життєва позиція, ставлення до людей і ситуацій через призму чесності, доброти, чуйності зумовлюють тематику творчості поета, у доробку якого близько 20 збірок лірики. Вочевидь, аналіз мотивіки віршів митця здатен вияскравити одну зі сторінок сучасної слобожанської літератури. Розглянемо книгу В. Тимченка «Між учорашнім і завтрашнім».

Аналізована книга складається із 4 розділів: «Сьогодні», «Незабуті і незабутнє», «Сповідь», «Замулене джерельце», – і репрезентує постання важливих для поета змістових домінант. Це бачимо вже у першому творі, котрий перебуває поза розділами, є своєрідним епілогом до решти. У ньому йдеться про день, коли малий Віктор утратив зір. Лише любов близьких утримала хлопця від відчаю та зневіри: «Я спотикався й збочив би кудись / У тому неосяжнім безмаяччі, / та з двох віконць тихо простяглись / два промені, мов дві руки гарячі» [1: 4].

У першому розділі органічно переплітаються мотиви вчорашнього й сьогоднішнього, нового та старого, порожнього, галасливого та справжнього, притишеного, мотиви самотності й пам'яті, безжального часу: «І тиша, як суворий жрець, / тут день і ніч стоїть на чатах: / чи над зловістям про кінець, / чи над пророцтвом про початок?» [1: 7], «Як нитку у голку, в судьбу протягли нас. / Нове щось пошити, старе залатати» [1: 9], «То, може, просто спробувать, / аби не скніть в бедламі, / як найсвятішу проповідь, / послухать тишу в храмі?» [1: 22]. Автор стверджує потребу в душевній чистоті, відповідальності людини перед оточенням, перед собою і Богом, адже «сьогодні» (назва розділу) поет робить єдино важливий висновок: у світі марнот, минущого варто прагнути лише високості серця. Зауважуємо характерну рису тимченкових творів – фінал практично кожного з них є афористичним, становить філософське узагальнення окресленого в основній частині вірша. Пригадується «сила» в байках Г. Сковороди та інші схожі явища в літературній традиції.

Розділ «Незабуті і незабутнє» цементований мотивом пам'яті, адже йдеться про померлих – маму, дружину, друзів. Із цим мотивом корелюють мотиви втрати, сирітської старості, самоти, антитеза «спокій – біль». Відхід близьких – найболючіше, що переживає людина; поет відтворює це містко, мужньо, по-чоловічому, із затамованою емоційністю («зриваю спокій, як бинта» [1: 32]), простотою та геніальністю селянської душі, що є синонімом

справжності: «Я кожного з вас пом'янув і оплакав. / Самотність. / Чи клята надовго тюрма? / Із мислимих всіх і немислимих знаків, / аби підказав, ні одного нема. / Вас більшість. / І я, хоча б зрідка приснились, / канючу у пам'яті, ніби старча. / Берусь полічити усіх, що лишились, / а пальців уже й на руках вистача» [1: 26]. Противагою самоті може стати хіба що телефон, адже на другому кінці дроту є шанс почути голос дорогої серцю людини [1: 29]. Звучить у цьому розділі й тема сліпоти – ліричний герой іде по життю буквально навпомацки, але небуквально – твердим кроком, адже має зряче серце.

Наступний розділ «Сповідь» знайомить читача з епізодами з дитинства та юності героя. Конкретні деталі, образи (перша сходінка, образ бабусі, живої води, календаря-часу, бажання літати, творення слів, робота в кузні), переплітаючись із мотивами пам'яті (*двоюрідної сестри часу*), прагнення до світла, творять виразну палітру духовного зростання – від хлопчика до зрілого чоловіка, врешті, дідуся, що вибудовує свій шлях за принципами «Ми боїмося черствіти душею» [1: 64] та «І слова не мовлю – уклінно прийму / усе, що присуджене Богом» [1: 73]. Хоча навіть на праведному шляху постають сумніви й слабкості: тінь Каїна блукає світом. Проте підсумком розділу й усього життя звучить теза «Я серцем пригорнувся до Христа» [1: 74].

Вражає силою творів останній, четвертий розділ «Замулене джерельце» (образ із поезії про старенький місток над річкою, остання майже щезла, та ще лишилось замулене джерельце – як пам'ять, що не зникає). Тут читаємо вірші про Велику Вітчизняну війну, у котрих автор простими й правдивими словами творить образи дідуся, дівчини (яка захищала тата, за що вбили поліцаї), селянки (що отримує не першу похоронку). Почуттями у В. Тимченка наділені не лише люди – під час війни, худі й виснажені, плачуть навіть корови; і тим більше моторошно бачити цих безсловесних істот. Образи бджіл, що весь час гудуть, ніби на весіллі, та мурах, котрі похоронно мовчать, відтворюють ідею про вічний рух, сувору й просту роботу, якийсь вищий сенс (хоча й не зовсім зрозумілий людям, адже не можемо не помічати втрат): «І жити так, і так вмирати / лиш їм терпіння вистача» [1: 89].

Багато віршів розділу мають присвяти – родичам, побратимам і посестрам по перу, вихованцям поета. Сповнені ніжної просвітленості, слова автора до них – віддання шани, ствердження справедливого порядку, при котрому для кожного в цім світі є власне місце, як є воно й у серці В. Тимченка. Присвяти в

книзі – відійшлим і живим – як імена, що їх згадуємо в щоденних вранішніх молитвах.

Однак хоча й звучить у збірці повсякчас мотив пам'яті, в заключному творі читаємо слово «наяву». Бо наяву, зараз живемо, балансуємо між учорашнім і завтрашнім, маємо знаходити сили сміятися й плакати *сьогодні*.

Уважне прочитання й аналіз поезії В. Тимченка архіважливий для розуміння харківського літературного процесу другої пол. ХХ – поч. ХІХ ст. – як на рівні формування історії літератури, так і на рівні вивчення людської душі, філософії серця, котре, за А. Екзюпері, бачить далі, ніж очі.

#### **ЛІТЕРАТУРА**

1. Тимченко В. П. Між учорашнім і завтрашнім: поезії / В. П. Тимченко. – Х. : Крок, 2016. – 112 с.

**Антоніна Тимченко, Тетяна Сальтевська**  
*Національний фармацевтичний університет*  
*(Харків, Україна)*

#### **ТАКСОНОМІЯ Б. БЛУМА В ДИСТАНЦІЙНОМУ КУРСІ «УКРАЇНСЬКА МОВА ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ (ПІДГОТОВЧИЙ ФАКУЛЬТЕТ)»**

Будь-яка людська діяльність передбачає реалізацію тих чи тих цілей. Мета – суб'єктивний образ кінцевого результату, котрий (образ) регулює перебіг діяльності. По суті, мета є формо- і змістоутворювальною категорією; правильно сформульована мета не лише допомагає повно й точно виконати завдання, а й дає змогу людині, власне кажучи, досягнути самої суті завдання. Наявність мети часом становить лівову частину виконання завдання взагалі. Цілеутворення є дуже важливим елементом процесу виконання завдань, адже в мету закладено зміст, властивості, параметри результату. Навчальна діяльність не є винятком, позаяк викладач неодмінно формулює корпус цілей як для себе, так і для слухачів курсу. На самому початку будь-якого курсу необхідно оголосити студентам цілі навчання, адже узгодження кінцевої мети – запорука того, що викладач і учень рухатимуться в одному напрямку, заощаджуючи час і зусилля, добре усвідомлюючи, що й навіщо робитимуть.

Дистанційна форма навчання набуває все більшої популярності. Передбачається широке застосування нових технологій; однією з провідних рис дистанційних курсів є їхня загальнодоступність. Окрім цього, студент здатен організувати свій ритм навчання залежно від власних потреб та обставин, самостійно повторити/вивчити навчально-методичний матеріал й перевірити рівень своїх знань.

У статті розглянемо цілеутворення за таксономією Б. Блума [2], яке, на нашу думку, доцільно застосовувати в роботі дистанційного курсу «Українська мова для іноземних студентів (підготовчий факультет)».

Існують різні підходи до визначення цілей навчання [1], найчастіше дослідники говорять про розвивальні, освітні, навчальні, виховні цілі. Таксономія Б. Блума, вочевидь, демонструє якнайдоцільніше формулювання цілей з огляду на бажаний результат, на перший план тут виходять навички та уміння, які має набути реципієнт, саме цим визначаються й цілі викладача. У класичному вигляді таксономія виглядає так: «знання – розуміння – використання – аналіз – синтез – оцінка» [2]. Перші з перерахованих цілей можна відповідають елементарному запам'ятовуванню інформації, досягнення ж останніх передбачає серйозну рефлексію.

Дистанційний курс «Українська мова для іноземних студентів (підготовчий факультет)» розташований на платформі Moodle НФаУ ([pharmel.kharkiv.edu](http://pharmel.kharkiv.edu)) та використовується для слухачів підготовчого факультету очної форми навчання (з базовим знанням російської та англійської/французької мов). Тривалість – 1 семестр, 18 навчальних тижнів. Основною метою курсу є досягнення студентами рівня комунікативної компетентності, достатнього для усного мовлення, читання й написання нескладних текстів. Реалізації мети здатне допомогти наповнення курсу: теоретичні текстові матеріали із численними ілюстраціями; аудіозаписи звуків, фраз, текстів; тести, контрольні тести; презентації, інтернет-посилання, відеоролики. Щотижня студентам пропонується вивчити інформаційні матеріали заняття, виконати зазначені тренувальні вправи та пройти тест (тести включають завдання, які мають на меті визначення рівня знань та вміння застосовувати ці знання на практиці; викладач неодмінно аналізує результати й робить висновки для подальшої роботи). На заявлених заняттях пропонується брати участь у чатах, вебінарах, виконати контрольні тести – на 9 (тематичний контроль) й 18 заняттях (підсумковий).

Провідною особливістю застосування таксономії Б. Блума в роботі означеного курсу є те, що на підсумковому етапі студенти не мають досконало оволодіти мовою, вимагається лише базове знання. Тому доцільним при вибудовуванні стратегії навчання, формулюванні цілей та завдань до кожного заняття нам видається опертя переважно на перші 3-4 цілі за таксономією. Питома частка решти цілей не має перевищувати кількох відсотків і може бути досягнута умовно в другій частині курсу. Наведемо для прикладу формулювання мети заняття № 6 «Іменник. Називний, родовий, давальний відмінки іменника. Текст «Я і моя родина»: 1) *вирізняти іменники з-поміж інших слів, правильно розподіляти іменники за родами, правильно узгоджувати іменники з лексемами інших частин мови (рівні розуміння, аналізу); 2) грамотно писати й ситуаційно влучно застосовувати слова (безпомилково співвідносити їх із позначуваними поняттями), запропоновані як лексичний мінімум уроку (рівні розуміння, застосування); 3) правильно відмінювати іменники (називний, родовий, давальний відмінки) (рівні розуміння, застосування); утворювати міні-діалоги з іменниками (рівні застосування, аналізу); 4) правильно вживати особові та присвійні займенники, будувати з ними міні-речення, вміти за допомогою цих міні-речень розповісти про себе (рівні знання, розуміння, застосування, аналізу); 5) порівнювати українські слова з російськими та лексемами з рідної мови студента-іноземця (рівні розуміння, аналізу); 6) відповідати на типові питання щодо власної персони, своєї родини (рівні знання, розуміння, застосування, аналізу).*

Як бачимо, досягнення рівнів синтезу та оцінки не передбачене взагалі, а рівень аналізу застосовується тому, що йдеться про 6 (з 18-ти) заняття, а отже, студенти вже мають деякі знання.

Щодо тестових завдань, пропонуємо застосовувати такий же підхід. Наводимо приклад тематичного тестування, де питання градуйовані за таксономією Б. Блума:

<b>Знання (35%)</b>	
1) Які букви передають два звуки? а) я, ю, е; б) ї, є, я; в) а, ю, і.	2) Які звуки приголосні? а) к, ю, т; б) п, б, в; в) и, ю, я.
3) Як перекласти українською мовою «Доброе утро»?	4) З'єднайте <b>пори року</b> з назвами місяців:

<p>а) До побачення, спасибі; б) Доброго вечора; в) Доброго ранку.</p>	<p>а) зима 1) березень, квітень, травень; б) весна 2) грудень, січень, лютий; в) літо 3) червень, липень, серпень; г) осінь 4) вересень, жовтень, листопад.</p>
<p>5) Частина мови, яка означає предмет і відповідає на питання <i>хто? що?</i> називається _____</p>	<p>б) Людина, яка навчає студента в університеті, називається а) викладач; б) дідусь; в) студент.</p>
<p>7) З'єднайте російські слова з українськими відповідниками:</p> <p>а) папа 1) дідусь; б) бабушка 2) онук; в) дедушка 3) тато; г) внук 4) бабуся.</p>	
<p><b>Розуміння (30%)</b></p>	
<p>8) Доберіть правильні відповіді: - що більше - а) дім;                                 б) машина; - хто молодший - а) студент;                                 б) викладач.</p>	<p>9) У якому рядку записано слова чоловічого роду? а) брат, лист, жовтень; б) мама, сестра, бабуся; в) масло, викладач, студент.</p>
<p>10) У якому рядку записано слова жіночого роду? а) студентка, дошка, мама; б) парта, книжка, тато; в) брат, кава, торт.</p>	<p>11) У якому рядку записано слова середнього роду? а) двері, вікно, хлопець; б) масло, сонце, серце; в) слово, музей, собака.</p>
<p>12) В якому рядку правильно записано транскрипцію слів? а) комп'ютер [компйутер], троянда [тройанда]; б) комп'ютер [компутер], троянда [тройанда]; в) комп'ютер [компютер], троянда [троанда].</p>	<p>13) Розташуйте в правильній послідовності поняття: <i>сьогодні, вчора, завтра.</i> _____</p>
<p><b>Використання (25%)</b></p>	



<p>14) У якому рядку правильно записані фрази:</p> <p>а) прийду вчора, у мені є ручка, доброго ранку;</p> <p>б) прийду завтра, у мене є ручка, доброго ранку.</p>	<p>15) Поставте дієслово у минулий час.</p> <p><i>Студент (дивитися) _____</i></p> <p><i>фільм про Україну.</i></p>
<p>16) У якому реченні виділене слово стоїть у правильній формі?</p> <p>а) <i>Брат дивився з ВІКНА.</i></p> <p>б) <i>Він відійшов від ДОШКА.</i></p> <p>в) <i>Гуртожиток знаходиться біля РІЧКА.</i></p>	<p>17) Поставте слово у потрібну форму:</p> <p><i>Я _____ телефоную (брат)</i></p>
<p>18) Підкресліть правильні фрази:</p> <p><i>у мене, з тобою, без тобою, до дошка.</i></p>	
<p><b>Аналіз (5%)</b></p>	
<p>19) Складіть речення зі слів.</p> <p><i>Бабуся, гарно, шиє, дуже.</i></p> <p>_____</p>	
<p><b>Синтез (5%)</b></p>	
<p>20) Перекладіть українською:</p> <p><i>Вчера мы с преподавателем ходили в музей.</i></p> <p>_____</p>	

Безумовно, розвиток дистанційної освіти в Україні ще перебуває на початкових етапах, і сучасний рівень свідомості населення засвідчує більшу затребуваність традиційної освіти. Вочевидь, «золотою серединою» в цьому процесі може стати застосування змішаного навчання.

### ЛІТЕРАТУРА

1. **Малафіїк І. В.** Дидактика: [навчальний посібник] / І. В. Малафіїк. – К.: Кондор, 2005. – 397 с. 2. **Bloom B. S.** Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals: Handbook I, cognitive domain. – New York: Longman, 1956. 3. **Costa A. L.** (Ed.). Developing minds: A resource book for teaching thinking. – Alexandria, VA: ASCD, 2000.

**Марія Тишковець**

*Тернопільський державний медичний університет  
імені І. Я. Горбачевського (Тернопіль, Україна)*

## **НАУКОВИЙ СТИЛЬ У ФАХОВІЙ МОВІ МЕДИЧНОГО ПРАЦІВНИКА**

Професійна діяльність медичного працівника вимагає знання результатів наукових досліджень у галузі медицини. Повноцінне навчання у вищій медичній школі, подальша продуктивна праця випускника не може відбуватися без розвиненої високої культури писемної наукової мови, без умінь продукувати і сприймати навчально-наукові тексти [2: 10]. Ось чому важливою у засвоєнні дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» для студентів вищих медичних закладів залишається тема «Науковий стиль у фаховій мові медичного працівника».

Науковий стиль української мови має свої особливості. Його основна функція – інформативна, тобто повідомлення про результати дослідження, обґрунтування гіпотез, класифікація понять, систематизація знань, аргументований доказ. Наукові тексти характеризуються об'єктивністю суджень, логічною послідовністю, узагальненістю, однозначністю лексичних засобів (слів-термінів), точністю і лаконічністю викладу, наявністю висновків.

З основами наукового стилю студенти медичного університету ознайомилися у шкільному курсі української мови. Шкільна програма вимагає вивчення стилів мовлення в аспекті тексту й типів мовлення, тобто студенти уже знають визначення наукового стилю і його характерні ознаки.

У вищому навчальному закладі майбутні лікарі і провізори повинні засвоїти ключові характеристики, мовні засоби, підстили та жанри наукового стилю, його функціональне призначення. Окрім цього, студентам необхідно вивчити види нотування готового наукового тексту: нотатки, план, тези; знати особливості конспектування. Не менш актуально в опрацюванні наукового стилю є засвоєння етапів підготовки до написання власного наукового твору – реферату, правила його оформлення, вимоги до композиції, системи мовних

засобів. Адже саме реферат, рецензія (відгук) допомагають студентів навчитися самостійно мислити в процесі пізнання [1: 17].

Щоб студенти навчилися правильно будувати власні наукові тексти, потрібно ознайомити їх із попередніми та сучасними роботами дослідників медицини, представити українські та зарубіжні наукові фахові видання, звернути увагу на композиційні особливості медичних наукових праць.

Опрацювання медичної наукової літератури неможливе без знання вимог складання і читання бібліографічного опису. Ця робота вимагає плідної праці з боку викладача, який повинен пояснити основні правила оформлення списку літератури і представити зразки таких описів. Для відповідних презентацій ефективним стане використання плазмового екрана, який з'єднаний із комп'ютером викладача і через який викладач може продемонструвати порядок запису літератури, особливості рубрикації, відповідні пунктуаційні та орфографічні норми, звернути увагу студентів на можливі помилки.

Необхідним елементом заняття повинні бути тренувальні вправи. Для опанування теми рекомендуємо використовувати вправи на упорядкування бібліографічного опису, пошук у запропонованих списках літератури помилок, виставлення розділових знаків при цитуванні, добір з медичної літератури цитат і уведення їх у текст за допомогою словосполучень *як зауважує...*, *автор вважає, що...*, *автор висловлює думку про те, що...* та ін.

Таким чином, вивчення наукового стилю у курсі «Українська мова (за професійним спрямуванням)» для студентів медичних закладів є актуальним і вимагає особливої і необхідної уваги студентів і викладачів.

## ЛІТЕРАТУРА

1. **Золотухін Г. О.** Фахова мова медика: [підручник] / Г. О. Золотухін, Н. П. Литвиненко, Н. В. Місник. – К.: Здоров'я, 2002. – 392 с. 2. **Юкало В. Я.** Культура мови: [навчальний посібник] / В. Я. Юкало. – Тернопіль: Укрмедкнига, 1999. – 77 с.

**Tetyana Titiyevska, Tetyana Gromokovska,**

**Oleksiy Pashko**

*Zaporizhia State Medical University*

*(Zaporizhia, Ukraine)*

**DISTRIBUTION OF HISTOLOGIC TERMS according to language groups as a means of enhancement educational process in Histology at Higher Medical Educational Establishment**

Latin language is the basis of most medical terms used internationally and in Ukraine. Learning the educational subject «Histology, cytology and embryology» should be linked with the course of Latin for the formation in the future professionals the system approach skills and the integrity of ideas about the object of their activity. The integration of Latin and Histology courses contributes to achieving the ultimate goal of study - training of doctors, who in their practical and scientific activities will be able to deal fluently with Latin medical terminology. With the transfer of higher medical education in Ukraine on credit-module system of training, there appeared the need to pay the utmost attention to students' self-study. To improve the independent study of some aspects of histologic nomenclature and its better comprehension, we propose to consider histologic terms from the point of view of their linguistic features, which may be structural types of the special terms in the course «Histology, cytology and embryology.» It is important to do simultaneously with the studying of the subject «Latin language and the fundamentals of medical terminology» in the course of which students work out medical terms (anatomical, clinical and pharmaceutical) as linguistic units – they regard the terms from the point of view of their grammatical structure, phonetic and semantic aspects. To study the histologic terms as linguistic units, we propose to distribute them into groups by their linguistic signs:

Group 1 – Ukrainian origin terms (core, tube and so on.);

Group 2 – Latin origin terms that are built on the principles of Latin grammar (annulus pori, caput spermatozoidi etc.);

Group 3 – Ukrainian terms derived through direct transliteration of the corresponding Latin terms (teratology, pronephros, mitosis, etc.).

In connection with the fact that the Latin language curriculum does not provide studying of the 3rd group terms at practical classes, we have been offering for three years this topic for 1<sup>st</sup> year students' self-study in the first semester, before they start

learning histology course. To increase the efficiency of work all the terms have been distributed into 3 groups:

a) the terms created using prefixes that are important in terms semantization. For example: atrophy (lack of histologic structure) – dystrophy (disorder of the correlation of different structures in histologic system), hypochromy (increased erythrocytes coloration) – hyperchromia (reduced erythrocytes coloration) etc.

b) the terms created using suffixes. The most common Latin origin suffixes of nouns is -tion [-tio] (means the process of action) – gastrulation (the process of germ layers formation), invagination (early gastrula formation mechanism); -ul- [-ul-], -kul- [-cul-], -ol- [-ol-], -ell - [-ell-], that in some terms have lost their direct meaning of reduction and acquired a new semantic purely histological shade of meaning – blastula (multicellular embryo), morula (embryo without a cavity). It should also be noted the widespread use of the Greek origin suffix -oz- [-osis-], which means any process or its outcome – apoptosis (programmed cell death), mitosis (division), meiosis (cell division to the formation of haploid sets) etc.

c) terms – compound words based on the Greek roots. Compound terms are mostly formed by the Greek roots, learning most of which is included in the Latin language curriculum. Therefore, more attention should be paid to Greek roots that are spread only in histologic terms: -plazma, -hial-, -kari -, - gene, etc.

For the greater efficiency of students' independent work they have been proposed special tables of the Greek and Latin prefixes, suffixes, and the most common Greek terms elements (for compound terms).

Processing of histologic terms in linguistic groups contributes to the objective of learning Latin – conscious use of Latin terminology, in this case the histologic nomenclature as its integral part. In addition, due to the preliminary study of the Latin and Greek morphemes in histologic terms (first semester) time has been released at histology practical classes to work with purely specific topics at the expense of language practice semantization.

**Елена Третьякова**

*Днепропетровская государственная медицинская академия*

*(Днепропетровск, Украина)*

## **ИЗУЧЕНИЕ СИСТЕМНЫХ ЗАКОНОМЕРНОСТЕЙ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ЯЗЫКОВЫХ ЕДИНИЦ КАК ОСНОВНОЙ МЕТОД ФОРМИРОВАНИЯ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ**

Коммуникативная ориентация современной методики преподавания иностранных языков имеет в своей основе идею обучения общению на изучаемом языке. Это заставляет в описании языкового (грамматического) материала, в его предъявлении и тренировке искать такие моменты, которые облегчают становление коммуникативно-речевых умений на основе использования данной категории языка.

Сформировать коммуникативную компетенцию можно лишь при условии владения тем объемом языкового материала, который необходим для определенной темы и в определенных условиях деятельности. Иными словами коммуникативная компетенция недостижима без достаточного уровня лингвистической компетенции. Разумеется, что их разграничение совершенно условно. Лингвистическая компетенция это не только знание системных закономерностей функционирования языковых единиц, но и владение языковым материалом на уровне речевого навыка. Совершенно очевидно, что лингвистическая компетенция составляет неотъемлемую часть коммуникативной, понимаемой как владение коммуникативно-речевыми навыками, необходимыми для общения на изучаемом языке в естественных ситуациях общения с учетом параметров этих ситуаций.

Коммуникативная направленность обучения иностранному языку требует такого описания грамматики языка и, следовательно, такого обучения грамматике, которое сделало бы ее подлинным инструментом общения, превратило бы ее из объекта усвоения в орудие деятельности. Необходимость знания грамматики будет очевидна, если ее усвоение будет коммуникативно-мотивированным процессом, если будет показана способность каждой языковой единицы, участвовать в реальном речевом общении. Коммуникативность как один из ведущих принципов современной методики характеризуется также интересом к личности учащегося. Предметом внимания для преподавателя должно быть не только содержание (чему учить), не только

приемы (как учить), субъект обучения (кого обучать). Именно он имеет центральное значение, определяющее содержание и приемы обучения.

**Ольга Турган, Оксана Сидоренко**

*Запорізький державний медичний університет*

*(Запоріжжя, Україна)*

## **ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА (за професійним спрямуванням)»: ПРІОРИТЕТИ І ПРОРАХУНКИ**

Ситуація з українською мовою складається в державі просто парадоксально – неначебто надійно захищена Конституцією та низкою різноманітних законів вона залишається практично беззахисною в розмовному просторі, де телебачення та преса відводять їй роль мови новин (і то не завжди) та реклами. Неначебто всі знають, що українська мова є другою в світі за милозвучністю й третьою за красою, однією з лексично найбагатших серед слов'янських, однак найчастіше вона залишається лише гарною прикрасою, їй відмовляють у застосуванні у цілих галузях науки, освіти та соціального життя.

Начебто, з одного боку, українське мовознавство розробляє все нові й нові підручники, посібники, словники, українська мова як обов'язковий предмет вивчається у всіх ВНЗ, викладається на різноманітних курсах і тренінгах, проте ситуація із загальним володінням нею так само катастрофічна – невміння говорити й писати грамотно, неможливість висловитись повноцінно простежується від пролетарського середовища до найвищих щаблів політикуму та творчого істеблішменту.

Ми звично відмахуємося від цих проблем як ненасущних, однак забуваємо, що багатьох із тих проблем, які ми маємо сьогодні, не було б, якби було розуміння, що мова – головний конструент мислення, володіння мовою – первинний компонент інтелектуальної міці народу. Доречно згадати слова Б. Антоненка-Давидовича: «Правильно говорити своєю мовою може кожний, аби тільки було бажання. Це не є перевагою вчених-лінгвістів, письменників або вчителів-мовників, це не тільки ознака, а й обов'язок кожної культурної людини. Культурними в нас мусять бути всі, незалежно від того, працює людина розумово чи фізично» [1: 14].

Тому будь-яке фахове мовлення, в тому числі і медичне, – це частина загальнонаціональної мови. Сама ж медицина – з усіма її формами і засобами вираження та застосування у суспільстві – це невід’ємна частина національної культури, а отже, вона вбирає в себе і мову, і численні традиції, в тому числі народної медицини, взаємодіє з іншими галузями науки.

Оскільки в Україні медицина – один з найпоширеніших напрямів навчання, то функціонування і вивчення фахового мовлення медиків – одна з найбільш актуальних проблем мовознавства, а опанування професійним мовленням забезпечить налагодження контакту з пацієнтом і може відігравати роль психотерапевтичного чинника.

У навчальному плані вищого медичного закладу освіти обов’язковою є «Українська мова (за професійним спрямуванням)». Однак незначна кількість аудиторних годин, різні методичні підходи до викладання курсу, відпрацювання певних питань з деонтології, культури спілкування медиків з пацієнтами під час вивчення різних, передусім клінічних дисциплін не сприяють ефективності формування культури професійного мовлення майбутніх медичних працівників. Отже, навчання студентів здійснюється на різних кафедрах силами багатьох викладачів, які керуються своїми методичними принципами і традиціями, що склалися.

17 березня 2009 року під головуванням міністра освіти і науки України І. Вакарчука відбулася Всеукраїнська нарада з питань викладання у вищих навчальних закладах дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)». Виступаючи на нараді, Міністр освіти і науки України наголосив, що відведений обсяг аудиторних занять з дисципліни «Українська мова» не дозволяє забезпечити належну підготовку фахівців. При цьому Міністр зазначив: «Ми маємо розширити зміст цієї навчальної дисципліни і, залежно від профілю навчального закладу, спрямувати курс на вивчення особливостей застосування української мови для кожної зі спеціалізацій. Поки що зміст названої дисципліни далекий від ідеалу: на першому місці – надмірна увага до оформлювання документації, натомість відсутня орієнтація на майбутній фах студента» [2].

На нараді було окреслено найсуттєвіші завдання щодо мовної освіти у вищих навчальних закладах, зокрема: переглянути навчальні плани та програми і розпочати вивчення дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)», суттєво змінивши її зміст, зробивши акцент на культуромовних аспектах; на четвертому (випускному) курсі, коли студенти



працюють над дипломною роботою (проектуванням), ввести лінгвістичну дисципліну, яка забезпечить якісну підготовку до самостійного продукування наукового тексту, його редагування та захист його положень; здійснювати мовну підготовку у вищій школі впродовж усіх років навчання і складати державний екзамен з української мови; запровадити спеціальний курс української мови під час підвищення кваліфікації викладацького складу.

За 6 років, що минули після зазначеної наради, ситуація, на жаль, не змінилася. І сьогодні спостерігаємо випадки, коли в навчальному процесі вишів, зокрема східного регіону, послуговуються у своїй роботі мовою сусідньої держави. Причин на це є достатньо, і «найпереконливішим» виступає пояснення про наявність серед потоку вітчизняних студентів на лекції кількох іноземців з російською мовою навчання та недостатню забезпеченість підручниками для викладання предметів, що досить часто не відповідає дійсному стану справ. Крім того, таку ситуацію часто погіршують самі викладачі.

Викликає занепокоєння і стан видавничої справи у таких навчальних інституціях, адже значний відсоток навчально-методичних посібників видається російською мовою.

Для виправлення ситуації, що склалася, було б доречно вжити таких заходів:

- запровадити як обов'язкову умову підписання контракту при прийнятті на роботу або переобранні викладачів на наступний термін проведення відкритих занять українською мовою;
- відновити курси з вивчення та підвищення якісного рівня володіння українською мовою для професорсько-викладацького складу;
- заохочувати викладачів видавати курси лекцій українською мовою;
- розробити заходи щодо невідкладного запровадження в широке використання україномовних версій операційних систем;
- включити до рейтингу викладачів показники викладання нормативних дисциплін українською мовою і забезпечення навчального процесу виданими українською мовою навчально-методичними матеріалами.

За таких умов українська мова в галузі освіти зможе реалізуватися: а) як навчальний предмет; б) як основний засіб комунікації і здобуття знань з інших (не мовних) сфер пізнання. Що ж до медичного вищого навчального закладу, то викладання української мови (за професійним спрямуванням) має відбуватися з чіткою орієнтацією на формування мовних компетенцій майбутніх лікарів і

мовну підготовку фахівців-медиків вищої кваліфікації – клінічних ординаторів, аспірантів, докторантів.

Однак на цьому шляху стикаємось із низкою проблем, зокрема:

- значний обсяг навчального матеріалу з дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» і невелика кількість годин, відведена на його опанування;
- вивчення цієї нормативної дисципліни на I курсі, коли студенти ще не повною мірою розуміють її доречність, не мають системних знань із медичної термінології на понятійному та мовному рівнях, а відтак, не мотивовані на належне оволодіння матеріалом;
- у медичних вищих навчальних закладах не викладаються елективні курси з української мови, які б забезпечили не лише опанування основного загальномедичного словникового фонду та фахової термінології на належному рівні, але й безперервність мовної освіти, задекларованої Концепцією мовної освіти в Україні;
- не викладається обов'язковий курс для аспірантів «Основи термінознавства»;
- скасування наказу МОНУ «Про затвердження плану дій щодо вдосконалення викладання дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» у вищих навчальних закладах», що передбачав вступний іспит до аспірантури та кандидатський іспит з української мови для спеціалістів усіх наукових галузей.

Кожен наведений пункт має аргументовані пояснення. Так, зокрема, навчальною програмою дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» передбачено не лише вивчення основних аспектів мовних норм сучасної літературної мови, фахової термінології, що допоможе запобігти серйозним лексичним і семантичним помилкам у мовленнєвій практиці майбутніх лікарів, навчить правильно використовувати лексико-семантичні ресурси мови залежно від мети та змісту висловлювання, але й оволодіння системою знань з офіційно-ділового мовлення, що забезпечить компетентність у сфері ділових паперів.

Таким чином, існує необхідність поглибленого вивчення лексичних, морфологічних, синтаксичних аспектів фахової мови, однак, кількість годин, відведена для викладання цієї нормативної дисципліни, не дає змоги здійснювати раціональний розподіл навчального матеріалу для багаторівневого опрацювання нової інформації та призводить до його інтенсифікації.

Крім того, вивчення медицини студенти I курсу починають з фундаментальних дисциплін (біології, анатомії, гістології, фізіології людини), які характеризуються специфічними лексико-граматичними, семантичними, синтаксичними мовними засобами, складним термінологічним апаратом, але їх мовна підготовка обмежується лише одним семестром, протягом якого вони встигають опанувати лише загальномедичний словниковий фонд. При цьому для їх майбутньої професійної діяльності важливими є системне вивчення медичної термінології на понятійному та мовному рівнях, розвиток уміння термінологічного опрацювання текстів, кваліфікованого аналізу труднощів терміновживання. Відтак, необхідним є оволодіння ними медичною термінологією протягом усіх років навчання, щоб термінологічна робота набула системного і цілеспрямованого характеру, а це можна забезпечити кількома шляхами: 1) викладання дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» має здійснюватись або упродовж кількох семестрів, або здійснюватись у III семестрі, коли студенти вже матимуть певний словниковий запас з медичної сфери; 2) уведення до навчальних планів для студентів II і III курсів дисципліни «Теорія і практика професійної мовної комунікації» та для студентів IV і V курсів дисципліни «Культура наукової мови», що будуть логічним продовженням дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)». Остання дисципліна може бути включена до навчальних планів як елективний курс, однак це не применшує її значущості, адже для студентів старших курсів важливим є володіння основами культури наукової мови.

У цьому контексті слід відзначити важливість дисципліни «Культура наукової мови» і для аспірантів та здобувачів, адже вона допоможе молодим науковцям у виробленні навичок логічного, виразного, граматично і стилістично досконалого усного й писемного наукового мовлення, засвоєнні основних принципів побудови та оформлення наукових текстів, вимог до вступу перед аудиторією.

У цьому сенсі доречним вбачається також введення обов'язкового курсу для аспірантів «Основи термінознавства».

Оскільки не повинно відбутися пониження статусу та усунення державної мови з наукової сфери вищої школи в Україні, ще одним важливим питанням є ініціювання повернення вступного іспиту до аспірантури та кандидатського мінімуму з української мови для аспірантів та здобувачів.

Це є особливо актуальним у контексті тієї складної політичної ситуації, яка склалася в Україні. Відтак, слід звернути особливу увагу на мовну політику вищих навчальних закладів, яка певною мірою є складовою виховної роботи ВНЗ та має бути спрямована на обов'язкове вивчення і знання державної мови, досконале володіння нею.

На сьогодні, в умовах кредитно-модульної системи навчання, чи не єдино можливим засобом перевірки рівня мовної компетентності у студентів, як власне і щодо перевірки знань із інших дисциплін, є тестування. Тестування в навчальному процесі активно впроваджується в Україні. Саме за допомогою тестів процес перевірки навчальних досягнень студентів (рівень знань з предмета, сформованість відповідних умінь і навичок) значно об'єктивізується й убезпечується від суб'єктивної думки викладача, оскільки створюються реально рівні умови під час контролю результатів навчання для кожного з учасників освітнього процесу. Це, безумовно, свідчить про доцільність використання тестових завдань на всіх етапах навчання (поточний, підсумковий, самопідготовка тощо).

Однак надмірне захоплення тестуванням без відповідного критичного осмислення різних його аспектів може призвести до недостатньо об'єктивної оцінки знань студентів, адже мова – це не просто сукупність правил, а практична сфера їх реалізації. Тому для забезпечення належного рівня опанування професійної мови студентами, а також для об'єктивної діагностики успішності її вивчення варто було б застосовувати під час іспиту й інші форми, методи та прийоми контролю (зокрема, короткі усні відповіді на теоретичні питання, письмовий переклад фахового тексту, оформлення документа тощо).

Не можна не зацентувати увагу при викладанні мовних курсів і на обмежених можливостях традиційних моделей навчання, адже вони не відповідають реаліям сьогодення, тому і потребують якщо не категоричного переосмислення, то принаймні залучення нових технологій. Так, спостерігаємо на разі активне використання інтерактивної моделі навчання, яка прийшла на зміну усталеній пасивній та активній моделям.

У пасивній моделі студентові відводиться роль об'єкта навчання, він має засвоїти і відтворити матеріал, переданий викладачем, прочитаний у підручнику тощо. У такій моделі домінуючими методами будуть лекція-монолог, пояснення, читання, опитування. Активна модель натомість пропонує застосування методів, які стимулюють пізнавальну діяльність, розвивають активність і самостійність. Із об'єкта студент перетворюється на суб'єкта

навчального процесу. Така модель будується на діалозі, що передбачає запитання від наставника до студента і навпаки, у ній переважають творчі та проблемні запитання, самостійні роботи та ін.

Суть затребуваної на сьогодні інтерактивної моделі навчання полягає в тому, що навчальний процес має відбуватися за умов постійної взаємодії студентів. Формується співпраця студента і викладача, яка переростає у співнавчання, де немає поділу на об'єкта і суб'єкта, учень і учитель стають рівнозначними об'єктами.

Реалізація зазначеної моделі зокрема при викладанні мовного курсу була б можливою за наявності комп'ютерних класів, що дозволило б активно впроваджувати інформаційно-комунікативні чи то мультимедійні технології. Їх ефективність підтверджується хоча б тим фактом, що при традиційних формах навчання студенти засвоюють не більше четвертої частини матеріалу, при використанні ж мультимедіа рівень засвоєння збільшується щонайменше вдвічі. Напрацьована база навчально-методичної літератури, інтернет-ресурсів за наявності комп'ютерного класу дозволила б викладачам кафедри активно застосовувати в навчальному процесі електронні підручники, перевага яких полягає, перш за все, у інтерактивному зв'язку з різними освітніми ресурсами.

Ефективним при викладанні дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» було б використання мультимедійних презентацій, оскільки ця форма роботи дозволяє охопити всі види мовленнєвої діяльності (читання, говоріння, писання, аудіювання, переклад), таким чином, створюючи ефект справжнього спілкування за будь-яких ситуацій, у будь-яких сферах і насамперед професійній.

Можливість хоча б періодично залучати в навчальному процесі мультимедійні презентації стала б у нагоді і при вивченні української мови як іноземної. Враховуючи вкрай мізерну кількість годин у вишах із російськомовною формою навчання для студентів-іноземців, які виділяються для цього курсу, зазначений інтерактивний метод міг би сприяти ефективному зануренню в мовне середовище, засвоєнню лексичних одиниць, формуванню граматичних навиків, набуттю умінь діалогічного та монологічного мовлення. До речі, питання методики викладання української мови студентам-іноземцям є ще однією актуальною проблемою.

Курс «Українська мова» не дозволяє в повній мірі виробити навіть елементарні мовленнєві навички і фактично набуває ознайомчого характеру з мовою країни, де навчаються студенти. Отже, можливість забезпечення

комунікативних потреб студентів у побутовій, соціально-культурній, навчально-професійній та навчально-науковій сферах зводиться до мінімуму. Критично обмежена кількість аудиторних годин не дає жодної змоги для відпрацювання належних мовних та мовленнєвих вмінь і навичок.

Значно ускладнює навчання української мови студентів-іноземців брак відповідної навчально-методичної літератури, а особливо відчувається потреба у підручнику, укладеному за єдиними критеріями.

Наостанок зауважимо, що означений спектр проблем має вирішуватися не лише конкретним вищим навчальним закладом. Це нагальні завдання, реалізація яких залежить, перш за все, і від формованої нової державної політики, створення загальної мовної концепції, реформування освітньої галузі тощо.

## ЛІТЕРАТУРА

1. **Антоненко-Давидович Б.** Як ми говоримо / Б. Антоненко-Давидович. – К.: Радянський письменник, 1970. – 182 с. 2. **Вакарчук І.** Мовна підготовка майбутніх фахівців у вищій школі повинна здійснюватися постійно [Електронний ресурс] / І. Вакарчук. – Режим доступу: [http://www.mon.gov.ua/main.php?query=newstmp/2009\\_1/18\\_03/1](http://www.mon.gov.ua/main.php?query=newstmp/2009_1/18_03/1).

**Олена Фель**

*Національний фармацевтичний університет*

*(Харків, Україна)*

## СУЧАСНА СОЦІАЛЬНА ПАРАДИГМА ТА ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ В ОСВІТІ

Освіта як соціокультурний інститут, що виконує важливі та складні соціальні функції, знаходиться у стані кризи, вихід з якої все академічне співтовариство вишукує у визначенні нової освітньої парадигми, методології, філософії та практики, щоб подолати критичний розрив між культурою, освітою й умовами громадського життя. Тому головною метою сучасної освіти має стати відтворення культури та інтелекту суспільства в усій багатогранності загальнолюдських та національних зразків. Міжнародний досвід свідчить, що освіта не тільки сприяє збереженню культурних цінностей та соціальним змінам, пов'язаним з втіленням науково-технологічних

досягнень та оновлення знання, а й розуміється передовим людством як капіталовкладення, здатне принести нагороду в майбутньому.

Головною цінністю освіти стає формування в особистості особливих творчих якостей, нестандартного мислення, потреби і можливостей виходити за межі того, що вивчається, здатності до саморозвитку, самоуправління, творчої самореалізації. Тобто це ознаки сучасної гуманістичної виховної парадигми - парадигми самореалізації особистості. Тому переорієнтація на методологію особистісно-орієнтованого навчання є природнім результатом тих змін, які відбуваються в Україні та й у всьому світі.

Будь-яке навчання за своєю сутністю є створенням умов для розвитку особистості, тому воно є розвивальним, особистісно-зорієтованим і має спільні риси:

- визнання за навчанням домінуючого фактору розвитку особистості;
- формування особистості з заздалегідь запланованими якостями, властивостями, здібностями;
- розуміння розвитку (вікового, індивідуального) як накопичення знань, умінь, навичок (збільшення їх обсягу, ускладнення змісту) й оволодіння соціально значущими еталонами у вигляді понять, ідеалів, зразків поведінки;
- виокремлення та опрацювання типових характеристик особистості як продукту соціокультурного середовища;
- визначення механізмів засвоєння навчаючих впливів в якості основного джерела розвитку особистості.

У новій гуманістичній парадигмі особистісно-зорієтована педагогіка розглядає особистість як індивіда, наділеного своїм неповторним суб'єктним досвідом (досвідом життєдіяльності, надбаного дитиною до школи в конкретних умовах родини, соціокультурного оточення, в процесі сприйняття та розуміння нею світу людей і речей), який має право на свою індивідуальність, самобутність, самоцінність.

Сучасна молодь проходить своє становлення в дуже складних умовах ламання старих цінностей і формування нових соціальних відносин. Її соціальне самопочуття є одним з головних показників розвитку суспільства, а проблема формування її свідомості – однією з провідних у соціології. Для того щоб формування молоді відбувалося адекватно суспільним процесам, необхідно визначити її роль і місце в суспільстві, з'ясувати її труднощі та проблеми. Серед них є традиційні – кохання, дружба, пошуки сенсу життя, створення сім'ї тощо. Розв'язання багатьох проблем залежить від факторів

соціального життя. Йдеться і про вибір професії, життєвого шляху, самовизначення, професійну мобільність тощо. Не менш актуальними є здоров'я, освіта молоді, спілкування її з дорослими й однолітками. Вивчаючи молодіжні проблеми, неможливо обходитися простим констатуванням позитивних чи тривожних фактів життєдіяльності молодих людей. Потрібен глибокий системний аналіз буття молоді.

Вплив соціальної парадигми здійснюється на трьох рівнях – загально-методологічному, спеціально-теоретичному та емпіричному, що дає змогу дотримуватися єдності вихідних методологічних понять, операційних визначень стосовно історичного змісту та емпіричних індикаторів. На перших двох рівнях відбувається науково достовірне визначення молоді з урахуванням конкретно-історичних умов її існування і розвитку; обґрунтування специфічних особливостей цієї спільноти, які зумовлюють відмінність молоді від інших соціальних груп і спільнот суспільства; з'ясування об'єктивних і суб'єктивних чинників, що визначають якісну своєрідність молодого покоління. Емпіричний рівень функціонування соціології молоді на основі накопиченого матеріалу та нової соціологічної інформації сприяє поглибленому розумінню молодіжних проблем, розкриттю їх тісного зв'язку з проблемами суспільства, має на меті оперативне реагування на нові явища в молодіжному середовищі та прогнозування їх розвитку.

Проблеми молоді, її освіти, виховання, соціального становлення, роль в системі соціальних зв'язків і соціальних відносин перебувають у центрі уваги і на стику різних наук. Звісно, адже саме молоді належить будувати демократичне, суверенне з високим рівнем правової культури суспільство, а в сучасних умовах в Україні формувати громадянське суспільство і правову державу. Якою мірою сучасна українська молодь здатна вирішувати життєво необхідні для України завдання, має показати рівень її готовності активно брати участь у державотворчих процесах, зважаючи на те, що соціальне обличчя молоді формується під впливом різноманітних суспільно-політичних і соціальних чинників. Адже як в Україні, так і в усьому світі молодь становить значну і дедалі збільшувану частину населення і відіграє важливу роль у розв'язанні важливих соціальних, економічних, духовно-моральних проблем людства. Тому не випадково сучасна освіта спирається на соціальну парадигму та суспільство.



**Ростислав Филиппенко, Алла Берестовая**  
*Национальный фармацевтический университет*  
*(Харьков, Украина)*

## **МУЗЕЙ ИЗЯЩНЫХ ИСКУССТВ И ДРЕВНОСТЕЙ ХАРЬКОВСКОГО УНИВЕРСИТЕТА: Ф. И. ШМИТ**

В становлении и развитии школы истории искусств Харьковского университета важную роль сыграл Музей изящных искусств и древностей, без работы которого было бы трудно говорить о фундаментальном изучении памятников отечественной и зарубежной культуры. Особый вклад в формирование и работу университетского Музея изящных искусств внесли такие выдающиеся ученые, как А. А. Потебня, Е. К. Редин, Н. Ф. Сумцов и др. В 1912 г. Музей возглавил профессор кафедры теории и истории искусств Харьковского университета Федор Иванович Шмит.

Ф. И. Шмит закончил историко-филологический факультет Петербургского университета и занимался изучением памятников византийского искусства. В 1909 г. ученый защитил магистерскую диссертацию. Работал в Русском археологическом институте в Константинополе. В сентябре 1912 г. Ф. И. Шмит был избран экстраординарным профессором по кафедре истории и теории искусств Харьковского университета.

В период его заведования Музеем продолжалась работа по пополнению фондов новыми коллекциями и экспонатами, а также научной обработке собранного материала. Если на 1 января 1912 г. в Музее числилось 4776 «номеров» [1: 162], то на 1 января 1916 г. количество «номеров» увеличилось до 5115 [4: 149]. В отчете о деятельности Харьковского университета за 1917 г. сведения о работе Музея изящных искусств и древностей отсутствуют. В свою очередь, в отчете Музея за 1918 г. отсутствуют данные о количестве «номеров».

Из отчета за 1912 г. можно узнать, что «Музей и его библиотека обогатились рядом предметов и изданий» [1: 162]. В числе «жертвователей» встречаем фамилии Н. Ф. Сумцова, Д. П. Гордеева и др. В отчете за 1913 г. отмечается, что в Музей поступали пожертвования от частных лиц и учреждений «изданиями и предметами» [2: 170].

В 1914 г. «производится полная ревизия и каталогизация имущества Музея» [3: 159], работа которой продолжилась и в 1915 г. [4: 149]. В частности,

в 1914 г. было «начато составление каталога картинной галереи» [3: 159], а в 1915 г. – «церковно-археологического отдела» Музея [4: 149]. В 1914–1915 гг. сотрудниками Музея была проведена «обработка богатой коллекции фотографий», собранной Е. К. Рединым [3: 159].

Несмотря на революцию и гражданскую войну, работа по сбору и научной обработке материала продолжалась, что подтверждает «Отчет» о работе Музея за 1918 г.: «Деятельность Музея... выразилась... в собирании новых материалов и пополнении коллекций Музея живописными копиями, фотографическими отпечатками и негативами с памятников искусства» [5: 34]. Из вновь поступивших экспонатов выделялся «...образ Св. Николая Чудотворца, великолепного письма XVII века, эвакуированный с Волыни». Также на хранение была принята «...большая коллекция... деревянных резных украинских иконостасных фигур, небольшое собрание портативных старинных икон и значительное количество среднеазиатских и персидских ковров, вышивок и тканей...» [5: 33].

Библиотека Музея также пополнялась новыми изданиями. В 1912 г. библиотеке были пожертвованы: «Труды XIV Археологического съезда в Чернигове» (М., 1908–1909), «Материалы по вопросу о сохранении древних памятников в России» (М., 1911), работа Н. П. Кондакова «История византийского искусства и иконографии по миниатюрам греческих рукописей» (Одесса, 1876) [1: 162–163.] и т. д. Среди книг, подаренных библиотеке Музея, было и тринадцать работ Ф. И. Шмита [1: 163]. В 1913 г. в библиотеку Музея поступали пожертвования – «...от М. А. Стояновой, сборник на 1866 г., изданный Обществом древнерусского искусства; ... от Румянцевского музея, Юбилейное издание под названием: «Пятидесятилетие Румянцевского музея в Москве, 1862–1912 г., исторический очерк» [2: 170–171] и т. д. В отчете за 1914 г. о поступившей литературе ничего не сообщается, но указывается о том, что была «почти закончена работа по приведению в известность состава библиотеки» [3: 159]. Эта работа была закончена в 1915 г. [4: 149]. Из отчета Музея за 1918 г. видно, что его библиотека «содержала 2496 номеров», но «в виду условий времени» пополнялась только трудами по украинскому искусству [5: 35].

Незаурядный ученый своего времени Ф. И. Шмит оставил глубокий след в изучении истории и теории искусства, психологии и музейного дела. Именно научная и педагогическая работа в Харьковском университете и Музее изящных искусств и древностей позволила Ф. И. Шмиту стать не только

крупным ученым-искусствоведом, научное наследие которого во многом сохраняет свое значение и сегодня, но и признанным организатором музейного дела в СССР.

### ЛИТЕРАТУРА

1. **Музей** древностей и изящных искусств // Записки Харьковского университета. – 1913. – Кн. 2. – С. 162–165.
2. **Музей** древностей и изящных искусств // Записки Харьковского университета. – 1914. – Кн. 1. – С. 170–171.
3. **Музей** древностей и изящных искусств // Записки Харьковского университета. – 1915. – Кн. 2. – С. 159–160.
4. **Музей** древностей и изящных искусств // Записки Харьковского университета. – 1916. – Кн. 2–3. – С. 148–149.
5. **Отчет** о состоянии Музея изящных искусств и древностей // Записки Харьковского университета. 1918–1919. – С. 33–37.

**Неля Філянiна, Лариса Сiнявiна**

*Нацiональний фармацевтичний унiверситет*

*(Харкiв, Україна)*

### ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ ДЖ. Д'ЮЇ

Значний інтерес для аналізу методологічних підвалин формування концепції екоосвіти та визначення екоосвітнього потенціалу гуманітарних знань становить філософія американського філософа Дж. Д'юї.

Метою розвідки є визначення положень філософії Дж. Д'юї, на які можна було б спиратися під час розроблення концепції екологічної освіти, зокрема тих положень, що стосуються досвіду, організації освітнього процесу, формування змісту освіти та навчальних планів. Це важливо й тому, що евристичний потенціал спадщини Дж. Д'юї досі ще не дістав належну оцінку у вітчизняній філософії освіти [3; 4].

Формування концепції екологічної освіти, програм та навчальних планів необхідно розглядати як розв'язання суперечності між зовнішніми та внутрішніми чинниками розвитку освіти, оскільки сам запит на екологічну освіту виник як реакція освіти на виклики екологічної кризи, які значною мірою виконують роль зовнішнього чинника стосовно освіти.

Екологічну освіту зазвичай розглядають як частину освітнього процесу, спрямованого на надання та поглиблення знань про природу та природні

екосистеми шляхом розробки відповідних програм для всіх груп населення й особливо розширення різних фахових знань про вплив на довкілля. Недоліком такого розуміння підходу до формування концепцій екоосвіти й виховання є її редукція до комплексу природничо-наукових чи техніко-інженерних знань.

Вихідним для цього дослідження є визначення філософії освіти як форми мислення, «яка, як і все мислення, походить від усього непевного у предметі досвіду і має на меті визначити природу проблеми і сформулювати гіпотези, щоб перевірити їх на практиці, у дії» [1: 265].

На основі робіт «Демократія і освіта» та «Досвід і освіта» можна виділити кілька аспектів спадщини Дж. Д'юї, які мають важливе значення для розвитку концепції екологічної освіти, її методу та змісту [1; 2]:

1. Для формування сучасної концепції екологічної освіти важливого значення набуває методологічний принцип зв'язку освіти та індивідуального досвіду, а також єдність освіти та виховання як способу забезпечення самозбереження динамічного суспільства. Відповідно до методологічних настанов Дж. Д'юї, екологічна освіта та виховання також мають розглядатися в рамках динамічних, а не статичних теорій виховання.

2. Необхідність розробки концепції екологічної освіти, орієнтованої на дитину, що випливає з дитиноцентризму філософії освіти Дж. Д'юї, а також доцільність вироблення різних підходів до організації екологічної освіти дітей і дорослих, що випливають із відмінностей освіти для дітей і дорослих та неприпустимості «некоректного протиставлення незрілості дитини і зрілості дорослого» (Дж. Д'юї). У сучасній екологічній освіті цей принцип втілюється у формулі «Діти – вчителі дорослих».

3. Важливість подолання поділу на природничі та гуманітарні науки і зменшення бар'єру між ними. Для концепції екологічної освіти фундаментального значення набуває погляд Дж. Д'юї на роль гуманітарних наук як таких, що забезпечують «гуманістичний інтерес як основу зацікавленості в природі», а на природу – як на основу для підтримки людських цілей.

4. Єдність шкільної та позашкільної освіти особливо в тих моментах, що стосуються спілкування з природою.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Д'юї Дж. Демократія і освіта / Дж. Д'юї. – Львів: Літопис. – 2003. – 294 с.
2. Д'юї Дж. Досвід і освіта / Дж. Д'юї; [пер. з англ. М. Василечко.] – Львів: Кальварія, 2003. – 84 с.
3. Радіонова І. О. Сучасна американська

філософія освіти та виховання: тематичні поля та парадигмально-концептуальні побудови / І. О. Радіонова. – Х.: ХДПУ, 2000. – 208 с. 4. **Радіонова І. О.** Методологічні проблеми прагматистськи орієнтованої освіти: евристичний потенціал спадщини Дж. Дьюї / І. О. Радіонова // Філософія освіти. – 2005. – №2. – С. 127 – 142.

**Людмила Фоміна**

*Харківський національний медичний університет*

*(Харків, Україна)*

## **СУСПІЛЬНО-ГУМАНІТАРНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ**

Сучасні вимоги до рівня якості у сфері медичної освіти, динамічні зміни у вітчизняній охороні здоров'я; соціальні, економічні, етичні, правові особливості діяльності суб'єкта системи охорони здоров'я в Україні; масштаб і темпи перетворень у сфері накопичення, передачі, використання інформації з питань медичної науки і практики; інтенсифікація міжнародної співпраці в галузі медичної освіти; створення нових форм навчального середовища, безперервного професійного удосконалення лікарів вимагають нового підходу до визначення рівня суспільно-гуманітарної підготовки майбутніх лікарів.

Саме суспільно-гуманітарна складова сучасної вищої медичної освіти сприяє формуванню особистості лікаря, розвиває його творчий потенціал, забезпечує мобільність випускників вузів на ринку праці, дозволяє вміло і швидко адаптуватися до вимог робочого місця, а також розвиває здатність до прогнозування й врахування соціальних, економічних, екологічних, духовно-культурних аспектів своєї діяльності.

Соціально-гуманітарна освіта неоднорідна й об'єднує різні дисципліни й напрями діяльності. У вищій школі така діяльність здійснюється через соціогуманітарне середовище вишу, яке включає в себе такі елементи: соціогуманітарні дисципліни, що входять до навчальних планів за спеціальностями та напрямками підготовки: професійно-викладацький склад, його професійний рівень і комунікативні здібності, підвищення кваліфікації викладачів (педагогічна освіта, школа педагогічної майстерності, інститут кураторів академічних груп, постійно діючий гуманітарний семінар викладачів,

школа молодих викладачів тощо), виховна робота вишу, особистісно орієнтовані технології навчання тощо.

Суспільно-гуманітарна складова сприяє:

- вирішенню питань побудови та організації міжособистісної взаємодії в колективі, в аналізі різного типу педагогічних ситуацій, в осмисленні найбільш ефективних методів впливу на особистість хворої людини і в розумінні питань самоосвіти й самовиховання;
- підготовці фіхівців із високим лінгвістичним рівнем грамотності та культури професійного мовлення;
- оволодінню системою психолого-педагогічних знань, формуванню медико-психологічних вмінь, що є одним з важливих аспектів у професійній підготовці та майбутній діяльності;
- формуванню особливого бачення проблеми хворої людини, що дає можливість правильно обрати різні варіанти психотерапевтичних стратегій, впливів;
- формуванню вміння застосовувати знання у процесі подальшого навчання та у професійній діяльності.

Скорочення кількості соціально-гуманітарних дисциплін, обсягу часу на аудиторну роботу студента й акцент на його самостійну роботу, вилучення з програм елективних курсів соціально-гуманітарного циклу, невідповідність матеріально-технічного забезпечення для використання інтерактивних технологій форм навчання, беззаперечно, негативно впливає на соціально-гуманітарну складову професійної підготовки. Це може призвести до того, що випускники будуть неконкурентноспроможні на ринку праці, зокрема, їм складніше буде влаштуватися, адаптуватися в трудовому колективі, застосовувати інноваційні підходи при розв'язанні професійних завдань, а також враховувати соціальні, психологічні, екологічні, економічні аспекти й обмеження своєї професійної діяльності.

Якщо зміст суспільно-гуманітарної підготовки орієнтувати на проблематику майбутнього й використовувати міждисциплінарний підхід, то він буде відповідати як сучасним тенденціям розвитку суспільства, так і індивідуальним інтересам студентів.

На нашу думку, пошук форм організованого поєднання професійної, суспільно-гуманітарної підготовки і практики їх реалізації в медичних вузах потребує корекції, удосконалення відповідно до вимог часу, зауважень з боку роботодавців і самих студентів.

## **ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТА-МЕДИКА (РОЗДІЛ «ОРАТОРСЬКЕ МИСТЕЦТВО»)**

Професійна мовна компетенція особистості є показником сформованості системи професійних знань, комунікативних умінь і навичок, ціннісних орієнтацій, загальної гуманітарної культури, інтегральних показників культури мовлення, необхідних для якісної професійної діяльності.

Мовна культура є важливим складником особистості лікаря. Від мистецтва мовного спілкування суттєво залежать результати лікування.

Першим ступенем культури мовлення є «правильність» (що передбачає програма середньої школи). Завданням вищої школи є опанування майбутніми спеціалістами мовною майстерністю. Закінчивши курс української мови (за професійним спрямуванням), студенти повинні не тільки додержуватися літературних норм, а й досконало володіти мовою практично у всіх актуальних для спеціаліста сферах спілкування.

Така концепція навчання узгоджується з державною національною програмою «Освіта: Україна ХХІ століття» (К., 1992), що передбачає:

- 1) усвідомлення студентами основних принципів культури користування українською мовою;
- 2) усунення недоліків індивідуального усного й писемного мовлення студентів;
- 3) вироблення вмінь і навичок ведення конструктивного діалогу та полілогу, розгорнутого монологу з фахової проблематики;
- 4) удосконалення вмінь і навичок сприймання, відтворення готових і створення власних наукових фахових текстів;
- 5) формування вмінь укладання професійної ділової документації;
- 6) засвоєння української фахової термінології;
- 7) ознайомлення з будовою і правилами користування спеціальними словниками;
- 8) закладення в мовленнєву поведінку студента етичних основ тощо.

Важливим аспектом професійної культури мовлення медика вважаємо оволодіння мистецтвом спілкування. Лікар – це не вузький спеціаліст, що

займається тільки лікуванням і профілактикою хвороб, а й вихователь своїх пацієнтів і колег, організатор охорони здоров'я, суспільний діяч і науковець.

Тому курс «Українська мова (за професійним спрямуванням)» включає розділ «Ораторське мистецтво». Завданням викладача стає вироблення навичок у майбутніх спеціалістів-медиків правильного, переконливого і красивого мовлення.

Методичне забезпечення з вивчення цього розділу містить:

- виклад теоретичного матеріалу мистецтва красномовства;
- активне залучення ілюстративного матеріалу, презентацій;
- створення проблемних, дискусійних ситуацій на занятті.

Здобуття практичних навичок забезпечується насамперед позааудиторною роботою студентів, зокрема:

- підготовка доповідей для виголошення на занятті
- написання наукових статей
- участь у наукових конференціях
- організація і проведення мовних заходів (свята, вечори, «круглі столи», ігри тощо).

Таким чином, формування мовної компетенції майбутнього спеціаліста повинно бути одним із першочергових завдань курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» оскільки вільне володіння державною мовою лікарем демонструє рівень культури, впливає на формування його іміджу.

**Ірина Хітрова**

*Запорізький державний медичний університет*

*(Запоріжжя, Україна)*

## **ДЕЯКІ АСПЕКТИ МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ З ВИКЛАДАННЯ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ У МЕДИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ**

Наукова організація учбового процесу передбачає: циклічність його елементів, єдність задач аудиторних, лабораторних і домашніх видів робіт, варіантність ланки системи навчання та гнучкість керування з боку навчаючого, облік індивідуальності особи учня, а також вирішення проблеми кількісної та якісної конкретизації бажаних результатів навчання і необхідність навчити самостійно працювати.



Існуючий підручник з латинської мови за умов кредитно-модульного навчання не може бути єдиним універсальним засобом навчання професійній мові, а є базовою складовою частиною навчального процесу в цілому. Існує цілий ряд підручників. Вони різні за структурою, метою та засобом викладання матеріалу. В сучасних умовах роль підручника поступово змінюється від універсальної до оптимальної. Тобто має відповідати стандартній програмі, бути лаконічним і зрозумілим.

Але в дійсності, підручник не може забезпечити цілісність в опитуванні учбового матеріалу в сучасних умовах. У багатьох підручниках спостерігається недостатність вправ граматичних, вправ на розвиток аудіювання, тренувальних вправ для задачі початкового, тематичного та підсумкового тестування, а також для самостійного опанування матеріалу.

У медичних навчальних закладах України навчання відбувалося за різними підручниками. І тому формувалося традиційне викладення матеріалу, притаманний кожному закладу особисто. Досі використовуються підручники які не відповідають сучасним задачам навчання професійній мові.

На цей час здійснюються спроби створення нових українських підручників, але єдиного якісного підручника, який би відповідав усім вимогам забезпечення учбового процесу, немає. Від цього зменшується ефективність навчання.

Отже, для підвищення якості знань виникає необхідність у забезпеченні студентів ефективною методичною літературою.

Невід'ємною складовою частиною є посібники і практикуми. Метою створення – є найбільш повне забезпечення навчального процесу. Посібники за своєю структурою, змістом нагадують підручники. Матеріал видається у вигляді, який характерний даному навчальному закладу і доповнює основний підручник. Практикум – це збірка учбових занять, завданням яких є практичне засвоєння загальних понять професійної латинської мови. Всі методичні посібники, досить різноманітні за своїм складом і наповненням навчальним матеріалом: «Тестові Завдання для задачі Модулів», «Контрольні Тематичні Завдання», різноманітні «Робочі Зошити» та інші.

Вони використовуються в залежності від мети заняття та рівня підготовки студентів. Практикуми сприяють підвищенню пізнавальної діяльності, розвитку та вмінь студентів працювати самостійно. Тому ми пропонуємо робити акцент на розробці та видання різноманітних посібників та практикумів з професійної мови в медичних вищих навчальних закладах і застосовувати їх поряд з

підручником для підвищення якості забезпечення навчального процесу, а також для застосування в позааудиторній роботі.

Основними вимогами до змісту практикуму є:

Зміст. Введення. Мета та завдання практичних занять:

- засвоєння, систематизація та закріплення пройденого матеріалу;
- розвиток практичних умінь, навичок, які об'єднані формою та методом засвоєння знань;

Теоретична частина. Завдання. Виконання завдань. Певні питання. Критерії оцінювання.

**Ігор Чикайло**

*Львівський національний медичний університет  
імені Данила Галицького (Львів, Україна)*

## **АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ СТУДЕНТІВ ПІДГОТОВЧОГО ФАКУЛЬТЕТУ**

У першу чергу необхідно відзначити, що початковий етап навчання – це «входження» особистості у нове макро- і мікросередовище. Більшість іноземних студентів мають низький рівень інформованості про політичну, економічну і соціальну системи; про норми, звичаї, традиції та культуру народу; про існуючу в країні систему вищої освіти. Тому наше завдання – забезпечити умови для зняття можливих труднощів, що постають перед іноземними студентами, які прибувають на навчання в Україну.

Перш за все це стосується методично правильно організованого навчального процесу.

Нині знову відбуваються зміни в методиці навчання українській мові на початковому етапі. Тут відзначається різноманітність методів та підручників, що використовуються в навчальному процесі, де немає крайнощів, а спостерігається розсудливе й помірковане поєднання свідомо-порівняльного, комунікативного та сугестопедичного (процес прискореного навчання, який базується на досягненнях психолінгвістики) методів.

Необхідно відзначити, що навіть на початковому етапі навчання (на підготовчому факультеті) виникла необхідність використання гнучких моделей

навчання. Гнучка модель – це структура системи навчання, у якій зміст, засоби, форми і методи навчання максимальною мірою співвідносяться із зовнішніми умовами та особливостями тих, хто навчається.

Створення гнучких моделей навчання можливе при визначенні співвідношення таких компонентів процесу навчання, як:

- а) терміни навчання (пізній приїзд);
- б) ступінь загальноосвітньої підготовки;
- в) рівень володіння мовою.

Підготовчий факультет відіграє важливу роль і посідає важливе місце у підготовці майбутнього фахівця. Для студентів-іноземців є обов'язковим оволодіння мовою їхньої майбутньої професії. Основним завданням викладача є навчити студентів базової термінології та роботі з науковими текстами.

Пошуки оптимальних шляхів удосконалення міжпредметної координації повинні бути пов'язані насамперед зі створенням узгоджених навчально-методичних матеріалів, що передбачає розроблення комплексу рекомендацій для якомога більшої кількості типових ситуацій навчальної комунікації.

Але мовні фактори методики роботи – це ще далеко не все, що визначає особливості навчання українській мові на початковому етапі. Викладачам-україністам доводиться вирішувати також і проблеми адаптації студентів до нового соціального середовища.

Проблема адаптації – проблема комплексна, яка включає дослідження біологічних, фізіологічних, соціальних і культурних особливостей цього процесу.

Іноземному студентові необхідно звикнути до нових кліматичних і побутових умов, до нової освітньої системи, до нової мови спілкування, до інтернаціонального характеру навчальних груп і т. д. Основною проблемою успішного входження іноземних студентів у навчальний процес є суперечність між рівнем готовності іноземних студентів до сприйняття навчальної інформації і вимогами вищої школи.

Підготовчий факультет для іноземних студентів – це етап неадекватного психічного та фізичного навантаження. Іноземний студент, включений у нове макро- і мікросередовище, відчуває природний дискомфорт, тому що відбувається перебудова, зміна психофізіологічних процесів особистості.

Роль підготовчого факультету полягає у створенні умов для успішної адаптації й адекватного функціонування особистості іноземних студентів.

В успішній організації процесу навчання іноземних студентів велику роль відіграє викладач.

Викладач повинен бути особистістю досить стійкою, уміти орієнтуватись у будь-якій навчальній ситуації, звільнитися від внутрішніх конфліктів. Для викладача дуже важливим є вміння виправляти чи коментувати свої особисті недоліки з тим, щоб вони не заважали йому в роботі. Викладач повинен сприймати своїх студентів як особистості, розуміти логіку їхніх вчинків. Вибираючи стратегію і тактику навчання, викладач повинен постійно звертати увагу на ментальні особливості студентів і враховувати подібні розбіжності.

Емоційно-комунікативна сфера діяльності викладача, що пов'язана з впливом на студентів, практично не вивчена. Проте досвід показує, що комунікативні здібності викладача не тільки можна, а й потрібно розвивати, опираючись на методику моделювання педагогічних ситуацій і власної поведінки в них, використовувати психологічні тренінги тощо. У професіях педагога й актора багато спільного. У досвідченого викладача завжди присутні елементи педагогічного артистизму.

Це основні якості й уміння, якими повинен володіти викладач підготовчого відділення для іноземних студентів. Обов'язково потрібно вміти аналізувати власну поведінку в ситуаціях міжкультурного спілкування.

**Ганна Шалаєва**

*Буковинський державний медичний університет*

*(Чернівці, Україна)*

## **ДО ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОГО ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТА МЕДИЧНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ**

Система підготовки фахівців в медичному вузі повинна відповідати складним сучасним суспільним відносинам, формувати у студентів здатність адаптації до професійних інформаційних процесів, що змінюються та оновлюються, самостійно і творчо вирішувати професійні та комунікативні завдання. Зазначеного можна досягти шляхом підвищення активності

професійної підготовки фахівців і вдосконалення викладання всіх видів іноземної мовної діяльності або кожної з них окремо.

Професійною складовою роботи майбутнього лікаря є вміння продуктивного спілкування. Уміння спілкуватися – одна з найважливіших складових будь-якої спільної діяльності людини, а в професійній діяльності, здійснюваної при безпосередньому спілкуванні з людьми (в системі «людина – людина»), цей аспект набуває особливої важливості. Мова – це основний носій інформації, отже, володіння усною і письмовою мовою є суттєвою ознакою кваліфікації фахівця, умовою його професійної спроможності. Отже, вміння продуктивно спілкуватися є професійною складовою роботи лікаря.

Розрізняють комунікативну компетентність у соціальній (практичній) сфері, комунікативну компетентність в особистісній сфері та комунікативну компетентність у соціальній сфері. Комунікативна компетентність медика в спеціальній (практичній) сфері включає: розуміння і тлумачення спеціальних (професійних) термінів, понять (в бесіді з колегами, лікарями різних спеціальностей, медсестрами, хворими та їхніми родичами); коректне використання іноземної мови у професійній сфері (розуміння і трансляція іноземною мовою спеціальних понять, термінів, явищ).

Кожну тему, що вивчається, навчальний текст і додатковий текстовий матеріал можна розглядати через призму його комунікативного змісту.

Найбільший інтерес виявляють студенти, коли матеріал комунікативних видів роботи побудований на основі обраної ними спеціальності дозволяє проводити дискусії, обговорення, висловлення своєї власної думки. Все це стимулює вивчення англійської мови, підвищуючи і розширюючи професійні знання майбутніх лікарів. У центрі навчального процесу знаходиться особистість студента, його потреби і можливості розвитку. Роль викладача при цьому полягає в створенні сприятливих дидактичних умов для освоєння навчально-професійного матеріалу, мотивації та стимулювання інтелектуального розвитку та креативності студентів. Необхідно виробляти у студента мотивацію до високого рівня комунікативної здатності, викликати підвищений інтерес до теми заняття, щоб він брав активну участь в дискусіях, іграх, конкурсах і спільних проектах, був відкритий для спілкування. При низькому рівні комунікативної спрямованості інтерес до даного виду діяльності у студента відсутній.

Із метою підвищення якості підготовки майбутніх лікарів за допомогою ефективного формування комунікативної компетенції в системі вдосконалення

навчання всім видам мовленнєвої діяльності можна рекомендувати студентам переймати досвід лікарів, які реалізують у своїй професійній діяльності знання іноземної мови як в процесі викладання медицини іноземною мовою для студентів з інших країн, так і в процесі спілкування з іноземними колегами.

Майбутнім лікарям завжди потрібно пам'ятати, що жоден лікар не зробить успішної кар'єри і не матиме довіри і поваги своїх колег і пацієнтів, якщо не навчиться коректно спілкуватися, не володітиме мистецтвом мови.

**Ганна Швець**

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка,  
Інститут філології (Київ, Україна)*

## **РОЛЬ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ВСТУП ДО УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ СТУДІЙ» У ПРОЦЕСІ АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ**

Із 2015–2016 навчального року в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка серед обов'язкових дисциплін введено предмет «Вступ до університетських студій». Перший змістовий модуль дисципліни «Екскурс історії університетської освіти. Історія Київського університету» однаковий для всіх студентів-першокурсників; його предметом є традиції університетської освіти в Україні та світі, значення університетів у професійній підготовці кваліфікованих фахівців, історія Київського національного університету. Другий змістовий модуль вибудовано відповідно до потреб студентів конкретного освітнього напрямку. Так, у програмі з цієї дисципліни для іноземних студентів, що навчаються за окремими планами «Мова і література (російська), переклад» та «Українська мова і література, переклад», враховано специфіку контингенту й необхідність сприяння адаптації іноземців до нового культурного й освітнього середовища.

Частина іноземців першого курсу закінчила підготовче відділення українського вишу, тож уже певною мірою адаптувалася до нових культурних умов. Однак є іноземці-першокурсники, які не проживали раніше в Україні і вступили до університету, продемонструвавши на іспитах достатній для навчання рівень володіння мовою (українською чи російською). Обидві названі групи іноземних громадян потребують адаптації до умов навчання в

українському вищому навчальному закладі, вимог до студентів, форм роботи в університеті.

Саме тому другий модуль дисципліни «Вступ до університетських студій» для іноземних студентів-філологів – «Філологічні студії в Київському університеті» – покликаний вирішити двоєдину мету: висвітлити головні етапи розвитку філологічної науки загалом та в Київському університеті зокрема, а також сприяти адаптації іноземних студентів-філологів до навчання в університеті. Основні завдання такі: дати студентам уявлення про професіограму філолога й наукові засади вибору професії та спеціальності; сформувати у першокурсників уявлення про філологію як галузь гуманітарних досліджень; окреслити історію становлення та основні етапи розвитку філології, а також історію філологічних досліджень у Київському університеті; ознайомити іноземців із життям, творчою діяльністю та науковою спадщиною видатних українських та російських філологів; проаналізувати сучасну систему професійної підготовки філологів в Інституті філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка; виокремити основні віхи становлення системи навчання іноземців у вищих навчальних закладах України загалом та в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка зокрема.

Передбачається, що студенти, дізнавшись про сутність філологічних досліджень та основні етапи становлення філології, усвідомлять специфіку філологічного знання та професії філолога і навчатимуться критично оцінювати відповідність своїх характеристик вимогам до цієї спеціальності. Предмет ознайомлює іноземців із системою філологічної підготовки в українському вищому навчальному закладі, структурою навчального плану, філологічними спеціалізаціями. Першокурсники отримують інформацію про форми навчальної роботи в університеті, форми контролю досягнень студентів, кредитно-модульну систему оцінювання знань. Вони дізнаються про структуру Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, напрями його навчальної та наукової діяльності, зокрема про роботу кафедри української та російської мов як іноземних – підрозділу Інституту, що організовує навчання іноземних студентів-філологів та підготовку українських студентів за спеціалізацією «Українська мова як іноземна».

Заняття з дисципліни проводяться у формі лекцій-бесід із мультимедійними презентаціями та індивідуальними повідомленнями студентів. У межах курсу передбачено навчальні екскурсії до Музею історії

Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Лінгвістичного навчального музею Київського університету, Наукової бібліотеки ім. М. Максимовича КНУ ім. Т. Шевченка.

Таким чином, змістове наповнення дисципліни «Вступ до університетських студій» і форми навчальної роботи (лекції-бесіди, презентації, екскурсії) якнайкраще сприяють адаптації іноземних студентів-першокурсників до умов навчання в українському виші.

**Лариса Шутак, Галина Навчук**

*Буковинський державний медичний університет*

*(Чернівці, Україна)*

## **МОВЛЕННЄВА ВПРАВНІСТЬ МЕДИЧНОГО ПРАЦІВНИКА ЯК ЗАПОРУКА ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ**

Організація мовленнєвої діяльності в умовах вищої медичної освіти передбачає засвоєння студентами-медиками знань про мову і мислення, набуття ними власного мовленнєвого досвіду, спрямованість особистості до саморозвитку і самореалізації, формування самосвідомості як передумови самостійності в оволодінні професійними мовленнєвими вміннями, що супроводжуються відповідним корегуванням, підвищенням рівня професійної зрілості під час оволодіння різними мовленнєвими функціями.

Загальний мовленнєвий розвиток студента визначається якісним рівнем його мовленнєвої культури, що виявляється як у професійній діяльності, так і в процесі його самореалізації у навчанні, досягненні поставленої мети, осмисленні сутності професії.

Тому всю увагу зосереджено на оволодінні відповідними цьому фаху терміносистемами сучасної української мови, професійною фразеологією, науково-виробничими жанрами й текстами, на шліфуванні культури спілкування, культивуванні доброго мовного смаку, труднощах у використанні фахових стереотипів мовлення, умінні спілкуватися у ситуації *фахівець – фахівець, фахівець – нефахівець*, правилах оформлення медичної документації тощо. Пріоритетним напрямом у вивченні української мови професійного спрямування є прикладний характер, тобто бездоганне володіння професійним мовленням, адже мова – це не сукупність правил, а насамперед система знань,



культура співжиття в суспільстві, засіб самоформування й самовираження особистості. При цьому не можна забувати, що в українській державі знання української мови повинне стати необхідним елементом кар'єрного зростання, одним із чинників успішності майбутнього фаху.

На нашу думку, підходи науковців до проблеми формування професіоналізму майбутнього лікаря з чіткою орієнтацією на мовленнєву компетенцію не випадкові, адже лікар – це фах, що передбачає безпосереднє спілкування у офіційній, професійній, науковій сферах. Для цього слід опиратися на такі категорії: *зміст мовлення* (новизна, актуальність, конкретність, цільова спрямованість); *структура мовлення* (тривалість звучання, використання термінів, дублетів, знання терміноелементів тощо); *комунікативна вправність* (інформативність, правильність, логічність, точність, чистота, доречність, виразність); *звукове оформлення* (орфоепічні норми, морфологічний та синтаксичний аспекти); *практична спрямованість* (акцентування на потрібній інформації, переконливість, ясність викладу); *імідж майбутнього медика як представника еліти сучасного суспільства* (професіоналізм, ставлення до пацієнтів, колег, ерудованість, емоційність, стиль мовлення).

Таким чином, мовленнєва діяльність – це об'єктивний процес, оскільки він стосується носіїв мови і водночас – це суб'єктивний процес, який реалізується завдяки мовленню суб'єкта.

Не варто забувати, що будь-яке фахове мовлення, в тому числі і медичне, – це частина загальнонаціональної мови. Сама ж медицина – з усіма її формами і засобами вираження та застосування у суспільстві – це невід'ємна частина національної культури, а отже, вона вбирає в себе і мову, і численні традиції, у тому числі народної медицини, взаємодіє з іншими галузями науки.

Оскільки в Україні медицина – одна з найпоширеніших професій, то функціонування і вивчення фахового мовлення медиків – одна з найбільш актуальних проблем мовознавства.

Використання української мови як державної у навчальній діяльності та професійно-науковій роботі забезпечує пропаганду і розвиток української мови серед студентів, науковців, збагачуючи словниковий склад майбутніх професіоналів, додає престижу її використанню як в Україні, так і поза її межами.

Застосування української мови у професійному мовленні лікарів забезпечує налагодження контакту з пацієнтом і може відігравати роль

психотерапевтичного чинника, крім того, пропагує мову, якою користуються медики.

Не останнє місце при вивченні та користуванні мовою відіграє виховний момент: пропаганда власне українського, виховання майбутнього патріота-фахівця, здатного розвивати і примножувати здобутки української мови як національної мови світу.

Отже, аналізуючи сучасний підхід до формування справжнього фахівця-медика, професіонала своєї справи, інтелігента, патріота своєї держави не слід забувати про консолідує значення мовленнєвого фактора як одного з основних чинників формування особистості у світлі нових державотворчих, національно-культурних та морально-виховних перетворень.

**Наталя Шутова, Лілія Огнєва**

*Харківський національний медичний університет*

*(Харків, Україна)*

## **УДОСКОНАЛЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИКЛАДАННІ ПАТОЛОГІЧНОЇ ФІЗІОЛОГІЇ В МЕДИЧНИХ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ**

Освіта має орієнтуватись на розвиваючі технології, які формують у студентів вміння вчитися, оперувати і управляти інформацією, швидко приймати рішення, пристосовуватись до потреб ринку праці (формувати основні життєві компетенції). Світовий процес переходу до інформаційного суспільства, а також економічні, політичні і соціальні зміни, що відбуваються в Україні, зумовлюють необхідність прискорення реформування системи освіти.

Головною метою інноваційних технологій освіти є підготовка людини до життя у світі, що постійно змінюється, розвиток вміння мотивувати дії, самостійно орієнтуватися в одержуваній інформації, формування творчого нешаблонного мислення і професійного вміння та удосконалення.

В умовах суттєвих змін в Україні у структурі медичного забезпечення та надання медичних послуг громадянам, спрямованості перебудови медичного обслуговування на страхову медицину, постає питання у необхідності реформування вищої медичної освіти. Це надасть змогу випускникам українських вузів продовжити освіту в будь-якому навчальному закладі

Євросоюзу, або бути конкурентоспроможними на європейському ринку праці. Тому, виникає за потрібне перегляд існуючих стандартів форм організації та методів контролю вищої освіти загалом, та медичної зокрема [1: 76–185].

Сучасному суспільству потрібна компетентна особистість, здатна брати активну участь у розвитку економіки, науки, культури. Традиційна формула освітнього процесу «знання – вміння – навички» вже не спрацьовує повною мірою. Інформаційне суспільство вимагає від людини набуття здатності та вмінь самостійно здобувати і нестандартно використовувати знання, опановувати інформаційні технології їх пошуку, осмислення, поглиблення та застосування, які стають органічною потребою кожної людини.

Від рівня природничо-наукової підготовки лікаря залежить ступінь його готовності до використання нових медичних технологій.

Майбутній фахівець медицини, повинен отримати певний обсяг знань з патологічної фізіології та відповідну методологічну підготовку тому, що ці знання абсолютно необхідні при формуванні знань та навичок для повного сприйняття та глибокого засвоєння клінічних дисциплін і подальшої професійної діяльності.

У сучасних умовах підвищеного потоку інформації, накопичення великого матеріалу в різних галузях медичних знань, як ніколи, виникла потреба перегляду та змін викладання загальнотеоретичних медичних дисциплін, зокрема, патологічної фізіології [2: 317–320].

У викладанні патологічної фізіології, покликаної формувати у студентів здібності до логічного мислення, аналізу та узагальнення фактів, вміння оцінювати окремі біологічні явища та медико-теоретичні питання, основна увага приділяється функціональним та клінічним проявам найпоширеніших патологічних процесів і хвороб, а також їх наслідкам, принципам терапії та профілактики захворювань, тому що саме патофізіологія є сполучною ланкою між біологічним комплексом дисциплін перших курсів та підготовкою студентів до вивчення клінічних дисциплін [3: 7–14].

Сьогодні існує безліч інформаційних матеріалів на електронних носіях: електронні довідники, енциклопедії, атласи, науково-популярні фільми тощо.

На практичному занятті студенти під керівництвом викладача проводять експерименти на тваринах і аналізують механізми розвитку деяких патологічних процесів, вивчають фізіологічні зміни стану тварин та схематично замальовують їх у зошиті. Це сприяє поглибленню та закріпленню знань і відпрацюванню практичних умінь студентів.

Наразі проведення деяких експериментів наживо втрачає свою актуальність, тому для більш сучасного та ефективного викладання предмету кафедрою створені власні відеофільми (18) і продовжується збір відеоматеріалів (41), учбових фільмів (12), що поповнює відеотеку кафедри.

Навчальні фільми збільшують рівень емоційної та професійної зацікавленості, що є однією з найважливіших задач ефективності освітнього процесу. В слайдах і фільмах нами використовуються різні види ілюстративного матеріалу. Нестандартні зображення з використанням блок-схем, анімації, карикатурних образів несуть елемент зорової та психологічної розрядки, а іноді підкреслюють важливе патогенетичне, клінічне, професійне чи соціальне значення представленої інформації. Це вивільняє час для розбору ситуаційних завдань, що передбачає не тільки засвоєння теоретичної частини матеріалу, опанування сучасних експериментальних методик моделювання патологічних процесів, а також дає можливість практичного використання цих знань та навичок [4: 81–86].

Уміння володіти практичними навичками є обов'язковою частиною у рамках практичного заняття. Для цього на кафедрі створено набори тестів окремо до кожного змістового модулю (тести створені у вигляді клінічних та біохімічних аналізів крові, сечі, лабораторні показники дихання, КОС, показники ЕКГ тощо), які студенти виконують на початку заняття.

На фоні переформування системи вищої освіти, яка передбачає не тільки оптимізацію вже існуючих, але і впроваджує нові, більш активні методи навчання, викладання повинно бути спрямовано на посилення самостійної роботи студентів. При підготовці студентів до занять велике значення приділяється темам позааудиторній самостійній роботі. Необхідною складовою формування єдиного освітнього інформаційного простору, першим кроком до використання інноваційних технологій

Для контролю позааудиторної самостійної роботи студентів колективом кафедри створені набори тестів з основної бази ліцензійного іспиту «Крок-1». Перевірка тестів з основної бази ліцензійного іспиту «Крок-1» проводиться за допомогою комп'ютерного контролю, на якому за певний час студент повинен надати відповіді на ситуаційні завдання, використовуючи теоретичні та практичні знання, отримані до контролю [5: 3-4].

Залучення їх у різних виглядах допомагає виконувати не тільки ситуаційні тестові завдання, а й розв'язувати реальні задачі, безпосередньо у ліжка хворого. Тому колективом кафедри було запропоновано введення в

підготовку майбутніх лікарів курсу клінічної патофізіології в навчальні програми. Викладачі кафедри вважають, що це має принципове методологічне значення у формуванні початкового мислення лікаря і сприятиме формуванню у студентів та інтернів досвіду конструктивного підходу до лікувального процесу.

Колективом кафедри патологічної фізіології Харківського національного медичного університету було відмічено, що, з одного боку, отримання якісних теоретичних знань підводить студента до сприйняття більш детальних моментів, що надаються в клініці, з іншого боку, відмічено, що навіть сумлінні студенти, що склали патологічну фізіологію на «добре» та «відмінно», не завжди можуть адекватно зорієнтуватись біля ліжка хворого, щодо діагностики захворювання та визнання терапевтичної тактики. Тобто не кожен студент може використовувати отримані теоретичні знання, сформувавши та скласти у єдиний ланцюг усі ланки патогенезу дослідженого явища або захворювання.

У студента з'явиться можливість тренуватись у ліжка хворого, самостійно приймати рішення щодо встановлення діагнозу, розробляти рекомендації з функціонально-лабораторної діагностики, залучати теоретичну базу знань, що були отримані раніше, для оцінювання специфічної і неспецифічної реактивності хворого, що допоможе, враховуючи її особливості, в обґрунтуванні вибору оптимальних методів патогенетичного лікування і профілактики для кожного пацієнта окремо [6: 23–32].

Значним кроком змін у загальній системі оцінювання знань студентів у 2015–2016 навчальному році в ХНМУ стало створення автоматизованої системи управління навчальним процесом (АСУ), яка надає можливість систематичного моніторингу якості навчального процесу. Тривалість використання цієї системи лише 6 місяців, однак уже зараз викладачами кафедри патологічної фізіології відзначаються позитивні моменти, що сприяють підвищенню рівня організації навчального процесу та моніторингу якості успішності студентів. Завдяки впровадженню внутрішньовузівського моніторингу якості навчання студентів у ХНМУ, що пропонує нова система АСУ, унеможлиблюється розбіжність інформації успішності студента, що мається на кафедрі, та інформація, що надається до деканату кафедрою і стає можливим більш детально відстежити та проаналізувати академічну успішність кожного студента окремо. Обізнаність студентів про це спонукає їх своєчасно та сумлінно готуватись до будь-якої форми занять. Сприяє як покращенню академічної дисципліни студентів щодо відвідування занять, так і активності відвідування лекцій, яка стала значно

вищою за минулі роки. Створення у 2015–2016 навчальному році так званого «льотного періоду» відпрацювання негативних оцінок і пропущених занять також було позитивно сприйнято як викладацьким складом кафедри, так і студентами, які навчаються на кафедрі. Спрощення процедури ліквідації академічної заборгованості без письмового дозволу деканату призвело до підвищення активності студентів щодо ліквідації складання заборгованості за вересень-грудень 2015–2016 навчального року у порівнянні із минулим роком. Така ситуація, коли реалізується бажання студента відпрацювати пропущене зайняття одразу, тільки-но з'являється нагода, вселяє надію на те, що кількість студентів, які будуть мати заборгованість наприкінці семестру, буде значно меншою.

Спостерігається тенденція розуміння студентами необхідності поглибленого вивчення практичних навичок не тільки для складання усного іспиту, а й для успішного розв'язання тестових завдань на підсумкових заняттях і ліцензійному іспиті КРОК-1[7: 83–87].

Вдосконалення стандартів вищої освіти в Україні на більш високий та сучасний рівень буде сприяти втіленню основних функцій вищої освіти – професійно-економічній, виховній, соціальній, гуманістичній, урбаністичній, демографічній та функції історичної спадковості та наслідування соціального досвіду.

Зміни у підходах до навчання створили умови для перебудови особистісних установок взаємодії викладача зі студентами. Викладач зобов'язаний виступати у ролі творчого керівника, спрямувати студента від статичних знань до динамічних, що забезпечує досягнення кінцевих цілей у вивченні дисципліни та формує навички клінічного мислення.

## ЛІТЕРАТУРА

1. **Довгаль Л. І.** Інноваційні технології – єдиний шлях оновлення і вдосконалення навчання / Л. І. Довгаль // Організація навчально-виховного процесу. – 2008. – № 12. – С. 176–185.
2. **Одарюк Т. С.** Роль системного контролю знань у формуванні умінь і навичок студентів / Т. С. Одарюк // Організація навчально-виховного процесу. – 2011. – № 17. – С. 317–320.
3. **Серебрянський С.** Стратегічні аспекти розвитку освіти в умовах інтеграції України в європейський освітній простір / С. Серебрянський // Вища школа. – 2013. – № 4. – С. 7–14.
4. **Кочубей А. В.** «Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти» // Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. – 2013. – Випуск 7(50). – С. 81–86.

5. **Сікорський П.** Якість вищої освіти – основна вимога Болонського процесу / П. Сікорський // Освіта. – 2004. – № 19. – С. 3–4.
6. **Шанин В. Ю.** Клиническая патофизиология / В. Ю. Шанин. –Л.: Специальная литература, 1998. – С. 23–32.
7. **Поканевич О. В.** Деякі аспекти формування особистості студента за умов впровадження кредитно-модульної системи освіти / О. В. Поканевич, М. М. Матяш, Л. І. Худенко // Медична освіта (Тернопіль). – 2014. – № 2. – С. 83–87.

**Христина Щепанська**

*Львівський національний університет  
імені Івана Франка (Львів, Україна)*

## **ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ СВІДОМОСТІ ЯК ОДНЕ ІЗ ЗАВДАНЬ КУРСУ «УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)»**

Сучасні дослідники поняття «мовна свідомість» розглядають в основному у двох аспектах: лінгвокогнітивному та соціолінгвістичному. Як об'єкт дослідження когнітивної лінгвістики, мовна свідомість постає частиною свідомості, що «забезпечує механізми мовленнєвої діяльності» [1: 34]. У соціолінгвістичних працях під терміном «мовна свідомість» розуміють «ставлення людини до мови та мовної дійсності» [2: 88], що включає «знання, почуття, оцінки й настанови щодо мови та мовної дійсності» [3: 13]. Саме в такому розумінні поняття *мовної свідомості* концептуально наближене до понять «національна свідомість», «мовна стійкість», «мовна поведінка» та інших і є об'єктом дослідження у пропонованій розвідці.

Як зазначає П. Селігей, мовна свідомість не є природженою рисою, це «продукт культурного розвитку» [3: 23]. Становлення мовної свідомості – процес, який може тривати усе життя, адже на ставлення людини до мови впливають безліч факторів.

Одним із завдань курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» є формування фахової лінгвальної компетентності студентів, що не може не включати забезпечення високого рівня мовної свідомості (далі – РМС). *Мета пропонованої розвідки* – визначити РМС студентів до проходження курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)», що є

необхідною умовою для подальшого впливу на формування мовної особистості фахівця певної галузі. Для цього студентам було запропоновано написати есе на тему «Що я, як майбутній фахівець у своїй галузі, можу зробити для української мови?». В експерименті взяли участь студенти юридичного, історичного, філософського та географічного факультетів. Загальна кількість респондентів – 116 осіб.

Результати дослідження дозволили виокремити кілька РМС: 1) за ступенем прояву (низький, середній і високий рівні); 2) за характером прояву (громадська і професійно зорієнтована мовна свідомість). Підставою для віднесення до того чи іншого РМС була відповідність чотирьом критеріям, які виокремив у структурі мовної свідомості П. Селігей: 1) мовні знання; 2) мовні почуття; 3) мовні оцінки; 4) мовні настанови [3: 15].

Студенти з низьким РМС оперують загальними поняттями. Їхні есе нагадують шкільні твори і часто списані з інтернету. Мовні знання – задовільні, мовні почуття стереотипні, мовні оцінки та настанови відсутні. Студентів, які у своїх есе розглядають мовне питання в аспекті національної ідентифікації, демонструють добрі знання мовних норм, виявляють зацікавленість до мовних питань, намагаються дати оцінки мовним фактам і пропонують один-два варіанти того, що вони могли б зробити для покращення сучасної мовної ситуації, вважаємо такими, які мають середній РМС. І, зрештою, відмінні знання мовних норм, наявність у есе спроби аналізу мовної ситуації та мовної політики в Україні, доречне оперування соціолінгвістичними термінами, моделювання кількох варіантів мовної поведінки були підставою для того, щоб кваліфікувати авторів цих есе, як таких, що мають високий РМС. Розглянемо детальніше ознаки мовної свідомості середнього і високого рівнів.

Студенти з середнім РМС (46%) вбачають свою допомогу державній мові насамперед у підвищенні мовленнєвої компетенції та покращенні культури спілкування. Домінують у їх есе такі поняття, як «чистота мови», «правильність спілкування», «мовні норми» та інші. Найчастіше студенти із середнім РМС пропонують такі дії для покращення мовної ситуації:

- 1) спілкуватися чистою українською літературною мовою;
- 2) викорінювати суржик;
- 3) проводити заходи на підтримку української мови;
- 4) забезпечувати всебічність функціонування державної мови по всій території України.



Отже, студенти з середнім РМС роблять акцент на мовних знаннях та мовних почуттях. Їхні оцінки мовної ситуації стереотипні, а настанови – традиційні.

Для студентів із високим РМС (23%) характерне ототожнення понять «державна мова» і «національна мова». Їх есе здебільшого починається з аналізу мовної ситуації та спроб з'ясувати причини тих чи інших мовних фактів. Наприклад, один із респондентів причину сучасної мовної ситуації вбачає у відсутності «протягом усього часу існування України реальної, дієвої та чітко сформульованої державної політики у мовній сфері» (з есе студента 3 курсу філософського факультету).

Серед соціолінгвістичних термінів, якими оперують студенти з високим РМС, найуживанішими є *престиж мови, мовна стійкість, мовна політика, мовна дійсність, мовна поведінка, мовна ідентичність* та інші. Підвищення престижу мови студенти найчастіше називають першочерговим завданням українців. А передбачає воно, на їх погляд, насамперед українізацію усіх сфер суспільного життя, а також покращення якості мовлення. У зв'язку з цим студенти пропонують різні заходи щодо забезпечення цих вимог, наприклад, прийняти закон «Про захист, утвердження і розвиток української мови» і навіть створити такий орган, як «мовна поліція», що накладав би штрафи за спілкування іноземною мовою у місцях, де законом передбачене функціонування державної, тобто української мови. Як зазначає одна зі студенток, престижу мови «сприяє її державність і патріотичне ставлення до неї» (з есе студентки 1 курсу юридичного факультету).

Для покращення мовної ситуації студенти з високим РМС пропонують такі дії:

- 1) боротися з російським шовінізмом;
- 2) просувати ефективну мовну політику;
- 3) дітям російськомовних регіонів давати квоти на вступ у ВНЗ України західних областей;
- 4) підвищувати престиж української мови;
- 5) організовувати заходи для українізації соціальних мереж;
- 6) створити музеї мови, де в найрізноманітніших пам'ятках була б зафіксована її історія.

Як зазначає одна зі студенток, у наш час «українська мова потребує не захисту чи порятунку, а забезпечення повноти буття, повноти існування» (з есе студентки 2 курсу географічного факультету). Такий висновок надзвичайно

важливий, адже свідчить про те, що статус української мови є непохитним, треба тільки укріпляти позиції державної мови на всіх фронтах суспільного життя.

Отже, студенти з високим РМС акцентують увагу на мовних оцінках і мовних настановах. Для них першочерговим завданням є піднесення престижу мови, що, на їх погляд, можна досягти насамперед через патріотичне ставлення до мови та підвищення культури спілкування.

Виокремлюємо також два рівні мовної свідомості за характером прояву: 1) громадська; 2) професійно зорієнтована.

Для експерименту було обрано студентів, майбутні спеціальності яких можуть передбачати корисні дії для державної мови. Важливо було, щоб респонденти самі могли моделювати мовну поведінку у професійній сфері.

Більшість студентів виявило громадський рівень мовної свідомості. Незважаючи на особливості майбутньої спеціальності, першочерговим для мовної поведінки у професійній сфері вони вважають надання переваги українській мові над будь-якою іншою, високу культуру спілкування, збереження чистоти мови, передання мовних знань та почуттів дітям. Про те, що здебільшого студенти не усвідомлюють, що можуть зробити для державної мови як фахівці певної галузі, свідчить хоча б такий приклад з есе: «Як громадянин я повинен поширювати і плекати державну мову, як юрист – правильно розмовляти» (з есе студента 1 курсу юридичного факультету). Студент розрізняє свою соціальну і професійну ідентичності, але не бачить різниці у мовній поведінці себе-громадянина і себе-юриста.

Однак приблизно 18% респондентів виявили професійно зорієнтовану мовну свідомість. Такі студенти, крім мовних обов'язків громадянина, розрізняють також мовні обов'язки фахівця у своїй сфері. На підставі аналізу їх робіт, можна зробити висновок про особливості професійно зорієнтованої мовної свідомості майбутніх юриста, історика, політолога та працівника у галузі туризму.

Студенти-юристи окреслили такі мовні настанови:

- 1) здійснювати правовий переклад відповідно до норм сучасної української літературної мови;
- 2) приймати нові закони щодо захисту і розвитку української мови;
- 3) присвятити час дослідженню мови професійної сфери, зокрема юридичної термінології;

- 4) забезпечити співпрацю юристів з лінгвістами для удосконалення української юридичної термінології;
- 5) виробити чіткий принцип мовної стійкості;
- 6) зобов'язати через нормативно-правові акти російськомовні інформаційні джерела на території України послуговуватися державною мовою;
- 7) створити правову державу, у якій кожен громадянин поважав би українську мову.

Для студентів-істориків першочерговим є:

- 1) вивчати та берегти історію державної мови;
- 2) присвятити час дослідженню питання мовної ідентичності;
- 3) забезпечити співпрацю істориків з лінгвістами для боротьби з російським шовінізмом;
- 4) доводити ідентичність і самобутність української мови.

Студенти-політологи висувають такі мовні настанови:

- 1) працювати на престиж української мови;
- 2) звільнити україномовний продукт від податків;
- 3) просувати ефективну мовну політику;
- 4) боротися з російським шовінізмом.

І, зрештою, майбутні працівники в галузі туризму, вважають своїм обов'язком перед державною мовою:

- 1) проводити тематичні екскурсії по місцях, пов'язаних із життям великих українських мовознавців;
- 2) організовувати ярмарки Українського Слова;
- 3) проводити екскурсії чистою українською мовою;
- 4) навчитись цитувати майстрів українського слова;
- 5) вивчити історію української мови та ділитись цікавими фактами.

Отже, результати експерименту дозволили виявити РМС студентів і зробити висновки про те, як можна забезпечити його підвищення. Один із варіантів – розробити тест на визначення РМС і пропонувати студентам проходити його на початку і вкінці курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)». Це позитивно вплине на їх мотивацію і буде реальним показником того, що дав їм предмет, адже часто метою проходження навчального курсу стає оцінка, а не знання. *Перспективу* дослідження вбачаємо у розробці методик підвищення мовної свідомості студентів для запровадження їх у практику навчальної діяльності.

## ЛІТЕРАТУРА

1. **Гапченко О.** Мовна свідомість людини як об'єкт лінгвістичних досліджень / О. Гапченко // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. – Вип. 22. – К., 2011. – С. 31 – 34. 2. **Попова О. В.** Мовна свідомість та мовно-національна ідентифікація мешканців міста Миколаїв / О. В. Попова // Наукові праці. Філологія. Мовознавство. – 2012. – Вип. 183. – Т. 195/ – С. 87 – 90. 3. **Селігей П. О.** Мовна свідомість: структура, типологія, виховання / П. О. Селігей. – К.: ВД «Києво-Могилянська академія», 2012. – 118 с.

**Наталія Щокіна, Наталія Шварп**

*Національний фармацевтичний університет*

*(Харків, Україна)*

## **ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЧИННИК АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ**

Одним із чинників підвищення якості освітньої діяльності є впровадження в освітній процес вищого навчального закладу педагогічних технологій. Сучасні педагогічні технології можна розглядати як інструмент розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців, активізації їх пізнавальної діяльності. В умовах сьогодення особливої значущості набуває впровадження саме інтерактивної моделі навчання на основі особистісно орієнтованої, інформаційно-комунікативної, проблемної, здоров'язберігаючої технологій навчання, кейс-технології, безпосередньо інтерактивних методів навчання тощо.

Ідеї інтерактивності навчання, пройшовши певний шлях становлення, завоювали міцні позиції в умовах ВНЗ, а інтерактивне навчання виступає як особлива форма організації освітнього процесу на основі продуктивної взаємодії студентів. Це сприятиме формуванню їх фахової компетентності, творчості, критичного мислення, здатності бачити проблему, аналізувати її та знаходити оптимальні шляхи її вирішення. Інтерактивна діяльність лежить в основі проведення проблемних, мультимедійних, бінарних лекцій, лекцій-конференцій, лекцій-бесід, що дозволяє створити атмосферу інтерактивної діалогової взаємодії, яка сприяє активізації діяльності студентів.

У ході проведення семінарських і практичних занять студенти можуть опрацьовують кейси з дисциплін, моделюють різноманітні рольові, проблемні ситуації, виконують ситуаційні завдання на основі групової взаємодії. Дієвим методом активізації пізнавальної діяльності студентів є проведення дискусій у форматі «круглий стіл», що дає можливість визначити власну позицію, сформулювати особисту думку, поглибити знання з проблеми, що обговорюється.

Проведення тренінгів створює атмосферу занурення в умови професійної діяльності, вдосконалює фахові вміння та навички вирішення проблемних ситуаційних завдань.

Методи навчання, в основу яких покладено інтерактивну модель взаємодії суб'єктів навчання, дозволяють залучити до роботи всіх студентів, сприяють відпрацюванню умінь і навичок культури полеміки та дискусії, прийняття спільних рішень; презентації результатів роботи.

Особливої значущості в умовах сьогодення набувають інформаційно-комунікаційні технології, які надають можливості для інтенсифікації навчального процесу, оброблення та аналізу великих обсягів інформації, активізації процесу засвоєння навчального матеріалу, здійснення контролю та коригування результатів освітнього процесу.

Перевага інтерактивних методів в тому, що вони дозволяють: визначити, проаналізувати та розв'язати проблему в умовах дефіциту часу; сформулювати вміння орієнтуватися в нестандартних ситуаціях; виявляти, аналізувати і встановлювати причиново-наслідкові зв'язки і розв'язувати конкретні професійні ситуації, розвивати навички роботи в групі під час підготовки та прийняття рішень, налагоджувати контакт і взаєморозуміння.

Таким чином, запровадження сучасних педагогічних технологій на основі інтерактивної моделі навчання дозволяє оптимально розв'язувати актуальні проблеми вищої професійної освіти, забезпечує високий рівень професійної компетентності, впливає на ефективність освітнього процесу та сприяє розвитку особистісних і професійно значущих якостей, конкурентоспроможності майбутніх фахівців.

**Вадим Юсупов**

*Одесский национальный медицинский университет*

*(Одесса, Украина)*

## **АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ЯЗЫКОВОЙ ПОДГОТОВКИ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ**

Иностранные студенты, обучающиеся в вузах Украины, изучают язык, в первую очередь, как язык «общения», реально оценивая необходимость владения языком для продуктивной коммуникации и адаптации в новой социокультурной среде. Одной из главных задач, влияющих на мотивацию студентов к обучению, считается использование материалов, содержащих лексико-грамматические единицы языка будущей специальности, тексты и диалоги, благодаря изучению которых студент увидит перспективы употребления изучаемых форм в профессиональной деятельности. Уже в первом семестре студенты знакомятся с диалогами «У доктора», где представлены анкетные данные и некоторые вопросы, связанные с жалобами пациента. Ознакомление с такими диалогами в формате опережения изучения грамматического материала не влияет на понимание и использование, так как изучаются, в основном, клише, а у студентов есть возможность испытать свои знания при прохождении медицинского осмотра врачами-специалистами. При этом студенты знакомятся с синонимичными формами опроса доктора («Где вы учитесь?/ Место учёбы»; «Сколько вам лет?/ Год, число и месяц рождения/ возраст»). Одним из аспектов изучения языка является овладение письменной речью, что особенно важно для будущих медиков в связи с необходимостью заполнения медицинских карт, сбора анамнеза и написания историй болезни. При изучении грамматических категорий мы возвращаемся к диалогу врача и пациента и расширяем знания о характере болевых ощущений с помощью новых форм (давящая, ноющая, колющая боль) и их локализации (иррадирующая /отдающая в правое подреберье) и т. п. При такой работе студент понимает, зачем ему нужно изучать причастные формы, которые практически не используются в живой разговорной речи. В свою очередь, преподаватели клинических кафедр, вводя новые термины, обращают внимание студентов на особенности их произношения, сочетаемости, лексико-грамматические и словообразовательные характеристики, рекомендуя при возникновении трудностей в изучении форм обратиться к преподавателю-

філологу. Именно общие действия преподавателей помогают студентам ориентироваться в сложном процессе изучения языка как средства получения специальных знаний для их будущей профессии.

**Людмила Яременко**  
Сумський державний університет  
(Суми, Україна)

## **МОВА МЕДИЧНОЇ ПРАКТИКИ В ІНТЕРПРОФЕСІЙНІЙ КОМУНІКАЦІЇ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ**

Професійне становлення майбутнього лікаря передбачає ґрунтовне вивчення спеціальних медичних дисциплін, а також формування його фахової мовнокомунікативної компетенції, усвідомлення того, що *«...мова є засобом інтелектуально-культурних досягнень особистості і способом їх презентації у суспільстві»* [1: 9]. Тому пріоритетними у системі професійно значущих є саме комунікативні якості, позитивна емпатійна мовна поведінка.

Інтерпрофесійна медична комунікація – багатоаспектне явище [2: 45], яке виконує цілу низку функцій – *діагностичну, лікувальну, психологічну, посередницьку* тощо. У спеціально змодельованих ситуаціях лікар виконує послідовно кілька ролей – лікар-дослідник, психотерапевт, уважний співрозмовник, вдумливий колега, порадник тощо, – показує своє майстерне володіння словом, *«бажання обох порозумітися»*, пам'ятаючи, що невдале слово може викликати ятрогенію. Практика викладання мови професії показала ефективність комунікативного тренінгу, ситуативних завдань і відеороликів для вдосконалення умінь студентів-першокурсників, естетики їх поведінки. Методику застосування таких форм роботи презентувала О. Садовнікова [3: 325–326]. Ми акцентуємо увагу на використанні творів письменників-лікарів та регіонального спеціалізованого видання у підготовці майбутнього лікаря до інтерпрофесійної комунікації.

Мова медичної практики повинна планомірно входити в лексикон професійно мотивованих молодих людей, які починають свій шлях у медицині, формуючи позитивний національний мовний імідж лікаря. Пропонуємо використовувати як ілюстративний матеріал і під час самостійної роботи студентів літературні зразки – твори вітчизняних лікарів-письменників, серед

яких Ю. Липа *«Ліки під ногами! Про лікування рослинами»*, К. Білиловський *«Галіція, її минуле і сьогодні»*, роман Б. Антоненка-Давидовича *«За ширмою»*; фантастику лікаря-терапевта О. Волика *«Вулканалії»*, *«Разом з магами і характерниками»*, інтелектуальну прозу лікаря-хірурга О. Волкова *«Подорож у безвихідь»* під час вивчення тем «Термінологія фаху як система. Етапи та шляхи розвитку української медичної термінології», «Культура мовлення лікаря».

Окремо слід наголосити на романі визнаного поборника чистоти українського слова Б. Антоненка-Давидовича *«За ширмою»*, в якому подана картина етіології та патогенезу карциноми (раку); висока насиченість національними термінами, в окремих розділах до 56 на тисячу слів; актуалізуються поняття «обов'язок лікаря», «гуманізм», «професійна етика»; виховна складова – необхідність поєднання високого рівня медичної кваліфікації з духовним багатством. Роман, на нашу думку, може стати об'єктом перших самостійних наукових робіт студентів.

Відпрацьовуючи комунікативні компетенції, вважаємо за доцільне використовувати регіональний тижневик *«Медицина і здоров'я»*, авторами якого є досвідчені лікарі-практики, що забезпечують інтерпрофесійне спілкування широкого тематичного діапазону, враховують читацькі пріоритети – *«Конспект лікаря»*, *«Популярно про хвороби»*, *«Між нами, жінками...»*, *«Школа майбутньої мами»*, *«Літотерапія»*, *«Ви запитували»*, *«Сміхотерапія»*, *«Фітоаптека»*, *«Допоможи собі сам»*, *«Дитяча кімната»* та ін. Отже, культивують мову медичної практики, естетику спілкування.

## ЛІТЕРАТУРА

1. **Мацько Л. І.** Культура української фахової мови: [навчальний посібник] / Л. І. Мацько, Л. В. Кравець. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – 360 с.
2. **Юкало В.** Структура спеціальної мови і професійного спілкування / В. Юкало // Дивослово. – 2005. – №12. – С. 43–47.
3. **Садовнікова О. П.** Розвиток комунікативних умінь майбутніх лікарів у процесі вивчення української мови / О. П. Садовнікова. – Режим доступу: <http://dspace.ukrfa.kharkov.ua>.



## **TEST CONTROL AS AN OBJECTIVE FORM OF ASSESSMENT OF KNOWLEDGE AND SKILLS OF STUDENTS FROM LATIN LANGUAGE**

The integration of Ukraine into common European educational space is the priority for the system of higher medical education. According to new concepts of educational process in high schools, assessment of students' knowledge is carried out using tests.

Using tests activates interest toward the subject under study, stimulates the student to think about their capabilities and whether efficiently he learns the course material. The pedagogical test means a system of specific tasks relevant content with the gradual complication to objectively evaluation of the structure, level and quality of training of students for professional careers. Test control has its advantages: efficiency and saving time spent on checking students' knowledge; the possibility to test a large number of students, providing individual approach, the test results of independent work on the topic, a more objective assessment of knowledge, skills and abilities, thus avoiding the possibility of subjectivity from the side of the teacher being able to inform students about the test results. Current test control should perform regularly after each studied topic, and then after the final test module and oral control module.

By using tests, the student can critically evaluate his success. The teacher quickly gets information about how students learn educational material, and what elements of effective learning process are not sufficiently effective, which guide means should be made in the content and form of students cognitive activity.

Tests can be used at every stage of monitoring of learning activities of students. In medical universities are also used such kinds of test control: outgoing, topical, intermediate, final. These types of control are used at medical, dentistry and pharmaceutical departments.

It is necessary that every form of knowledge control was due to the peculiarities of the educational subject and contingent of students. Students should gradually prepare for the test form of control, which is the primary means of self-control, and control becomes the main type of learning process. Students must not only perform their own tasks, but also self-regulate their learning activities. In order

to develop the students' self-control they need to form a coherent system of ideas about the abilities and skills to implement them.

It is important for students not only to understand the teacher assigned tasks, but also be able to form their own, to keep their implementation:

- the ability to model personal activities, i.e., to make choice of conversion method of specified conditions and choice of means for it;
- to determine the sequence of individual actions; the ability to correct their actions i. e., to have an idea how you can change that results correspond to the requirements. Systematic work with text tasks improves the ability of students for future professional activities.

### **LITERATURE**

1. **G. Kryuchkov** Bologna process as the harmonization of European higher education // Foreign languages in schools. – Pedagogical Press, 2004. 2. **W. Zvarych** Problem test control and evaluation of knowledge in learning a foreign language in high schools // Mother School. 2000. – № 11. 3. **Skurativs`ka M. O.** Modern methods and technologies of teaching foreignlanguage // Foreign languages in schools. – Pedagogical Press, 2008. 4. **Chelyshnykova M. B.** Theory and Practice of Teaching of test construction. – M., 2002.

## ЗМІСТ

**Agibalova Tetyana**

LINGUO-COGNITIVE OUTPUT FACTORS IN MASTERING ICC

**Алексишина Елена**

ОБУЧЕНИЕ ОЗНАКОМИТЕЛЬНОМУ ЧТЕНИЮ И ИНТЕРПРЕТАЦИИ  
ТЕКСТА КАК СРЕДСТВУ ПОЗНАНИЯ

**Andreyeva Violetta**

UNDERSTANDING YOUR CUSTOMER'S CULTURE AS A PROMINENT  
GOAL OF FOREIGN LANGUAGE ACQUISITION

**Андрейко Світлана, Білецька Вікторія, Мартиненко Наталія**

ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИВЧЕННІ  
ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН СТУДЕНТАМИ ВНЗ

**Андрійко Василь**

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ ДЛЯ НАВЧАННЯ МОВЛЕННСВОЇ  
ДІЯЛЬНОСТІ У НЕМОВНОМУ ВУЗІ

**Бабак Галина, Телсжкіна Олеся**

КОМПЛЕКСНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ СЛОВНИК: ОСНОВНІ ЗАСАДИ  
УКЛАДАННЯ

**Базарова Валентина**

ДО ПИТАННЯ ПРО УКРАЇНСТВО

**Баракатова Неонілла**

ДІЄСЛІВНЕ ТЕРМІНОВЖИВАННЯ ЯК СКЛАДОВА МОВНОЇ  
КОМПЕТЕНЦІЇ СУЧАСНОГО СУДДІ

**Бермас Любов, Бермас Олександр**

ДО ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ  
ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В МЕДИЧНОМУ ВУЗІ

**Бицко Наталія**

ДО ПРОБЛЕМИ ЗАСВОЄННЯ ТЕМИ «БОТАНІЧНА НОМЕНКЛАТУРА» НА  
ЗАНЯТТЯХ З ДИСЦИПЛІНИ «ЛАТИНСЬКА МОВА»

**Біла Оксана**

ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ: СТАВЛЕННЯ  
ВИКЛАДАЧА ДО СТУДЕНТІВ, ЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ, ОСОБЛИВОСТІ  
ОРГАНІЗАЦІЇ ВЗАЄМОДІЇ (ВЕРБАЛЬНОГО Й НЕВЕРБАЛЬНОГО  
СПІЛКУВАННЯ) ЗІ СТУДЕНТАМИ

**Білик Яна**

КОМУНІКАТИВНО-ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ ФАХОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ  
МОВИ СТУДЕНТІВ-НЕФІЛОЛОГІВ НА ОСНОВІ КОМУНІКАТИВНОЇ  
КОМПЕТЕНЦІЇ

**Близнюк Леся**

ОСОБЛИВОСТІ БІЛІНГВАЛЬНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ  
У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

**Bogun Maryna**

FORMATION OF INITIAL CONCEPT AND SOME FACTORS OF SPEECH  
COMMUNICATION

**Боднарюк Лідія**

РОЛЬ ГРУПОВОЇ РОБОТИ В НАВЧАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК  
ІНОЗЕМНОЇ

**Bondar Natalia**

DIE ROLLE DER ENTLEHNUNGEN BEI DER TERMINUSBILDUNG IN DER  
DEUTSCHEN GASTROENTEROLOGIE

**Брігіневіч Оксана**

ІМПЛІЦИТНИЙ ТА ЕКСПЛІЦИТНИЙ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ  
ГРАМАТИКИ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ У ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ  
ЗАКЛАДАХ

**Вовк Ірина, Гордієнко Олена, Неруш Алла**

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПОКРАЩЕННЯ РІВНЯ ВОЛОДІННЯ  
АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ У МЕДИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ

**Волкова Галина**

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ТА МЕТОДИЧНОЇ СКЛАДОВОЇ ПІДРУЧНИКА  
АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ

**Гавриш Михайло**

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОМОВНИХ  
ДИСЦИПЛІН

**Гаврюшенко Татяна**

ВНИМАНИЕ КАК НЕОБХОДИМЫЙ КОМПОНЕНТ УЧЕБНОЙ  
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ

**Гончаренко Олена**

ПРО УКРАЇНОЗНАВЧУ МЕТОДОЛОГІЧНУ ОСНОВУ КУРСУ «МЕТОДИКА  
НАВЧАННЯ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ “ЛЮДИНА І СВІТ”»

**Gordiyenko Olena, Titiyevskaya Tetyana**

SOME ISSUES IN TEACHING LATIN FOR ENGLISH SPEAKING MEDICAL  
STUDENTS

**Григор'єва Віта**

ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ І МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЙ У СТУДЕНТІВ  
ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

**Гримашевич Галина**

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ПРИСЛІВНИКА У ВИЩІЙ ШКОЛІ

**Гусак Олена**

ВПЛИВ МОТИВІВ НА ЯКІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

**Gutarova Poла**

GENERAL SKILLS OF PRONUNCIATION

**Гуцол Марія**

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В МЕДИЧНИХ ВНЗ.

**Давыдова Наталия**

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ГНЕЗД В МЕДИЦИНСКОЙ ТЕРМИНОЛОГИИ

**Долгая Елена**

К ПРОБЛЕМЕ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ СПЕЦИАЛЬНОЙ ЛЕКСИКИ

**Думанська Лариса**

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ АРХІТЕКТУРНОГО ФАКУЛЬТЕТУ

**Іванова Оксана**

ПРОБЛЕМА ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ З ОГЛЯДУ НА НЕОБХІДНІСТЬ ДОСЯГНЕННЯ СТУДЕНТАМИ РІВНЯ В2

**Іванюк Мар'яна**

ВИВЧЕННЯ КАРТИНИ СВІТУ У ЛІНГВОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ МОВОЗНАВСТВА

**Кайдалова Лідія, Черкашина Жанна**

ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ МЕДИКО-ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ВНЗ

**Кальченко Тетяна**

ВЕБ-РЕСУРСИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ІНТЕРАКТИВНОСТІ У ВИКЛАДАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ВНЗ

**Кандиба Ольга**

ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ШКОЛАХ ВИХІДНОГО ДНЯ: МЕТОДИКА ТА ПРОБЛЕМАТИКА

**Карлова Тетяна**

ВИВЧЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ КВАЗИСИНОНІМІЇ В ПРОЦЕСІ ЛІНГВІСТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ-МЕДИКІВ

**Касинець Діана**

КАТЕГОРІЯ ВВІЧЛИВОСТІ ЯК ЗАСІБ МОВЛЕННЄВОГО ВИРАЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ВІДНОСИН

**Катрич Інна, Малютіна Оксана**

ПОЧАТОК АПТЕЧНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ: ЛУБЕНСЬКА ПОЛЬОВА АПТЕКА

**Kachan Bogdana**

DIE ANWENDUNG DER DIGITALEN MEDIEN FÜR ERWEITERUNG DER SPRACHKOMPETENZ VON PHARMAZIESTUDENTEN IM DEUTSCHUNTERRICHT

**Клименко Анастасія**

ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ

**Козловська Лариса**

ТЕРМІНИ У ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОМУ НАВЧАННІ СТУДЕНТА-ЕКОНОМІСТА

**Колеватов Олексій**

ЗНАЧЕННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ У СТАНОВЛЕННІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

**Колодіна Лариса**

ДОКУМЕНТОЗНАВЧА ТЕРМІНОЛОГІЯ: ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

**Ковальцова Марина, Николаева Ольга, Степаненко Екатерина, Шутова Наталья, Сулхдост Інна**

СОВРЕМЕННЫЕ ИННОВАЦИИ И ТРАДИЦИИ В ПРЕПОДАВАНИИ ИНОСТРАННЫМ СТУДЕНТАМ ОБЩЕМЕДИЦИНСКИХ НАУК

**Копіца Євгенія, Пислар Тетяна**

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ АНГЛОМОВНИХ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

**Korneyko Iryna, Prasko Alina**

GENDER ASPECT OF LINGUISTIC DIFFICULTIES OF ENGLISH MEDIUM STUDENTS

**Косенко Юлія**

ОН-ЛАЙН ВІДЕОУРОК ЯК ОДИН ІЗ МЕТОДІВ САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМЦЯМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

**Космеда Тетяна, Халіман Оксана**

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАРМАЦЕВТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

**Красникова Светлана, Губарева Светлана**

КРЕОЛИЗОВАННЫЕ ТЕКСТЫ ПРИ ФОРМИРОВАНИИ ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ

**Красникова Светлана, Гарлева Альвина, Шафоростова Светлана**  
ФОРМИРОВАНИЕ ВТОРИЧНОЙ ЯЗЫКОВОЙ ЛИЧНОСТИ НА УРОКАХ  
РКИ В НЕЯЗЫКОВОМ ВУЗЕ

**Красникова Светлана, Френкель Екатерина**  
УЧЕБНО-НАУЧНЫЙ ТЕКСТ ПРИ ОБУЧЕНИИ РКИ СТУДЕНТОВ  
МЕДИЦИНСКОГО ПРОФИЛЯ

**Красникова Светлана, Шафоростова Светлана**  
К ВОПРОСУ ФОРМИРОВАНИЯ ИМИДЖА ПРЕПОДАВАТЕЛЯ ВЫСШЕЙ  
ШКОЛЫ

**Кривенко Юлія, Гейдел Алла**  
ЗАСОБИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У СИСТЕМІ ДИСТАНЦІЙНОЇ  
ОСВІТИ

**Кузнецова Ирина, Козка Ирина**  
МІСЦЕ СПІЛКУВАННЯ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЕМПАТІЙНОЇ  
КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

**Куліченко Алла**  
СПЕЦИФІКА СТРУКТУРИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЛАТИНСЬКА  
МОВА В МЕДИЦИНІ» У ВАРШАВСЬКОМУ МЕДИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

**Кучма Ольга, Матвеева Ольга, Федоренко Валентина**  
ОБУЧЕНИЕ ЛЕКСИКЕ НА ПОДГОТОВИТЕЛЬНОМ ФАКУЛЬТЕТЕ

**Кушнір Олена, Литвиненко Ольга**  
ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ЗАЛІЗНИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

**Лелюк Олена**  
З ДОСВІДУ ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ  
АКТИВІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ  
ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ

**Лисак Лариса**  
ФОРМУВАННЯ СОЦІОКОМПЕТЕНТНОСТЕЙ НА ЗАНЯТТЯХ З  
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (за професійним спрямуванням)

**Лисенко Наталя**  
КОМПЛЕКС МОТИВАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ ПРИ ДИСТАНЦІЙНОМУ  
ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВИ (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ  
СПРЯМУВАННЯМ)» І «КУЛЬТУРА НАУКОВОЇ МОВИ»

**Литвиненко Ніна**  
ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ  
ЛІКАРІВ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (за професійним спрямуванням)

**Литвяк Валерія, Гейдел Алла**  
ПОЄДНАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ І ТРАДИЦІЙНИХ ПІДХОДІВ ПРИ  
ВИКЛАДАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

**Литовська Олександра**

ВИКЛАДАННЯ ОСНОВ КЛІНІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ У КУРСІ ЛАТИНСЬКОЇ  
МОВИ

**Лозова Ліна, Гейдел Алла**

СИСТЕМИ ELEARNING SERVER 3000, CIVICPORTAL.ORG У СУЧАСНІЙ  
ОСВІТІ

**Лутаєва Тетяна, Живага Наталія**

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ  
ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИКЛАДАННІ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

**Маковська Оксана, Вахотський Михайло**

TERMINOLOGICAL LITERACY AND PROFESSIONALLY ORIENTED  
FOREIGN LANGUAGE COMPETENCE IN TEACHING ENGLISH TO MEDICAL  
STUDENTS

**Малютіна Оксана**

ХАРКІВСЬКА КАДЕТСЬКА ГАЗЕТА «НАКАНУНЕ» ПРО УКРАЇНСЬКЕ  
ПИТАННЯ: ЗА МАТЕРІАЛАМИ І. І. КРЕВЕЦЬКОГО «НЕ БУЛО, НЕМАЄ І БУТИ  
НЕ МОЖЕ»

**Маматова Оксана**

NON-VERBAL MEANS (NVM) OF COMMUNICATION. GENERAL OUTLINE

**Манюк Любов**

СТАТУС СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У ВИЩІЙ МЕДИЧНІЙ ОСВІТІ: ВСЕ  
СКЛАДНО

**Мартянова Марія**

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У СТУДЕНТІВ  
МЕДИЧНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНИХ  
ТЕХНОЛОГІЙ

**Мельничук Оксана, Сілевич Лілія**

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «УКРАЇНСЬКА  
МОВА (за професійним спрямуванням)» (НА ПРИКЛАДІ ВИВЧЕННЯ ТЕМИ  
«СИНТАКСИЧНИЙ АСПЕКТ ПРОФЕСІЙНОЇ МОВИ МЕДИКІВ»)

**Мирошник Лариса**

ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПРЕДЛОГОВ *для, за, на* ДЛЯ  
ВЫРАЖЕНИЯ ЦЕЛЕВЫХ ОТНОШЕНИЙ

**Мирошниченко Олена**

ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ПРЕЗЕНТАЦІЙ НА ПРАКТИЧНИХ  
ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

**Минченко Наталія**

КОМПЛЕКС ПРОФЕСІОНАЛЬНИХ ХАРАКТЕРИСТИК СОВРЕМЕННОГО  
ПРЕПОДАВАТЕЛЯ ВУЗА



**Міщирікова Лариса**

З ДОСВІДУ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФІЛЬНОЇ НАПРАВЛЕНОСТІ КУРСУ  
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ТЕХНІЧНОМУ ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

**Москалева Надежда**

РОЛЬ ВИСТАВОЧНО-МУЗЕЙНОГО ЦЕНТРА ХНТУСХ им. П. ВАСИЛЕНКО  
В СОХРАНЕНИИ ИСТОРИЧЕСКОГО НАСЛЕДИЯ СТРАНЫ

**Нагачевская Светлана**

РОЛЬ ДИАЛОГИЧЕСКОГО ОБЩЕНИЯ В ОСВОЕНИИ РУССКОГО ЯЗЫКА  
ИНОСТРАННЫМИ СТУДЕНТАМИ-МЕДИКАМИ

**Нашиванько Ольга**

ПОНЯТИЕ «ТЕРМИНЫ И НОМЕНЫ»

**Нестеренко Наталя, Багузова Анастасія**

НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО СПІЛКУВАННЯ  
ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ У НЕМОВНИХ ВНЗ

**Ніколаєва Ольга, Огнєва Лілія**

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ  
ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНИХ МЕДИЧНИХ ДИСЦИПЛІН В РУСЛІ СУЧАСНИХ  
ОСВІТНІХ ПАРАДИГМ

**Нос Наталя**

ТЕРМІНИ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ФАХОВОГО МОВЛЕННЯ НА  
ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (за професійним  
спрямуванням)

**Овсяннікова Ганна**

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ  
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

**Орешкова Аліна**

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ: ПЕРЕВАГИ ТА ПРІОРИТЕТИ

**Пац Любов**

МІЖПРЕДМЕТНІ ЗВ'ЯЗКИ ПРИ ВИКЛАДАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (за  
професійним спрямуванням)

**Petrov Vladimir**

HUMANISTYCZNE STRATEGIE SAMOEDUKACJI WSPÓŁCZESNEGO  
CZŁOWIEKA

**Petrova Olha**

LINGUO-PRAGMATIC APPROACH TO INTENSIFICATION OF L2 TRAINING  
FOR MEDICAL STUDENTS

**Печенізька Тетяна**

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ  
КОМПЕТЕНЦІЇ У СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

**Плетньова Анастасія, Гейдел Алла**

ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ E-LEARNING ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

**Попова Тетяна**

КОНЦЕПЦІЯ ВПРОВАДЖЕННЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ВИЩОЇ ШКОЛИ

**Порхун Ольга**

ЗНАЧЕННЯ КОМУНІКАТИВНОГО МЕТОДУ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

**Постолова Ирена, Томарева Наталья**

ОТРАЖЕНИЕ ЛЕКСЕМЫ «ЛАТЫНЬ» В ЯЗЫКОВОМ СОЗНАНИИ СТУДЕНТОВ НФаУ (специальность «ФАРМАЦИЯ»)

**Rak Olexandr**

DU FRANCAIS GENERAL AU FRANCAIS SPECIALISE

**Романів Світлана**

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ВНЗ

**Рудик Ольга**

МУЛЬТИМЕДІЙНА ПРЕЗЕНТАЦІЯ ЯК МЕТОД ОПТИМІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ ІЗ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ

**Русалкіна Людмила**

ДО ПИТАННЯ ПРО ІНШОМОВНУ КОМУНІКАТИВНУ КОМПЕТЕНЦІЮ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ

**Сабатовська Інна, Клушина Юлія**

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНИХ ТА ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ

**Савіна Вікторія, Ashbi Irina**

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТІ

**Савченко Ганна**

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ЯК ПРОБЛЕМА ВИЩОЇ ОСВІТИ: КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

**Самойленко Татяна**

ПРОБЛЕМИ ІНТЕНСИФІКАЦІИ ПРЕПОДАВАННЯ ЛАТИНСЬКОГО ЯЗЫКА

**Самолисова Оксана, Антонович Світлана**

СИТУАЦІЯ ВЕРБАЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ ЯК МЕТОДИЧНА КАТЕГОРІЯ

**Сатуновська Ірина**

РОЗВИТОК ФОРМ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ВНЗ І-ІІ РІВНІВ  
АКРЕДИТАЦІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ ПРЕДМЕТІВ УКРАЇНОЗНАВЧОГО ЦИКЛУ

**Сацький Павло**

ДИСТАНЦІЙНА ФОРМА НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ: ПРИЙОМИ, МЕТОДИКИ  
І ПЕРСПЕКТИВИ

**Світлична Євгенія, Берестова Алла**

КАФЕДРА УКРАЇНОЗНАВСТВА ТА ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ НФаУ: 12 РОКІВ  
РОБОТИ КАФЕДРИ ЯК ОПОРНОЇ

**Семейкина Наталія**

«СМЫСЛОВОЕ» ЧТЕНИЕ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТЕКСТА В  
ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ

**Семисюк Альбіна, Лапа Галина**

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ  
МАЙБУТНІХ ФАРМАЦЕВТІВ ЯК ПРЕДСТАВНИКІВ ЛІГВОАКТИВНОЇ  
ПРОФЕСІЇ

**Сидоренко Оксана, Пряхін Олег, Денисенко Ольга**

ТРАДИЦІЙНІ ФОРМИ І МЕТОДИ ЗАОЧНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ ТА  
ШЛЯХИ ЇЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ

**Синиця Валентина**

МІРКУВАННЯ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС  
ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ З ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ

**Синявина Лариса, Филянина Неля**

КУЛЬТУРА ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБЩЕНИЯ КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ  
ЭФФЕКТИВНОСТИ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА

**Сікорська Ольга, Беляєва Катерина**

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В АСПЕКТІ  
ФОРМУВАННЯ МОЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ І  
ФАРМАЦЕВТІВ

**Сілевич Лілія, Мельничук Оксана**

ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ МОВНОЇ ТА МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЙ  
ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ЕЛЕКТИВНОГО КУРСУ «ПРОФЕСІЙНИЙ  
КОМУНІКАТИВНИЙ ЕТИКЕТ СТОМАТОЛОГА»

**Телеки Марія**

ТРУДНОЩІ ВЖИВАННЯ МЕДИЧНИХ ЕПОНІМІЧНИХ ТЕРМІНІВ

**Тимченко Антоніна, Багрянцева Ганна**

МОТИВИ ТВОРЧОСТІ ХАРКІВСЬКОГО ПОЕТА В. ТИМЧЕНКА (на  
матеріалі книги «МІЖ УЧОРАШНІМ І ЗАВТРАШНІМ»)

**Тимченко Антоніна, Сальтевська Тетяна**

ТАКСОНОМІЯ Б. БЛУМА В ДИСТАНЦІЙНОМУ КУРСІ «УКРАЇНСЬКА  
МОВА ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ (ПІДГОТОВЧИЙ ФАКУЛЬТЕТ)»

**Тишковець Марія**

НАУКОВИЙ СТИЛЬ У ФАХОВІЙ МОВІ МЕДИЧНОГО ПРАЦІВНИКА

**Titiyevska Tetyana, Gromokovska Tetyana, Pashko Oleksiy**

DISTRIBUTION OF HISTOLOGIC TERMS according to language groups as a  
means of enhancement educational process in Histology at Higher Medical Educational  
Establishment

**Третьякова Елена**

ИЗУЧЕНИЕ СИСТЕМНЫХ ЗАКОНОМЕРНОСТЕЙ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ  
ЯЗЫКОВЫХ ЕДИНИЦ КАК ОСНОВНОЙ МЕТОД ФОРМИРОВАНИЯ  
КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ

**Турган Ольга, Сидоренко Оксана**

ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА (за  
професійним спрямуванням)»: ПРІОРИТЕТИ І ПРОРАХУНКИ

**Фель Олена**

СУЧАСНА СОЦІАЛЬНА ПАРАДИГМА ТА ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ В ОСВІТІ

**Филиппенко Ростислав, Берестовая Алла**

МУЗЕЙ ИЗЯЩНЫХ ИСКУССТВ И ДРЕВНОСТЕЙ ХАРЬКОВСКОГО  
УНИВЕРСИТЕТА: Ф. И. ШМИТ

**Філянiна Неля, Сiнявiна Лариса**

ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ ДЖ. Д'Юї

**Фоміна Людмила**

СУСПІЛЬНО-ГУМАНІТАРНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ

**Фоміна Людмила, Дудка Алла**

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТА-МЕДИКА  
(РОЗДІЛ «ОРАТОРСЬКЕ МИСТЕЦТВО»)

**Хітрова Ірина**

ДЕЯКІ АСПЕКТИ МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ З ВИКЛАДАННЯ  
ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ У МЕДИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

**Чикайло Ігор**

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ  
МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ СТУДЕНТІВ ПІДГОТОВЧОГО ФАКУЛЬТЕТУ

**Шаласва Ганна**

ДО ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОГО ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ  
КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТА МЕДИЧНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ  
У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

**Швець Ганна**

РОЛЬ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ВСТУП ДО УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ СТУДІЙ» У ПРОЦЕСІ АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ

**Шутак Лариса, Навчук Галина**

МОВЛЕННЄВА ВПРАВНІСТЬ МЕДИЧНОГО ПРАЦІВНИКА ЯК ЗАПОРУКА ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ

**Шутова Наталя, Огнєва Лілія**

УДОСКОНАЛЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИКЛАДАННІ ПАТОЛОГІЧНОЇ ФІЗІОЛОГІЇ В МЕДИЧНИХ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ

**Щепанська Христина**

ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ СВІДОМОСТІ ЯК ОДНЕ ІЗ ЗАВДАНЬ КУРСУ «УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)»

**Щокіна Наталя, Шварп Наталя**

ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЧИННИК АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

**Юсупов Вадим**

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ЯЗЫКОВОЙ ПОДГОТОВКИ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

**Яременко Людмила**

МОВА МЕДИЧНОЇ ПРАКТИКИ В ІНТЕРПРОФЕСІЙНІЙ КОМУНІКАЦІЇ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ

**Yashchuk Olha**

TEST CONTROL AS AN OBJECTIVE FORM OF ASSESSMENT OF KNOWLEDGE AND SKILLS OF STUDENTS FROM LATIN LANGUAGE

Наукове видання

**ГУМАНІТАРНА СКЛАДОВА  
У СВІТЛІ  
СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ПАРАДИГМ**

Матеріали

Всеукраїнської дистанційної науково-практичної конференції  
з міжнародною участю  
(14–15 квітня 2016 року)